T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK
BİLGİSİ EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

KUR'ÂN'DA ÖRNEK GÖSTERİLEN HİKÂYELERİN DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ EĞİTİM VE ÖĞRETİMİNE KATKISI"

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman DAŞ

HAZIRLAYAN
İlknur CANAYAKIN

ELAZIĞ-2018

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

KUR'ÂN'DA ÖRNEK GÖSTERİLEN HİKÂYELERİN DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ EĞİTİM VE ÖĞRETİMİNE KATKISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN **HAZIRLAYAN**
Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman DAŞ **İlknur CANAYAKIN**

Jürimiz, 25.07.2018 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans/doktora tezini oy birliğiyle/oy çokluğuyla başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri

1.

2.

3.

F.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ..... tarih ve ..... sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Kur'ân'da Örnek Gösterilen Hikâyelerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitim ve Öğretimine Katkısı

İlknur CANAYAKIN

Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı
Elazığ-2018; Sayfa: XIV + 228

Kur'ân'da peygamberlerin, bazı önemli şahsiyetlerin ve geçmiş kavimlerin yaşadıkları olayların anlatıldığı hikâyeler, diğer adıyla kıssalar, Kur'ân'ın önemli bir bölümünü kapsamaktadır. Bu durum kıssanın, Kur'ân'ın insanı eğitme metotlarından belki de en önemlisi olmasından ve taşımış olduğu amaçların ehemmiyetinden kaynaklanmaktadır.

Kur'ân hikâyeleri özellikle din eğitimi açısından oldukça önemli bir konuma sahiptir. Kıssaların ihtiva ettiği mesajlar çocuktan-gencine, gencinden-yaşlısına kadın erkek ayrımı olmaksızın tüm yaş grubundaki insanlar için hayatlarına rehberlik edecek bir özelliğe sahiptir. Çünkü kıssalar genel anlamda bu amaca hizmet etmek için Kur'ân'da anlatılmışlardır. Her biri bir ibret vesikası olan Kur'ân hikâyeleri, özellikle DKAB dersi için çocukların dini açıdan eğitilmesinde, onların belirli ahlaki vasıflarla yetiştirilmesinde önemli bir eğitim materyalidir.

Dini açıdan çocukların eğitiminde rol- model olmak, onlara somut örnekler sunmak, onların zihinlerine hitap edecek hikâyeler vasıtası ile konuların sunulması, din eğitimini kolaylaştırıp onun kalitesini artıracağı için dikkat edilmesi gereken önemli bir konudur. İşte bu ve bunun gibi birçok faydayı sağlayan Kur'ân hikâyelerinden istifade etmek DKAB dersinin hedefine ulaşmasını sağlayacak en kestirme yoldur. Bu amaçla çalışmamız, okullardaki DKAB dersini daha renkli hale getirmek, her bir konunun akıllarda kalıcılığını artırmak adına kıssaların sihirli dünyasından en üst seviyede

yararlanmanın önemini göstermektir. Bu amaçla İlköğretim ve Ortaöğretim DKAB ders müfredatı bakımından konuların anlatımında "Hangi konuda hangi Kur'ân hikâyesini anlatabiliriz?" sorusuna cevap bulmak adına konuların tahlili yapılmıştır. Çünkü her bir Kur'ân hikâyesinde öğrencilere anlatılacak, yararlanılacak bir nokta muhakkak mevcuttur. Bu çalışmanın hedefine ulaşabilmesi için de öğrencilerin gelişim düzeyleri, konuya, kıssa seçimine ve kıssaların öğrencilere sunumuna dikkat çekilmesi hedef edinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân hikâyeleri, kıssa, Din eğitimi, öğrenme, öğrenci, müfredat programı, DKAB dersi

ABSCTRACT

Master Thesis

İlknur CANAYAKIN

Example in the Qur'an Controversies on Religion Culture and Moral Science Education and Teaching

The University of Firat
The Institute of Social Science
The Department of Education of Religion Culture and Moral Knowledge
Elazığ-2018; Page: XIV + 228

In the Quran, the stories of prophets, some important characters and the lives of past tribes, or with a different name tales, take place an important part. This is due to tales of Quran maybe the most important method in educating humans and the importance of the aims that bring within.

The stories of Quran have a particularly important position in terms of religious education. The messages it contains have a feature that will guide the lives of people of all age groups without discrimination between men and women from children to young, from young to old. Because tales have been told generally to serve this aim in Quran. The stories of Quran, each of them are examples, are important education materials for raising children with certain moral qualifications and educating them in religious way especially for DKAB course.

To be a role model in the education of children in religious terms, to present them concrete examples, to present them with stories to address their minds is an important issue must be taken into account in order to facilitate and increase the quality of religious education. It is the shortest way to get the DKAB course to reach its goal to benefit from these and many other benefits of the stories of Quran. For this aim our study wants to liven up DKAB courses in schools and to show the importance of benefiting from magical world of tales at the highest level for increasing the memorability of every subject. With this aim, in terms of Primary and Secondary

Schools DKAB course curriculum, the topics have been analyzed in order to find answer to the question “On which subject we can tell a story from Quran?”. Because there is always a point to benefit and a story to tell to the students in every story of Quran. In reaching the goal of this study, attention should be paid to the level of development of the students, to the topic, to the selection of the tale and to presentation of the tales to the students. It should not be forgotten that education is a whole and the student should be embraced with in all aspects and a study plan should be made accordingly.

Key Words: Stories of Quran, tale, Religious education, learning, student, curriculum, DKAB course

İÇİNDEKİLER

ÖZET II
ABSCTRACT IV
İÇİNDEKİLER VI
ÖN SÖZ XI
KISALTMALAR XIV
GİRİŞ 1
I. Araştırmanın Konusu 1
II. Araştırmanın Amacı 2
III. Araştırmanın Yöntemi 3
IV. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları 4
V. Veri Toplama ve Verilerin Analizi 4
BİRİNCİ BÖLÜM
1. KUR'ÂN-I KERİM'İN ANLATIM TÜRLERİNDEN HİKÂYELEME 6
1.1. Hikâye Kavramı ve Kıssa 6
1.2. Kur'ân'da Yer Alan Hikâyelerin Amacı 10
1.2.1. İnsanların İbret Almalarını Sağlamak 13
1.2.2. Peygamberimizin Nübüvvetini Desteklemek 14
1.2.3. İnsanları Hidâyete Davet Etmek 16
1.2.4. Ahirete İmanı Sağlamak 17
1.2.5. İnsanlara Sabrı Tavsiye Etmek 19
1.2.6. Peygamberimizi ve İnananları Psikolojik Açıdan Desteklemek 20
1.2.7. Ahlak Dışı Davranışlardan Uzaklaştırmak 21
1.2.8. Mü'mine Coşku, Kâfire Korku Vermek 22
1.2.9. Kur'ân'ın Allah Kelâmı Olduğunu Kanıtlamak 23
1.2.10. Tüm Peygamberlerin İslam'ı Tebliğ Ettiklerini Göstermek 25
1.3. Kur'ân'da Yer Alan Hikâyelerin Tekrarı 26
1.4. Kur'ân'da Örnek Gösterilen Hikâyelerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Katkısı 28

İKİNCİ BÖLÜM

2. KUR'ÂN'DA ÖRNEK GÖSTERİLEN HİKÂYELERİN SINIFLANDIRILMASI

34
2.1. Kur'ân'da İsmi Geçen Peygamber Hikâyeleri ... 36
2.1.1. Hz. Âdem Peygamberin Hikâyesi ... 36
2.1.2. Hz. Nuh Peygamberin Hikâyesi ... 37
2.1.3. Hz. Hud Peygamberin Hikâyesi ... 38
2.1.4. Hz. Salih Peygamberin Hikâyesi ... 38
2.1.5. Hz. Lut Peygamberin Hikâyesi ... 38
2.1.6. Hz. İbrahim Peygamberin Hikâyesi ... 39
2.1.7. Hz. İsmail Peygamberin Hikâyesi ... 39
2.1.8. Hz. Yakup Peygamberin Hikâyesi ... 40
2.1.9. Hz. Yusuf Peygamberin Hikâyesi ... 40
2.1.10. Hz. Eyyub Peygamberin Hikâyesi ... 40
2.1.11. Hz. Şuayb Peygamberin Hikâyesi ... 41
2.1.12. Hz. Musa ve Hz. Harun Peygamberin Hikâyeleri ... 41
2.1.13. Hz. Davud Peygamberin Hikâyesi ... 41
2.1.14. Hz. Süleyman Peygamberin Hikâyesi ... 42
2.1.15. Hz. Yunus Peygamberin Hikâyesi ... 42
2.1.16. Hz. İsa Peygamberin Hikâyesi ... 43
2.2. Kur'ân'da İsmi Geçen Şahıs ve Toplulukların Hikâyeleri ... 43
2.2.1. Kur'ân'da İsmi Geçen Şahısların Hikâyeleri ... 43
2.2.1.1. Kârun'un Hikâyesi ... 43
2.2.1.2. Talut ve Calut'un Hikâyesi ... 44
2.2.1.3. Sebe Melikesi'nin Hikâyesi ... 44
2.2.1.4. Hz. Meryem'in Hikâyesi ... 44
2.2.1.5. Hz. Lokman'ın Hikâyesi ... 45
2.2.1.6. Zülkarneyn'in Hikâyesi ... 46
2.2.2. Kur'ân'da İsmi Geçen Toplulukların Hikâyesi ... 46
2.2.2.1. Ashâb-ı Uhdud ... 46
2.2.2.2. Ashâb-ı Karye ... 47
2.2.2.3. Ashâb-ı Ress ... 48
2.2.2.4. Ashâb-ı Sebt ... 48

2.2.2.5. Ashâb-ı Fil 49
2.2.2.6. Ashâb-ı Kehf 50
2.2.3. Kur'ân'da İsim Belirtilmeden Anlatılan Şahısların Hikâyeleri 50
2.2.3.1. Hz. Âdem'in İki Oğlunun Hikâyesi 50
2.2.3.2. İki Bahçe Sahibinin Hikâyesi 51
2.2.3.3. Ölüp Sonra Tekrar Dirilen Adamın Hikâyesi 51
2.2.3.4. Hz. Musa ve İlim Sahibinin (Hızır) Hikâyesi 51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KUR'ÂN'DA ÖRNEK GÖSTERİLEN HİKÂYELERDEKİ DİNİ ÖĞRETİM YÖNTEMLERİNDEN ÖRNEKLER 53

3.1. Kur'ân Hikâyelerinde Anlatım (Takrir) Yöntemi 53
3.2. Kur'ân Hikâyelerinde Soru-Cevap Yöntemi 54
3.3. Kur'ân Hikâyelerinde Tartışma Yöntemi 56
3.4. Kur'ân Hikâyelerinde Buldurma Yöntemi 58
3.5. Kur'ân Hikâyelerinde Örnek Olay Yöntemi 59
3.6. Kur'ân Hikâyelerinde Problem Çözme Yöntemi 60

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. DKAB DERS MÜFREDATINDA KUR'ÂN HİKÂYELERİNDEN YARARLANILMASI 61

4.1. Çocuklarda Dini Gelişim Sûreçleri 61
4.2. Kur'ân Hikâyelerinin Anlatımında Dikkat Edilmesi Gereken Unsurlar 65
4.3. Kur'ân Hikâyelerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Açısından Değerlendirilmesi 68
4.3.1. İlk İnsan Hz. Âdem Hikâyesi ve Öğütleri 69
4.3.2. Habil-Kabil Hikâyesi ve Öğütleri 77
4.3.3. Hz. Nuh'un Gemisi ve Öğütleri 83
4.3.4. Hz. Hud - Ad Kavmi ve Öğütleri 89
4.3.5. Hz. Salih-Semud Kavmi ve Öğütleri 92
4.3.6. Hz. İbrahim ve Öğütleri 97
4.3.6.1. Hz. İbrahim'in Allah'ı Buluşu 97
4.3.6.2. Hz. İbrahim'in Kavmini ve Babasını İmana Daveti 98
4.3.6.3. Nemrud İle Karşılaşması 99
4.3.6.4. Hz. İbrahim'in Putları Kırması ve Ateşe Atılması 100

4.3.6.5. Ölü Kuşların Diriltilmesi 101
4.3.7. Hz. İsmail ve Öğütleri 104
4.3.8. Lut Kavmi ve Öğütleri 108
4.3.9. Hz. Yusuf ve Öğütleri 111
4.3.9.1. Hz. Yusuf'un Rüyası ve Kuyuya Atılışı 112
4.3.9.2. Hz. Yusuf'a Atılan İftira ve Zindan Hayatı 114
4.3.9.3. Zindandan Saraya ve Kardeşlerle Buluşma 117
4.3.10. Hz. Şuayb ve Öğütleri 122
4.3.11. Hz. Eyyub ve Öğütleri 127
4.3.12. Hz. Musa ve Öğütleri 130
4.3.12.1. Hz. Musa'nın Doğumu, Sarayda Büyümesi ve Kıpti'nin Ölümü 130
4.3.12.2. Hz. Musa'nın Medyen'e Kaçışı ve Peygamberliği 132
4.3.12.3. Hz. Musa ve Hz. Harun'un Firavun İle Mücadelesi 134
4.3.12.3. Buzağı Putu ve Hz. Musa'nın İsrâiloğulları İle Mücadelesi 137
4.3.12.4. Hz. Musa -Hızır'ın Yolculuğu ve Öğütleri 142
4.3.12.5. Kârun'un Hazinesi ve Öğütleri 146
4.3.13. Hz. Davud Peygamber ve Öğütleri 151
4.3.14. Hz. Süleyman ve Öğütleri 154
4.3.14.1. Hüdhüd Kuşu ve Sebe Melikesi 156
4.3.15. Hz. Yunus ve Öğütleri 161
4.3.16. Hz. İsa-Hz. Meryem ve Öğütleri 165
4.3.16.1. Hz. Meryem'in Dünyaya Gelişi ve Mabede Adanışı 166
4.3.16.2. Hz. İsa (a.s.)'ın Dünyaya Gelişi ve Tevhid Mücadelesi 168
4.3.17. Hz. Lokman ve Öğütleri 172
4.3.17.1. Allah'ın Verdiği Nimete Şükretmek 174
4.3.17.2 Allah'ı Bir Kabul Edip Ona Şirk Koşmamak 175
4.3.17.3. Anne ve Babaya İyi Muamele Etmek 175
4.3.17.4. Sorumluluk Duygusu İle Hareket Etmek 177
4.3.17.5. İyiliği Emretmek Kötülükten Sakındırmak 178
4.3.17.6. Zorluklar Karşısında Sabretmek 180
4.3.17.7. Kibirden Sakınmak 181
4.3.17.8. İnsanın Ölçülü ve Dengeli Olması 182
4.3.18. Zülkarneyn'in Hikâyesi ve Öğütleri 186

4.3.19. Ashâb-ı Kehf (Mağara Arkadaşları) ve Öğütleri 190
4.3.20. Ashâb-ı Fil (Fil Ordusu) ve Öğütleri 195
4.3.21. İki Bahçe Sahibi 200
4.4. Kur'ân Hikâyeleri İle İlgili Ders İçi Uygulama Örnekleri 203
SONUÇ 209
KAYNAKLAR 212
EKLER 221
Ek 1. Orjinallik Raporu 221
Ek 2. Haritalar (I-VIII) Prof. Dr. İsmail Yiğit'in Peygamberler Tarihi adlı kitabından alınmıştır. 222
Ek 3. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Taslak 226
ÖZ GEÇMİŞ 228

ÖN SÖZ

Kur'ân-ı Kerim, ilahi mesajları ihtiva eden İslam'ın yegâne kaynağı, inananların dünya hayatındaki rehberidir. Yüce Allah, insanları inanç, ibadet ve ahlak konularında bilgilendirmek için Kur'ân'da bunu yaparken, özellikle daha tesirli olması adına kıssalardan istifade etmiştir.

Kur'ân hikâyeleri diğer bir adıyla kıssalar geçmiş ümmetlere ait peygamberlerin ve milletlerin gerçek hayat hikâyelerini ifade etmektedir. Peygamberlerin kavimleri ile yaptıkları tevhid mücadelesi, bu mücadelede sergiledikleri üstün ahlaki özellikler ile milletlerinin bu çağrıya göstermiş oldukları tepki kıssalar vasıtası ile inananlara sunulmaktadır. Kur'ân hikâyeleri ile iman ile küfür, hak ile batıl mücadelesi geçmişten günümüze taşınarak muhataplarına canlı birer örnek olarak sergilenmektedir. İnsanoğlu kuru, soyut bilgilerden öte somut kendisine yabancı olmayan bilgiyi daha kolay kabul etmekte, hayatına daha kolay geçirebilmektedir. Kur'ân hikâyeleri her yönü ile bu ihtiyacı karşılayarak insanın dini eğitiminde önemli birçok amaca hizmet etmektedir.

Kur'ân hikâyeleri, taşıdığı ibretlik olaylarla insanlara birçok konuda mesajlar vermekte, onları doğru yola sevk etmektedir. İnsanlara, karşılaştıkları zorluklar karşısında sabrederlerse ilahi yardımın onlara da ulaşacağını göstererek iyilerin mutlaka kazanacağını, kötülerin de kaybedip cezalandırılacaklarını hatırlatmaktadır. Bu yönü ile kıssalar mü'minin kalbinde ümit, kâfirin kalbinde ise korku oluşturmaktadır.

Kıssalardaki peygamberlerin mücadelesi bize göstermektedir ki tüm uğraş tevhidi kalplere yerleştirmek, insanları hidâyete ulaştırmak içindir. Zaman ve mekân farklı olsa da insan aynı insan olduğu müddetçe bu mücadele kıyamete kadar sûrecek, Hz. Musa gibi hareket edenler kazanacak, Firavun gibi olanlar ise kaybedecektir. Kıssalar bu açıdan günümüz insanını Firavunlaşmaması için uyarmakta, bize peygamberlerin ahlakını örnek olarak sunmaktadır. Hz. Âdem (a.s.), Hz. Nuh (a.s.), Hz. Yusuf (a.s.), Hz. Yunus (a.s.), Hz. İsa (a.s.) gibi. Bunların hepsi Hz. Muhammed (s.a.v) gibi olmak isteyenlere ilahi reçeteler sunmuşlardır.

Kur'ân hikâyelerinin ilk muhatapları elbette ki peygamberimiz ve ashâbı olmuştur. Sonrasında onların şahsında tüm Müslümanlar bu kıssaların seslendiği topluluğu oluşturmuştur. Peygamberimiz, Hz. Âdem ile başlayan halkanın son zinciri olması dolayısıyla her şeyin en zorunu ve en üstününü yaşamış örnek bir şahsiyettir. Allah Habibine kıssaları örnek göstererek sabretmesini, bu yolculukta yalnız

olmadığını, kazanacağını belirtmiş, geçmiş peygamberlerin hikâyelerini anlatarak kalbini teskin etmiş onu sakinleştirmiştir. Sonrasında tüm inananların kalpleri kıssalar sayesinde rahatlamış, adeta yenilenmiş, "Yusuf misali kuyuya düşsem de oradan beni çıkaracak bir güç vardır elbet "demeyi Kur'ân hikâyeleri ile öğrenmişlerdir.

Kur'ân hikâyeleri'nin insanı eğitmekteki bu tesirli yönünü kullanmak özellikle din eğitiminin kapsamına girmektedir. Çocuklara dini eğitim verilmesi özellikle belli ahlaki değerlerin kazandırılması gerek birey açısından gerekse ondan vücuda gelen toplum açısından oldukça önemlidir. Din eğitimi; çocukluktan başlayarak insanı dini bakımdan yetiştirmeyi hedef alan, bunun için yeni yöntem ve teknikler geliştirmeye çalışan eğitim bilimlerinin bir dalıdır. Eğitim bilimlerinin çalışmalarından yararlandığı gibi kendine has usulleri ve kaideleri olan Din eğitimi Kur'ân-î bir metodu takip etmektedir. Bu konuda özellikle öğrencilerin eğitiminde Kur'ân hikâyelerinin kullanılması okullarda Din eğitiminin verilmeye çalışıldığı DKAB dersi için oldukça önemlidir.

Çocukların dini alanda yetiştirilmesinde öncelikle onların gelişim düzeyleri iyi bilinmeli ona göre bir program takip edilmelidir. Konuların sunumunda soyut kavramlardan ziyade somut olarak müşahede edebilecekleri ortamların oluşturulması, örneklendirme yapılması, öğrencilerin dikkatinin çekilmesi, derse güdülenmeleri, öğrencilerde merak duygusunun uyandırılması, yeni karşılaştıkları durumlar karşısında çözüm üretebilmeleri, etkili ve kalıcı öğrenmelerin sağlanması eğitim açısından oldukça önemlidir. İşte bu ve bunun gibi daha birçok konuda Kur'ân hikâyeleri dini eğitime rehberlik etmektedir. Bu açıdan özellikle DKAB dersinde kıssalar yararlanılması gereken önemli bir kaynaktır.

Çalışmamız Kur'ân hikâyelerinin eğitimdeki rolünden yola çıkarak DKAB ders konularının işlenişinde kıssalardan azami derecede faydalanmayı amaçlamaktadır. Öğrencilerin işleyecekleri her konuda dikkatlerini toplayacak, onların olaylara farklı açılardan bakmalarını sağlayacak, günümüz şartlarına göre yorumlayabilecekleri canlı ve diri hayat hikâyelerinin derslere taşınması oldukça önemlidir. Özellikle günümüz çocuk ve gençliğini esir alan sanal âlem ve sanal hikâyelerin karşısında yaşanmış, birçok öğüdü üzerinde taşıyan Kur'ân hikâyelerinin genç beyinlere nüfuz edebilmesi sağlanmalıdır. Çalışmamızın bu açıdan eğitimciler ve DKAB dersi adına yararlı olacağı kanaatindeyiz. Çünkü anlatılan her kıssa çocuklara nefes aldıracak, ders verecek, düşündürecek ve etkileyecektir. Hedefimiz "Kıssadan hisse çıkarmaktır." Kur'ân, farklı

alanlara dair hikâyeler içermektedir. Yeri, zamanı, içeriği iyi seçilip, güzel bir sunum yapılırsa, istenilen hedefe ulaşılacaktır.

Kur'an hikayeleri ile ilgili birçok akademik çalışma yapılmıştır. Bunların genelinde kıssaların bireysel olarak incelendiği görülmüştür. Bu açıdan çalışmamız kıssaların büyük bir kısmının ele alınıp eğitim bakımından ele alınması bakımından diğer çalışmalardan farklılık arzetmektedir.

Bu araştırmamızın her aşamasında maddî ve manevî desteğini esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğretim üyesi Abdurrahman DAŞ'a, araştırma sûresinde daima bana maddi ve manevî destekte bulunan eşim Ramazan Canayakın beye en içten teşekkürlerimi sunarım.

ELAZIĞ-2018 **İlknur CANAYAKIN**

KISALTMALAR

age. **:** adı geçen eser
agm. **:** adı geçen makale
a.s. **:** Aleyhisselam
AÜİF **:** Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
bkz. : bakınız
c.c. **:** Celle Celâlühu
C. **:** Cilt
Çev. **:** Çeviren
DİA **:** Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB **:** Diyanet İşleri Başkanlığı
DKAB **:** Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Hz. **:** Hazreti
MEB **:** Millî Eğitim Bakanlığı
MÜİF **:** Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
s. **:** Sayfa
S. **:** Sayı
s.a.v. **:** Sallallahü Aleyhi Vesellem
SBE **:** Sosyal Bilimler Enstitüsü
SÜİFD **:** Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
TDK **:** Türk Dil Kurumu
TDV **:** Türkiye Diyanet Vakfı
TİDEF **:** Türkiye İlahiyat Tedrisatına Yardım Eden Dernekler Federasyonu
TÜBAV **:** Türk Bilim Araştırma Vakfı
vb. **:** ve benzeri
Yay. : Yayınları

GİRİŞ

Giriş bölümünde araştırmanın konusuna, amacına, önemine, sayıltılarına, sınırlılıklarına, evrenine, örneklemine ve verilerin analizine yer verilecektir.

I. Araştırmanın Konusu

Kur'ân-ı Kerim, İslam'ın temel kaynağı olması sebebiyle Müslüman toplumların yaşamlarını şekillendirmede tartışılmaz bir önceliğe sahiptir. Bütün insanlara hitab eden Kur'ân'ın temel hedefi; insana asıl yaratılış amacını hatırlatmak ve bu amaca yönelik olarak ona rehberlik etmektir. Kur'ân bunu yaparken, insanı gerek ferdi gerekse toplumsal yönden geliştirerek bireysel değişim ve olgunlaşmasını gerçekleştirerek, onun iyi bir Müslüman olmasına yardımcı ve yol gösterici olmaktadır. Kur'ân bu hedefine ulaşmak için de geçmiş toplumlardan, peygamberlerden ve önemli şahsiyetlerden bahsetmiş, onların yaşantılarını hikâye ederek anlatmıştır. Böylece Müslümanların önüne örnek alabilecekleri somut örnekler ortaya koymuştur.

Kur'ân-ı Kerim'de bizlere örnek olarak sunulmuş çok sayıda hikâye (kıssa) bulunmaktadır. Her bir Kur'ân hikâyesi geçmişte yaşanmış hakikatleri anlamakta, insanların zihinlerine ibret ve ders çıkarabilecekleri sahneler sunmaktadır. Böylelikle Kur'ân'ın muhtevasını içeren inanç, ibadet ve ahlak kuralları canlı örnekler vasıtasıyla sergilenmekte, bu sayede birçok âyeti kerimenin anlaşılması ve kalplere yerleşmesi kolaylaşmaktadır. İşte Kur'ân'ın insan terbiyesinde kullandığı bu kıssaların, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin müfredat konuları üzerine etkileri tezimizin konusunu oluşturmaktadır. Eğitimde bireylere konu hakkında somut örnekler sunmak oldukça önemlidir. Özellikle Din eğitiminde durum bir kat daha önem arz etmektedir. Bu açıdan DKAB dersinde konuların işlenişinde kıssalardan azami dereceden yararlanmak için takip edilmesi gereken yolların tesbiti de bu çalışmamızın içerisinde yer almaktadır.

Kur'ân-ı Kerim'de hikâyelemelere dayalı anlatım olmasaydı, Kur'ân'ın anlaşılmasında hangi sıkıntılar yaşanabilirdi. Bu ve bunun gibi sorulara cevaplar aranmıştır.

Kur'ân-ı Kerim'de geçmiş dönemlerde yaşamış insan ve toplumların yaşadıkları olaylardan bahsetmek önemlidir. Kur'ân-ı Kerim'in bunları bizlere anlatmasındaki maksat, dini hususlarda olabilecek sıkıntıların ortadan kaldırılması, bu kıssalardan çıkarılacak derslerle mümkün olacaktır.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders konularının kıssalarla örneklendirilerek anlatılmasının dersin öğretimine katkısı neler olabilir? Kur'ân'daki kıssalardan faydalanarak soyut kavramlar somutlaştırılarak etkin öğrenme sağlanabilir mi? Bu gibi sorulara cevap aranacaktır.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi'nde hikâyelerin sınıf seviyelerine göre anlatımı ve öğrencilerin gelişim düzeyleri göz önünde bulundurulmalıdır. Dördüncü sınıf öğrencisine verilecek örneklerle, altıncı sınıf öğrencisine verilecek örnekler farklılık gösterecektir. Bu durum ele alınıp farklılıklar ortaya konulacaktır.

Kur'ân'da örnek gösterilen hikâyeler ile günümüz hayatındaki olaylar arasında nasıl bağ kurulmalıdır. Öğrenciler Kur'ân'da anlatılan olayların ve kişilerin gerçek olduklarını bugün de böyle durumlarla karşılaşabileceklerini anlama noktasında günümüzle ilgili benzer örnekler kullanılacaktır.

Bir diğer problem müfredatta yer alan hikâyeler yeterli mi, yetersiz mi? Müfredat konusunda öğrencilere Kur'ân'da anlatılacak yeni olaylar, kıssalar araştırılacaktır. Bunlardan çıkarılacak dersler araştırmamızda ortaya konulacaktır.

II. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin daha verimli geçmesi, somut örneklerle renklendirilmesi, dersin daha canlı ve etkin işlenebilmesi noktasında Kur'ân hikâyelerinden istifade edilmesinin önemini vurgulamaktır. Çünkü Kur'ân'ın insanı irşad ve tebliğ vazifesinde kendine oldukça fazla yer bulan kıssalar, dini eğitiminin de vazgeçilmez bir parçasıdır. Bu açıdan her yönü ile araştırılması ve DKAB dersi açısından daha yoğun bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Çünkü kıssalar çocukların eğitiminde kendilerine yabancı gelmeyen birçok noktayı barındırmakta ve geçmişten günümüze ışık tutmaktadır.

Kur'ân'da bahsedilen bu hikâyeler evrensel boyutta mesajlar içerdiği için sadece belli dönem için geçerli değildir. Yani yaşanmışlığı dar bir bölgeyi kapsasa da ihtiva ettiği mesajlar evrenseldir. Tüm zaman ve mekânların ötesindedir. Çoğu günlük hayatımızda karşılaşabileceğimiz, ders çıkarabileceğimiz bir özelliğe sahiptir. Bu yüzden Kur'ân hikâyeleri, özellikle öğrencilerin eğitiminde soyut kavramların somutlaştırılmasında, dini kavramların öğretilmesinde, birçok ahlaki değerin çocuklara kazandırılmasında oldukça maliyetsiz, kolay uygulanabilen ve geçerliliğini yitirmeyen

bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kadar çok faydayı bünyesinde bulunduran kıssaların çocuklara ulaştırılması biz eğitimcilerin bir vazifesidir. İşte çalışmamız kıssaları günümüze taşımak, Kur'ân hikâyelerinin motivasyon gücünü ve dikkat çekiciliğini kullanarak DKAB dersini daha etkili kılmak adına yapılan bir çalışmadır.

III. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemleri kullanılacaktır. Nitel araştırma; aynı durumla ilgili farklı kişisel görüşlerin olabileceğini ve böylece gerçeklerin sosyal ortamlarda yapılandığını temel almaktadır. En basit anlamda araştırma sorularını yanıtlamak için nitel verilerin toplanmasını ve analizini gerektiren çalışmalardır. Durumları ve olayları katılımcıların bakış açılarından anlamaya çalışırlar. Genelleme kaygısı taşımazlar. Bu tür araştırmalar, değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymaya yönelik model, hipotez, kuram üretmeye dönük olarak kurgulanabilirler. Tanımlanmış pek çok nitel araştırma vardır. Biz bu çalışmamızda Tarih araştırmaları yöntemini kullanacağız. Tarihi araştırmalar, geçmişteki olayları, kendi bağlamında incelemeye odaklıdır. Geçmişin dokümanlarını okuyarak ya da o zamanlarda yaşamış kişilerle görüşmeler yapılarak yürütülen ve esas itibarıyla "Geçmişte ne oldu?" sorusuna cevap arayan çalışmalardır.1

Bu araştırmada özellikle "Kur'ân'da anlatılan hikâyelerin anlatılış şekilleri ve vurgulanan mesajlar nelerdir?", "Kur'ân hikâyelerinin genelde Din eğitimine özelde ise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine olan etkileri nelerdir? " DKAB ders müfredatında konuların anlatımında hikâyelerden nasıl yararlanılabilir? gibi sorulara cevaplar aranmıştır.

Bu sorulara cevap bulmak adına ilk olarak hikâye ve kıssa kavramları karşılaştırılarak hikâyenin kıssa ile eşanlamlı olarak kullanılabileceği vurgulanacak, amaç ve özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra Kur'ân hikâyelerinin din eğitimi açısından önemi belirtilerek, kıssaların genel sınıflandırılması yapılarak sonra hikâyelerin içerikleri hakkında genel bilgiler verilmiştir.

Kur'ân hikâyelerinin DKAB dersinin eğitim ve öğretimine olan katkısı belirtildikten sonra kıssaların geniş bir tahlili yapılıp ders konuları açısından nasıl kullanılabileceği belirlenmeye çalışılmıştır.

---

[1] Kayabaşı, Y. , **Araştırma Yöntemleri**, A. Y. Ü. Yayınları, Ankara, 2017, s. 6.

Araştırmanın verimli ve yeterli seviyede bilgileri kapsaması için mümkün olduğu kadar konuyla alakalı özellikle Kur'ân Tefsirleri, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders planları ve diğer kitaplar, makale, sempozyum tebliğleri taranmıştır. Araştırmanın kurumsal çerçeveye bağlı ve zamanında bitirilmesi planlanmıştır.

IV. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

1) Araştırma ''İlköğretim ve Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi'' dersi ile sınırlıdır.

2) Araştırma '' Kur'ân-ı Kerim'de yer alan hikâyeler" ile sınırlıdır.

3) Araştırma ''Kur'ân-ı Kerim'deki hikâyelerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi eğitimine katkısı'' ile sınırlıdır.

Bu bağlamda kıssa konusu oldukça geniş bir yapıya sahip, hemen hemen dini birçok konunun içinde kendine yer bulmuş oldukça kapsamlı bir konudur. Özellikle kıssalar bu konuda birçok rivâyeti, isrâiliyyat menşeli ve ihtilaflı durumları bünyesinde bulundurmasından dolayı, titiz çalışılması gereken bir yapıya sahiptir.

İsrâiliyyat; İslam'a ve özellikle tefsire girmiş olan Yahudi başta olmak üzere, Hristiyan ve diğer dinlere ait kültür öğeleri ile dinin gerek lehine gerek aleyhine uydurulup peygamberimiz ve onun ashabına atfedilen her türlü habere denilmektedir. Tek cümle ile, İslam'a yabancı olan herşeydir.[2]Ancak biz tezimizde Kur'ân'da yer alan birçok kıssayı incelememiz ve özellikle bunları eğitim açısından incelemeye tabi tutmamızdan dolayı kıssaların yalnız Kur'ân'da zikrediliş şekilleri ile ele alarak çalışmamızı sınırlandırdık. Araştırmamızda birkaç örnek dışında rivâyetlere ve ihtilaflı konulara yer verilmeyecektir. Çünkü bu konulara girmek hem konu sınırlılıklarımız açısından hem de konumuzun içeriği açısından uygun olmayacaktır.

Bu açıdan çalışmamız İlköğretim ve Ortaöğetim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarındaki konuların Kur'ân'daki hikâyelerden yararlanılarak anlatılmasıyla bu şekilde dersin desteklenmesi ile sınırlandırılmıştır. Genelde ise Kur'ân'ın özü ve insanlara rehber olması özelliğine değinilmiştir.

V. Veri Toplama ve Verilerin Analizi

Veriler tezin çerçevesine bağlı kalınarak Kur'ân-ı Kerim'de yer alan hikâyeler ve âyetler ışığı altında incelenerek, kıssadan çıkarılabilecek öğütler belirlenmiştir. Daha

[2] Ayrıntılı bilgi için bkz. Aydemir, A. , **Tefsirde İsrâiliyyat,** Beyân Yayınları, İstanbul, 2015, s. 29-56.

sonra bu ulaşılan öğütlerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders konularına etkilerinin tahlil ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu konuda benzer eserlerden mukayeseli bir şekilde bilgi toplama işlemi sürdürülerek konunun anlaşılması için gerekli betimleme ve içerik analizleri yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KUR'ÂN-I KERİM'İN ANLATIM TÜRLERİNDEN HİKÂYELEME

Hikâyeler, çocuklar, gençler ve yetişkinler için her dönem ve devirde oldukça önemli bir eğitim aracı olmuştur. Her yaş grubundan insan mutlaka hayatının bir evresinde zihninde yer eden, unutamadığı bir hikâye ile karşılaşmıştır. Hikâyelerle birlikte kendimizi bir olayın içinde buluruz; sonra hikâyenin kahramanı ile kendimizi özdeşleştirip onun gibi davranmaya başlarız. İşte hikâyeyi önemli ve vazgeçilmez kılan da budur. Siz herhangi bir konuda vermek istediğiniz mesajı saatlerce anlatıp anlaşılması noktasında birçok kez tekrar edebilirsiniz. Ancak küçücük bir hikâyede çok kısa bir sûrede anlatmak istediğinizin çok daha fazlasını karşınızdakilere aktarabilirsiniz.

Birçok eğitim sahasında kullanılan hikâye özellikle, bireylere ahlaki özellikler kazandırılması noktasında yararlanılan en etkili yöntemlerden biridir. Çünkü insanın kendi adına kazanılması, üstün ahlaki değerlerle yetiştirilmesi eğitim açısından oldukça önemlidir.

Bireylere dinin öğretilmesi okullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi vasıtası ile yapılmaktadır. Özellikle DKAB dersinde dersin işlenişi noktasında birçok yöntem ve teknikten bahsedebiliriz ancak geçmişten günümüze kadar uygulanmaya devam edilen, en etkili yöntemlerden biri, konuların işlenişinde hikâyelerden faydalanmaktır. Hikâye denince ilk akla gelen de Kur'ân'da anlatılan hikâye/kıssalardır. Hikâyeler yüce kitabımız Kur'ân-ı Kerim içerisinde oldukça geniş bir yer kaplamaktadır. Elbette Kur'ân'ın büyük bir kısmında kendisine yer bulan hikâyelerin de bir amaca hizmet etmesi gerekmektedir. Bu konuya çalışmamızın ilerleyen kısımlarında değinilecektir. Ancak en genel şekli ile Kur'ân'da yer alan hikâye/kıssaların amacının, insanların düşünmesini ve ibret almasını sağlayarak onlara doğru yolu göstermektir diyebiliriz.

1.1. Hikâye Kavramı ve Kıssa

Hikâye; kelime anlamı olarak anlatma, roman, masal, olmuş bir olay anlamına gelirken bir şeyi hikâyeleme, aynen kıssada olduğu gibi anlatmak, söylemek

anlamlarına gelmektedir[3]. Yine hikâye, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde *"bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması*"şeklinde de tanımlanan arapça bir kelimedir.[4] Edebiyatta çok sık kullanılan bu teknik geçmişten günümüze insan zihninde yer eden birçok eserin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Hikâyelerin dini açıdan en güzelleri ise Kur'ân'da tüm ihtişamı ile görülmektedir.

Edebiyatta bir anlatım biçimi olan hikâyeleme, belirli zaman ve belirli bir yerde kişilerin başından geçen bir olayı anlatan ya da bazı kişilerin karakterini çizen kısa yazılardır. Hikâyeler gerçeğe uygun bir tasarlama şeklinde olacağı gibi kişinin bir gözlemi sonucu da olabilir. Hikâyelerde ayrıntılara çok yer verilmez. Olaylar öncelikli olacak şekilde bir anlatım söz konusudur.[5]

Diyanet İslâm Ansiklopedi'sinde hikâye ve kıssa kavramları şöyle tanımlanmaktadır:

' 'Sözlükte anlatmak, nakletmek, aktarmak, tekrar etmek; benzemek, taklid etmek" anlamında masdar olan hikâye isim olarak da kullanılır. Türkçe'de son zamanlarda ortaya çıkan öykü kelimesi de Arapça'daki "taklit etmek" anlamının karşılığı olan öykünmekten türetilmiştir. Olağanüstü hadiselerin konu edildiği destan türüyle benzer yönleri bulunması sebebiyle hikâye en eski edebi türler arasında yer alır.

Arap edebiyatında edebi tür olarak hikâye kelimesi yerine "söz, haber, hikâye" gibi manalara gelen "kıssa" terimi tercih edilmektedir. Kur'ân'da özellikle peygamberlerin hikâyeleri için kıssa yerine hikâye anlamındaki kasas ile hadis (söz) ve nebe (haber) kelimeleri kullanılmıştır."[6]

Kassa fiili Kur'ân'da iki yerde (Kehf 18/64, Kasas 28/11)" bir kimsenin izini sürüp ardınca gitmek", "izlemek" anlamında kullanılmaktadır." Musa'nın kız kardeşine "Onun izini takip et (kussihi) dedi. (Kasas28/11) " Musa, işte aradığımız o idi" dedi. Tekrar izlerini takip ederek (kasasan) geri döndüler." (Kehf 18/64), diğer birçok yerde ise "peygamberlerin hikâyelerini anlatmak, haber nakletmek, anlatmak" gibi anlamlarda kullanılmıştır.[7]

Yazıcı ise, bu konuda *"Son devir Arap edebiyatında kıssa hem hikâye hem de romanı kapsayan bir kavram durumundaysa da edebiyat terimi olarak ifade ettiği*

---

[3] Devellioğlu, F. , **Osmanlı- Türkçe Sözlük**, Doğuş Matbaası, Ankara, 1970, s. 440.
[4] http://www.tdk.gov.tr.idex.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=hik%C3%A2ye&uid=22916&guid=TDK.GTS.4f7193ecacc288.60635934 14.02.201.8**.**
[5] Oğuzkan, Ferhat. , Çocuk Edebiyatı, Ankara, 2010, s. 99.
[6] Yazıcı, H. , *"Hikâye"*, **DİA.** , C. 17, TDV. Yayınları, İstanbul, 1998, s. 479.
[7] Şengül, İ. , *"Kıssa"*, **DİA.** , C. 25, TDV. Yayınları, Ankara, 2002, s. 499.

anlama ait sınırlar henüz kesinleşmemiştir. Bugün hikâyenin karşılığı olarak Arapça'da kıssa, kıssa kasira ve uksusa terimleri bulunmaktadır. Bazı yazarlar kıssayı "hikâye, uksusa" ve "kıssa sagira" diye gruplandırırken bazıları da bu ayırıma gerek duymadan hepsi için sadece kıssa kelimesini kullanmaktadır. Hikâye anlatanlara ise kass denilmektedir.

Arap edebiyatında hikâye, degişik devirlerde az çok farklılık gösteren kıssa, hikâye, nadire, uhduse, hurafe-hurafat, mesel-emsal, haber-ahbar vb. adlar altında muhtelif şekillerde eskilere kadar uzanan bir anlatım tarzı olarak mevcuttur. " diyerek hikâye ile kıssanın aynı anlama geleceğini belirtmiştir.[8]

Her ikisi de Arapça kökenli olan hikâye ve kıssa kelimelerinin anlamlarına baktığımızda dikkat çekici bir ortak yön bulunmaktadır. Bu benzerlik "bir kişinin yaptığı şeyin aynını veya benzerini yapmak" tanımıdır. Yine kıssa kelimesinin "bir şeyi izlemek" anlamı da buna eklendiğinde en geniş ifadesi ile kıssa, ister yaşanmış olsun ister olmasın, bir olayın kahramanlarını takip etmek, kişinin onunla arasında özdeşim kurması sûreti ile olayın sonucunu değerlendirmesi anlamındadır. Özellikle hikâye ve kıssanın "başka birini izlemek, takip etmek" şeklindeki tanımı eğitimdeki empatik yaklaşım açısından oldukça önemlidir.[9] Empati, en basit ifadesi ile kişinin kendini karşısındakinin yerine koyması, olaylara onun gözüyle bakması demektir. Bu yaklaşım dini eğitimde değerlerin bireylere kazandırılması noktasında büyük önem taşır. Çünkü özellikle hikâyelerdeki güzel ahlaki vasıfları taşıyan bireylerle empati kurulması kişinin davranışlarını olumlu yönde etkileyecektir. Bu da din eğitiminin hedefine en kısa yoldan ulaşması demektir.

Hikâye denince akla uydurma, aslı olmayan olaylar gelmemelidir. Böyle düşünmek kelimenin aslına aykırıdır. Bir olayı hikâye etmek demek, aslına uygun olacak şekilde hadiseyi olduğu gibi anlatmak demektir.[10] Bu konuda Kur'ân-ı Kerim'de *"Şüphesiz onların kıssalarında akıl sahipleri için ibretler vardır. Bu Kur'ân uydurulacak bir söz değildir. Ancak kendinden öncekilerin doğrulayıcısı, her şeyin açıklaması ve iman eden topluluk için bir hidâyet ve rahmettir."*[11] buyrulmak sûreti ile Kur'ân'da yer alan hikâyelerin gerçek oldukları -bazı alimlere göre de mecâzî olduğu- ve insanların ibret almaları için Yüce Allah tarafından bizlere bildirildiği ifade

[8] Yazıcı**, age.** , s. 480.
[9] Okumuş, M. , "*Din Eğitiminde Etkin Bir Yöntem Olarak Hikâye*", **Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (SÜİFD)**, S. 21, Konya, 2006, s. 239.
[10] İmamoğlu, İ.Sıddık, **Büyük Dini Hikâyeler**, Osmanlı Yayınevi, İstanbul, ts. , s. 7.
[11] Bkz. **Kur'ân-ı Kerim,** Yusuf, 12/111.

edilmektedir. Bu âyetten de anlaşıldığı üzere hikâyede esas olan "kıssadan hisse" çıkarmaktır. Çünkü hikâyeler sayesinde bir mü'minin bilmesi gereken birçok dini kural daha kolay bir şekilde öğrenilebilmektedir. Özellikle ahlaki boyutta herkes kendi ihtiyacı olan öğüdü bu hikâyelerden hiç zorlanmadan çıkartabilmektedir.

Kıssa, kısaca anlatılmak istenen şeyi kısaltarak anlatmak demektir. Hissedeki gerçek hayat hikâyelerini sunmak, onlardaki ibreti, mesajı, hayatının merkezine alıp; o yolda yürümeye çaba sarfetmek demektir.[12] Yani Kur'ân hikâyeleri sadece insana yalın bir bilgi vermek degil, başlı başına bir yaşam tarzı sunmak anlamına gelmektedir. Kıssalarda iyi ve kötü karakterlerin hikâyeleri anlatılır. Ancak çoğu yerde ayrıntıya girilmez ya da çoğu isim zikredilmemektedir. Çünkü Kur'ân'da esas olan isimler değil davranışlardır. Kim günümüzde kıssada geçen kötülerin yolundan giderse onun adını almaktadır. Her kim de iyi örnekleri taklid ederse günümüzün Yusuf'u, Musa'sı, İsa'sı o olmuş olur. Yani isimler gelip geçer ancak bugünün Yusuf'u, Musa'sı, İsâ'sı olmak arzusunun kişilerde oluşması önemlidir.

Hikâye ve kıssa kelimeleri sık sık aynı anlamda kullanılmışlardır. Çünkü hikâyeler de kıssalarda olduğu gibi "gerçekleşmiş olayları" anlatmak vazifesini üstlenmişlerdir. Bundan dolayıdır ki; hikâye ve kıssa kelimelerini birbirlerinin yerine kullanmak yanlış bir durum arz etmemektedir.[13] Kaldı ki Fahreddin er-Razi gibi bazı âlimler, "Kasasın (kıssa) hikâye diye isimlendirilme sebebi, kıssa anlatanların kıssayı birbirini takip eden olaylar dizisi halinde adım adım, safha safha anlatmasıdır" şeklindeki ifadeleri ile kıssa ile hikâye arasında anlam farkı bulunmadığına dikkat çekmişlerdir.[14]

Çalışmamızda özellikle peygamber hikâyeleri işlenirken yer yer kıssa tanımından da istifade edilecektir. Çoğu yerde eş anlamlı olarak kullanacağımız hikâye ve kıssa kelimeleri içerik olarak aynı şeyi ifade etmektedir. "Hikâyenin tanımında gerçekleşmemiş olayların anlatımı da vardır" diyenlere karşı biz özellikle hikâye kavramını, Kur'ân da anlatılmış ve gerçekleşmesi noktasında şüphe bulunmayan kıssalarla aynı anlamda kullanılmıştır. Hatta konumuz özellikle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi eğitimi olduğu için öğrencilere daha tanıdık gelen hikâye kavramını kullanmak

---

[12] Okuyan, M. , **Kıssalar Ne Söyler-I**, Düşün Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 48.
[13] Akıncı, A. ,*''Kur'ân'da ki Kıssalar ve Din Öğretimindeki Yeri''*, **Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Şanlıurfa, Yıl: 10, S. 13, Ocak-Haziran, 2004, s. 44.
[14] Öztürk, M. , **Kur'ân Kıssalarının Mahiyeti**, Kuramer Yayınları, İstanbul, 2017, s. 61.

çok daha isabetli olacaktır. Çünkü bilinenden bilinmeyene doğru gitmek eğitimin doğasına daha uygun düşmektedir.

1.2. Kur'ân'da Yer Alan Hikâyelerin Amacı

Kur'ân'da birçok hikâye (kıssa) anlatılmaktadır. Özellikle peygamberlerle ilgili olanlar tarihi bir nitelik de taşımaktadır.[15] Nitekim bu konuda bazı âyetler şöyle beyan edilmiştir: Hz.Yusuf'un hikâyesinde "Yapacak oldukları işlere karar verdikleri ve tuzaklarını kurdukları zaman sen onların yanında değildin."[16] denilmiştir. Yine Hz. Zekeriyya-Hz. Meryem hikâyelerinde, "Onlar, içlerinden kimin Meryem'in hamisi olacağını kura ile belirlediklerinde sen onlarla birlikte değildin."[17] Bu âyet mealleri de söz konusu hikâyelerin muhayyel olmadığını göstermektedir. Keza, Lut kavmiyle alakalı birçok âyette, kavmin helâkına ait izlerin günümüz insanlığı için ibret vesilesi olarak hala varlığını sürdürdüğüne dikkat çekilmiştir. Bu da Kur'ân'da zikredilen hikâyelerin tarihsel özellikler taşıdığını vurgulamaktadır. Kur'ân'da anlatılan tarihsel olayların anlatılmasındaki asıl amaç insanlara tarih bilgilerini aktarmadan ziyade insanlara hidâyet, yani dini-ahlaki açıdan rehberlik etmek, onları iman ve güzel ahlak bakımından yetiştirmektir. Bundan dolayıdır ki hikâyelerde zaman, mekân gibi birçok unsur anlatılmamıştır.[18] Böylelikle kıssalar olayların ayrıntısında boğulmaz. Birkaç örnek dışında kıssalarda isimlere çok yer verilmemektedir. Bunun için kıssalardaki mesajlar sûrekli canlıdır. Kur'ân'ın bu özelliği peygamberlerin davetlerinin zamanın üstünde olduğunu belirtirken aynı zamanda İslam'a davetin de, kıyamete kadar devam edeceğini bizlere göstermektedir. Kur'ân böylece okuyucuya kıssaları zamana göre güncelleme ve gerekli olan dersi çıkarma mesajı vermektedir.[19]

Kur'ân'da yer alan peygamber hikâyelerinin, Halefullah gibi düşünenlere göre tarihsel özelliğe sahiptir denilmektedir. Çünkü kıssalar geçmiş dönemde yaşayan insan hikâyelerini konu almaktadır. Kur'ân bu hikâyeleri anlatırken bir tarih kitabı gibi değil, ibret alınması gereken şekilleri ile ele alarak işlemiştir. Yer, zaman, mekân, tarih, vb. birçok unsur hikâyelerin içinde açık ve detaylı bir şekilde yer almamaktadır. Bu gibi konular hikâyede dini amaca hizmet ettiği ölçüde kullanılmıştır. Hikâyede asıl olan bu

---

[15] Halefullah, M. Ahmed, **Kur'ân'da Anlatım Sanatı El- Fennu'l- Kasasi**,1. Baskı, Çev. : Şaban Karataş , Ankara, 2012, s. 170.
[16] **Yusuf**, 12/101.
[17] **Al-i İmran**, 3/ 44.
[18] Öztürk, M. , **Kıssaların Dili**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2004, s. 21.
[19] Mutlu, İ. , **Peygamberler Tarihi**, C. 1, Mutlu Yayınları, İstanbul, 2016, s. 448.

teferruattan ziyade Kur'ân'ın hedefi olan rehberliği insanlara yaptırmasıdır. Allah'ın muradını inananlara örneklerle açıklamasıdır. Halefullah'ın *"kıssalarda tarihsellik vardır"* görüşüne katılmakla birlikte onun kıssalarla ilgili, "kıssalar hepsi yaşanmış hikâyeler değildir, bir kısmı temsilidir" görüşüne katılmadığımızı ifade etmek isteriz.

Kur'ân kıssaları için kullanılan "esatiru'l-evvelin" yani evvelkilerin masalları ifadesini Kur'ân kabul etmemekte, böyle düşünenlerin cezalandırılacağını belirtmektedir.[20] Böyle bir ifade kullanan müşrikler kıssaların gerçekliğini sorgulayarak Kur'ân'ın Allah kelâmı olmadığını söyleyip Hz. Muhammed (s.a.v.)' in peygamberliğini yalanlamak istemişlerdir.

Edebi sanatların bazılarında anlatılan olayların hepsinin yaşanması gerekmemektedir. Yani kahramanların, konuşulanların, yerin, zamanın vb. şeylerde gerçeklik aranmamaktadır. Bu tip anlatımlarda varsayım ve kurgu vardır. İşte böyle kıssalara temsili kıssa denilmektedir.

Hiçbir âlim Kur'ân'da temsili yani kurgu kıssa var dememiştir. Bu durum sadece bazı kıssalardaki olayların farklı yorumlanmasından kaynaklanmaktadır. Buna göre Kur'ân hikâyeleri tamamen gerçek olup, herhangi bir temsili kıssa söz konusu değildir.[21] Çünkü bunları bize anlatan bizzat yüce Allah'tır. Kıssalar O'nun iradesi ve ilmi çerçevesinde vuku bulmuş hakikatlerdir. Bunun böyle olduğunu Allah kıssaların sonunda beyan etmiştir. Kur'ân'da anlatılan hikâyelerin birer gerçek olduklarının en güzel delillerinden biri de kıssalarda geçen kavimlerin tarihi kalıntılarının günümüze kadar ulaşmış olmasıdır. Bu konuda yapılan tüm arkelojik kazılarda bu gerçeği doğrulamaktadır.[22] Gerek Kur'ân'ın ifadeleri gerekse bilimin verileri bu kadar ortada iken Kur'ân hikâyelerinin doğruluğunu tartışmak bir mü'mine yakışmadığı gibi bunun günümüz insanına imanî boyutta bir faydası da bulunmamaktadır.

Kıssalar Yüce Allah'ın insanlara sunduğu "âyetler"dendir. Allah'ın vahyine konu olan kitapların ve kâinat kitabının âyetleri olduğu gibi insanların yazdıkları kitaplarda da yer alan bir takım kıssalar bulunmaktadır.[23] O halde Kur'ân; kıssalar aracılığı ile insanlık hikâyesini tarihsel bir düzen içinde inananların istifadesine sunmaktadır.

---

[20] **Kalem,** 68/15-16.
[21] Abay, M. , **Kur'ân Kıssaları**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2007, s. 21-22.
[22] Güneş, A. , **Kur'ân Kıssaları ve Medeniyetin İnşası**, Gündönümü Yayınları, İstanbul, 2015, s. 31-33.
[23] Okuyan**, age.** , s. 13.

Böylelikle Kur'ân İslam ümmetinin geçmişten ders alarak atalarından devraldığı medeniyete, yeni bir şeyler katmak sûretiyle onu geliştirmesini istemiştir.[24]

Kur'ân kıssalarının amacıyla, Kur'ân'ın insanları tevhide davet etmesi arasında hiçbir fark yoktur. Kıssalar, Allah tarafından insanlara tevhidin uygulanmış örnekleri olarak arz edilmektedir.[25]

Peygamberlerin tevhid mücadelesinin anlatıldığı kıssalar da yaşanmışlığı olan gerçek hikâyelerdir. Sonradan üretilmiş ya da uydurulmuş masallar değildir.[26]

Bütün bu ifade edilmiş görüşler çerçevesinde bize göre Kur'ân'da yer alan kıssaların hepsi gerçek yaşanmış hikâyelerdir. Her bir hikâye de bir hatta daha çok amaca hizmet etmektedir. Yüce Allah bu kadar çok olayı sadece dil ile okunsun diye anlatmamıştır. Bilakis okumaktan kastımız akıl ve kalp ile okumaktır. Akılla okunmalı, çünkü hikâyelerden çıkarımlar yapılıp bunlar günümüz şartlarına göre yorumlanmalı, dersler çıkarılmalıdır. Yine kalple okunmalı, iyi ve güzel vasıflar kalp süzgecinden geçirilmeli, kötü ve yanlış olanlar ise süzülmelidir.

Kur'ân'daki hikâyelerde geçmiş kavimlere ait iyi ve kötü değerlerin mücadeleri, tutumları, anlatılmaktadır. Böylelikle doğruluk, kardeşlik, sabır, tevazu, çalışkanlık, şükür, merhamet gibi güzel ahlaki özellikler övülürken; hile, kıskançlık, kibir, gurur, tembellik, riya, zulüm gibi kötü hasletler de kötülenmektedir. Ad kavminin dünyevi güç ve hırsları, Lut kavminin ahlaksız fiilleri, Nuh kavminin gururu gibi daha birçok şeytani davranış hikâyeler vasıtası ile yasaklanmaktadır.

Kur'ân'da yer alan peygamber hikâyelerinde insan topluluklarının vahiy karşısında sergilemiş oldukları tutum ile bunun karşısında peygamberlerin yapmış oldukları ezeli mücadele günümüz insanına bir ders olarak anlatılmaktadır. Böylece mü'minlere geçmişten günümüze dini anlatma ve yaşama noktasında nasıl bir metod izleyecekleri canlı hikâyeler üzerinden gösterilmektedir.[27] Unutulmamalıdır ki, geçmiş geleceğe açılan bir penceredir. Geçmişteki olaylar bilinmeden ve yorumlanmadan gelecekle ilgili isabetli kararlara ulaşmak mümkün değildir. Kur'ân hikâyeleri bu açıdan insanların faydalanabileceği, ders ve öğüt alabileceği bir özelliğe sahiptir.

Kıssaların anlatılma gayelerinden biri de insanların inanmalarının çok zor olduğu metafizik alanda yani görünen âlemin dışında başka bir âlemin varlığına da

---

[24] Gazzâli, M. , **Kur'ân-ı Anlamada Yöntem**, Çev. : Emrullah İşler, Sor Yayınları, Ankara, 1993, s. 346.
[25] İdris Ş. , **Kur'ân Kıssaları Üzerine**, İzmir, 1994, s. 279.
[26] Okuyan**, age.** , s. 26.
[27] Mutlu**, age.** , C.1, s. 447.

onları inandırmaktır. İnsan ancak gördüğü müşahade ettiği şeylerin varlığına inanırken, kıssalardaki mucizeler ve tabiatüstü olaylar sayesinde bu iki âlem arasında geçiş yapabilmekte, bu konudaki bilgilerini her bir hikâye ile pekiştirmektedir.[28] Metafizik âlemin kabulü insanın ahiret hayatını algılamasında önemlidir. Kur'ân hikâyeleri birçok noktada olduğu gibi bu hususda bizlere yardımcı olmaktadır.

İslam dininde nasıl ki, salih amel'i Allah rızasını kazanmak için yapılan tüm iş ve davranışlar şeklinde tanımlıyorsak, Kur'ân'da yer alan hikâyelerin amacını da böyle çok yönlü düşünebiliriz. Şu durumda Kur'ân'daki hikâyeler en geniş ifadesi ile insanlara doğru yolu göstermek adına birçok amaca hizmet etmektedir. Bu bölümde âyetler ışığı altında bunlara değinilecektir.

1.2.1. İnsanların İbret Almalarını Sağlamak

Kur'ân hikâyelerinin asıl amacı, geçmişte yaşanmış, insanların unuttukları veya gafil oldukları olaylar üzerinde, düşünmelerini sağlayarak muhatapların ondan ibret ve dersler çıkarmasını sağlamaktır. Bu hususstaki diğer gerekçeler de mü'minlere rehberlik etmektir. Kur'ân'daki kıssalardan hareketle inkârcı ve küstah kavimlerin akıbetlerinden dersler çıkaran insan, başta Allah'a saygı duyacak, onların karşılaştığı felaketlerden uzak olacaktır. Saygısız toplulukların anlatılması saygılı insanları vücuda geçirmek içindir. Kur'ân hikâyelerinin her birinde farklı şekillerde birçok dersler ve ibretler çıkarmak mümkündür.[29] Bu ibretlik hikâyelerin temelini de günümüzde olduğu gibi iman- küfür çatışması oluşturmaktadır.

İnsanlık tarihine baktığımızda hak ile batılın ezeli mücadelesine şahit olmaktayız. Bu ezeli mücadelede iman tüm nuruyla yeryüzünü aydınlatmış ve Allah'ın yardımıyla küfre galip gelmiştir. Kur'ân'ın büyük bir kısmında bu iman-küfür çatışmasından bahsedilmektedir. Düşünmedikleri ve akletmedikleri için Allah'a isyan eden, peygamberlerini yalanlayan birçok kavmin helâk oluşları Kur'ân'da anlatılmıştır.

Helâk; sözlükte mahvolmak, yok olmak demektir. Buna göre helâkı, "Allah'ın sapkın kavimleri ansızın, korkunç bir şekilde yok etmesi" şeklinde tanımlayabiliriz. Kur'ân'da Allah, özellikle Nuh, Hud, Semud, Lut, Ad kavmi gibi kavimlerin helâk edilişlerini anlatarak kullarını ikaz etmiştir. Allah aynı hatalara onların da düşmemesi için ibret almaları tavsiyesinde bulunmuştur. Bakara sûresinin 66. âyeti bu durumu *"Biz*

[28] Bayraklı, B. , **İslamda Eğitim**, MÜİF. Yayınları, İstanbul, 1986, s. 199.
[29] Okuyan, **age.** , s. 29. ; Doğan, S. , **Mesnevi'den Pedagojik Telkinler**, Selis Kitaplar, İstanbul, 2014, s. 58.

bunu, hem onu görenlere, hem de sonradan geleceklere bir ibret ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlara da bir öğüt kıldık." [30] şeklinde açıkca ifade etmektedir.

Kur'ân-ı Kerim'de peygamberlerin, ilahi vahyi tebliğ esnasındaki üstün ğayreti ile onlara karşı gelen toplulukların durumları açık bir şekilde anlatılmaktadır. Böylece mü'minler bir tarafta peygamberlerin ve ona tabi olanların güzel davranışlarını görerek onlar gibi olmaya niyet etmekte, diğer tarafta ise sapıklık içinde olan azabı haketmiş insanları görüp durumlarından ibret almaktadır.

Bir bakıma kıssalar vasıtası ile Yüce Allah, "Eğer siz de bu geçmiş kavimlerin hatalarını yaparsanız başınıza bunlar gelir" diyerek insanları kötülüklere karşı uyararak, muhataplarının ibret almasını istemektedir.[31]

Kur'ân kıssalardan ibret almayan toplulukları da şiddetle kınamıştır. Lut kavminin hikâyesinden hemen sonra zikredilen Saffat sûresinde Allah, Kureyşlilere hitaben Şam'a yaptıkları yolculuklar esnasında Lut kavminin harabelerine şahit olduklarını, onların başlarına gelen felaket izlerini gördüklerini, ancak hala ibret alıp imana gelmediklerini kınayarak anlatmaktadır.[32]

Kıssalar geçmişte olduğu gibi günümüz insanı için de İslam'ı yaşama noktasında birçok ibreti taşımaktadır. Zira helâkı hak eden toplumların yaptıkları tüm sapıklıklar bugün de yaşanmaktadır. Önemli olan bunlardan kendi adımıza dersler çıkarabilmek ve aynı dalalete düşmemektir.

1.2.2. Peygamberimizin Nübüvvetini Desteklemek

Kur'ân'da yer alan kıssaların kaynağı elbetteki Allah'ın vahyidir. Çünkü bunlar da Kur'ân'dan birer cüzdür. Ancak gerek peygamberimiz zamanındaki müşrikler gerekse günümüzdeki bazı müsteşrikler kıssalardan hareketle bunların peygamberimiz tarafından Kitab-ı Mukaddes'ten çalındığı iddiasında bulunmuşlardır.[33] Bu iddialar Kur'ân'da şöyle zikredilmektedir:

İnkâr edenler: *"Bu Kur'ân, yalandan başka bir şey değildir. Muhammed onu uydurdu, başka bir topluluk da kendisine yardım etti" dediler de muhakkak bir haksızlığa ve iftiraya vardılar. Dediler: "Evvelkilerin masalları, onları yazdırmış, sabah-akşam onlar kendisine okunuyor.*"(Furkan, 25/4-5)

---

[30] **Bakara**, 2/66.
[31] Bilmen, Ö. Nasuhi, **Büyük İslam İlmihali**, Bilmen Basın ve Yayınevi, Ankara, s. 27.
[32] Güneş**, age.** , s. 40.
[33] Şimşek, M. Sait, **Kur'ân Kıssalarına Giriş,** Işık Yayınları, Konya, 2013, s. 9.

Kur'ân bu iddiaların aksine çoğu hikâyede bunun tam tersini beyan ederek peygamberimizin nübüvvetini desteklemektedir. Hz. Peygamberin hak peygamber olduğu, Allah'ın vahyine muhatap olduğu ve aldığı vahyi insanlara tebliğ ettiği belirtilmektedir.[34]

Allah (c.c.) Hz. Yusuf hikâyesinin ardından peygamberimize hitaben *"İşte bu kıssa, gayb haberlerindendir. Onu sana vahyediyoruz. Onlar, sana tuzak kurmak üzere ittifak ettikleri zaman, sen onların yanında değildin. Sen ne kadar inanmalarını istesen de insanların çoğu inanmazlar."* (Yusuf, 12/102-103) buyurmuşlardır.

Yine aynı şekilde Hz. Meryem hikâyesinden sonra Yüce Allah *"Bunlar sana vahiy yoluyla bildirmekte olduğumuz gayb haberlerindendir. İçlerinden hangisi Meryem'i himayesine alacak diye kura çekmek üzere kalemlerini atarlarken sen onların yanında değildin; onlar tartışırken de sen yanlarında değildin."* (Al-i İmran, 3/44) buyurmak sûretiyle peygamberimizin hakkında bilgi sahibi olmadığı bir konuyu nasıl uydurabileceğini vurgulamaktadır.

Allah (c.c.) Musa hikâyesini anlattıktan sonra da aynı hitabı yaparak peygamberin Kur'ân kıssalarını bir yerlerden almadığını ya da uydurmadığını, tam tersi anlatılan her şeyin vahiy olduğunu muhataplarına tekrar etmektedir:

"Musa'ya emrimizi vahyettiğimiz sırada sen vadinin batı tarafında bulunmuyordun ve olayın tanıklarından da değildin. Bilakis aranızda biz nice nesiller meydana getirdik ve onların ömrü nice yıllar sürdü. Sen âyetlerimizi kendilerinden okuyarak öğrenmek üzere Medyen halkı arasında oturmuş ta değilsin; aksine bu bilgileri sana gönderen biziz. Evet, Musa'ya seslendiğimiz zaman sen Tur'un yanında değildin. Fakat senden önce kendilerine uyarıcı gelmemiş olan bir kavmi uyarman için rabbinden bir rahmet olarak sana da vahyettik; umulur ki düşünüp öğüt alırlar." (Kasas, 28/44-46)

Zülkarneyn ve Ashâb-ı Kehf gibi bazı hikâyelerde de peygamberimize art niyetle sorulan sorulara cevap niteliği taşıdığı için dini-ahlaki bir mesaj vermekten ziyade peygamberimizin şahsında nübüvvet kurumunu korumak ve İslam davetine sahip çıkma gibi amaçları da taşımaktadır.[35] Mekkeli müşrikler Yahudi âlimlerden Ashâb-ı Kehf hikâyesini duyduklarında şaşırmış bunu peygamberimize sorup onu imtihan etmek istemişlerdir. Aynı olay Zülkarneyn hikâyesi için de söz konusudur. Her iki kıssa da

[34] Okuyan, **age.** , s. 30. ; Abay, **age.** , s. 32.
[35] Öztürk**, age.** , s. 8.

müşriklere bir cevap niteliğindedir. Böylece Allah Resülünün peygamberliği ve vahiy dışında bir şey konuşmadığı müşriklere duyurulmuştur.

Kur'ân'da zikredilen birçok kıssada şuna işaret edilmektedir; okuma yazma bilmeyen dolayısıyla ümmi olan bir peygamberin önceki kitapların içeriğinden haberdar olması olanaksızdır. Eğer böyle bir bilgiye sahip olsaydı da bunu gizlemezdi. Çünkü o Muhammed'ül-Emin'dir. Bununla birlikte Kur'ân'da anlatılan kıssalarda tanık olarak bulunması da mümkün olmadığına göre Hz. Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğu reddedilemez bir gerçektir.[36]

1.2.3. İnsanları Hidâyete Davet Etmek

İnsanoğlu yeryüzünde Allah'ın emir ve yasaklarını uygulamakla mükellef bir varlıktır. Yüce Allah insanı bu konuda yalnız bırakmamıştır. Ona ilahi emirlerini bildirmesi ve sorumluluklarını hatırlatması için uyarıcı olarak peygamberlerini göndermiştir. Peygamberler insanlar için hidâyet kaynağıdırlar. Onlar sapkınlık içindeki toplulukları Allah'ın rahmetine davet etmişlerdir. Çünkü yalnız Allah'a kulluk için yaratılan insanın (Zariyat, 51/56), Allah'ın zulüm ve karanlık dediği (Lokman, 31/13) şirke tabi olması korkunç bir yanlışlıktır.

Kur'ân'ı Kerim'de örnek gösterilen birçok peygamber hikâyesinde kavimlerin hidâyet yolculuğu en güzel şekilde anlatılmıştır. İnsanların hidâyete ulaşmasından maksat da, Allah'ın varlığını ve birliğini kabul etmeleri yani insanlık dini olan "Tevhid" dir.

Peygamberler tebliğ vazifelerinde özellikle Allah'ın varlığını ispat etmekten ziyade kavimleri arasında doğru bir Allah inancı yerleştirmek için çalışmışlardır. Bu da şunu açık bir şekilde göstermektedir ki, önemli olan doğru bir Allah inancına sahip olabilmektir. Kur'ân kıssalarında özellikle buna vurgu yapılarak tevhid inancı üzerinde durulmuştur.[37]

Nitekim bu konuda özellikle A'raf, Hud, Enbiya ve Şuara gibi sûrelerde yer alan peygamber hikâyelerinde ana düşüncenin, Allah'ın birliğine inanmak ve ona kulluk etmek olduğu görülmektedir.

Hud (a.s), Ad kavmini doğru yola davet ederek *"Size rabbimin vahyettiklerini duyuruyorum ve ben sizin için güvenilir bir öğütçüyüm. Sizi uyarmak için, içinizden bir*

[36] Güneş, **age.** , s.39. ; Abay, **age.** , s.32.
[37] Abay**, age.** , s.31.

adam vasıtasıyla rabbinizden size bir vahiy gelmesine şaştınız mı? Düşünün ki O sizi, Nuh kavminden sonra onların yerine geçirdi ve yaratılışta sizi onlardan güçlü kıldı. O halde Allah'ın nimetlerini hatırlayın ki kurtuluşa eresiniz." (A'raf, 7/68-69) şeklinde tebliğde bulunmuştur.

Allah, Nuh (a.s.)'ın kavmini imana davet etmesine Kur'ân'da şöyle yer vermektedir:

"Gerçek şu ki biz Nuh'u kavmine elçi olarak gönderdik: "Ben sizin için açık bir uyarıcıyım. Allah'tan başkasına tapmayın! Çünkü ben, başınıza gelecek can yakıcı bir günün azabından korkuyorum" dedi. (Hud, 11/25-26.)

Hz. İbrahim (a.s.) 'ın da putlara tapan kavmine karşı Kur'ân'da şöyle seslendiği ifade edilmektedir:

" *İbrahim, "Allah'ı bırakıp da size hiçbir fayda ve zarar veremeyen tanrılara mı tapıyorsunuz? Size de Allah'ı bırakıp taptığınız şeylere de yazıklar olsun! Siz aklınızı kullanmaz mısınız?" dedi*. (Enbiya, 21/66-67.)

Semud kavmine gönderilmiş olan Salih peygamber de kavmini şu âyeti kerimelerle hidâyete davet etmiştir:

"Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Bakınız, ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin". (Şuara, 26/142-145)

Kur'ân kıssaları bizlere göstermektedir ki tüm peygamberler insanları Allah'ın yoluna yani hidâyete davet etmişlerdir. Zaman, mekân, kişiler farklı olsa da amaç hiç değişmemiştir.

1.2.4. Ahirete İmanı Sağlamak

Kur'ân hikâyelerinin anlatımındaki bir başka hedefi de *"Hayat ancak bu dünyada yaşadığımızdan ibarettir. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman helâk eder."* (Casiye, 45/ 24) diyerek Allah'ın dünyadaki tasarrufunu reddeden ve ahireti inkâr eden insanlara gerçekleri göstermektir. Bu yüzden özellikle çoğu hikâyede ölümden sonraki diriliş üzerinde durulmaktadır.[38] Özellikle Bakara, 2/259-260; Kehf, 18/21; Yasin, 36/13-28. [39] gibi âyetlerde zikredilen kıssalar, ahirete imana vurgu yapması açısından önemlidir.

[38] Şengül, **age.** , C. 25, s. 499-500.
[39] Abay, **age.** , s. 32.

Kur'ân'da, ölümden sonraki yaşam için çoğunlukla "ahiret" ifadesi kullanılmaktadır. Ahir (son/sonuncu), "sonra gelen, gelecek" veya "sonuncu" demektir.[40] Şu durumda ahiret hayatını "ölümden sonra bizi bekleyen sonsuz hayat" şeklinde ifade edebiliriz. Ahiret hayatına inanmak imanın şartlarından olup, Allah'ın sonsuz kudretinin de en güzel göstergesidir. İnsanın kulluk vazifesini unutmaması ve dalalete düşmemesi için ahirete iman etmesi gerekir. Çünkü kişi bu dünyada yaptığı her bir iyiliğin ahirette mükafını göreceğine, yine yaptığı her bir kötülüğün de azabını tadacağını bilirse ona göre bir hayat yaşayacaktır.

Kur'ân hikâyeleri içinde ahirete imanı anlatması bakımından en etkileyicilerinden biri Hz. İbrahim peygamberin hikâyesidir. Kur'ân'da bu olay şöyle zikredilmektedir:

"*İbrahim "Rabbim! Ölüleri nasıl diriltiyorsun, bana göster!" deyince, Rabbi " Yoksa inanmıyor musun?" demişti. O, "Hayır inanıyorum, fakat kalbim tam kanaat getirsin diye" cevabını verdi. Rabbi "Kuşlardan dört tane al, onları kendine alıştır, sonra (parçalayıp) her bir tepeye onlardan bir parça bırak, sonra onları çağır. Koşarak sana gelecekler ve şunu bil ki, Allah hep galiptir ve hikmet sahibidir" buyurdu*." (Bakara, 2/260)

Hikâyeye göre; Hz. İbrahim (a.s.) bir gün Allah'tan ölülerin nasıl dirilteceğini göstermesini ister. Hz.İbrahim'in bunu istemesindeki maksat ahirete inanmaması değil bilakis kalben mutmain olmak istemesidir. Aynı zamanda bu istekte Hz. İbrahim'in bir önemli vasfı da gözler önüne serilmektedir. O düşünmeye önem veren, akleden bir peygamberdir.[41]

Bu hikâyenin mahiyeti ile ilgili farklı yorumların olduğu bilinmektedir. Bazı müfessirler âyetin devamındaki kuşların parçalanması olayını olduğu gibi kabul etmişken, bir kısım parçalanması olayına girmeden kuşların Hz.İbrahim'e alıştırılmasından bahsetmiştir. Üçüncü bir kısımda her ikisini de kabul etmiştir. Biz bu tartışmalara çok fazla girmeden Hz. İbrahim'in "kuşları parçalaması" fikrinin çoğunluk müfessir gibi daha isabetli bir karar olacağı kanaatindeyiz. Çünkü İbrahim peygamberin görmek istediği ölülerin tekrar diriltilmesi idi. O yüzden onun bu isteği, kuşların parçalanması düşüncesini desteklemektedir. Hz. İbrahim, iman ettiği ahiret inancını

[40] Aydın, Ö. , **İslam İnanç Esasları**, İşaret Yayınları, İstanbul, 2016, s. 163.
[41] Önkal, A. , *"Hz.İbrahim'in Tebliğ Metodu*," **1. Hz. İbrahim Sempozyumu, Şanlıurfa, 2007**, s. 167.

kendi şahsında tüm inananlara göstermiştir. Öldüren ve yaşatan yegâne varlığın Allah olduğu bu kıssa ile muhataplara hatırlatılmıştır.

Ahirete imanı insanlara göstermesi bakımından "harap bir şehre giden adamın" hikâyesine de değinmekte fayda görmekteyiz. Kur'ân'da anlatılan bu olayda bir gün harabe olmuş, yıkılmış bir şehre giren adam, Allah tarafından öldürülür. Yüz yıl sonra yeniden diriltilir. Bedenin tekrar düzenlenişi, kemiklerinin yeniden etle giydirilişi, yiyeceklerinin bozulmamış oluşu ve eşşeği ibret olarak kendine gösterilir. (Bakara, 2/256) Hikâyede, Allah için zor olmayan bu durum, yeniden dirilişle başlayacak ahiretin bir provası gibi insanlara seyrettirilmektedir.[42]

1.2.5. İnsanlara Sabrı Tavsiye Etmek

Hz. Peygamber başta olmak üzere mü'minlerin Allah yolunda karşılaşabilecekleri sıkıntı ve zorluklara karşı dayanma gücünü artırmak, onlara sabır ve tevekkülü tavsiye etmek de Kur'ân'daki hikâyelerin amaçları arasındadır. Sabır, kişinin karşılaştığı zorluklara dayanma gücünü ifade etmektedir. Kur'ân'da sabırla ilgili birçok âyeti kerime bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

"Ey iman edenler, sabredin. Birbirinizle sabırda yarışın..." (Al-i İmran, 3/200)

"And olsunki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenlere müjdele." (Bakara, 2/155)

"...Sabredenlere mükâfatları elbette hesapsız olarak verilir." (Zümer, 39/10)

Peygamberimiz de sabrın önemi ile ilgili "*Allah Müslüman'ın vücuduna batan bir dikene varıncaya kadar meşakkat, hastalık, endişe, keder, acı ve kaygı gibi musibetleri, onun günahlarına kefaret kılar."*[43] Yine *"Güçlü kimse, insanları güreşte yenen değil, bilakis öfke anında kendisini tutan, iradesine sahip olandır*."[44] buyurarak Müslümanlara sabrı tavsiye etmiştir.

Sabır, Allah'ın kuluna verdiği en büyük nimetlerden biridir. Çünkü insanın Allah'a olan vazifelerini gerçekleştirmesi ancak sabır zırhını giymesi ile mümkündür. Bu zırh gerek nefsin gerekse şeytanın oyunlarına karşı insanı korur. Sabır zırhı kulun sırtında olduğu müddetçe ona hiçbir zorluk ve meşakkat tesir edemez. Sabır dünya hayatında Müslümanın yegane gücü, onun düşmanlar karşısında en etkili silahıdır.

---

[42] Ayrıntılı bilgi için bkz. Kutup, M. Ali, **Kur'ân Kıssaları**, Beka Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 155-165.
[43] Buhari, Merda, 1; Müslim, Birr, 50
[44] Buhari, Edep, 76; Müslim, Birr, 107

Kur'ân hikâyelerinde sabır denince ilk akla gelen Hz. Eyyup (a.s.)'dır. Eyyub peygamberin kıssasına baktığımızda bir insanın başına gelebilecek çoğu şeyin Eyyup peygamberin başına geldiğini görmekteyiz. Allah inananlara musibetlere karşı sabretmeyi, onun şahsında örnek göstererek bildirmiştir. Bu yüzden Hz. Eyyup (a.s.) bizlere hayatın faniliğini, her türlü çile ve meşakkatin Allah'tan olduğunu, imtihan için geldiğimiz bu dünyada sabredenlerin mutlaka kazanacağını göstermiştir.

Kıssalarda özellikle sabredildiği takdirde hakkın mutlaka galip geleceğine vurgu yapılmaktadır. Mü'min kul kıssalardaki bu durumu göz önünde bulundurarak çaresizlikten ve hayata karamsar bakmaktan kurtulur. Dünya hayatının pes etmekten öte, çalışılması ve gayret edilmesi gereken bir yer olduğu şuuruna sahip olur. Çünkü ne olursa olsun sıkıntıları veren Allah kulunu çaresiz de bırakmamaktadır. Hz. Yakup (a.s.), biricik oğlu Yusuf'un kurtlar tarafından parçalandığı haberi kendine ulaştığında şöyle demiştir: " *Artık benim yapabileceğim iş güzelce sabretmektir. Bu söylenene dayanmak için ancak Allah'tan yardım istenir.*" (Yusuf, 12/18.) diyerek yüce Allah'tan acısına dayanma gücü talep etmiştir.[45] Göstermiş olduğu bu sabır neticesinde de oğluna tekrar kavuşmuştur.

1.2.6. Peygamberimizi ve İnananları Psikolojik Açıdan Desteklemek

Kur'ân'da yer alan hikâyelerin amaçlarından biri de peygamberimiz ve inananlar üzerindeki psikolojik baskının hafifletilmesini sağlamaktır.[46] Bu konuda Kur'ân'da yer alan bazı âyetler şöyledir:

"Sen Rabbinin hükmüne kadar dayan. Balık sahibi Yunus gibi olma, o pek üzgün olarak Rabbine seslenmişti. Rabbinin katında ona bir nimet ulaşmasaydı, kınanmış olarak sahile atılacaktı.'' (Kalem, 68/48-49)

"İnanmıyorlar diye neredeyse üzülerek kaygılanacaksın. Biz dilesek, onlara gökten bir mucize indiririz de ona boyun eğip kalırlar.'' (Şuara, 26/3-4)

"Onların, Ona bir hazine indirilmeli veya beraberinde bir melek gelmeli? demelerinden gönlün daralır ve belki de sana vahyolunanın bir kısmını bırakacak olursun. Ama, sen ancak bir uyarıcısın ve herşeyi gözetici olan Allah'tır.'' (Hud, 11/12)

---

[45] Şimşek, **Kur'ân Kıssalarına Giriş**, s. 74.
[46] Halefullah, **age.** , s**.** 264.

"Elçilerin başlarından geçenler, senin yüreğini pekiştirecek her şeyi sana anlatıyoruz. Bunlarda sana gelen gerçek, inananlara bir öğüt ve hatırlatmadır."(Hud, 11/120)

"Ey Muhammed! Onların söylediklerine karşı sabret. Güçlü kulumuz Davud'u hatırla. O, Allah'a çok yönelen bir kimse idi." (Sad, 38/17)

Peygamberimiz tebliğ mücadelesinde birçok zorlukla karşılaşmıştır. Mekke müşrikleri tarafından alaya alınmış, tehdit edilmiş, taşlanmış ve bu uğurda herşeyini feda edebileceğini tüm inananlara göstermiştir. Kur'ân'daki peygamber hikâyelerine baktığımızda aynı sıkıntıları yer ve zaman farkıyla onların da yaşadıklarını görmekteyiz. Buna; peygamberimizin en yakın akrabaları tarafından kabul görmediğinde Hz. İbrahim'in put yapıcısı babasına karşı hissettiği çaresizliği yaşamasını, Hz. Salih peygamber gibi öldürülmek istenmesini ancak Allah'ın koruması ile kurtulmasını örnek gösterebiliriz.

Yine bu konuda peygamberimizin içinde bulunduğu durumu en güzel şekilde ifade eden hikâyelerden birisi de Hz. Nuh kıssasıdır. Nuh sûresinde Allah peygamberimizin tebliğ yıllarının ilk dönemindeki sıkıntılarını canlandırmakta, inkârcı bir topluluktan mü'minleri kurtarması için peygamberin yüce yaratıcıya dua ettiğini ifade etmektedir. Bu hikâye peygamberimizin yükünü hafifletmekte onun tevhid mücadelesinde yalnız olmadığını göstermektedir. Ona ihtiyacı olan güven ve huzur duygusunu verme açısından da hedefine ulaşmaktadır.[47]

Allah bu şekilde birçok peygamber kıssasına Kur'ân'da yer vererek peygamberimizin kalbini sakinleştirmiş, onun keder ve stresini gidermiştir. Çekilen tüm sıkıntılar sonunda Allah'ın yardımının, kendisine ve tüm inananlara ulaşacağını göstererek, düşmanlara karşı muzafferiyet kazanacağını vurgulamıştır. Bu ilahi mesaj günümüz insanı içinde geçerli en güzel müjdelerden biridir.

1.2.7. Ahlak Dışı Davranışlardan Uzaklaştırmak

Kur'ân hikâyelerinde Allah, insanlar üzerinde bazı karşıt düşünce ve davranışların oluşmasını da amaçlamıştır. Bunların başında ahlaki çöküntüye sebep olan livata (homoseksüellik), tartı ve ölçüde hile yapma, fiyat kırma, iftira, kıskançlık, büyüklenme, şirk koşma vb. davranışlarla insanın ezeli düşmanı olan şeytan

[47] Kutup, S. **Kur'ân Işığında Peygamberler**, Tercüme: Mustafa Nuhoğlu, İstanbul, 2001, s. 34.

gelmektedir.[48] Yüce Allah insanlara bu kötü ahlaki davranışları ve şeytanın hilelerini göstererek, insanların bunlardan uzaklaşmasını ve bunlara karşı olumsuz bir tavır sergilemesini istemiştir. Bunun için de insanları ikaz ve uyarmak için peygamberlerini görevlendirmiştir.

Peygamberler, dünya hayatında insanlara rehberlik eden seçilmiş kimselerdir. İnsan, onlara tabi olduğu ölçüde yolunu şaşırmaz, istikametten ayrılmaz. Yeryüzüne gelmiş her bir kavme muhakkak bir uyarıcı gönderilmiş, Allah'ın emirleri noktasında bilgilendirilmişlerdir.[49] Bu durum Kur'ân'da *"Biz seni hak ile müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Geçmiş her ümmetin içinde mutlaka bir uyarıcı peygamber gelip geçmiştir."* (Fatır, 35/40) âyeti ile açıkca ifade edilmiştir.

Allah her fırsatta kullarına peygamberlere tabi olmalarını, şeytandan ise sakınmalarını emretmiştir. Kur'ân'da yer alan hikâyeler vasıtası ile Allah, Hz. Âdem'den bu yana insanoğlu ile şeytan arasındaki düşmanlığı göstermek istemiştir. Bu amaca hizmet ettiği için de Hz. Âdem ve şeytan kıssası Kur'ân'ın değişik yerlerinde farklı şekillerde birçok kez tekrar edilmiştir.[50]

İnsanlar, peygamberlerin söylediklerinden uzaklaştıkça şeytana yaklaşmışlar, kulluğa yakışmayan sapıklıklar içine girmişlerdir. Lut kavmi, Allah'ın hoş görmediği, insanın fıtratına aykırı bir günahı işlemiş, üstelik hatalarından dolayı tevbe edecekleri yerde aksine günahlarında ısrar etmişlerdir. Yine Şuayb (a.s.)'ın kavmi ticaret hayatının kurallarını çiğneyerek hilekârlıkta ustalaşmışlardır. İnsanlık tarihinde de kıskançlık duygusunda ısrar edip, kaybedenlerin ilki Hz. Âdem'in oğlu Kabil olmuştur.

Tüm bu örneklerde insanlar kendi nefsî zaafları ve şeytanın üzerlerindeki hükümranlığı ile birlikte hataya düşmüşlerdir. Bu hatalarının bedelini de ağır ödemişler, insanlar içinde yaptıkları ahlaksız davranışlar ile anılmışlardır. İşte Cenab-ı Allah bu gibi kötü davranışlara karşı kıssalar vasıtası ile insanları uyarmıştır. Bu da Allah'ın rahmet ve merhametinin en açık delilidir.

1.2.8. Mü'mine Coşku, Kâfire Korku Vermek

Kur'ân kıssalarında Allah aynı zamanda inanan mü'minlerin kalplerinde coşku ve heyecan oluşturmaya çalışırken tam tersine kâfirlerin kalplerinde de korku ve endişe

---

[48] Halefullah, **age.** , s. 270.
[49] Şimşek, **Kur'ân Kıssalarına Giriş**, s. 77.
[50] Kutup**, S. , Kur'ân'da Edebi Tasvir**, 2. Baskı, Mütercim: Kamil, M. Çetiner, İşaret Yayınları, İstanbul, 2015, s. 188.

oluşturmaya çalışmıştır. Hikâyelerin farklı biçimlerde tekrarı ile birlikte insanlar üzerindeki tesiri de artırılmıştır.[51]

Yüce Allah sünnetullahı gereği iman edene mükâfatını, asi olana da cezasını vereceğini âyetlerinde bizlere haber vermiştir. Özellikle Kur'ân kıssalarında bu durumun canlı, yaşanmış örneklerine şahit olmaktayız.

Şuayb peygamber Medyen halkına peygamber olarak gönderilmiştir. Kavmi azgınlıkta haddi aşmış, ölçüde hilekârlığı meslek haline getirmişlerdir. Hatta namazla bile dalga geçmişler, tüm ikazlara rağmen durumlarını değiştirmemişlerdir. Sonunda Şuayb (a.s.) onlara şöyle hitap etmiştir:

"Ey Kavmim! Bana karşı gelmeniz, Nuh milletine veya Hud milletine yahut da Salih milletine gelen felaketin bir benzerini sakın başınıza getirmesin!...Lut milleti sizden çok uzak değildir. Rabbinizden mağfiret dileyin; O'na tevbe edin. Doğrusu Rabbim, merhamet eder ve mü'minleri çok sever." (Hud, 11/89-90)

Bu ilahi hitabta Allah azabını haber vererek kâfiri korkutmakta, âyetin son kısmında da iman eden kuluna merhamet edeceğini söyleyerek onu sevindirmektedir. Hikâyenin ilerleyen bölümlerinde âyetler şöyle devam etmektedir.

"*Azap emrimiz gelince, Şuayb'ı ve beraberinde iman edenleri, tarafımızdan bir rahmetle kurtardık. O zulmedenleri ise, korkunç bir gürültü (çığlık) yakaladı da yurtlarında çöküp helâk oldular. Sanki orada hiç yaşamamışlardı."* (A'raf, 7/91-92)

Sonra Şuayb (a.s.), helâk olan milletinden yüz çevirip dedi ki; *"Ey Kavmim! Doğrusu ben, size Rabbimin gönderdiği emirleri bildirdim. İyiliğinizi istedim. Şimdi kâfir olan bir topluluğa niçin üzüleyim?* (A'raf, 7/93)

Şuayb peygamberin kavmine söylediği sözlerden açıkca anlaşılmaktadır ki; kâfirlerin yaşadığı korku ve üzüntü, mü'minler için sevinç ve coşkuya dönüşmektedir. Bu yönü ile Kur'ân kıssalarında günümüz insanı için imanı ölçüsünde hissedebileceği duygular bulunmaktadır. Bunlar ya gönüle bir rahatlık vermekte ya da tam tersi gönülde bir sıkıntı sebebi olabilmektedir.

1.2.9. Kur'ân'ın Allah Kelâmı Olduğunu Kanıtlamak

Kur'ân'daki hikâyelerin bir amacı da peygamberimizin Allah'ın vahyini tebliğ ettiğini, bunlara kendinden birşeyler katmadığını ispatlamaktır. Kasas sûresindeki Musa kıssası ile Hud sûresindeki Nuh kıssası bu amaca hizmet etmesi açısından önemlidir.[52]

---

[51] Halefullah, **age.** , s. 278-279. ; Okuyan**, age.** , s. 30.

Bazı batılı araştırmacılar, aynen Mekke müşrikleri gibi, Kur'ân'da yer alan kıssaların Tevrat ve İncil'den alınmış olduğunu iddia ederek Kur'ân'ın Allah sözü olmadığı tezini savunmuşlardır. Onlara göre Hz. Muhammed bu kıssaları Kitab-ı Mukaddes'ten almış, kimisini kısaltmış, kimisine ilavelerde bulunmuş, kimisini de değiştirerek Kur'ân'ın içine koymuştur.[53] Batılı müşteşriklerin söyledikleri bu sözler Kur'ân'ı Kerim için asla söz konusu olmamaktadır. Bu durum ancak kendi kitapları için olabilecek bir durumdur. Bu konuda M. Sait Şimşek eserinde şunları söylemektedir:

"*Kitab-ı Mukaddes'teki kıssalar, tarihi bilgi verme görünümündedir. O denli teferruata yer verilmektedirki kıssalardan alınacak ibret, bu teferruat içerisinde boğulmuştur. Ayrıca her akl-ı selim sahibinin rahatlıkla reddedebileceği bir takım sapıklık ve çelişkiler Kitab-ı Mukaddes'te yer alan kıssalarda mevcuttur."*[54]

Yine bu konu ile ilgili Seyyid Kutup, eserinde şunları belirtmektedir:

"*Kıssaların gayelerinden biri, vahiy ve risaleti ispat etmektir. Muhammed (s.a.v.), okuma-yazma bilmezdi; Yahudi ve Hristiyan din adamlarıyla da oturup kalkmazdı. Sonra Kur'ân'da İbrahim, Musa ve Harun kıssaları gibi kıssalarki bunların bir kısmı gâyet ince ve ayrıntılı olarak geldi. Bunların Kur'ân'da zikredilmesi, Kur'ân'ın vahiy ürünü olduğunun bir delili kabul edildi*.'' Kur'ân, bazı kıssaların girişinde veya sonuç bölümlerinde bu gayeye delil getirmektedir.[55]

Yusuf sûresi'nin baş tarafında şöyle geçmektedir:

"İşte bunlar, o mübin kitab'ın âyetleridir! Biz onu kuşkusuz Arabî bir Kur'ân olarak indirdik ki akledesiniz! Biz bu Kur'ân'ı sana vahyetmekle en güzel kıssayı anlatıyoruz. Doğrusu sen, bundan önce habersizlerden idin! (Yusuf, 12/2-3)"

Tüm bu âyetlerde de görülmektedir ki Kur'ân belağatı; anlatım tarzı, kelimelerin kullanımı bakımından tam bir dil mucizesidir. Onu bir insanın vücuda getirmesi imkânsızdır. Kur'ân'ın dili Arapça olmasına rağmen hiçbir Arapça metne benzememektedir. Bu bakımdan Kur'ân Arapça değil, Rab'ca'dır diyebiliriz. Bundan dolayı kıssalar Kur'ân-ı Kerim'in Allah sözü olduğunu ispat etmesi bakımından oldukça önem taşımaktadır.[56]

Nitekim Yusuf sûresinde ki "Andolsun, onların kıssalarında kavrayış yeteneği olanlar için ibretler vardır. Bu Kur'ân uydurulacak bir söz değildir. Ancak kendinden

---

[52] Kutup, **Kur'ân'da Edebi Tasvir**, s. 176.
[53] Cerrahoğlu, İ. , **Tefsir Usulü**, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1993, s. 172.
[54] Şimşek**, Kur'ân Kıssalarına Giriş**, s. 12.
[55] Kutup, **Kur'ân'da Edebi Tasvir,** s. 176-177.
[56] Vakkasoğlu, V. , **Öğretmenin Not Defteri- 3**, Cihan Yayınları, İstanbul, 2001, s. 142.

öncekileri doğrulayıcı ve iman edecek bir topluluk için bir hidâyet ve bir rahmettir." (Yusuf, 12/111) âyeti kerimesi ile Kur'ân'ın Allah'ın kelâmı olduğu açıkca ifade edilmektedir.

1.2.10. Tüm Peygamberlerin İslam'ı Tebliğ Ettiklerini Göstermek

Kur'ân'da anlatılan çoğu hikâye aslında Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar gelen tüm peygamberlerin temelde İslam'ı tebliğ ettiklerini göstermektedir. Çünkü Kur'ân ifadelerine göre Allah katında geçerli olan din yalnız İslamdır. (Al-i İmran, 3/19-85) Hatta yerde ve gökte ne varsa, canlı ve cansız, hepsinin teslim olduğu düzenin adı da İslam'dır. (Al-i İmran, 3/83)

Kur'ân'da hikâyeleri anlatılan birçok peygamber kavimlerini hep İslam'a davet etmişlerdir. Hz. Nuh kavmine *"Ey kavmim, Allah'a kulluk edin, sizin ondan başka ilahınız yoktur."* (A'raf, 7/59) demiştir. Aynı daveti Hz. Hud, Hz. Salih, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa gibi bütün peygamberler yapmışlardır.

Hz. Yakup vefat ederken çocuklarına *"Benden sonra kime ibadet edeceksiniz?"* diye sormuş, *çocukları şöyle cevap verdiler: "Senin ilahına ve babaların İbrahim, İsmail ve İshak'ın ilahı olan tek bir ilaha ibadet edeceğiz; bizler ona teslim olmuşuz."* (Bakara, 2/133) demek sûretiyle İslam'ı seçtiklerini belirtmişlerdir.

Hz. İbrahim ve Hz.Yakup'da çocuklarına, *"Şüphesiz Allah sizi bu din için seçti; siz de ancak Müslümanlar olarak can verin"* şeklinde vasiyette bulunmuşlardır.

Allah (c.c.), Enbiya sûresinde bu konu ile ilgili "*Doğrusu bu, sizin ümmetiniz bir tek ümmet, rabbiniz de bir Benim; onun için hep Bana ibadet edin*!" (Enbiya, 21 /92) şeklinde buyurmaktadır.

Yine Şuara sûresinde zikredilen kıssalarda da bazı kavimlerin peygamberlerini yalanlamaları durumu *"peygamberlerini yalanladılar"* şeklinde çoğul olarak ifade edilmektedir. Bu sûretle bir peygamberi yalanlamanın tüm peygamberleri yalanlamak anlamında olduğu belirtilerek, hakikatte bütün dinlerin özünün aynı olduğu adının da İslam olduğu vurgulanmaktadır.[57] Hz. Âdem'in peygamberliği ile başlayıp peygamberimizin nübüvveti ile doruk noktasına çıkan İslam dini, Allah'ın razı olacağı tek dindir. Bu durumda iman eden her kişi mü'min olup geçmiş ve gelecekte birbirleri ile kardeştirler. Hz. Âdem'in mü'min oğulları, Hz. Nuh'un kurtuluş gemisine binenler, Hz. İbrahim'e dost ve Hz. Musa'ya yoldaş olanlar, Hz. Yusuf'a kardeş, Hz. İsa'ya havari

[57] Abay, **age.** , s. 36.

ve Hz. Muhammed'e sahabi olanlar bir tek dinden olup ancak kardeştirler.[58] Peygamberimizde bu kardeşlik zincirinin en son halkasıdır.

Peygamberler ayrı ayrı yerlerde, farklı ırklarda, ayrı zamanlarda gönderilmiş olsalar da aynı kaynaktan beslenmiş, aynı kervana katılmış birbirlerini takip eden yolcular gibidirler. Her biri bir öncekinin izini takip edip Allah'ın kâinata koyduğu peygamber gönderme irâdesinin bir parçasını oluşturmuşlardır. İlâhî irâdenin en son temsilcisi de şüphesiz âlemlere rahmet Hz. Muhammed (s.a.v.)'dir.[59]

Peygamberimiz bu durumu *"Benim ve benden önce gelen nebilerin örneği şuna benzemektedir: Adamın biri bir bina yapar, onu süsler, güzelleştirip tamamladıktan sonra köşelerinden birinde bir tuğlayı eksik bırakır. Binanın etrafını dolaşanlar hayretle derler ki, keşke 'şu tuğla da yerine konulsaydı ya' işte ben o tuğlayım*." demek sûretiyle bizlere çok güzel bir şekilde açıklamışlardır.

Peygamberimiz de elçiliğini, binayı tamamlayan tuğlaya benzetmektedir. O İslam binasının son tuğlasını yerine koymuş, böylelikle diğer peygamberlerin başlattığı işi tamamlamıştır.

1.3. Kur'ân'da Yer Alan Hikâyelerin Tekrarı

Kur'ân kıssalarına bakıldığı zaman bazı olay ve bölümlerde benzerliklerin hatta tekrarların olduğu dikkatleri çekmektedir. Kur'ân'da birçok hikâyede olaylar aynı, ortamlar aynı olduğu halde hikâyelerin farklı sûrelerde bazı değişikliklerle tekrar ettiği gözlenmektedir. Bu tekrar tamamen her şeyi ile yapılan bir tekrar değildir. Aslında böyle düşünülürse kıssalarda bizim bildiğimiz anlamda bir tekrar da yoktur.[60]

Kur'ân ilahi emir ve yasakların anlatıldığı yüce bir kitaptır. İçindeki kıssalar da insanlar için bir öğüttür. Bazı Kur'ân hikâyelerinin farklı sûrelerde tekrarı aslında tüm şekli ile gerçekleşmez. Bir sûrede kıssanın bir kısmı anlatılırken, diğer bir sûrede farklı bir kısmı anlatılır. Kıssanın genelindeki bütünlük hiçbir zaman bozulmaz. Her bir tekrar da kıssanın bir öğesine yardım etmektedir. Ya ikaz, ya irşad, ya müjde, v.b. temalar verilerek, hikâyenin bütününe hizmet edilmiş olur.

Hz. Âdem-İblis hikâyesinde bu durumu açıkca görmek mümkündür. Kıssanın anlatıldığı Bakara sûresinde Hz. Âdem'in yaratılışından bahsedilmezken, aynı hikâye ile ilgili olarak Sad sûresinde yaratılış konusu anlatılmaktadır. Diğer bir yandan A'raf

[58] Nar, C. , **İslamsız Olmaz**, Özgü Yayınevi, İstanbul, 2016, s. 36.
[59] Mutlu, **age.** , C.1, s. 451.
[60] Okuyan, **age.** , s. 32.

sûresinde Hz. Âdem'in yasak meyveden yemesi olayı kıssada yer alırken bu sûrede eşinin ve kendisinin tevbe etmelerine vurgu yapılmaktadır.[61]

Hikâyelerin tekrarını bir film çekimine benzetmek mümkündür. Bir film çekiminde sahneye farklı açılardan birçok kamera yerleştirilmektedir. Kameraların hepsinin görüş açıları ayrı olsa da sonuçta tek bir sahne kayda alınmaktadır. Böylece bu kayda alınan çekimlerin bir araya getirilmesi ile tam bir film sahnesi vücuda getirilmiş olur. İşte kıssaların tekrarı da bir bakıma böyledir. Ayrı ayrı tekrarlar bir araya getirilerek kıssada tam bir konu bütünlüğü elde edilmiş olmaktadır.

İşin enteresan yanı Kur'ân'ın gerek bazı âyetlerinin, gerekse hikâyelerinin tekrarı, diğer metinlerin tekrarında olduğu gibi insana sıkıcı ve usandırıcı gelmez. Hikâyelerdeki bu tekrarlar Kur'ân'ın hem icazından, hem de her seferinde farklı bir noktaya temas etmesinden kaynaklanmaktadır.

Muhammed Abay, Kur'ân kıssalarının tekrarının sebeplerini kısaca şöyle özetlemektedir:[62]

1. Kıssalarda anlatılan her bir bölüm birden fazla konuyla alakalı olabilmektedir. Kıssa farklı sûrelerde yer aldığında ifade ettiği bir anlama vurgu yapılmaktadır. Yani her bir tekrarda bir öncekinden farklı bir yaklaşım sergilenmektedir. Ancak hikâyenin amacına hizmet etmeyen hiçbir şey tekrar edilmemiştir.

2. Kıssalarda meseleye önce basit bir giriş yapılmış daha sonra ağır konular anlatılacak şekilde ayrıntıya girilmiştir.

3. Tüm peygamberlerin yaptıkları tebliğin aynı olmasından dolayı bu durumdan kaynaklanan bir tekrar söz konusu olmuştur. Ancak burada kelâm aynı, kişiler farklıdır.

4. Toplumsal olayların tarih içerisinde tekerrür etmesi kıssaların tekrarını sağlamıştır.

5. İslamın geniş bir coğrafyaya yayılması ile birlikte dine yeni girenlerin manen desteklenmesi ve motive olabilmeleri için bazı kıssalar tekrar edilmiştir.

Kur'ân hikâyelerindeki tekrarlar incelendiğinde çoğunlukla Hz. Âdem, Hz. Musa, Hz. İbrahim gibi uzun yıllar inkârcılara karşı tevhid mücadelesi yapmış peygamberlerin hikâyelerinin tekrar edildiği görülmektedir. Bu da kıssalardaki tekrarın

[61] Okuyan, **age.** , s. 33.
[62] Abay, **age.** , s. 60-61.

kıssanın amacına yönelik olduğunu bize açıkça göstermektedir. Yoksa amaca hizmet etmeyen konular tekrara tabi tutulmamıştır.[63]

Eğitimde tekrar, kalıcı öğrenmeyi sağlaması açısından oldukça önemlidir. Çünkü her bir tekrarda bir nevi konu özetlenmektedir. Böylece kişiler bilgiyi alacak şekilde motive edilirken mesaj kanalları da sûrekli açık tutulmaktadır.[64] Ayrıca tekrar etmek konuyu canlı ve diri tutmakla birlikte bilgilerin unutulmasının da önüne geçmektedir. Bundan dolayı önemli bir eğitim aracı olan kıssaların Kur'ân'da sık sık farklı şekillerde tekrarı da bu amaca hizmet etmek içindir. Nasıl ki Kur'ân'da kıssaların hangi amaca hizmet etmesi gerekiyorsa tekrarının o noktalarda olduğu görülüyorsa aynı şey Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin öğretiminde de uygulanmalıdır. Yani derste hangi kazanım verilecekse kıssanın o kısmı öğrencilere aktarılabilir. Bu sûretle Kur'ân'ın yapmış olduğu uygulama bir bakıma hayata geçirilmiş olur.

1.4. Kur'ân'da Örnek Gösterilen Hikâyelerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Katkısı

Kur'ân'da yer alan hikâyeler insanlık için oldukça önem arz etmektedir. Özellikle günümüzde genel eğitim alanında yeni yaklaşımlar noktasında önemli araştırmalar yapılmaktadır. Artık *"Öğretmen Merkezli*" bir eğitimden vazgeçilip *"Öğrenci Merkezli"* bir eğitim okullarımızda kabul görmektedir. Artık çocuk için" *Kendi içinde farklı zekâ ve kişiliğe sahip, yetişkinliğin dışında farklı bir bireydir*" ifadesinin kullanıldığını görmekteyiz.[65] Bu yüzden çocukların her açıdan iyi bir şekilde yetiştirilmesi eğitimin birinci önceliği olmuştur.

Hikâyeler, pedagojik açıdan davranış geliştirmenin en önemli unsurlarından biri olarak görülmektedir. Geçmişten günümüze hikâyeler eğitimin en zorlu şartlarında kullanılmış adeta öğrencilere ses ve söz olmuşlardır. Edebi türlerden biri olan hikâye, yaşanmış ya da yaşanması kuvvetle muhtemel olayların anlatımıdır. Dini açıdan hikâyelerin ise yaşanmış olaylar olduğu kabul edilmektedir.[66] DKAB dersi için hikâye denince şüphesiz ilk akla gelen Allah'ın Kur'ân'da anlattığı peygamber hikâyeleridir. Bu hikâyeler eğitim açısından oldukça önem taşımaktadır.

---

[63] Kutup, **Kur'ân'da Edebi Tasvir**, s. 190.
[64] Kaşıkcı, E. , **Doğrucu Beden Dili**, Hayat Yayınları, İstanbul, 2005, s. 190.
[65] Yavuzer, H. , **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2001, s. 157.
[66] Bilgin, B. , **Karanlığı Işık Yapmak**, Gün Yayıncılık, Ankara, 1999, s. 19.

Eğitim; insanda doğuştan gelen yeteneklerin geliştirilmesi, insanların bilgi ve becerilerinin yeni nesillere aktarılması ve ortaya çıkacak gelişmeyi hazırlama iddiasında olan üstün bir duyguyu kazandırma isteğidir.[67] Kısacası Eğitimi, "istenilen davranışı geliştirme ve pekiştirme sûrecidir" şeklinde tanımlayabiliriz. Yani Allah'ın istediği vasıfların insanlara kazandırılması sûrecidir de diyebiliriz. Genelde eğitim, özelde din eğitimi insan için bir ihtiyaçtır. Çünkü Kur'ân'ı Kerim'de "*Ve Allah sizi analarınızın karnından öyle bir halde çıkardı ki; Hiçbir şey bilmiyordunuz; öyle iken size işitmeniz için kulaklar, görmeniz için gözler, anlamanız için gönüller verdi ki şükredesiniz.*" (Nahl, 16/78) buyurulmaktadır.

Hikâyeler, çocukların aklen ve fikren uyanık ve dikkatli olmasında oldukça etkili bir yöntemdir. İçlerinde bulundurdukları heyecan, akıcılık ve ibret sahnelerinden dolayı çocuğun düşüncesinde etkili olan fikri yöntemlerden ilk merhaleyi oluşturmaktadır.[68] Bundan dolayı kıssalar ile aynı amaca hizmet etmeleri bakımından oldukça yakın bir ilişki içindedirler.

Hikâyeler, teşvik edici ve özendirici özelliklerinden dolayı özellikle çocukların dikkatini çekmektedir. Kur'ân hikâyelerinin, ikna, ibret, duyguları eğitme ve etkileme gibi oldukça önemli fonksiyonları bulunmaktadır. İşte hikâyeler, bu üstün özelliklerden dolayı DKAB için vazgeçilmez bir kaynak oluşturmaktadır.[69]

Hikâyeler, anlatımı kolaylaştırdığı gibi konunun anlaşılmasını da hızlandırmaktadır. Çünkü bir konu ile ilgili örneklendirme yapmak öğrenmeyi canlandırdığı için, konunun akla ve kalbe yerleşmesini de kolaylaştırmaktadır. Böylece verilmek istenen mesaj kişilere sıkıcı gelmeden anlatılabilmektedir.[70]

Kur'ân'daki hikâyeler çocuklara rol model oluşturma noktasında da oldukça etkilidir. Böylece bazı gerçeklerin yaşanmasının hayatta mümkün olduğunu çocuk hikâyeler vasıtası ile görebilmektedir.[71] Çocuk bunu hikâyedeki kahramanlarla kendini özdeşleştirerek yapar. Çocuklar gelişme çağında rol model yani özdeşim kurarak çoğu şeyi öğrenmektedirler. Özdeşim kurmada empati boyutu vardır. Kişi başkalarını model alarak ona benzemeye çalışır. Çünkü herkesin ego ideali vardır. Kişi kendini onunla

---

[67] Leiff, J. - Rustin, G. , **Genel Pedagoji**, Çev. : Nejat Yüzbaşıoğulları, MEB. Devlet Kitapları, İstanbul, 1980, s. 23.
[68] Seyyid, A. Muhammed, **Çocuk Eğitiminde Peygamberimizin Metodu**, Çev. : Abdulvahhap Yılmaz, Bekâ Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 58.
[69] Kutup, **Kur'ân'da Edebi Tasvir**, s. 58.
[70] Topbaş, O. Nuri, **O'nun Eğitim Lisanı**, Yüzakı Yayınları, İstanbul, 2015, s. 27.
[71] Özbek, A. , **Bir Eğitimci Olarak Hz.Muhammed**, Selâm Yayınevi, Konya, 1988, s. 235.

kıyaslayarak geliştirir.[72] Bu açıdan çocuğun özdeşim halinde olduğu kahramanla aynı şekilde davranmak istemesi onlara gerek toplumsal, gerekse ahlaki değerlerin kazandırılmasında büyük önem taşımaktadır. Günümüz çocukları televizyon ve internetten oluşan bir hayal dünyasının içinde yaşamaktadır. Bu sanal âlemde kendisini örümcek adam, demir adam, supermen gibi hayal kahramanlarına kaptıran çocuklarımız için, Kur'ân hikâyeleri aradıkları kahramanı bulabilecekleri en güzel adrestir. Kıssaların etkileyici dünyası ile çocuklarımızın gönüllerini Allah'ın emirlerinin egemen olduğu yerlere dönüştürmek elimizdedir.

Kur'ân kıssaları bu amaca hizmet edecek nitelikte her okunduğunda ya da anlatıldığında yetişkin, çocuk demeden adeta kendi yaşandığı mekâna ve zamana davet etmektedir. Burada sanki bir filmin iyi ve kötü kahramanları hep birlikte misafirini beklemektedir. İnsanlarda böylelikle hikâyeler sayesinde sanki bir zaman yolcusu gibi geçmişe gidip kahramanları ile buluşma fırsatı bulmaktadır. Kıssaların kişileri geçmişe daveti söz konusu olduğu gibi aynı zamanda, bireylerin kıssaları kendi zaman ve mekânına daveti de söz konusudur. Bu olayın gerçekleşmesi kişilerin kıssa kahramanları ile buluşup onlarla özdeşim kurmaları ile mümkün olmaktadır. Bu sayede Kur'ân hikâyelerinden çıkarılan dersler ve ibretlerle birlikte kişi, günlük hayattaki sorunlarını çözümleyerek kendi iç dünyasındaki çatışmalarını sonlandırır ve böylece huzura ulaşmış olur.[73]

Kur'ân'da yer alan hikâyeler diğer bir adıyla kıssalar düşüncelerin ve duyguların aynı şekilde iletilmesi açısından da büyük önem taşımaktadır. Çünkü düz bir anlatımda anlatılan şey zamanla farklılaşabilir. Ancak hikâye gibi bir anlatım tarzında sunulan bilgi kalıplarının tekrarlanabilme özelliğinden dolayı içerik değişime uğramadan kişiden kişiye farklılık göstermeden anlatılabilmektedir. Her bir kıssa kendi toplumunun hayat çizgilerini yani kültür ve sosyal kimliğini temsil etmektedir. Bu yönü ile de Kur'ân hikâyeleri bir bakıma kuşaktan kuşağa aktarılan bir iletişim aracıdır.[74] Her ne kadar her kıssa ortaya çıktığı toplumun özelliklerini taşısa da zamanla girdiği toplumun ve yaşadığı zamanın rengine boyanıp onun özelliklerini yansıtmaktadır.[75] Kıssalar, bu

---

[72] Tarhan, N. , **Toplum Psikolojisi ve Empati**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2017, s. 225.

[73] Yılmaz, A. , **Kur'ân' daki Kıssaların Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi,** (Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya, Mayıs, 2008, s. 22.

[74] Cebeci, S. , **Öğrenme ve Öğretme Süreçlerinde Dini İletişim**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 219-220.

[75] Abay**, age.** , s. 28.

özelliği ile geçmişle günümüz arasında bir bağ kurarak günümüz insanına hayatı anlamlandırma noktasında rehberlik etmektedir.

Kur'ân hikâyeleri, aynı zamanda çocukta din dilinin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Dilin insanlar için belirleyici ve özel bir durumu vardır. İletişim, bilgilenme, eğitim, teknoloji vb. pek çok şey hep dille hayat bulur. Düşünme eylemi de ancak dille mümkün olmaktadır. Zira düşünebilmek için başta kelimeleri anlamak gerekmektedir. Kelimeler tek ve yalın değildirler. İnsanın ona bakışına göre farklı anlamlar taşıyabilmektedir.[76] Böyle hassas bir konuda çocuklarda dini alanda oluşabilecek yanlış anlaşılmaların giderilmesi onun dini gelişimi için başta çocuk zihnindeki soyut kavramların somutlaştırılması gerekmektedir.[77] Bir konunun soyut biçimde anlatılması ya da soyut kavramların yine soyut olarak anlatılması, bir diğer ifadeyle anlatılan konunun yaşanılabilir nitelikte örneklendirilmeden sunulması öğrenmeyi geciktirir. Özellikle gelişim evrelerine göre anlama ve öğrenme seviyeleri bu durumu daha da belirgin hale getirir. Bu yüzden hikâye, hem soyut kavramların anlaşılması, hem de anlatılan konunun somut örneklerle ifade edilmesi açısından farklı bir önem taşımaktadır.[78]

Çocuk dünyasındaki sevap, günah, tevbe, sabır, şükür, ilah, melek vb. soyut kavramlar hikâyeler vasıtasıyla ete kemiğe bürünerek onların anlayabileceği şekilde karşılarına çıkmaktadır. Hikâyelerde Hz. İsa'nın kör olan insanları iyileştirip onları mutlu etmesinden dolayı sevap kazandığını, Firavun'un Allah'a asi olup cezalandırıldığı için günah işlediğini, Hz. Yunus'un pişman olup Allah'tan özür dilemesinin tevbe olduğunu, Hz. İbrahim'in çevresindeki arayışı neticesinde ilah kavramına ulaştığını görebilmektedir. Yine sabır ve şükür kavramlarını Hz. Eyyub peygamberin hastalanması ve sonunda iyileşmesi olayında gözlemleyebilmektedir.

Kur'ân kıssaları, çocuğun olayları yorumlayabilme yeteneğini artırmaktadır. Çocuk böylece karşısına çıkan problemleri, hikâyelerdeki örneklerden yola çıkarak çözebilmektedir. Zor ve sıkıntılı durumlarda nasıl hareket etmesi gerektiğini, hikâyelerdeki kahramanların davranışlarıyla görmektedir. Yine iyiliğin mutlaka kazanacağını, kötülüğün de eninde sonunda kaybetmeye mahkûm olduğunu kıssalar vasıtası ile öğrenmektedir.

---

[76] Başer, F. , **Düşünerek İnanmak**, Paradoks Yayınları, İstanbul, 2013, s. 38.
[77] Bilgin, B. , **Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi**, Gün Yayıncılık, Ankara, 1998, s. 57-58.
[78] Okumuş, **agm.** , s. 237.

Kıssalar çocuklar için dikkat çekici ve eğlendirici yönleri ile onları motive ederek öğrenmeye hazır hale getirmekte oldukça etkili bir yöntemdir. Nasihatlerle sûrekli öğrencilere telkinde bulunmaktansa hikâyelerin dolaylı etkileme özellikleri kullanılarak çocukta dini ve ahlaki değerlerin oluşması sağlanmalıdır.[79]

Kur'ân sayfalarındaki dini hükümler, uçsuz bucaksız okyanusta bir deniz feneri gibi çağlara ışık tutmaktadır. Asr-ı Saadetle birlikte Kur'ân hikâyeleri de insanlık tarihinin değişmez ahlaki davranışlarına örnekler sunmaktadır. Çocuklar Kur'ân'daki bu dini ve ahlaki prensiplerle yetiştirilmeli, bu ilke çocuk eğitiminin ilk referans noktası olmalıdır. Sonrasında bilim, kültür, sanat, örf ve adetler ana damarlardan ayrılan kılcal damar gibi çocuk benliğine nüfuz etmelidir.[80] Çocuklarımız ilk olarak Kur'ân ahlakı ile beslenmeli böylece ruhlarındaki açlık doyurulmalıdır. Kur'ân'daki kıssalarla bu beslenmeye en kısa yoldan ulaşabilecektir. Zira bunlar ilahî yiyeceklerdir. Sağlıklı kaynaklardan beslenen çocuklarımız için diğer ilim dalları da onlara bir destek olacaktır.

Kur'ân hikâyeleri, 84 konu ve 1560'a yakın âyeti ihtiva edecek kadar geniş bir hacme sahipken, onu belirli bir zamanla sınırlandırmak doğru bir yaklaşım olmamaktadır. Kur'ân'da tasvir edilen hikâyelerdeki mesajlar günümüz şartları için de geçerlidir.[81] Kıssaların, bu değişmeyen ve eskimeyen özelliğinden istifade edilip çocuklara günümüz şartlarına göre sunumu yapılmalıdır. Her çocuk anlatılan hikâye ile kendisi arasında bir bağ kurabilmeli, geleceğini şekillendirmede fikir sahibi olabilmelidir.

Kur'ân hikâyeleri, günümüz neslinin yeni bir medeniyet inşâ etmesinde de önemli bir role sahiptir. İnsan, aklını yitirdiğinde ya da hafızasını kaybettiğinde nasıl bir boşluğa düşüp, tüm düşünce ve geçmiş birikiminden mahrum kalıyorsa, aynı şekilde geçmişini unutmuş, onu bilmeyen toplumlar da geleceklerini şekillendirmekten yoksun kalmaktadırlar.[82] Hâlbuki kıssalardaki medeniyetlerin ilerleme, gerileme ve yok oluş sebeplerinin bilinmesi, mevcut olan medeniyetin her bir öğesi ile devamını ve ilerlemesini sağlayacaktır. Bilinmelidir ki tedbirler alınmadıkça tarih, benzer olaylarla

---

[79] Cebeci, **Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi**, s. 235.
[80] Gözlükgiller, H. - Tongar, H. Kübra, **150 Soruda Fıtrata Uygun Çocuk Yetiştirmek**, Hayy Gurup Yayın, İstanbul, 2017, s. 154.
[81] Kaya, R. , *"Kur'ân'ı Kerim Kıssaları ve Düşündürdükleri"*, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,** C. 11, S. 2, 2002, s. 56.
[82] Güneş**, age.** , s.29.

tekrar etmektedir. Kıssalar bize hedeflediğimiz Asr-ı Saadet medeniyetine ulaşma yolculuğumuzda yaşanmış olaylarla ışık tutmaktadır.

Kıssa tekniği, en etkili anlatım metodlarındandır. Bu yöntem ile eğitimde en zor konular kolayca anlatılmakta zihinde yer edecek bir etki oluşturulmaktadır. Bu yüzden özellikle Kur'ân-ı Kerim'de ve Hz. Peygamber'in hadislerinde insanları irşad ve tebliğ vasıtası olarak kıssaların kullanılması onun önemini gözler önüne sermektedir.[83] Kıssaların bu etkili yönü zamanla genel olarak dinin anlatım yöntemine dönüşmüştür. Hz. Peygamber efendimiz de en büyük eğitimcilerden biri olarak ashâbının irşadı esnasında Kur'ân kıssalarından istifade etmiştir. Özellikle Mekke dönemindeki sıkıntılı anlarda insanları teselli etmek ve hakikatleri onlara anlatmak için bu yönteme sıklıkla başvurmuştur. Sohbetlerinde etrafındakileri Allah'a çağırmış, onlara Kur'ân okumuş ve geçmiş ümmetlerin başına gelenlere karşı onları ikaz etmiştir.[84] Peygamberimiz de inananlara moral olması ve onlarda gayret duygusunu uyandırmak için Kur'ân hikâyelerinin etkileme özelliğinden en güzel şekilde yararlanmıştır.

Kur'ân hikâyeleri ile çocukların hem akıllarına, hem de duygularına hitap edilebilmektedir. Böylelikle her iki kaynaktan beslenen bireyler çok daha sağlıklı kararlar alabilmektedirler. Akılla olayların farklı yönlerini keşfetmekteyken, hisleriylede üstün ahlaki erdemler vücuda getirebilmektedirler.

Kur'ân'da çocuklar için *'kurret'ül-a'yn'* ifadesi kullanılmaktadır. Türkçe karşılığı 'göz bebeği', *'göz aydınlığı, 'neşe kaynağı'* olan bu ifadenin çocuklar için kullanılıyor olması İslam'ın çocuğa verdiği değeri göstermesi açısından önemlidir.[85] Şu durumda göz aydınlığımız olan çocuklarımıza doğru, ibret verici ve kendi kültürümüze aşina olmalarını sağlamak en önemli husus olmalıdır. Bu görevin yerine getirilmesinde hayali, saçma sapan hikâyeler yerine hakiki, yaşanmış kıssalardan istifade etmek çocukların eğitimi açısından daha etkili ve kalıcı olacaktır. Zira çocuklar buradaki üstün ahlaklı insanların hayatlarını öğrenerek zamanla öyle hareket etmeye başlayacaklardır.[86] Çünkü her yaşanmışlık bizlere geçmişten bir miras, geleceğe de bir emanettir.

---

[83] Doğan, S. , **Mesnevi'den Pedagojik Telkinler**, Selis Kitaplar, İstanbul, 2014, s. 58.
[84] İbn Hişam, Ebû Muhammed Abdulmelik**, Siretü'n-Nebi**, C. I-IV, Tercüme: Hasan Ege, C.I, Karaman Yayınları, İstanbul, 1994, s. 381.
[85] Oruç, C. , *"Din Eğitimi Açısından Çocuk Teolojisi ve İlahiyat Fakülteleri İçin Bir Öneri",* **Din Eğitiminde Kalite Sempozyum Bildirileri**, (Editör: Fahri Kayadibi), Mayıs, 2013, s. 134.
[86] Ay, M. Emin, **Ailede ve Okulda İdeal Din Eğitimi**, Bilge Yayınları, İstanbul, 2001, s. 22.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KUR'ÂN'DA ÖRNEK GÖSTERİLEN HİKÂYELERİN SINIFLANDIRILMASI

Kur'ân'da yer alan kıssaların sınıflandırılması noktasında çeşitli tasnifler yapılmıştır. Klasik çalışmalarda kıssalar herhangi bir şekilde sınıflandırılmazken en son yapılan çalışmalarda kıssaların farklı şekillerde tasnifinin yapıldığı görülmektedir. En genel şekli ile kıssaları "Tarihi Kıssalar" ve "Temsili Kıssalar şeklinde ayırmak mümkündür. Buna göre;

Tarihi Kıssalar; Hikâyelerdeki şahısların, yerin ve zamanın belli olduğu ya da en azından bir kısmının belli olduğu kıssalardır. Hz. Yusuf'un, Hz. İsa'nın, Hz. Nuh' un hikâyeleri örnek verilebilir.

Temsili Kıssalar; Olaylardaki şahısların, yerin ve zamanın belirtilmediği, özellikle verilmek istenen konunun ön planda olduğu kıssalardır. İki bahçe sahibinin hikâyesi, harap olmuş bir şehre giden adamın hikâyesi örnek olarak gösterilebilir.[87]

Modern araştırmacılar buna bir de "Tarihsel Temsili Kıssalar" şeklinde bir ekleme de yapmışlardır. Tarihsel Temsili Kıssalar aslında Tarihsel Kıssalar oldukları halde sırf temsil maksadıyla anlatılan kıssalar bu gruba dâhil olmuşlardır. Ashâb-ı Karye hikâyesi bu türe bir örnektir. Kur'ân kıssaları denilince özellikle Tarihi Kıssalar akla gelmekte, o kastedilmektedir.[88] Bu çalışmamızda peygamberlerden yola çıkılarak daha farklı bir sınıflandırma yapılacaktır.

Kur'ân'da Allah muhataplarına emir ve yasaklarını onların anlayacağı en kolay şekli ile hikâye ederek anlatmıştır. Bunun için de özellikle gönderdiği peygamberlerin ahlaki vasıflarını, yaşadıkları olayları, iman etmeyenler karşısındaki mücadelelerini Kur'ân'da zikretmiştir. İnsanlığın tevhid mücadelesi içinde dünyada birçok kavim hüküm sürmüştür. Allah onları ikaz etmek ve uyarmak için sayısız peygamber göndermiştir. Ancak bunların hepsinin ismi Kur'ân'da belirtilmemiştir. İsmi geçen yirmi beş peygamberin de hepsinin hikâyesi Kur'ân'da anlatılmamıştır.

Kur'ân Nisa Sûresi'nin 163. âyetinde gönderdiği tüm peygamberlere vahiy gönderdiğini belirtmektedir. Sonrasında 164. âyetinde ise, "...*tıpkı hem sana daha önce*

---

[87] Kutup, M., **İslam Terbiye Metodu ve Ahlak Sistemi**, Çev. : Ali Özek, Hisar Yayınevi, İstanbul, 1977, s. 272.

[88] Abay, **age.** , s.16.

anlattığımız elçiler, hem de anlatmadığımız elçilere vahyettiğimiz gibi..." âyeti ile de Kur'ân'da hikâyesi anlatılmayan diğer peygamberlere de âyetlerini gönderdiğini haber vermektedir. Buna göre Kur'ân kıssaları için peygamberler tarihinin tamamını kapsamadığı açıkca söylenebilmektedir. Allah'ın gönderdiği peygamberlerden sadece belli bir kısmının hikâyesine Kur'ân'da yer vermesinin iki önemli sebebi vardır. Bunlardan birincisi en son ümmet olan Hz. Muhammed (s.a.v.)'in ümmeti için ibret teşkil edecek olayların özellikle onların kıssalarında yer almış olması, ikinci sebep ise Kur'ân'da kıssaları anlatılan peygamberlerin hep aynı coğrafik bölgede yaşamış olmasıdır. (Peygamberlerin yaşadıkları coğrafik bölgeler için bkz. EK.2) Zira o dönemin müşrik Arapları Kur'ân kıssaları için "biz bunları hiç duymadık?'' dememişler. Bu konuda hiç itirazda bulunmamışlardır. Eğer bilmedikleri peygamberlerin hikâyeleri onlara anlatılmış olsaydı, nübüvvetin başlangıcında peygamberimizi inkâr edebilirlerdi. İşte böyle bir durumun ortaya çıkmasını engelleyen şey Kur'ân'ın isimleri duyulan peygamberlerden bahsetmiş olmasıdır. Yine ehl-i kitap için bu durum vahyin kaynağının aynı olduğu vurgusunun yapılmış olmasıdır. Bu da peygamberimizin risaletini kanıtlayan önemli bir özelliktir.[89]

Kur'ân'da ayrıca âyetlerin inmeye devam ettiği dönemde peygamberimiz ve ashâbının başından geçen olaylardan da bahsedilmektedir. Ancak bunlar, o dönem için kıssa olarak algılanmamış, birer hatıra olarak kabul edilmiştir. Çünkü Araplar geçmiş kavimlerin hayat hikâyelerini kıssa olarak bilmektedirler. Hâlbuki Asr-ı Saadette yaşanan olaylar da diğer tarihi kıssalarla aynı özelliği taşımaktadır. Bu açıdan yani insanlara ibret olmaları açısından onlar da birer kıssa olmakla birlikte, genellikle kıssa kitaplarında değil de tarih ve siyer kitaplarında yer almaktadırlar.[90] Peygamber Efendimiz zamanında yaşanan olaylar ayrı bir değerlendirmeye tabi tutulduğu için, aynı zamanda konunun sınırlılıkları açısından o dönemdeki hikâyeler çalışmamızda yer almayacaktır.

Bu çalışmamızda özellikle hikâyesi anlatılan peygamberler ile bunların yanı sıra peygamber olup olmadığı tam anlamıyla belirtilmeyen kişilerin hikâyelerine de yer verilecektir. Çalışmamızda Kur'ân'da anlatılan bazı toplulukların ve bazı karakterlerin hikâyelerine de değinilecektir. Bu hikâyelerin anlatımında özellikle Kur'ân âyetleri ölçü alınacak, bazı noktalarda da çok fazla ihtilafa girmeden hadislerden istifade edilecektir.

---

[89] Okuyan, **age.** , s. 48.
[90] Abay, **age.** , s. 17.

Zira konu çok kapsamlı olup her biri bir kitap mesabesinde ele alınıp incelenebilecek konular olduğu için bu konuda sınırlılıkların aşılmamasına gayret gösterilecektir. Bu bölümde hikâyeler ana hatları ile anlatılıp sınıflandırılacaktır. Böylelikle hikâyeler ile ilgili ön bir bilgi sağlanacaktır

2.1. Kur'ân'da İsmi Geçen Peygamber Hikâyeleri

Bir uyarıcının insanlara neyin doğru veya yanlış olduğunu haber vermesi ve yol göstermesine insanların ihtiyaç duyacağını bilen Yüce Allah, ilk insanı elçi olarak göndermiştir. Yine insanların etrafını nefislerinde taşıdıkları hırs, kibir, arzu, şehvet, aç gözlülük gibi özellikleri ile şeytanın vesveseleri bir ateş çemberi gibi sarmaktadır. İşte peygamberler bir bakıma insanları bir kelebek misali ateşe düşmekten kurtarmak için çalışan ilahi görevlilerdir.[91]

Peygamberler insanlar için ilahi bir rahmettir. Bu rahmet ki, imansızlıktan çoraklaşan kalplere yeniden hayat veren, can suyu gibidir. İmtihan için geldiğimiz bu dünyada bize rehberlik eden peygamberlerin her hali, bizim için örnek teşkil etmektedir. Peygamberler insanların dünya imtihanında karşılaşabileceği zorlukları birinci elden yaşamış olan rehberlerdir. İnsanlara cenneti hak etme konusunda yol arkadaşlığı yapmaktadırlar. Allah'ın varlığını ve birliğini insanlara anlatarak, onları hidâyete davet etmede en yetkili kişilerdir.[92]

"Peygamberlerin haberlerinden sana anlattığımız her şey; senin gönlünü pekiştirmemizi sağlar. Sana bunlarla gelen gerçek; inananlara bir öğüt ve hatırlamadır..." (Hud,11/120) âyeti kerimede belirtildiği üzere tevhid mücadelesinde her türlü fedakârlığı gösteren peygamberlerin hayat hikâyelerine, insanlara ibret olsun diye Kur'ân'da yer verilmiştir. Çalışmamızın bu bölümünde Kur'ân'da hikâyeleri yer alan peygamberler, âyetler ışığı altında kısaca anlatılıp, insanların zihninde konu ile alakalı bir ön bilgi oluşması sağlanacaktır.

2.1.1. Hz. Âdem Peygamberin Hikâyesi

Kur'ân'ı Kerim'de ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem'in hikâyesi Bakara, A'raf, İsra, Kehf, Taha, Hicr ve Sa'd sûrelerinde olmak üzere yedi yerde farklı şekillerde

---

[91] Aydemir, A. , **İslami Kaynaklara Göre Peygamberler**, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1990, s. 1-3.

[92] Ayrıntılı bilgi için bkz. Kılıç, R. , *"Peygamberliğin Gerekliliği ve Peygamberimizin Örnekliği/1"*, **Hz. Peygamber'in Hayatı'ndan Davranış Modelleri**, Diyanet Yayınları, Ankara, 1998, s. 4-21.

anlatılmaktadır. O insanlığın ilk atası (Ebu'l beşer) diğer bir yandan da peygamberlerin insanlar arasından seçilmişliğini ifade eden "Safiyyullah"tır.[93]

Kur'ân'da ilk insan olan Hz. Âdem'in ve eşinin yaratılışı, secde etme hadisesi ve şeytanın bunu kabul etmemesi, Hz. Âdem ve eşinin hataları sonucu cennetten çıkarılışları, dünyadaki hayatları ve tevbeleri, isimlerinin Habil ve Kabil olduğu rivâyet edilen iki oğlu arasındaki Allah'a kurban sunma olayı sonunda kıskançlıkla işlenen ilk cinâyet detaylı bir şekilde yer almaktadır. (A'raf 7/ 11-25; Bakara 2/ 30-39; Hicr 15/ 26-43; İsra 17/ 61-65; Kehf 18/ 50; Maide 5/ 27-31; Sad 38/ 71-85; Taha 20/ 115-123.)

2.1.2. Hz. Nuh Peygamberin Hikâyesi

Hz. Nuh peygamber Kur'ân'da 43 yerde ismen zikredilmiş olup 71. sûre de onun adını taşımaktadır.[94] Bu sûrede de onun tevhid mücadelesi detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. İnsanların hakkında en çok bilgi sahibi oldukları peygamberlerden biridir. Çünkü oldukça dikkat çeken ibretlik bir hikâyesi vardır.

Allah (c.c.) *"Kendilerine can yakıcı bir azap gelmezden önce onları uyar." diye Nuh'u milletine gönderdik."* (Nuh, 71/1) buyurarak Nuh peygambere kavmini uyarma görevi vermiştir. Hz. Nuh (a.s.) çok uzun yıllar putlara tapan, zâlim, fasık bir topluluğa Allah'ın birliğini anlatmak için uğraşmıştır. Ancak insanlar tüm bu çağrılara gülüp geçmişler ona inanmamışlardır.

Nuh peygamber onların bu inkârlarına karşı daima Allah'a dua etmiş onların zulümlerine sabretmiştir. Allah sonunda ondan çok büyük bir gemi yapmasını istemiştir. (Hud, 11/ 37) Hz. Nuh kendisine inananları gemiye davet etmiş, her bir hayvandan da birer çift alarak gemiye yerleştirmiştir. Sonunda inanmayan kâfirlerin üzerine Allah'ın azabı gelmiş çok büyük bir tufanda helâk olmuşlardır. (Kamer, 54/11-12) Hatta çok acıdır ki, Hz. Nuh (a.s.)'ın tüm ikazlarına rağmen başta eşi ve çocuğu da ona inanmayarak kâfirlerden olmuşlardır. Suda boğularak ölen çocuğuna karşı üzülen Nuh peygambere Allah onun asıl ailesinin kendisine iman edenler olduğunu belirtmiştir. Tufandan sonra sadece gemidekilerin hayatta kalması ile dünyada yeniden bir hayat başlamış Allah bu kutsal vazifeyi Hz. Nuh'a vermiştir.

---

[93] Yiğit, İ. , **Peygamberler Tarihi**, Kayhan Yayınları, İstanbul, 2012, s. 72.
[94] Yiğit, **age.** , s. 112.

2.1.3. Hz. Hud Peygamberin Hikâyesi

Kur'ân'da Hz. Hud'un Ad kavmine kendi içlerinden seçilmiş bir peygamber olarak gönderildiği belirtilmektedir. Ad kavmi âyette belirtildiği üzere Arabistan yarımadasında Ahkaf denen yerde yaşamıştır. (Ahkaf, 46/21) Ad kavmi insanları oldukça zengin bir yaşantı sürdürmüşler, gurur ve kibir içinde çok yüksek binalar yapmışlar. Yaptıkları her yeni saray ve kalelerle birlikte Allah'tan daha da uzaklaşarak üstünlük taslamışlardır. Taptıkları putlar inkârlarını daha da arttırmış, hakikatleri göremez hale gelmişlerdir. (Şuara, 26/127-135) Hz. Hud peygamber kavmini uyarmasına rağmen onlar peygamberlerini yalanlamış ve onu akılsızlıkla suçlamışlardır. (A'raf, 7/66) Ad kavmi, Allah'ın kendilerine verdiği birçok nimeti inkâr ettikleri ve ölümden sonraki hayatı reddettikleri için Allah'ın azabını hak etmişlerdir. Ad kavmi kuraklıktan sonra kendilerine gelen bir rüzgâr ve toz bulutu ile helâk olmuşlardır. (Zariyat, 51/ 41-42)

2.1.4. Hz. Salih Peygamberin Hikâyesi

Allah, Ad kavminden sonra Semud kavmine peygamber olarak Hz. Salih'i göndermiştir. (Neml, 27/45) Semud kavmi de kendisinden öncekilerin yaptıkları gibi inkâra sürüklenmiştir. Allah'ı unutup dağ ve kayaları oyarak sağlam evler yapmışlar, büyüklenip kibirlenmişlerdir. Çok uzun yıllar bolluk ve refah içinde yaptıkları putlara taparak gaflet içinde yaşamışlardır. Semud kavmi Hz. Salih peygamberin ikazlarına kulak tıkayıp isyanlara devam etmişdirler. Yüce Allah sonunda onlara iman etmeleri için dağdan bir dişi deve (Hud, 11/64) çıkarmıştır. Bu deveye hiçbir şekilde dokunmayacaklarına, şehrin suyunu da birgün kendileri birgün deve içecek şekilde Salih'e söz vermişlerdir. Açgözlü azgın kişiler bu devenin kendi hakları olan suyu da içtiğini söyleyerek deveyi boğazlamışlardır. Bu Semud kavmi için bardağı taşıran son damla olmuştur. Artık Allah'ın azabını hak etmişlerdir. Hz. Salih peygamber kendisine inananlarla birlikte şehri terk etmiş, geride kalan inkârcılar da şiddetli bir çığlıkla birlikte helâk olmuşlardır. (Kamer, 54/30)

2.1.5. Hz. Lut Peygamberin Hikâyesi

Hz. Lut, küfür ve ahlaksızlıkta oldukça ileri gitmiş bir topluluğa uyarıcı olarak gönderilmiştir. (Şuara, 26/161-164) Lut kavmi daha önce hiçbir kavmin işlemediği sapıklığı yani homoseksüelliği yapmışlardır. Bunun yanında âyetlerde de ifade edildiği

şekliyle yol kesicilik, hırsızlık gibi tüm kötü fiilleri de açıktan işlemişlerdir. Hz. Lut'un ikazlarına karşı onu yalanlamışlar iffetli olduğu için de yaşadığı topraklardan çıkmaya zorlamışlardır. (Şuara, 26/167) Lut kavmi Lut peygamberi ziyarete gelen meleklere de kötü niyetle yaklaşmak istemişlerdir. Tüm bu olaylar neticesinde Yüce Allah Hz. Lut'a kendisine inananlar ile birlikte şehri terk etmesini söylemiştir. Geride kalan sapık inkârcılarla birlikte ne yazık ki karısı da gökten yağan kızgın taşlarla birlikte helâk olmuştur. (Şuara, 26/ 173; Neml, 27/ 58)

2.1.6. Hz. İbrahim Peygamberin Hikâyesi

Allah'ın kendisini dost edindiği büyük peygamber Hz. İbrahim (Nisa, 4/125), çocukluğundan itibaren putlara karşı çıkmıştır. Yüce Allah'ın varlığını tüm bir mahlûkata, yere ve göge bakarak bulmaya çalışmıştır. Peygamber olduktan sonra da başta babasını, kavmini ve özellikle de Nemrut'u imana davet etmiştir. Bir gün puthanedeki putları kırmış, bu işi de en büyük putun yaptığını söylemiştir. Böylelikle etrafındakilere putlara tapmanın onlardan medet ummanın hiçbir fayda sağlamayacağını göstermek istemiştir. Allah'a iman ettiği için ateşe atılmış ancak Allah'ın mucizesi gereği ateş onu yakmamıştır. Oğlu İsmail'i gördüğü bir rüya üzerine Allah için kurban etmek istemiş ancak her ikisinin de teslimiyeti ile bu imtihanı kazanmıştır. Allah bu olay sonunda kurban etmesi için ona bir koç göndermiştir. Büyük bir azim ve gayretle Hz. İsmail ile birlikte Kâbe'yi inşa etmiştir. İlerleyen yaşlarında bir de İshak adında başka bir oğlu olmuş o da İsmail gibi peygamberlikle müjdelenmiştir. Hz. İbrahim ömrünün sonuna kadar Yüce Allah'ın dinine hizmet eden ululazim bir peygamber olarak yaşamıştır.

2.1.7. Hz. İsmail Peygamberin Hikâyesi

Hz. İbrahim'in Hacer'den olan oğludur. Babası onu ve annesini Hicaz bölgesine bırakması ile başlayan hayatı sıkıntılarla geçmiştir. Kur'ân'da onun sabırlı ve hayırlı bir kimse olduğundan bahsedilmiştir. (Enbiya, 21/85; Meryem, 19/54) Burada iken zemzem suyunun bulunmasında, kurban hadisesinde, Kâbe'nin inşasında, hac ile ilgili birçok konuda teslimiyet göstermiş böylelikle Yüce Allah'ın övgü ve takdirini kazanmıştır.

2.1.8. Hz. Yakup Peygamberin Hikâyesi

Hz.Yakup, Hz. İshak peygamberin oğludur. Peygamberliği önceden müjdelenmiştir. (Hud 11/71) Kur'ân'a göre sabırlı, halis, hidâyete erdirilmiş, dinde kuvvetli ve hayırlı kimselerdendir. On iki çocuğu olmuş olup, bunlardan biri de Hz.Yusuf'tur. Kur'ân'da Yusuf'un rüyasını yorumlaması ve bu konuda bilgili bir insan olduğu anlatılmaktadır. Yusuf'u kaybetmesiyle ona duyduğu sevgiden dolayı gözleri kör olmuştur. Buna rağmen gösterdiği üstün sabır ve teslimiyet Kur'ân'da övülmektedir.

2.1.9. Hz. Yusuf Peygamberin Hikâyesi

Kur'ân-ı Kerim'in 111 âyetten oluşan on ikinci sûresi "Yusuf" ismini taşımaktadır. Başlı başına bir peygamberin anlatıldığı tek sûredir. Yüce Allah Kur'ân'da Yusuf peygamberin anlatıldığı bu hikâyeye (kıssaya) "Ahsenü'l-Kasas" yani "Kıssaların En Güzeli" tabirini kullanmıştır. (Yusuf, 12/3) Hz. Yusuf, Yakup peygamberin oğludur. Babasının onu çok sevmesi diğer kardeşlerini kıskançlığa sürüklemiştir. Yusuf'u kıskanan kardeşleri onu kuyuya atmışlar oradan çıkarılan Yusuf, Mısır'a köle olarak satılmıştır. Sonrasında saraya yerleşmesi, orada Züleyha ile yaşadıkları, iftiraya uğrayıp zindana atılışı, rüyaları yorumlama özelliği sayesinde zindandan kurtuluşu, Mısır'a bakan oluşu ve kardeşleri ile buluşup babasına kavuşması Kur'ân'da ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

Baştan sona ibretlerle dolu olan bu hikâye Kur'ân'da Yusuf sûresinde detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Peygamberimize ashâbının *"Ey Allah'ın Rasülü bize bir kıssa anlat"* demeleri üzerine bu sûrenin nazil olduğu rivâyet edilmektedir.[95]

2.1.10. Hz. Eyyub Peygamberin Hikâyesi

Hz. Eyyub'un Kur'ân'da dört yerde ismi geçmektedir. (Nisa,4/163; En'am, 6/84; Enbiya, 21/83-84; Sad, 38/41-44) Bu âyetlere bakıldığında Eyyub peygamberin üstün vasıflara sahip olduğu, Allah tarafından vahiy aldığı, bir hastalığa yakalandığı, bütün çocuklarını ve malını bir anda kaybettiği anlatılmaktadır. Sonrasında Allah'a duasıyla birlikte tekrardan sağlığına, malına mülküne ve çocuklarına sahip olmasına değinilmiştir. Ayrıca üstün meziyet olarak sabrı ve güzel bir kul olduğu Yüce Allah tarafından Kur'ân'da belirtilmiştir.

---

[95] Aydemir, **İslami Kaynaklara Göre Peygamberler**, s.75.

2.1.11. Hz. Şuayb Peygamberin Hikâyesi

Kur'ân'da bildirildiği üzere Şuayb peygamber Medyen ve Eyke halkına gönderilmiştir (Araf, 7/85). Halkı putlara tapan, alış-verişte soygunculuk yapan, hilekâr, vurguncu bir millettir.[96]

Bazı kaynaklarda Hz. Musa'nın Şuayb peygamberin damadı olduğu yer almaktadır. Şuayb peygamberin kızıyla Hz. Musa'nın evliliği noktasında ne Kur'ân'da ne de hadislerde açık bir delil yoktur. Bu konuda ihtilaflı görüşler mevcuttur.[97]

Belağatı oldukça güçlü olan Şuayb peygamber kavmini ilk olarak Allah'a imana davet etmiştir. Daha sonra da özellikle ticaretteki yanlışlıkların düzeltilmesi noktasında kavmine ikazda bulunmuştur. Ancak önceki peygamberlere yapılan herşey kavmi tarafından ona da yapılmıştır. Özellikle de haddi aşan inkârcılar Allah'a kulluğu temsil eden namaz ibadeti ile alay etmişlerdir. (Hud, 11/87) Kavmi tarafından ölümle tehdit edilmiştir. Şuayb peygamberin tüm ısrarlarına rağmen kötü gidişatlarında ısrarcı olan Medyen kavminin çoğunluğu çığlıktan sonra gelen bir depremle helâk olmuştur. Yine peygamber olarak gönderildiği Eyke halkı da gölge ile gelen bir azapla yok olmuşlardır.

2.1.12. Hz. Musa ve Hz. Harun Peygamberin Hikâyeleri

Hz. Musa, kendisinden en çok bahsedilen peygamberler arasındadır. Çünkü oldukça dikkat çekici bir hayat hikâyesi vardır. Kur'ân'da doğumundan başlayarak Nil nehrine bırakılışı, Firavun'un sarayında büyümesi, bir Kıptı'yi öldürmesi, Medyen'e gidip çobanın kızı ile evlenişi, Mısır'a tekrar dönüşü, peygamber olup Firavun ile mücadelesi, kavmini hidâyete davet ederken gösterdiği mucizeler, Hızır (a.s.) olduğu rivâyet edilen kişi ile yaptıkları hikmet yolculuğu, Allah ile Tur dağında görüşmesi, asası ile yaptıkları, Kızıl denizi yarıp Firavun'dan kurtuluşu ile kardeşi Harun'un kendisine yardımcı olarak verilmesi gibi birçok olay Kur'ân'da yer almaktadır.

2.1.13. Hz. Davud Peygamberin Hikâyesi

Yakup peygamberin soyundan olup İsrâiloğullarına gelmiş bir peygamberdir. Kur'ân-ı Kerimde "tevvab" (Allah'a çok tevbekâr ve yalvarıcı) sıfatı ile anılmıştır. (Sad, 38/17) Talut'un ordusunda Calut'a karşı savaşmıştır. Allah'ın kendisine hükümdarlık verdiği, zırh yapma sanatını bildiği, güzel bir sese sahip olduğu, hayvanların dilinden

---

[96] Çakan, İsmail L. – Solmaz, Mehmed N. , **Kur'ân-ı Kerim'e Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi**, Altınoluk Yayınları, İstanbul, 1994, s. 109.

[97] Bkz. Yiğit**, age.** , s. 374-375.

anladığı, güçlü ve adaletli bir peygamber olduğu, kitap olarak kendisine Zebur'un verildiği, Davud peygamberin oğlu Süleyman ile birlikte bir olay hakkında hüküm vermeleri Kur'ân'da anlatılmaktadır. Yine peygamberimiz onun ibadetlere düşkünlüğünden de bahsederek *"Allah'a en sevimli gelen namaz, Davud (a.s)'ın namazıdır. Yine Allahu Tealaya en sevimli gelen oruç da Davud (a.s.)'ın orucudur.*" Yine *"Davud peygamber gecenin yarısında uyur geri kalan üçte birinde ise namaz kılardı. Davud (a.s.) bir gün oruç tutar, bir gün de yerdi".*[98] buyurmuşlardır.

Peygamberimiz yine bir hadislerinde Davud (a.s.)'ın çalışıp, rızkını kazanması ile ilgili "*Hiç bir kişi kendi emeğinden daha hayırlı bir rızık yememiştir. Zira Hz. Davud elinin kazancını yerdi".*[99] buyurmuşlardır.

2.1.14. Hz. Süleyman Peygamberin Hikâyesi

Davud peygamberin oğludur. Kur'ân'da kendisine mülk ve saltanat verildiği, hayvanların dilinden anladığı, özellikle kuşdilini bildiği, cinlere ve rüzgâra hükmettiği, Hüdhüd kuşu ile konuşması, Sebe Melikesi'ni Allah'ın varlığına daveti, çok büyük bir saltanata sahip olmasına rağmen daima şükreden bir kul olduğu (Neml, 27/19) anlatılmaktadır. Yine Ehl-i Kitab'ın onu yalanlamasına ve ölümüne de Kur'ân'da yer verilmiştir.

2.1.15. Hz. Yunus Peygamberin Hikâyesi

Kur'ân'da dört yerde ismi geçmektedir. Bunlardan birinde adı "Zü'n-nun" (Enbiya, 21/87), diğerinde ise "Sahibu'l-hut" (Kalem, 68/48) olarak zikredilmektedir. Kavmine Allah'ı anlatmış onları hidâyete davet etmiştir. Uzun yıllar mücadele etse de bu konuda başarılı olamamıştır. En sonunda kavmini terk edip bir gemiye binmiştir. Burada gemiden atılmış ve bir balık tarafından yutulmuştur. Allah'ın hikmeti gereği balığın karnında belli bir sûre yaşamış burada sûrekli Allah'ı tesbih ederek ondan af dilemiştir (Enbiya, 21/87-88). Sonunda tevbesi kabul edilip denizden kurtulan Yunus peygamber tekrar vazifesini yapmak üzere memleketine dönmüştür. Bir müddet sonra Hz. Yunus'un inkârcı kavmi, tadacakları azabın alametlerini fark edip Allah'tan af dileyerek peygamberlerine iman etmişlerdir. Böylelikle küfürlerinde ısrarcı olmayarak hem Allah'ın azabından kurtulmuşlar hem de sonraki ümmetlere iyi bir örnek

[98] Muhyiddin en-Nevevi, **Riyazü's-Salihin**, C. 1, Çev. : M. Emin Özafşar- Bünyamin Erul, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2013, s. 434.
[99] En-Nevevi, **age.** , s. 495.

olmuşlardır. (Yunus, 10/98) Diğer peygamber kıssalarında olduğu gibi Hz. Yunus peygamberin hikâyesinde de çıkarılması gereken birçok dersler vardır. Diğer bölümde bunlara değinilecektir.

2.1.16. Hz. İsa Peygamberin Hikâyesi

Hz. İsa annesi İmran kızı Meryem tarafından babasız olarak dünyaya getirilmiştir. Kur'ân'da Hz. Meryem'in Beyt-i Makdis'e adandığı, orada Hz. Zekeriyya'nın gözetiminde olduğu, iffeti ve fazileti, ona kimse dokunmadığı halde Hz. İsa'nın dünyaya gelişi, onun beşikteyken konuşması, peygamber oluşu, ölüleri diriltmesi, körleri iyileştirmesi gibi mucizeleri anlatılmıştır. (Al-i İmran, 3/33-37; Maide, 5/110)

Peygamberlik mücadelesinde İsrâiloğullarıyla uğraşmıştır. Kendisine on iki havari inanmış onlar da Hz. İsa'dan mucize göstermesini istemişler, bunun üzerine Allah'ın yardımı ile gökten sofra inmiştir. (Maide, 5/112-115) Hz. İsa peygamber İsrâiloğulları tarafından öldürülmek istenmiş ancak bunu başaramamışlardır. Allah, Hz. İsa'nın şanını yüceltmiş ve onu katına yükseltmiştir. (Nisa, 4/156-158)

2.2. Kur'ân'da İsmi Geçen Şahıs ve Toplulukların Hikâyeleri

Kur'ân'da sadece peygamber hikâyelerinden bahsedilmez. Bunların yanında peygamber hayatları içinde yer alan ancak başlı başına olayları içeren ibretlik hikâyelerde bulunmaktadır. Burada bu hikâyelerden kısaca bahsedilecek, kıssalardaki bazı bölümlerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine katkısı ise daha sonra incelecektir.

2.2.1. Kur'ân'da İsmi Geçen Şahısların Hikâyeleri

2.2.1.1. Kârun'un Hikâyesi

Hz. Musa zamanında yaşamış olup, onun kavmindendir. Kur'ân'da anlatıldığına göre hazinelerinin anahtarlarının dahi taşınmasının çok güç olduğu bir servete sahiptir. Musa peygambere inanmamış, malı ve mülkü ile böbürlenmiştir. Hz. Musa'ya inanan salih kimseler Kârun'un şımarmamasını, ahiret yurdu için çalışmasını, bozgunculuk yapmamasını, insanlara ihsanda bulunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ancak o bunlara gülüp geçmiş, tüm bu serveti kendi bilgisi ile kazandığını ifade ederek azgınlıkta ileri gitmiştir. (Kasas, 28/76-82) Kârun, Hz. Musa'yı diğer inkârcılar gibi sihirbazlıkla suçlamış, ona inanmamıştır. Ayrıca kavmine karşı Hz. Musa'ya inananların

yok olması için oğullarının öldürülüp kadınlarının serbest bırakılması fikrini vermiştir. Tüm inkârının sonucunda da serveti ile birlikte helâk olup gitmiştir. (Mü'min, 40/24)

2.2.1.2. Talut ve Calut'un Hikâyesi

İsrâiloğullarına Calut adında bir kral tarafından saldırı düzenlenmiştir ve İsrâiloğulları bu saldırıda bozguna uğramışlardır. Peygamberlerinden kendilerini bu zor durumdan kurtaracak bir komutan tayin etmesini istemişlerdir. Allah'da onlara Talut adında bilgili, ilim sahibi, hem madden hem de manen güçlü bir hükümdar göndermiştir. Ancak İsrâiloğulları başta Talut'u kabul etmemişler, sonrasında ise bu fikirlerinden vazgeçmişlerdir.

Talut onların kendileri ile savaşıp savaşmayacaklarını sınamış, sonunda imtihanı geçenlerle Calut'un ordusu ile savaşmıştır. Talut'un ordusunda Hz. Davud da bulunmaktadır. Onun küfür ile mücadelesi daha peygamber olmadan önce başlamıştır. Calut savaşta Davud tarafından öldürmüştür. Böylece İsrâiloğulları galip gelerek zafer kazanmışlardır (Bakara, 2/249-251).

2.2.1.3. Sebe Melikesi'nin Hikâyesi

Süleyman peygamberin yanına bir gün hizmetindeki Hüdhüd kuşu gelir. Ona Sebe Melikesinin yanından geldiğini ve Sebe kavminin sapıklık içinde olduklarını haber verir. Bunun üzerine Süleyman peygamber Hüdhüd kuşuna içinde Allah'a imanın anlatıldığı bir mektubu Sebe Melikesine ulaştırması için teslim eder. Tebliğ mektubu Melikenin eline ulaşınca bu konu ile ilgili nasıl davranması gerektiğini yanındaki âlimlerine danışır. Sonunda Sebe Melikesi, Hz. Süleyman'ın kavmine saldırmasından da çekindiği için hediyelerle birlikte peygamberin yanına gitmeye karar verir. Melike, Süleyman (a.s.)'ın sarayına gelince kendisi hak dine davet edilir. Süleyman peygamberin yanındaki âlim zatlardan biri Melike'nin tahtını saraya getirir, gerçekleşen bu olaydan da çok etkilenen Sebe Melikesi Hz. Süleyman'ın dinini kabul ederek âlemlerin Rabbine teslim olur. (Neml, 27/23-34)

2.2.1.4. Hz. Meryem'in Hikâyesi

Hz. Meryem, Kur'ân-ı Kerim'de ismi açıkca zikredilen tek kadındır. 19. sûre Meryem sûresidir. Meryem'in babası İmran salih bir kuldur. Kur'ân'da İmran ailesi Allah tarafından övülmüştür. Hz. Meryem daha doğmadan evvel annesi tarafından

Beyt-i Makdis'e adanmıştır. Burada Hz. Zekeriyya gözetiminde büyümüş ve Allah tarafından rızıklandırılmıştır. Bir gün Cebrail kendisine gözüküp bir oğlu olacağını müjdelemiştir. Meryem bu duruma şaşırmış, kendisine kimsenin dokunmadığını, kendisinin de kötü bir kadın olmadığını, bunun nasıl olacağını sormuştur. (Meryem, 19/17-21) Allah'ın dilemesi ile hamile kalan Hz. Meryem bir hurma ağacının altında Hz.İsa'yı dünyaya getirmiştir. Bu doğum olayının neticesinde Hz. Meryem kavmi tarafından iffetsizlikle suçlanmıştır. Allah Hz. Meryem'in suçsuzluğunu kanıtlamak için Hz. İsa'yı beşikte konuşturmuştur. Hz. İsa kavmine peygamber olarak gönderildiğini annesinin de iffetli bir kadın olduğunu söylemiştir. (Al-i İmran, 3/59)

2.2.1.5. Hz. Lokman'ın Hikâyesi

Hz. Lokman'ın hikâyesi kendi ile aynı adı taşıyan Lokman sûresinde geçmektedir. (Lokman, 31/12-19) Lokman'ın peygamber olup olmadığı noktasında ihtilaflar vardır. Ancak âlimlerin çoğunluğuna göre o Kur'ân'daki ifadesi ile kendisine hikmet verilmiş bilge bir kişidir. İslam âlimleri Lokman'ın hikmet sahibi oluşunu; din konusunda derin bilgiye sahip, akıllı, isabetli karar ve görüş sahibi olması şeklinde yorumlamışlardır.[100] Hz. Lokman'ın kimliği ile ilgili peygamberimiz birgün, kendisini ziyarete gelen Yemenli bir topluluğu kabul ederken onlara "iman Yemenli'dir, hikmet Yemenli'dir" ifadesini kullanmıştır. Peygamberimizin bu davranışının hikmetinin, Hz. Lokman'ın Yemen'deki Ad kavminden olduğunu belirtmek istemesi olduğuna inanılmaktadır.[101]

Lokman hikâyesi özellikle Hz. Lokman'ın oğluna yaptığı nasihatları ve öğütleri konu almaktadır. Lokman oğluna Allah'a şirk koşmamasını tembih ettikten sonra anne ve babasına iyilik etmesi gerektiğini, anne hakkının ne kadar önemli olduğunu, her ikisinin de meşru isteklerine uyulmasının önemini belirtmiştir. Yine kıssa yapılan her iyiliğin ve kötülüğün karşılığının görüleceğini, namazın önemini, sabredilmesini, kibir ve gururdan uzak durulması gibi bir dizi ahlaki konuda öğütler ihtiva etmektedir. Bu yönü ile Lokman'ın hikâyesi din eğitimi açısından incelenmesi gereken önemli bir kıssadır.

---

[100] Komisyon, **Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri**, C. 4, Ankara, 2008, s. 336-337

[101] Eriş, C. , **Peygamberler Hayat Hikayeleri ve Mucizeleri**, Gülhane Yayınları, İstanbul, 2014, s. 283.

2.2.1.6. Zülkarneyn'in Hikâyesi

Zülkarneyn'in kimliği konusu yüzyıllardır İslam âlimleri ve tarihçiler tarafından çok tartışılmıştır. Zülkarneyn'in peygamber mi, melek mi, veli mi ya da bir hükümdar mı olduğu noktasında Kur'ân'da açık bir delil bulunmamaktadır. (Kehf, 18/83-99) Bu konuda birçok rivâyet bulunmakla birlikte onun kuvvetle muhtemel ilim ve hikmet sahibi, mü'min bir kral olduğu fikri ağır basmaktadır. Kur'ân'da belirtildiği üzere kendisine ihtiyacı olduğu noktalarda yardımda bulunulduğu, bu sayede "Güneşin battığı yere", "Güneşin doğduğu yere" ve iki sedd arasına yolculuk yaptığı, Ye'cüc ve Me'cüc adlı bozguncu bir kavmi durdurmak için bir sedd ördüğü belirtilmiştir.

Zülkarneyn'in kimliği ile ilgili çok sayıda görüş bulunmaktadır. Kimine göre o İskender, kimilerine göre ise Kur'ân'daki Kehf sûresi ile Orhun yazıtları birbirine yakınlık gösterdiği için onun Bilğe Kağan veya Oğuz Kağan olabileceğini söyleyenler de vardır. Hatta bazı çağdaş yorumculara göre ise onun gezegenler arası seyahat eden bir zaman yolcusu olduğu bile söylenmektedir.[102]

Zülkarneyn hakkında birçok şey söylenebilir ancak bizim için önemli olan onun Allah tarafından sevilen ve örnek alınması gereken mücadeleci biri olduğudur.

2.2.2. Kur'ân'da İsmi Geçen Toplulukların Hikâyesi

Kur'ân'da birçok topluluğun isimleri geçmektedir. Bunlardan bir kısımına peygamber hikâyelerinde değinilmiştir. Bu kısımda özellikle daha çok bilinenlere ve daha çok anlatılıp yorumlananlara kısaca yer verilmeye çalışılacaktır.

2.2.2.1. Ashâb-ı Uhdud

Kur'ân'ı Kerim'de Buruc sûresinin 4. âyetinde kendilerine "*Ashâb-ı Uhdud*" (Hendek ehli) denilen zâlim bir topluluğun mü'minlere yaptıkları işkenceleri ve inananların bu zulme sabretmeleri anlatılmaktadır. Burada Ashâb-ı Uhdud ateşe atılanları değil, bu hendekleri kazan zâlimleri ifade etmektedir.[103] Bu kıssa Mekkeli müşriklerin Müslümanlara dinlerinden dönmeleri için baskı yaptıkları, her türlü eziyeti yapıp onları şehit ettikleri bir dönemde inmiştir. Çoğu kıssa gibi bu kıssa da gerek

[102] Ayrıntılı bilgi için bkz. Tan, S. Ahmet, **Zamanın Sahibi Zülkarneyn**, Şira Yayınları, İstanbul, 2015.
[103] Eliaçık, R.İhsan, **Yaşayan Kur'ân**, İnşa Yayınları, İstanbul, 2016, s. 162.

peygamberimize gerekse inananlara bir teselli olurken, müşrikler içinse bir korku olmuştur.[104]

Hikâyede adı geçen hendek ehli ve mü'minlerin kimler olduğu konusunda Kur'ân'da açıklayıcı bir bilgi yoktur. Ancak hadis kitaplarında farklı anlatım ve yorumlar bulunmaktadır.[105] Kıssada Allah'ın yer, zaman ve kişiler hakkında açık ifadelerde bulunmaması bu ve bunun gibi kıssalarda anlatılmak istenenleri tüm bir insanlığa maletmek istemesinden kaynaklanmaktadır. Allah burada zâlimlere karşı mü'minler için bir bilinç oluşturmaya çalışarak, hakkın karşısında duranları Ashâb-ı Uhdud'a benzetmektedir.[106]

Kur'ân'da bu kâfir topluluğun ateş doldurdukları büyük hendeklere mü'minleri atıp seyretmelerine karşın, Allah'ın tüm bu zulme şahit olduğu konu edilmektedir. Bu hikâye her ne olursa olsun hak davadan dönülmemesi ve Allah'a tam bir teslimiyet gösterilmesi açısından ibretlik bir hikâyedir.

2.2.2.2. Ashâb-ı Karye

Kur'ân'da sadece Yasin sûresinin 13. âyetinde geçen " Ashâb-ı Karye" ifadesi "Şehir halkı" anlamına gelmektedir. Allah şehir halkına uyarıcı olarak iki peygamber göndermiştir. Ancak halkın elçileri yalanlaması üzerine üçüncü bir elçi ile onları desteklemiştir. Ashâb-ı Karye elçileri kabul etmemişler, onlar yüzünden başlarına uğursuzluk geleceğini, tebliğlerinde ısrarcı olurlarsa onları taşlayacaklarını belirtmişlerdir. İçlerinden biri onlara karşı çıkmış peygamberlere iman etmiştir. Kur'ân'da bu kişinin şehir halkı tarafından öldürüldüğü bunun sonucunda da Ashâb-ı Karye'nin korkunç bir sesle helâk oldukları belirtilmiştir. (Yasin, 36/13-32)

Ashâb-ı Karye 'nin kimler olduğu konusunda Kur'ân'da ve hadislerde açık bir ifade yoktur. Rivâyetlere göre "Ashâb- Karye" Antakya halkıdır. Onlara gelen elçiler de Hz. İsa'ya iman etmiş olan havarilerdir. Allah'ın ikramına kavuşan, Yasin sahibi, öldürülen kişinin de "Habib-i Neccar"olduğu rivâyet edilmektedir.[107]

---

[104] Yılmaz, Hakkı, **Tebyinu'l-Kur'ân İşte Kur'ân! ,** İşaret Yayınları, İstanbul, 2015, s. 477.
[105] Ayrıntılı bilgi için bkz. Tirmizi, Tefsir, Büruc 3337
[106] Eliaçık, **age.** , s. 162.
[107] Yazır, Elmalılı M.Hamdi, **Hak Dini Kur'ân Dili**, C. 7, Huzur Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 20.

2.2.2.3. Ashâb-ı Ress

Kur'ân' da iki yerde Ashâb-ı Ress'ten bahsedilmektedir. (Furkan, 25/38; Kaf, 50/12) Ress; Arapça'da "Kuyu, örülmemiş kuyu, çukur" gibi anlamlara gelmektedir.[108]

Kur'ân'da yer alan her iki âyette de diğer kavimler gibi peygamberlerini yalanladıkları ve Allah'a isyan için helâk edildikleri anlatılmaktadır. Bunun dışında Kur'ân'da bu kavim hakkında her hangi bir bilgi bulunmamaktadır.

İslam âlimleri Ashâb-ı Ress hakkında; Ashâb-ı Karye halkı ile aynı olabilecekleri, Şuayb peygamberin ümmeti oldukları, Azerbaycan'da yaşamış ve peygamberlerini öldürmüş bir kavim olduklarına dair birçok rivâyette bulunmuşlardır. Ancak bunların tam bir doğruluğu bulunmamaktadır.[109]

Bazı âlimler de Ashâb-ı Ress'le birlikte isimleri âyette geçen kavimlerin (Nuh, Ad, Semud) o günkü Arap toplumu tarafından çok iyi bilindikleri, hatta Arapların yolculukları esnasında onların kalıntılarını gördükleri ifade etmektedir. Bu kıssanın da özellikle onlar için anlatıldığı yakın gelecekte yaşanmış bir helâktan kendi adlarına ders çıkarmalarının istendiği belirtlmiştir.[110]

Kıssalarda önemli olan isim, yer ve zaman gibi ince ayrıntılar değildir. Önemli olan kıssada anlatılan hikâyenin sebebi ve sonucudur. Bu kıssada da görülmektedir ki; Allah'ı inkâr edenlerin sonu, acı bir azaptan başka bir şey olmamaktadır.

2.2.2.4. Ashâb-ı Sebt

Arapça'da özellikle cumartesi günü için kullanılan sebt kelimesi sözlükte "sakin olma, dinlenme, ara verme" gibi anlamlara karşılık gelmektedir. Rivâyetlere göre bu kelimenin ortaya çıkışı şöyledir: Allah yaratma işine bu günde son vermesinden dolayı İsrâiloğullarına da bugün çalışmayı yasaklamış yani sebt etmiştir.[111]

Kur'ân'da dokuz yerde geçmektedir. Ancak bunlardan birinde cumartesi günü yasağını çiğnedikleri için Allah'ın Ashâb-ı Sebt kavmini "sefil maymunlara" dönüştürdüğünden bahsedilmektedir. Bu olayın sonraki ümmetler için bir ibret, müttakiler için ise öğüt olduğu Kur'ân'da vurgulanmaktadır. (Bakara, 2/65-66)

Bazı müfessirler Allah'ın maymuna dönüştürme olayını gerçekten dönüşme şeklinde almaktayken, bir kısmı da manen ahlakın bozulması şeklinde

---

[108] http://**osmanlıca.ihya.org**/ress-nedir-ne-demek.html. 02.04.2018.
[109] Ayrıntılı bilgi için bkz. Harman, Ö. Faruk, *"Ashâb-ı Ress"*, **DİA.** , C.3, TDV. Yayınları, İstanbul, 1995, s. 469.
[110] Eliaçık, **age.** , s. 639.
[111] Bkz. Gürkan, S. Leyla *"Sebt"*, **DİA.** , C.36, TDV. Yayınları, İstanbul, 2009, s. 257.

yorumlamışlardır. Özellikle günümüz çağdaş tefsirlerinde ahlaken bir dönüşümün olduğu inancı ağır basmaktadır. Bunlar insanların maymunlaşması olayının psikolojik boyutta insanların maddi menfaat ve dünyalık için her türlü maskaralık ve şaklabanlığı yapabileceği durumuna işaret ettiğini savunmuşlardır.[112]

Allah insana iki vasıf yüklemiştir. Bunlardan birincisi kul olmasına mukabil elde edeceği "*Eşref-i Mahlûkat"* sıfatı yani meleklerin üstünde bir derece, ikincisi de inkârına karşılık ineceği "*Esfel-i Safilin"* makamı yani hayvanlardan da aşağı bir derecedir. Allah insana bu her iki makamı verebildiğine göre bu kıssadaki maymunlara dönüşüm hadisesinin gerçekten vuku bulduğu kanaatindeyiz. Zira Allah onları maymunlaşmış iştahları ve doymayan nefislerinden dolayı asıllarına rucu ettirmiş hepsini hayvan sûretine dönüştürmüştür. Çünkü Allah kadirdir; onun her şeye gücü yetmektedir.

2.2.2.5. Ashâb-ı Fil

Ashâb-ı Fil hikâyesi, Kur'ân'da kendi adını taşıyan sûrede geçmektedir. (Fil, 105/1-5) Kur'ân'da fil ordusu hakkında ayrıntılı bilgi verilmezken onların pişkin tuğlalarla helâk oldukları anlatılmaktadır. Yemen valisi Ebrehe Kâbe'yi ziyarete gelen hacıları kendi memleketine çekebilmek için San'a da Kulleys adında büyük bir kilise yaptırmıştır. Ancak bu isteği gerçekleşmeyip insanlar Kâbe'yi ziyaretlerine devam edince, çözümü Kâbe'yi yıkmakta bulmuştur. Başında Mahmud isminde büyük filin bulunduğu bir ordu kurmuştur. Ordunun amacı önlerine çıkan her şeyi yok edip Kâbe'yi yıkmaktır. Ancak Allah kırlangıçlara benzer Ebabil kuşlarını ağızlarında pişmiş taşlarla fil ordusunun üzerlerine gönderip onları helâk etmiştir.[113]

Fil olayı yaklaşık olarak peygamberimiz doğmadan elli gün kadar önce gerçekleşmiştir. Elmalı'lı Hamdi Yazır, tefsirinde bu olayın peygamberimizin mücadelesine bir ön hazırlık olduğunu belirtmektedir. Allah'ın Kâbe'ye yaptığı bu yardımının aslında peygamberi için yapıldığını belirtirken, Allah'ın peygambere kurulacak tuzakların da böyle bozulacağını haber verdiğini belirtmektedir.[114] Bu bakımdan bu hikâye hem peygamberin gönlüne hem de inananların gönüllerine bir genişlik ve teselli vermektedir.

---

[112] Yılmaz, **Tebyinu'l- Kur'an İşte Kur'an**! , s. 437.
[113] Öcal, M. , **Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Öğretim Yöntemleri**, Ensar Yayınları, İstanbul, 2015, s. 65-66.
[114] Yazır, **age.** , C.10, s. 135.

2.2.2.6. Ashâb-ı Kehf

Kur'ân-ı Kerim'de yer alan ibretlik bir hikâyedir. "Kehf" dağda bulunan büyük ve geniş mağara" Ashâb-ı Kehf ise, "mağara arkadaşları, mağara sahipleri" demektir.[115] Kur'ân'da anlatılan hikâyeye göre bir grup genç sapıklık içindeki kavimlerinden ayrılıp Allah'a iman etmişlerdir. Zâlim kralın, kendilerine zulmetmesinden korktukları için de ülkelerinden kaçıp bir mağaraya sığınmışlardır. Yanlarında köpekleri de olan gençler derin bir uykuya dalmışlardır. Allah onları mağarada iken korumuş, bedenlerine herhangi bir zarar gelmemesini sağlamıştır. Uyandıklarında gençler birbirlerine mağarada ne kadar kaldıklarını sormuşlar, ancak tam bir cevap bulamamışlardır. Sonunda içlerinden biri yiyecek almak için mağaradan ayrılıp, bir gümüş para bozdurmak istemiştir. Onlara mağarada üç yüz dokuz sene kaldıkları söylenmiştir. Şüphesiz ki Allah bu sûreyi çok daha iyi bilmektedir. Kur'ân'da bu hikâyenin bir ibret olarak anlatıldığı belirtilmiştir. (Kehf, 18/9-24)

2.2.3. Kur'ân'da İsim Belirtilmeden Anlatılan Şahısların Hikâyeleri

Kur'ân'da ismi belirtilmeyen bazı kişilerin hikâyelerine de yer verilmektedir. Bu kişiler hakkında Kur'ân fazla bir bilgi vermezken tarih kaynaklarından ve hadis rivâyetlerinden sınırlı da olsa bilgi sahibi olunmaktadır. Kur'ân'daki bu hikâyelere özet olarak değinilecektir. Dördüncü bölümde ise eğitim açısından bir değerlendirilmesi yapılacaktır.

2.2.3.1. Hz. Âdem'in İki Oğlunun Hikâyesi

Kur'ân'da Hz. Âdem'in iki oğlundan isim verilmeden bahsedilmiştir. Ancak Ehl-i Kitap kaynaklarından nakledilen rivâyetlere göre isimleri Habil ve Kabil olarak verilmektedir.[116] Habil iyiliği, Allah'a teslimiyeti ve takvayı temsil ederken, Kabil ise bencillik, kıskançlık ve Allah'a isyanı temsil etmiştir. Bu hikâyede insanlık tarihinde işlenen ilk cinâyetin işlenişini gözler önüne serilmiştir. Kur'ân'a göre iki kardeş bir gün Allah'a bağlılıklarını göstermek için kurban adamak istemişlerdir. Kurbanlardan Habil'in kurbanı kabul edilmiş, Kabil'in kurbanı ise kabul edilmemiştir. Bunun üzerine kardeşini kıskanan Kabil, Habil'i öldürmüştür. Hâlbuki Habil her ne olursa olsun kardeşine karşı el uzatmayacağını, bu konuda Allah'tan korktuğunu Kabil'e söylemiştir.

---

[115] Komisyon, **Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir**, C. 3, Ankara, 2007, s. 538.
[116] İbn Kesir, İmâdu'd-Dîn Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesîr, **Muhtasar Kur'ân-ı Kerim Tefsiri**, C. 1-10, Çev. : Abdülvehhab Öztürk, Kahraman Yayınları, İstanbul, 2010, C.I, s. 547.

Ancak hırs ve kıskançlıkla gözü kör olan Kabil kardeşini katletmiştir. Ortada kalan cesedi ne yapacağını bilemeyen Kabil, sonunda yeri eşeleyen bir karga vasıtası ile kardeşinin cesedini toprağa gömmüştür. Kabil'in son andaki pişmanlığı fayda etmemiş, ziyana uğrayanlardan olmuştur. (Maide, 5/27-31)

2.2.3.2. İki Bahçe Sahibinin Hikâyesi

Kur'ân' da Kehf sûresinde anlatılan bu hikâyenin kahramanları hakkında açık bir bilgi verilmemiştir. İki arkadaştan birinin oldukça gösterişli iki bahçesi bulunmaktadır. Bu bahçeleri ile büyüklenmekte diğer fakir arkadaşını küçümsemektedir. Arkadaşına karşı böbürlenerek malının yok olmayacağını, kıyametin de kopmayacağını söylemektedir. İman ehli arkadaşı ise onu uyarmaktadır. Bu davranışları ile küfre düştüğünü, mülkün sahibinin ancak Allah olduğunu, elindekileri de bir anda kaybedebileceğini ona hatırlatır. Allah nankörlükte haddi aşan bahçe sahibinin ürünlerini bir anda talan eder. Kur'ân'ın tabiriyle "'Ah!" edip çırpınması da onu kurtaramamıştır. (Kehf, 18/32-44)

2.2.3.3. Ölüp Sonra Tekrar Dirilen Adamın Hikâyesi

Kur'ân'da bu olay şöyle anlatılmaktadır: Adamın biri harabe, ıssız bir kente gider. Buraya gelince Allah'ın ölüleri tekrar nasıl dirilteceğini merak eder. Yüce Allah onu öldürür ve yüz yıl sonra tekrar diriltir. Sonra kendisine burada ne kadar kaldığını sorar. Adam tam olarak cevap veremez. Bu durumda Allah ona yüz yıl kaldığını belirtir. Yanındaki yiyecekleri ve eşşeğini göstererek kendisine onların hiç bozulmadığını aynen eskisi gibi durduğunu hatırlatır. Adam bu olay ile Allah'ın her şeye kadir olduğunu ölüleri diriltmenin onun için zor bir iş olmadığını bizzat yaşayarak öğrenir. Bu hikâye ahiret inancına delil olması açısından oldukça önemlidir. (Bakara,2/259)

2.2.3.4. Hz. Musa ve İlim Sahibinin (Hızır) Hikâyesi

Kehf sûresinde Hz. Musa ile kendisine ilim ve hikmet verilmiş salih bir kulun hikâyesi anlatılmaktadır. Bu kişinin ismi Kur'ân'da 65. âyette *"kullarımızdan biri"* olarak geçmiş ancak ismi zikredilmemiştir. Müfessirlerin çoğunluğuna göre o ledün

(gayp) ilmine sahip Hızır (a.s.)'dır.[117] Hızır (a.s.)'ın kimliği noktasında da kesin bir bilgi yoktur. Kimi âlime göre o bir peygamber, kimine göre veli, kimine göre de ebedi misal âleminde yaşayan biridir.[118]

Peygamberimiz (s.a.v.) Hz. Hızır hakkında ashâbına onun oturduğu kurak ve otsuz yerlerin hemen yeşillenmesinden dolayı bu ismi aldığını belirtmiştir.[119]

Hz. Musa Allah'ın övdüğü ilim ehli kişiden bildiklerini ona öğretmesini ister. İlim sahibi, Hz. Musa'ya çıkacakları yolculukta sabırlı olması gerektiğini ancak bu şekilde ona yardımcı olabileceğini belirtir. Yolculuklarında birçok olay yaşarlar, her seferinde de Hz. Musa olaylardaki hikmeti kavramadan sorular sorar. İlim sahibi olayların hikmetini Musa peygambere anlatarak gerekli sabrı gösteremediği için yolculuklarını bitirir. (Kehf, 18/60-82)

[117] Çelebi, İ. , *"Hızır"*, **DİA.** , C.17, TDV. Yayınları, Ankara, 2002, s. 406.
[118] Yazır, **age.** , C.5, s. 72.
[119] Yiğit**, age.** , s.473. ; Buhari, Enbiya, 25,27.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KUR'ÂN'DA ÖRNEK GÖSTERİLEN HİKÂYELERDEKİ DİNİ ÖĞRETİM YÖNTEMLERİNDEN ÖRNEKLER

Kur'ân kıssaları, tarihte yaşanmış olayları örnek göstererek insanları eğitme amacındadır. Doğru ve yanlış, iyi ve kötü davranışlar gözler önüne serilerek insanların bunlardan dersler çıkarmaları istenmektedir. Kur'ânda yer alan hikâyeler, özellikle dikkat çekici oluşu, akılda kalıcılığı ve anlatımı kolaylaştırması yönü ile din eğitim ve öğretiminde sıkça kullanılan bir yöntem olmuştur. Kur'ân hikâyeleri incelendiğinde eğitim bilimlerinde kullanılan öğretim tekniklerini içerisinde barındırdığı açıkca görülmektedir. Eğitimde etkili ve kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesi için kullanılan bu tekniklerin Kur'ân'da yer almış olması onun, insanı eğitme reçetesinin ne kadar doğru olduğunun en açık ispatıdır. Kur'ân başlı başına bir eğitim okuludur ve kıssalarda bu okulun eğitim materyalleridir.

Çalışmamızın bu bölümünde kıssalardaki peygamber ve diğer şahsiyetlerin kavimlerinin ikazı için uygulamış oldukları tebliğ metodlarının günümüz öğretim yöntemlerine göre isimlendirilmesi yapılacaktır. Bu konuda Kur'ân hikâyelerinden örnekler verilecektir.

3.1. Kur'ân Hikâyelerinde Anlatım (Takrir) Yöntemi

Anlatım yöntemi, eğitimde en çok kullanılan yöntemlerden biridir. Sözlü anlatım gerektiren tüm eğitim-öğretim faaliyetlerinde kullanılmaktadır. Aynı anda birçok kişiye toplu bilgi verilmesine imkân vermesi bakımından oldukça ekonomiktir. Duygusallık, dramatiklik, coşkululuk, sıcaklık, üzüntü vb. hislerin dinleyicilere verilmesinde oldukça etkilidir.[120] Sosyal hayatta anlatım yöntemi temel iletişim aracı olarak kullanılmaktadır. İnsanların birbirleriyle olan konuşmalarında, bilgi alış-verişinde en çok kullandıkları sözlü ileşim aracı elbetteki anlatım yöntemidir. Bu yöntemi genel anlamda iletişimin özünü oluşturmaktadır. Özellikle İslam dininde insanların eğitiminde kullanılan tebliğ, davet ve öğüt vb. kavramlar hep anlatım ile ilgilidir.[121] Tüm bu özelliklerinden dolayı

[120] Işılak, H. - Durmuş, A. , **Kara Tahtayı Aşmak**, Edam Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 28.
[121] Cebeci, S. , **Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi**, 3. Baskı, Akçağ Yayın ları, Ankara, 2015, s. 62.

kıssalarda peygamberlerin İslamı tebliğleri esnasında en çok bu yöntemi kullandıklarını görmekteyiz.

Anlatım yöntemi özellikle din öğretiminde etkin kullanılabilecek bir yöntemdir. Süleyman Akyürek, eserinde bu konuya şöyle dikkat çekmektedir:

"*Öğrenmelerimizin büyük bir kısmı işiterek, dinleyerek meydana gelmektedir. Dinle ilgili öğrenmelerimizin büyük bir kısmı da çevremizden işitip gördüklerimizden oluşmaktadır. Din öğretimindeki konuların yorumlanması, açıklanması ve aydınlatılması anlatım (takrir) yöntemini kullanmayı gerektirmektedir."*[122] Anlatım yöntemi öğrencilere değerlerin öğretiminde yararlanılacak etkili bir yöntemdir. Yine dini kavramların açıklanmasında, soyut kavramların öğretilmesinde kullanılabilmektedir.

Kur'ân kıssalarında anlatım yönteminin uygulanışında farklı şekiller görülmektedir. Kimi kıssada girişte kısa bir özet, sonrasında baştan sona bir anlatım söz konusudur. Ashâb-ı Kehf kıssası buna örnektir. Bazen de Kasas sûresindeki Hz. Musa'nın hikâyesinde olduğu gibi başta kıssanın sonucu verilip devamında tamamı anlatılmaktadır. Yine bu konuda verebileceğimiz başka bir örnek de Hz.Yusuf hikâyesidir. Kıssanın başında Hz.Yusuf'un babasının rüyası ile kavuşacağı büyük nimetler belirtilirken, sonrasında kıssanın tamamı anlatılmaktadır.[123] Kur'ân, hikâyeleri bu şekilde anlatırken kıssanın içinde de peygamberler iyi ve güzel davranışları, Allah'ın emir ve yasaklarını kavimlerine anlatım yöntemini kullanarak vermeye çalışmışlar onlara vaazu nasihat etmişlerdir.

Kur'ân'da yer alan tüm hikâyelerde anlatım yöntemi bulunmaktadır. Allah insanları hidâyete davet etmek için Kur'ân'da kıssalar vasıtası ile anlatımda bulunmuştur. İnananlara doğruları öğretmek adına gerek akıllarına gerekse hislerine hitap edecek şekilde âyetlerle Kur'ân'ı donatmıştır.

3.2. Kur'ân Hikâyelerinde Soru-Cevap Yöntemi

Soru, bugünün en önemli iletişim araçlarından biridir. Tüm öğretim biçimlerinde sorular, kişilerin aktif düşünmesini ve olayları yorumlayabilmesini sağlayarak eğitim ve öğretim faaliyetine yön vermektedir. Doğru ve zamanında yöneltilen sorular öğrenciyi

---

[122] Akyürek, S. , **Din Öğretimi**, Nobel Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 126.
[123] Kutup, **Kur'ân'da Edebi Tasvir**, s. 222.

düşündürerek, ona yorumlama ve değerlendirme yeteneğini kazandırmaktadır. Soru-cevap yönteminin yararlarını şu şekilde sırayabiliriz:[124]

- Öğrencide öğrenmeye karşı ilgi uyandırır.
- Var olan bilgilerin tamamlanmasında yardımcı olur.
- Dikkat çekici rol özelliği ile öğrenmeyi canlı kılar.
- Öğrencilerin analitik düşünme, problem çözme, kendini ifade etme becerilerini geliştirir.
- Öğrencileri derste aktif kılar.
- Öğrencileri güdüleyerek onları sosyalleştirir.
- Öğrencilerin başkalarını dinlemesini, kendi fikirlerini oluşturmasını sağlamaktadır.

Eğitim sistemimizde öğrencilere analitik düşünme, sentez yapabilme, çok yönlü düşünme becerilerini sağlama noktasında soru-cevap yöntemi oldukça etkilidir. Günümüzde değişen eğitim anlayışında öğrenciler soru-cevap yöntemi ile aktif bir şekilde düşünmekte, bilgiye kendi çaba ve gayreti ile ulaşmaya çalışmakta, elde ettiği bilgiyi de sahiplenmektedir. Böylece yüzeysel bir ezbercilik yerine zihinsel yeteneklerin geliştirilmesi ile kalıcı bir öğrenme sağlanmaktadır.[125]

Bu yöntem iyi ve yerinde kullanıldığında öğrencilerin toplumsal kurallara karşı duyarlılıklarının arttırılmasında ve özellikle araştırma duygusunu uyandırarak, öğrencilerin ilgi alanları doğrultusunda kendilerini geliştirmelerine katkı sağlamaktadır.[126]

Soru-cevap yöntemi eğitimde oldukça sık kullanılan bir yöntemdir. Özellikle kıssalarda peygamberler milletlerini sapıklıktan kurtarmak adına onlara düşündürücü sorular sormuşlar ancak büyük bir çoğunluk tarafından yalancılıkla suçlanmışlardır. Çünkü onlar gözleri, kulakları ve dilleri bağlı hakikati görmek istemeyen azgın topluluklardır. Akledip, düşünmeyerek Allah'ın hidâyetinden mahrum kalmışlar, sonuçta helâka uğrayanlardan olmuşlardır.

Hz. Musa (a.s.), kavmini Allah'ın dinine davet etmek için onlara her fırsatta sorular sormuş, onların içinde bulundukları dalaletten kurtulmaları için düşünmelerini istemiştir. Hz. Musa Rabbi ile konuşmak için kavminin yanından ayrılınca sapıklığa

---

[124] Işılak- Durmuş**, age. ,** s. 33-34. ; Özbay, O. , **Etkin Eğitim**, 2. Baskı, Hayat Yayınları, İstanbul, 2003, s. 94.
[125] Cebeci, **Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi**, s. 63. ; Akyürek, **age. ,** s.129.
[126] Aydın, M. Zeki, **Din Öğretiminde Yöntemler**, 3. Baskı, Nobel Yayınları, Ankara, 2007, s. 286.

düşen kavmi peygamberleri yanlarına ulaşınca ondan kendileri için bir put yapmasını istemişlerdir. Hz. Musa onlara *"Sizi âlemlere üstün kılmış olan Allah'dan başka bir tanrı mı arıyacağım?*" (A'raf, 7/140) diyerek kavmine hakikatleri görmeleri için soru ile karşılık vermiştir.

3.3. Kur'ân Hikâyelerinde Tartışma Yöntemi

Eğitimde uygulanan tartışma yöntemi öğrencilerin öğretmenlerinin gözetiminde herhangi bir konu veya problem hakkında gruplar halinde tartışarak, görüş alış-verişinde bulunmak sûretiyle çözüme ulaşmalarını esas alan bir yöntemdir. Bu yöntem çocuğun başkalarının fikrini dinleme, bunları değerlendirme ve bunları kendi görüşleri ile karşılaştırma olanağı sağlamaktadır. Bu yönü ile öğrencinin uyumlu ve dengeli bir kişilik geliştirmesinde başkalarının duygu ve düşüncelerine saygı duymasında oldukça etkili bir çalışmadır.[127]

DKAB dersinde öğrencilerin büyük bir kısmı birbirlerinden çeşitli paylaşımlarda bulunarak yeni bilgiler öğrenirler. Özellikle din ile ilgili tecrübe ve bilgi birikimlerinin aktarımında, bunun yanında öğrencilerdeki dini düşüncenin geliştirilmesinde tartışma yöntemi bu açıdan kullanılabilir bir yöntemdir.[128]

Tartışma yöntemi, Kur'ân hikâyelerinde de sıklıkla gördüğümüz bir yöntemdir. Kur'ân'ı Kerim'deki tartışma yöntemini ele alıp araştıran ilim dalı için "Cedelü'l Kur'ân" ifadesi kullanılmaktadır. Buradaki tartışmadan kasıt hak ile batılın tartışmasıdır. Yoksa İslam'ın tasvip etmediği şekilde, kişiler arasında yapılan boş tartışmalar değildir. Kur'ân kesin delillerle yapılan tartışmayı uygun bulmuş hatta peygamberimize ona inanmayanlarla "Rabbinin yoluna hikmetle, güzel öğütle davet et, onlarla en güzel şekilde tartış" (Nahl, 16/125) buyurarak cedelleşmesini emretmiştir.[129] Kur'ân-ı Kerim peygamberlerin kavimleri ile inanç konusunda yaptıkları tartışmalara örnekler sunmaktadır. Bu örneklerde Allah'a inanmamakta ısrarcı olanların itirazlarına cevap verilmektedir. Tartışmanın sonunda inkârcılara karşı galip gelmek için de psikolojik, sosyolojik, felsefik ve tarihi anlamı olan delillerden yararlanılmaktadır.[130]

İslam dininde incelenerek, düşünüp tartışılarak elde edilen bilgi sadece bir duyumdan ya da taklid yolu ile elde edilen bilgiden daha değerli ve kıymetlidir.

---

[127] Cebeci, **age.** , s. 68. ; Akyürek, **age.** , s. 138.
[128] Akyürek, **age.** , s.138.
[129] Âyetin iletişim açısından ayrıntılı açıklaması için bkz. Cebeci**,** S. , **Öğrenme ve Öğretme Sürecinde Dini İletişim,** 3. Baskı**,** İz Yayıncılık**,** İstanbul, 2015, s. 16-17.
[130] Yavuz, Y. Şevki, *"Cedel"*, **DİA.** , C.07, TDV. Yayınları, İstanbul, 1993, s. 208-209.

Hakikate ulaşma noktasında dikkatle kullanılması gereken bu yöntem peygamberlerin elinde ilahi bir hidâyet kaynağına dönüşmüştür. Kur'ân'da ki kıssalardan Hz. Musa ile Firavun'un yine Hz. İbrahim ile Nemrut'un arasındaki konuşma tartışma yöntemine örnek olarak gösterilebilmektedir.

Allah, Hz. Musa'yı kibir ve azgınlıkta haddi aşmış olan Firavun'a tebliğ için görevlendirmiştir. Firavun'un yanına gelen Hz. Musa, *"Eğer kesin olarak inanacaksanız, bilin ki O, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbidir*." (Şuara, 26/24) ilahi hitabında bulunarak Firavun'u hidâyete davet etmiştir. Firavun, bu söze karşılık tüm kibri ile yanındakilere "*Dinlemez misiniz, bakın neler söylüyor ?"* (Şuara, 26/25) diye seslenmiştir. Hz. Musa ise Firavun'a cevaben şöyle hitap eder."*O, hem sizin Rabbiniz, hem de evvelki atalarınızın Rabbi'dir"* (Şuara, 26/26) deyince, Firavun da tüm azgınlığı ile "*Doğrusu size gönderilmiş olan Rasulünüz mutlaka mecnundur."* (Şuara, 26 /27) diyerek Hz. Musa'nın peygamberliğini yalanlamıştır. Hz. Musa, doğu ve batının Rabbi Allah'tır. Akıl sahibi iseniz bunu çok kolay anlarsınız dese de Firavun küfründe ısrarcı olmuştur. Tüm bu tartışma sonunda Firavun tehditlerinin dozunu artırarak Hz. Musa'yı zindana atmakla tehdit etmiştir.[131]

Hz. İbrahim ile Nemrut 'un tartışması Kur'ân'da "*Allah'ın, kendisine verdiği iktidara dayanarak İbrahim ile Rabbi hakkında tartışmaya giren kimseyi görmedin mi? İbrahim "Rabbim hayat veren ve öldürendir" deyince o, "Hayat veren ve öldüren benim" dedi. İbrahim" Allah güneşi doğudan getirmektedir, hadi sen de onu batıdan getir" dedi. Bunun üzerine inkârcı ne diyeceğini bilemedi. Allah zâlimler topluluğuna rehberlik etmez.*" (Bakara, 2/258) şeklinde yer almaktadır.

Kur'ân'da yer alan her iki kıssada da peygamberlerin inkârcıları Allah'a davetleri esnasında yaptıkları konuşmalara şahit olmaktayız. Tartışmada gerek Hz. Musa gerekse Hz. İbrahim'in sakin bir şekilde inkârcıların aklına hitap edecek cevaplar verdikleri halde küfür ehlinin hiçbir şekilde bu söylenenlere karşı peygamberlerine mantıklı bir cevap veremedikleri görülmektedir. Bu tabloda inananlar bir tebliğcide olması gereken hitap şeklini ve inkârcıları nasıl susturabileceklerini en güzel şekilde görmektedirler.

Tartışma yöntemi, eğitim açısından oldukça önemlidir. Çünkü hakkın ortaya konması için münazara etmek gerekir. Âlimler bir konu hakkında bir saat yapılan tartışmanın bir ay boyunca yapılacak tekrardan dahi etkili olduğunu söylemişlerdir.

---

[131] Ayrıntılı bilgi için bkz. Yazır, E. Hamdi, **Kur'ân-ı Kerim ve Meali Şerifi**, İşaret Yayınları, Ankara, 2000, s. 369.

Hatta İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin fakih olmasının sebebinin dükkânında ticaret yaparken yaptığı tartışmalar olduğunu belirtmişlerdir.[132] Kur'ân kıssalarında etkili bir şekilde kullanılan bu yöntemi din eğitiminde de uygulayabiliriz. Ancak bu yöntemin kullanılmasında dikkatli olunmalı, her konuda tartışma yapılamayacağı bilinmeli, konuların seçiminde titizlikle hareket edilmelidir.

3.4. Kur'ân Hikâyelerinde Buldurma Yöntemi

Eğitimde kullanılan buldurma yöntemi, öğrencilerin belli bir konudaki eski bilgilerinden yola çıkarak, soru cevap tekniğini kullanmak sûreti ile yeni bilgilere ulaşmasını sağlayan güdüleyici bir öğretim yöntemidir. Buldurma yönteminde soru - cevap, takrir, beyin fırtınası, örnek olay incelemesi gibi birçok yöntem bir arada kullanılmaktadır.[133]

İnsan dünyadaki hayatı boyunca sûrekli bir şeyler öğrenir. Her yeni öğrendiği bilgi bir önceki bilgisinin üzerine bina edilerek oluşturulmaktadır. Eğitim açısından bu yöntemde amaç kişilerin bildiklerinden hareketle bilmediklerine ulaşmasını sağlayabilmektir.

Kur'ân hikâyelerinden Hz. İbrahim peygamberin Allah inancına ulaşma hadisesini bu yönteme örnek olarak gösterebilriz. Hz. İbrahim, eski öğrenmelerinden hareketle insanların güneşe, aya ve yıldızlara atfettikleri kutsiyetten yola çıkarak kendisine bir dizi soru sormaktadır. Bu sorulara verdiği cevaplarla irşad olmuş ve Rabbini bulmuştur.

Hz. İbrahim, bir gün düşünürken gökte bir yıldızın parladığını görür. Bunun Rabbi olabileceği düşüncesi ile sevinen Hz. İbrahim, yıldızın bir sûre sonra gözden kaybolması ile üzülür. "*Ben batanları sevmem*!" (Enam, 6/76) diyen Hz. İbrahim bu defa güneşin doğuşuna şahit olur. Bu büyük ışığın Rabbi olabileceğini düşünse de o da batınca doğup batan hiçbir şeyin rabbi olamayacağına kanaat getirir. Sonunda sadece hakka tabi olacağına, yerin ve göğün Rabbinden başka ilah kabul etmeyeceğini belirtir. Kendi akıl çıkarımları ile doğru yolu bulan Hz. İbrahim, bu özelliği ile insanlara

---

[132] İmam Gazzali, **İslamda Eğitim**, 1. Baskı, Tercüme: Halil İbrahim Delen, Sır ve Hikmet Yayınları, İstanbul, 2014, s. 84.

[133] Aydın, M. Zeki, *"Aktif Öğretim Yöntemlerinde Buldurma (Sokrates) Yöntemi "* , **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Dergisi**, C.5, S.1, Haziran, 2001, s. 56-57.

İslam'ın akıl ve mantık dini olduğunu her bir kişinin inanç konusunda aklını kullanması gerektiğini öğütlemektedir.[134]

3.5. Kur'ân Hikâyelerinde Örnek Olay Yöntemi

Örnek olay yöntemine; örnek olay, örnek problem çözme, plan oyunu veya karar oyunu da denilmektedir.[135] Bu yöntem öğrencilerin gerçek veya hayali bir olay üzerinden tartışma ve değerlendirme yaparak gerçek bilgilere ulaşmasını amaçlayan bir yöntemdir.[136]

Örnek olay incelemesi her hangi bir alandaki soruna çözüm bulmak için kullanılmaktadır. Bu yöntemle öğrencilere hem gerçek hayatta karşılaşabilecekleri bir problemin çözümünü görme imkân sağlanırken hem de çocukların bir konu hakkında beceri kazanmaları ve o konuda uygulama yapmalarına da imkân sağlanmış olur. Özellikle din öğretiminde dini ve ahlaki prensipleri içeren örnek olayların incelenmesi ile öğrencilere güzel ahlaki davranışlar öğretilebilmektedir.[137]

Din öğretiminde Kur'ân hikâyelerinin çoğunlukla "örnek olay yöntemi" ile anlatıldığı görülmektedir.[138] Kıssalar, insanın dünya hayatında karşılaşabileceği durumlara örnek teşkil eden gerçek yaşanmış hikâyeler olmalarından dolayı din eğitiminin vazgeçilmez ögelerinden biridir.

Kur'ân hikâyelerinde geçen kahramanlar, onların davranışları, bu davranışların sebep ve sonuçları tamamiyle öğretici bir özellik taşımaktadır. Belli inanç ve anlayışların yerleştirilebilmesi için Kur'ân-ı Kerim'de örnek olaylara oldukça sık yer verilmiştir. Böylece insanlara olaylardaki benzer sebeplerin oluşması halinde aynı sonuçlarla karşılaşılacağı mesajı verilmiştir.[139]

Kur'ân'da yer alan hikâyelerden Hz. Şuayb (a.s.)'ın kavmine yapmış olduğu ikazı bu konuda örnek olarak gösterebiliriz:

"Ey milletim! Bana karşı gelmeniz, Nuh milletine veya Hud milletine yahut da Salih milletine gelen felaketin bir benzerini sakın başınıza getirmesin!..Lut kavmi

---

[134] Ayrıntılı bilgi için bkz. Köksal, M.Asım, **Peygamberler Tarihi**, C.1, TDV. Yayınları, Ankara, 2011, s. 146-147; Sırma, İ. Süreyya, **Peygamberler Tarihi**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2013, s. 56-57.

[135] Bilen, M., **Plandan Uygulama Öğretim**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2002, s. 176.

[136] Cebeci, **Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi,** s. 67; Hesapçıoğlu, M. , **Öğretim İlke ve Yöntemleri**, Beta Yayınları, İstanbul, 1994, s. 222.

[137] Doğan, R. - Tosun, C. , **İlköğretim 4. ve 5.Sınıflar için Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi**, Ankara, 2002, s. 218.

[138] Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Akıncı, A. , **Din Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi**, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Şanlıurfa, 1996

[139] Cebeci, **Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi**, s. 67.

sizden çok uzak değildir. Rabbınızdan mağfiret dileyin; O'na tevbe edin. Doğrusu Rabbım, merhamet eder ve çok sever." (Hud, 11/89-90) demek sûretiyle geçmiş kavimlerin helâklarını örnek göstererek içinde bulundukları durumu anlamalarını ve buradan kendilerine gereken dersi çıkarmalarını istemiştir.

3.6. Kur'ân Hikâyelerinde Problem Çözme Yöntemi

Problem, insanın herhangi bir konuda karşılaştığı zorluklardır. Hayatta insan birçok sorunla karşılabilmektedir. İşte problem çözme, bir hedefe ulaşmak için kişinin karşılaştığı bu zorlukları aşma sûrecidir. Bu beceri de eğitim hayatında öğrencilere kazandırılması gereken en önemli etkinliklerden biridir.[140]

Problem çözme yönteminin amacı için *"Kişilerin karar verme sûrecini geliştirmek onlara hayat boyu karşılaşacakları sorunlara karşı çözüm yolu üretme becerisi kazandırmaktır"* diyebiliriz. Yeni çözüm yolları üretebilmek öğrencide güdülenmeyi ve öğrenme isteğini artırmaktadır. Problem çözme yönteminde öğrencinin aktif katılımı söz konusu olduğu için de öğretimin kalıcı olması sağlanmaktadır.[141]

Bu yöntemin uygulanışında ilk olarak ortaya bir problem getirilerek öğrencilere bu durum hissettirilir. Böylece sorunu kavraması sağlanır. Daha sonra problemin çözümünde çeşitli fikirler yürütülerek sonuca ulaşılmaya çalışılır. Problem çözme yöntemi özellikle arasında sebep-sonuç ilişkisinin olduğu konularda aktif olarak kullanılmaktadır. Kur'ân-ı Kerim'de bu metodun kullanımına dair birçok âyet bulunmaktadır.[142] Çünkü insanın dini açıdan eğitiminde faydalanılabilecek önemli bir yöntemdir.

Problem çözme yönteminde insan bağımsız ve eleştirel düşünme, çevresine uyum sağlama, kendi yeteneklerini keşfetme, sabırlı olma, sonuca ulaşmada azmetme gibi birçok alanda beceri kazanabilmektedir.

Din öğretiminde etkin bir şekilde kullanılabilen bu yöntem kıssalarda da kendine yer bulabilmektedir. Kur'ân hikâyelerinden Belkıs'ın kıssasında Hz.Süleyman'ın mektubunu alan Sebe melikesi kendi açısından bir problemle karşılaşmış ülkesinin tehlikede olduğunu düşünerek bir çözüm yolu aramaya başlamıştır. Yanındaki yardımcılarına danışmış, olayları düşünüp yorumlamış sonuçta kendisi ve kavmi için en uygun karara varmıştır. Onun bu davranışı problem çözme yöntemine örnek olarak gösterilebilir.

---

[140] Selçuk, M. , *"Din Öğretimi Özgürleştiren Bir Süreç Olabilir mi?"*, **İslâmiyât Dergisi**, C.1, S.1, Ocak-Mart, 1998, s. 87.
[141] Akyürek, **Din Öğretimi**, s. 150-151
[142] Cebeci, **Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi**, s. 63-64.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. DKAB DERS MÜFREDATINDA KUR'ÂN HİKÂYELERİNDEN YARARLANILMASI

DKAB dersi günümüzde okullarda ilköğretim 4. sınıftan itibaren ortaöğretim 12. sınıfa kadar mezhepler üstü bir anlayışla zorunlu olarak okutulmaktadır. Diğer çoğu ders gibi müfredatı konusunda sûrekli bir değişim yaşayan din dersi, okullarımızda eğitim ve öğretimin en iyi şekilde yürütülebilmesi için çalışmalarına ara vermeden devam etmektedir. Yapılan çalıştaylar, sempozyumlar ve konferanslar sonucunda MEB ve Din Hizmetleri Genel Müdürlüğünün ortak çalışmaları ile bu yıl DKAB dersi için taslak bir öğretim programı hazırlanmıştır. Ünite ve konularda değişiklikleri kapsayan bu plan 2018–2019 Eğitim-Öğretim yılında uygulanmaya başlanacaktır. Özellikle bu taslak planda çalışmamız adına en dikkat çekici husus, geçmiş dönemlere kıyasla ilköğretim DKAB programında konuların anlatımında daha fazla kıssa anlatımına yer verilmiş olmasıdır. (EK–3) Bu bizler adına sevindirici bir husustur. Zira bu durum çalışmamızın ana hattını oluşturan her bir kıssadan DKAB ders konuları adına hisse çıkarabilme tezimizi destekler niteliktedir.

Çalışmamızı bu sene okullarda okutulan DKAB dersi üniteleri üzerinden yürütmeye çalışacağız. Burada Kur'ân hikâyelerinden çıkarılan dersler ve hikâyelerde yaşanan olaylar doğrultusunda ünite konularının kazanımlarını elde etmek adına kıssalardan istifade edilmeye çalışılacaktır.

Din dersi eğitimi esnasında Kur'ân hikâyelerinden yararlanılırken dikkat edilmesi gereken bazı noktalar bulunmaktadır. Bunlardan biri öğrencilerin gelişim düzeyleri, diğeri ise hikâyelerin sunumunda dikkat edilmesi gereken unsurlardır. Bunlara kısaca değinildikten sonra kıssaların DKAB dersi açısından değerlendirilmesi bölümüne geçilecektir.

4.1. Çocuklarda Dini Gelişim Sûreçleri

Kur'ân hikâyelerinden istifade edilirken, öğrencilerin gelişim düzeyleri dikkate alınmalıdır. Zira din eğitiminin daha kalıcı olması için kullanılan kıssa anlatım yöntemi, tam aksi amaca hizmet edip, çocuklarda olumsuz durumlar ortaya çıkarmamalıdır. Her bir çocuk gerek fiziksel, gerek zihinsel, gerekse ahlaki açıdan bir gelişim sûreci

yaşamaktadır. Bu değişim sûreci çocuklar için ana hatları ile aynı olsa da aslında kendi içinde bireysel farklılıklar arz etmektedir. Din eğitimi, öğrencilerdeki bu gelişim basamaklarına dikkat ederek yapıldığı takdirde amacına ulaşabilmektedir.

Çocukların zihinsel gelişim evrelerini bilmek özellikle öğrencilere konuların anlatımı esnasında eğitimcilere faydalı olacak bir konudur. Jean Piaget tarafından oluşturulan bilişsel gelişim dönemleri genel olarak şöyledir:[143]

Duyusal Motor Dönemi (0–2 Yaş Dönemi): Yeni doğan bebekler dış dünya ile irtibatlarını refleksler sayesinde gerçekleştirmektedirler. Duyularını ve motor becerilerini kullanarak çevrelerini keşfederler. Nesne sûrekliliği ile birlikte refleks döneminden bilişsel işlemleri kullandıkları döneme geçiş yapmaktadırlar.

Çocuk sevgi-nefret, cömertlik-cimrilik, uyum-uyumsuzluk, dürüstlük-hilekârlık vb. duyguları başta anne ve babası olmak üzere yakın çevresinden kazanmaya başlamaktadır.[144]

İşlem Öncesi Dönem (2–7 Yaş Dönemi): Çocuklarda varlıkları temsil eden sembolik bir yaklaşım vardır. Mantıklı düşünme henüz gerçekleşmemiştir. Bu dönem çocukları varlıkların şekillerinden çok etkilenmektedirler. Benmerkezci bir yaklaşımla dünyanın kendi etraflarında döndüğünü düşünürler. Kendileri için değerli olan bir şey başkaları için de değerlidir düşüncesi hâkimdir. Bir nesne başka bir nesnenin yerine temsil edilebilmektedir.

Çocuk bu dönemde neyin yanlış neyin doğru olduğunu kendisine öğretilmedikçe bilememektedir. İhtiyacı olan bilgilere etrafındaki bazı şeyleri deneyerek, keşfederek ve taklid ederek ulaşabilmektedir. Bu dönemde onlar için büyüklerin yaptığı herşey doğrudur.[145] Bu açıdan bakıldığında din eğitimi açısından işlem öncesi dönem güzel değerlendirilmeli, çocuğun zihni doğru bilgilerle donatılmalıdır.

Somut İşlemler Dönemi (7–11 Yaş Dönemi): Çocukların somut olguları düşünebildikleri bir dönemdir. Sıralama, sınıflandırma ve karşılaştırma işlemlerini artık yapabilmektedirler. Çocuklar artık korunum kavramını kazanmışlardır ve işlemleri tersine çevirebilmektedirler. Nesneler arasında farklı özelliklere göre gruplama yapabilmektedir.

Çocuk soyut düşünmeye geçene kadar hayata dair bilgi edinme yolları bizzat denemek, yaparak, yaşayarak öğrenmektir. Taklit ve özenti ile başlayan bu sûreç

---

[143] Demirel, Ö. - Kaya, Z. , **Eğitim Bilimine Giriş**, Pegem Yayınları, Ankara, 2014, s. 101- 102.
[144] Cebeci, **Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi**, s. 228.
[145] Cebeci, **age.** , s. 229.

zamanla çocukta özümseme ve davranış haline getirme ile devam eder. Bu açıdan özellikle bu dönemdeki çocuklara istenilen dini ve ahlaki değerlerin kazandırılmasında bu değerlere sahip özendirici ortamların oluşturulması, bu konuda çocuğa örnek olmak oldukça önemlidir. Özellikle sofraya birlikte oturmak, birlikte dua etmek, okulda birlikte ilahiler söylemek, dini hikâye ve sohbetlerde bulunmak vb. uygulamalar çocukta ömür boyu silinemeyecek izler bırakacaktır.[146]

Soyut İşlemler Dönemi (12 Yaş ve Sonrası): Somut işlemler yapılabildiği gibi artık soyut kavramlar da algılanabilmektedir. Olasılıklı düşünme, genelleme, tümevarım, tümdengelim gibi üst düzey işlemler bu dönemde gerçekleştirilebilir. Çocuğun zihninde geçmişle olduğu kadar gelecekle alakalı bir düşünme de yapılabilmektedir.

Çocuk bu dönemde somut işlem döneminden farklı olarak karşılaştığı olayların görünen boyutu dışında soyut bir düşünme sergileyerek, durumu farklı yönlerine göre değerlendirmeye başlamaktadır. Birçok konuda empati kurarak karşısındakinin duygu ve hislerini anlayabilmekte, bunların sebep ve sonuçlarını kavrayabilmektedir.[147] Bu düşünce yapısına sahip olan çocuğun dini açıdan eğitiminde kıssalardan faydalanılması oldukça önemlidir. Özellikle çocuk burada sergilenen davranışların öncesi ve sonrası noktasında düşündürülmek sûretiyle örnek ahlaki vasıflara sahip karakterlerle empati yapması sağlanabilmektedir. Bu da eğitimin ulaşmak istediği bir sonuçtur.

Gelişim evreleri birbirine paralel bir seyir izlemektedir. Çocuklarda dini ve ahlaki gelişimde buna benzer bir ilerleme göstermektedir. Gelişim ve değişim hangi sahada olursa olsun hem etkilemekte hem de etkilenmektedir.

Çocuklarda bir dine mensup olma, dini inançlara meyletme fıtratlarının bir gereğidir. Çünkü her insan inanma, akabinde bir üstün güce bağlanma ihtiyacı içindedir. Bu durum çocuklar için bir kat daha önemliyken genelde tüm insanlar için geçerlilik arz etmektedir.

Okul öncesi dönem, çocuklarda dil gelişimi, zihinsel ve duygusal gelişimin hız kazandığı bir dönemdir. Başta Allah kavramı olmak üzere çocuk yavaş yavaş dini kavramlarla tanışmaya başlamaktadır. Allah denince bu dönem çocuğunun zihninde insani özellikler taşıyan bir varlık algısı uyanmaktadır. Çocukların üzerinde çevrenin etkisinin çok yoğun olduğu bu dönemde onlara iyi örnek olmak, yaparak-yaşayarak

---

[146] Cebeci, **age.** , s. 236-237.

[147] Bee, H. - Boyd, D. , **Çocuk Gelişim Psikolojisi**, 1. Baskı, Çev. : Okhan Gündüz, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2009, s. 663.

öğrenebilecekleri ortamları hazırlamak gerekmektedir. Yine bu dönemde hikâyelerin sihirli gücünden istifade etmek çocuklarda ahlaki değerlerin kazandırılmasında oldukça önemlidir. Soruların art arda geldiği bu evrede çocukların merakları giderilmeli, soruları asla cevapsız bırakılmamalıdır. Bu yaş çocuğu çoğu şeyi çevresini taklid ederek öğrenmektedir. Bundan dolayı başta anne baba olmak üzere çevrenin dini tutumu çocuğun dini anlayışını birinci derecede etkilemektedir. Bu dönemde basit dua ve ilahiler çocuklara öğretilebildiği gibi oyunun eğitimdeki olumlu rolünden de yararlanılabilmektedir.[148] Çocuk uzmanlarına göre, Allah ve dini kavramlar hakkında konuşulabilecek en uygun dönem 4–5 yaşın içinde olduğu bu dönemdir. O yüzden bu evre çocuk için iyi değerlendirilmeli, Allah sevgisi kalbine motif motif işlenmelidir.[149]

Son çocukluk evresi olarak tanımlanan 6–11 yaş dönemindeki çocuklarda yavaş yavaş soyut düşünmeye geçişle birlikte daha sağlam bir din algısı oluşmaya başlamaktadır. Çocukta dini konulara karşı ilgisi artmış, daha bilinçli bir dini uyanış başlamıştır. Özellikle bu dönemde okuduğu dini içerikli kitaplar çocuk üzererinde oldukça etkilidir.[150] Bu açıdan ilk çocukluk evresinde olduğu bu dönemde de dini eğitim açısından kıssalardan istifade etmek oldukça önemlidir.

İlk çocukluk evresinde başlatılan taklid şeklindeki ibadetler bu dönemde artık daha ciddi ele alınmalı çocuklar bu konuda bilgilendirilmelidir. Özellikle abdestin alınışı ile başlayacak namaz uygulamaları çocuğun ilgisini çekecek şekilde sevdirilerek yapılmalıdır. Bu yaş çocuklarına Allah'a imanın boyutları tam olarak açıklanmalı, bilhassa şirk kavramı örneklendirilerek anlatılmalıdır. Yine oruç ibadeti hakkında çocuklar bilgilendirilmeli, anne-baba çocuğa burada olduğu gibi diğer dini konularda da örnek ve destek olmalıdır.[151]

Ergenlik dönemi genel olarak 11–16 yaş aralığını kapsayan bir dönemdir. Çocuk için gelişim sûrecinin en sıkıntılı olduğu zamanı kapsayan bu dönem özellikle bedensel değişimle birlikte yetişkinliğe geçiş sûrecini ifade etmektedir. Tam anlamı ile soyut düşünmenin gerçekleştiği, sorgulama ve genellemelerin yapıldığı, çocuğun kendini tanıdığı bir dönemdir. Bu dönemde çocuk yetişkinlik için kimlik oluşturma isteği

---

[148] Ayrıntılı bilgi için bkz. Selçuk, M., Ç**ocuğun Eğitiminde Dini Motifler**, 2. Baskı, TDV. Yayınları, Ankara, 1991.

[149] Köylü, M. , *" Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi"*, **AÜİFD XLV**, S.11, Ankara, 2004, s. 137-154.

[150] Şimşek, E. , *" Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi",* **Din Bilimleri Araştırma Dergisi IV**, S.1, 2004, s. 207-220.

[151] Dodurgalı, A. , **Ailede Din Eğitimi**, 3. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s. 329-330.

içindedir. Aslında bebeklikten beri başlayan kimlik arayışları özellikle ergenlikte *"Ben kimim?*" sorusuna cevap bulmak için bilinçli bir çabanın harcandığı ilk dönemdir. Ergenlikte bu sûreç dikkatli aşılamazsa çocuklarda kimlik karmaşası ortaya çıkmaktadır ki bu da zaten zor bir sûreç olan ergenlik dönemini daha da zorlaştırmaktadır.[152] Bu sûreçte çocukların bilgilendirme süreçlerine yardımcı olmak oldukça önemlidir. İnsanın yaratılış gayesi, sorumlulukları, bu dünyada başıboş bir varlık olmadığı, insanın üstün tabiatı anlatılmak sûretiyle çocukta olumlu bir benlik anlayışı oluşturulmaya çalışılmalıdır. Bunun için de rol model olması adına Kur'ân hikâyelerinde yer alan doğru ahlaki vasıflara sahip kişilerin kıssaları çocuklara örnek olarak sunulabilir.

Ergenlik dönemi duygu geçişlerinin yoğun olarak görüldüğü, çevreden kabul görme, kendini kanıtlama gibi düşüncelerin çocuk için önem kazandığı dini açıdan da sorgulamaların başladığı bir dönemdir. Bu dönem bir yandan dine yakınlaşma diğer taraftan da kuşku ve dinden uzaklaşma gibi durumların yaşanabileceği kritik bir dönemdir. Akranlar arasında özenti ve özdeşim durumlarının sıklıkla görüldüğü, yani çocuğun kendini bulma serüvenin gözlemlendiği bu dönemde çocuklar için iyi örnekler oluşturmak oldukça önemlidir. Yine çocukta dine yaklaşma ve güzel ahlak kazanma iradesinin oluşturulması için bu konuda çocuklara baskı kurulmamalıdır. Dini eğitimin en güzel ilkesi olan model olma ilkesinin hem eğitimciler hem de aile başta olmak üzere çevre tarafından uygulanmasına önem verilmelidir.[153] O halde, iradenin özünü teşkil eden dini şuurun gelişimi, böylece inanç açısından kişinin kendine yeter hale gelmesi ergenlikle başlayan bedeni, ruhi ve sosyal gelişmelere bağlıdır.[154] Bu açıdan bakıldığında çocuğun ergenlik sûreci özellikle dikkate alınmalı, dini ve ahlaki değerlerin kazandırılmasında altın dönem olarak düşünülmelidir.

4.2. Kur'ân Hikâyelerinin Anlatımında Dikkat Edilmesi Gereken Unsurlar

Kur'ân hikâyelerinin çocuklara aktarımında dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. Eğitimin her sahasında olduğu gibi bu yöntemin uygulanmasında da dikkatli olunmalı, çocuğu etkileyebilecek olumlu ve olumsuz tüm faktörler beraber ele alınıp değerlendirilmelidir. Ancak bu şekilde bir bütün olarak hareket edilirse, din eğitiminin hedefine ulaşabileceği unutulmamalıdır.

---

[152] Woolfolk, A. , **Eğitim Psikolojisi**, 1. Baskı, Kaknüs Yayınları, Çev. : Duygu Özen, İstanbul, 2015, s. 203-204.

[153] Gündüz, T. , *"Ergenlik Dönemi Din Eğitimi"*, **Etkili Din Öğretimi**, (Editör: Şaban Karaköse) TİDEF Yayınları, 2009, s. 17-23.

[154] Hökelekli, H. , **Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din**, Dem Yayınları, İstanbul, 2016, s. 66.

İlk olarak çocukların din eğitiminde Kur'ân hikâyelerinden yararlanılırken kıssalar mutlaka ana kaynaklardan alınmalı, bilgi kirliliğine ya da ihtilaflı yorumlara asla yer verilmemelidir. Çünkü bu durum çocukta ikileme düşmeye ve kafa karışıklığına sebep olacaktır. Yine mümkünse faydalanılan kaynaklardaki hikâyelerin çocukların psikolojik ve ruhsal durumları gözetilerek uzman kişiler tarafından hazırlanmış olmasına dikkat edilmelidir. Özellikle kıssaların çocuklara aktarımında bıktırıcı ve usandırıcı bir dil kullanımından kaçınılmalı, onların her türlü sorusu uygun bir şekilde cevaplanmalıdır. Çocuklar için güzel örneklerin sunulduğu sevgi ve hoşgörünün hâkim olduğu ortamlar oluşturulmalıdır.[155] Kıssaların Kur'ân ve sünnet ışığı altında İslamın ana ilkelerine uygun olacak şekilde işlenmesine özen gösterilmeli, özellikle konunun anlatımında müstehcen ve şiddet içerikli ifadelere yer verilmemelidir.

Kişilerin din anlayışının çoğunluğunu yetişmeleri esnasında başta ailelerinden, sonra çevresindeki dini anlatmaya yetkili imam, vaiz, öğretmen gibi yetkili kişilerden duydukları ön bilgiler oluşturmaktadır. Hikâyelerin insanlar üzerindeki kalıcı etkisinden dolayı da geçmişten günümüze kadar aktarılarak gelmektedir.[156] Bundan dolayı hikâyeyi anlatan kişi olumlu bir tutum sergilemelidir.

Kur'ân hikâyelerinin bu özelliğinden dolayı kaynak seçiminde ve bunların da çocuklara aktarımında azami derecede özen gösterilmelidir. Zira kişilerin din hakkındaki yaşantıları onların dine bakış açılarını oluşturan en önemli unsurdur. Çocuklar için tercih edilecek kıssaların onların din eğitimine hizmet edecek nitelikte olması gerekmektedir. Özellikle güzel ahlaki vasıfların işlendiği kıssalara öncelik verilebileceği gibi kavimlerin helâk oluşlarının anlatımında da dikkatli olunması gerekmektedir.

Kıssalar anlatılırken Allah inancının, çocukların gözünde doğru temeller üzerine oturtulması oldukça önem arz etmektedir. Zira ileriki dini yaşantının temellerinin çocukluktan atıldığı düşünülürse, öğrenci açısından yanlış ya da eksik hiçbir noktanın kalmaması gerekmektedir. O yüzden Allah, genç beyinlere çocukları cezalandıran, onlara eziyet eden bir varlıktan öte onları seven, onları koruyup gözeten ve hak edince de mükâfatlandıran bir varlık olarak tanıtılmalıdır. Bu noktada Allah'ın cezayı sadece

---

[155] Önder, M. , *"Sevgi, Din Dili ve Hikâyelerin Çocukların Din Eğitimindeki Yeri ve Önemi"*, **JASS (The Journal of Academic Social Science Studies)**, Mart, 2013, s. 1287- 1298.

[156] Bilgin, B. , *"Ahlak Terbiyesindeki Dini Hikâyeler",* **Din Eğitimi Araştırma Dergisi,** S.1, İstanbul, 1994, s. 54-55.

gerçekten hak etmiş, kötülük yapmış olan kimselere verdiği de çocuklara güzel bir dille anlatılmalıdır.[157]

Çocukların özellikle dikkatini çekecek bir şekilde bir sunum yapılması da Kur'ân hikâyelerinin hedefine ulaşması noktasında önemlidir. Bu konuda özellikle materyallerden faydalanılabilir. 5. sınıflara Fil sûresini bunun mukabilinde de Fil olayını anlatmak isteyen bir öğretmenin, o gün derse elinde oyuncak bir fille girmesi öğrencilerin, derse güdülenmesini sağlaması açısından oldukça önemlidir. Bu durumda derste konuya odaklanan bir öğrencide ders başarısı kaçınılmaz olacaktır.

Kıssalar anlatılırken öğrencilerin anlayabileceği bir dil kullanılmalıdır. Anlamını bilemeyecekleri kelimeler tercih edilmemelidir. Aynı zamanda anlatımın edebi bir şekilde olması, ses tonunun yer yer yükselip alçalması, göz teması ve mimiklerden azami ölçüde yararlanılması, arada öğrencilere sorular sorulması hikâyenin öğrenciler üzerindeki tesirini daha fazla artıracaktır.[158] Böylece çocukların dikkatlerinin uzun sûre dağılmadan devam etmesi sağlanmış olacaktır. Ayrıca öğrencilerin dikkat sûrelerinin kısıtlı olduğu düşünülürse hikâye çok fazla uzatılmamalı, gereksiz anlatımlara yer verilmemelidir.

Kur'ân hikâyelerinin öğrencilere anlatımı esnasında çok fazla ayrıntıya girmek konunun amacından uzaklaşmasına ve anlam kaymasına sebep olmaktadır. Çünkü ayrıntılara takılan öğrenciler bu defa kıssaya çok farklı anlamlar yükleyebilmektedirler. Anlatan için önemli olmayan basit bir durum, onlar için bir anda ön plana çıkabilmektedir.[159] Bundan dolayı hikâyede yapılan tasvirlerin, verilen örneklerin yerli yerinde olmasına dikkat edilmelidir. Kıssalardaki anlatıma renk katan bu yardımcı unsurlara ne eksik, ne de fazla yer ayrılmalıdır. Bu konuda ölçü ayrıntıların amaca hizmet ettiği nisbette kullanılması olmalıdır.

Kur'ân kıssalarının çocuklara aktarımı esnasında özellikle her yönü ile mükemmel bir insan tipi sunmak, onların gerçek hayattaki insan algısını olumsuz etkiliyebilmektedir. Olaylar ve kişiler mümkün olduğu kadar günümüzle ilişkilendirilmeli hayali bir anlatım sergilenmemelidir.[160] Bu bağlamda Kur'ân hikâyeleri, gerçek dünyadan kopuk, hayalî olmamalıdır. Hikâyelerin, çocuğun hem kendini keşfetmesine, hem de dış dünyayı tanımasına fırsat tanıyacak nitelikte günümüz

---

[157] Öztürk, H. Dilek, **Ahir Zamanda Çocuk Yetiştirmek**, Beka Yayınları, İstanbul, 2014, s. 219.
[158] Çalışkan, H. , **Çocuk Yetiştirmek**, Çelik Yayınları, İstanbul, 2002, s. 103.
[159] Suat, C. , **Öğrenme ve Öğretme Sürecinde Dini İletişim**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 225.
[160] Aydın, **Din Öğretiminde Yöntemler**, s. 241.

koşullarına uygun bir anlatım içinde olmasına dikkat edilmelidir. Böylece çocuk bir yandan düşünmeye teşvik edilirken diğer taraftandan da hayatı tecrübe etmesine olanak tanınmış olacaktır.[161] Çocukların peygamber hikâyelerine olan ilgileri, bu ilkelere uygun olarak değerlendirilirse günümüz koşullarında doğru ahlaki vasıfları özümsemiş bireyler yetiştirmek mümkün olabilecektir.

Kur'ân hikâyeleri anlatılırken bir plan ve düzenleme yapılmalıdır. Önceden ulaşılacak hedefler belirlenmeli, anlatım sûrecinde de hedeflere ulaşmak için gerekli açıklamalar öğrencilere yapılmalıdır. Anlatılacak kıssalar dersin tamamını kapsamamalı, uygun görülen bölümlerin tartışılması için ders içinde gerekli zaman ayrılmalıdır. Hikâyedeki ana düşünce öğrenciye önceden hissettirilmeli, böylelikle öğrencilerin hedefe yoğunlaşmaları sağlanmalıdır. Bu yapılmadığı takdirde çocukların dikkati hikâyedeki yan dallara takılıp asıl hedef terkedilebilmektedir.[162]

Kur'ân hikâyelerinin anlatımında özellikle mucize kavramı öğrencilere çok güzel bir şekilde ifade edilmelidir. Peygamberliğin vazgeçilmez bir parçası olan mucizelerin hiçbir zaman inanmak için bir şart değil, sadece bir aracı olduğu çocuklara ifade edilmelidir. Mucizeleri gösteren peygamberlerin insani özellikleri ön plana çıkartılmalı, onların gösterdikleri bu olağanüstü olayları Allah'ın yardımı ve bilgisi dâhilinde yapabildikleri vurgulanmalıdır. Yoksa öğrencilerin genç beyinlerinde peygamberlerin olağanüstü varlıklar oldukları algısının oluşması, peygamberlerin örnek alınmasını da zorlaştıracaktır. Çünkü çocukların peygamberlere atfettikleri rolden dolayı, onların ahlakının ulaşılamaz olduğu fikrine kapılmalarına sebep olabilecektir. Bu durumda kıssalardan örnek alma prensibi sekteye uğratacaktır.

4.3. Kur'ân Hikâyelerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Açısından Değerlendirilmesi

Kur'ân kıssaları başlı başına Allah'ın eğitimcilere bir ikramıdır. İçerik olarak birbirinden farklı ibretlik hikâyelerin yer aldığı Kur'ân, peygamberlerin irşad vazifelerini canlı örneklerle gözler önüne sermektedir. Bu hikâyelerde insanların dünya hayatında karşılaşabilecekleri tüm yaşantıları, zorlukları, üzüntüleri, sabırsızlıkları, duaları, sevinçleri, vb. gibi tamamı insana ait haller ve duygular çözüm yolları ile

---

[161] Selçuk**, Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler**, s. 87.

[162] Yalnız**,** M. , 1**2. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatının Hikâye Yöntemi İle Anlatımı**, **(**Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi), Çorum, 2012. s. 83.

anlatılmaktadır. Bundan dolayı geçmişten günümüze insanlığa bir hayat rehberi olarak sunulan kıssaların, iyi okunması ve gelecek nesillere de güzel bir şekilde aktarılması gerekmektedir.

Eğitimciler olarak geçmişten gelen bu mirası öğrencilere anlatmak bizim en büyük vazifemizdir. Kur'ân hikâyelerinin sihirli dünyası bu konuda bizim en büyük yardımcımız olacaktır. Dersin sunumundan önce konuya bir hikâye ile başlamak öğrencileri pozitif öğrenmeye yönelterek, çocuklarda derse karşı bir heyecan ve coşku uyandıracaktır. Yine aynı şekilde öğrencilerin sıkıldıkları, dikkatlerinin dağıldığı bir anda konu ile alakalı bir kıssa anlatımı cansız bir dersi canlandıracak, öğretmenin elini kuvvetlendirecek, eğitimi zevkli hale getirecek yegane yöntemdir.[163] Herhangi bir maliyeti olmayan bu yöntem sadece bilgi ve ilgi gerektirmektedir. Bundan dolayı eğitimciler olarak her bir kıssadan anlatacağımız konu hakkında, öğrenciler için bir pay çıkarmak mümkündür.

Yine Kur'ân'ın büyük bir kısmını kapsayan kıssaların günümüze taşınması, hikâyelerde anlatılan bölümlerin, bugünün dünyasında neyi temsil ettiğinin bizler tarafından iyi okunması gerekmektedir. Ancak böyle yaparak Kur'ân'ın ne demek istediğini tam olarak anlayabilir ve ona göre yaşam oluşturabiliriz.

Bu hedefi gerçekleştirmek adına çalışmamızın bu bölümünde Kur'ân hikâyelerinden yararlanmak adına DKAB ders müfredatı açısından kısa bir değerlendirme yapılacaktır. Bunun için de ders konularının işlenişi esnasında örnek olarak sunabileceğimiz kıssaların belirlenmesine çalışılacaktır. Kıssaların anlatımı esnasında öğrencilerin yaş grupları dikkate alınarak bazı kıssaların belli bölümlerinden faydalanılması yoluna gidilecektir. Çalışmamızda genel olarak DKAB dersinin her konusunun işlenişinde Kur'ân hikâyelerinden istifade edilebileceği gösterilmeye çalışılacaktır. Unutulmamalıdır ki, kıssaların öğrencilere sunumu esnasında anlatım, soru-cevap, tartışma, örnek olay, drama vb. birçok öğretim yöntem ve tekniğinden de yararlanılmasına dikkat edilmelidir. Böylece Kur'ân hikâyelerinin öğrenciler üzerindeki eğitici etkisi çok daha kalıcı olacaktır.

4.3.1. İlk İnsan Hz. Âdem Hikâyesi ve Öğütleri

İnsanlık tarihinin ilk hikâyesi olan Hz. Âdem kıssası, baştan sona insanların kafalarındaki birçok soruya cevap niteliği taşımaktadır. İnsanın varlığının başlangıcı,

[163] Yılmaz, H. , **Öğretmenim Lütfen Bu Kitabı Okur musun? ,** Çizgi Kitabevi, Konya, 2001, s. 132.

niye ve nasıl ortaya çıktığı, dünya hayatındaki serüveni gibi çok tartışılan ve çok konuşulan mevzulara ışık tutan bu kıssa, bir bakıma insanlığın ortak mirasıdır. Kur'ân'da en çok tekrar eden kıssalardan biridir. Her birinde de farklı bir yönü anlatılan Hz. Âdem peygamberin iyi tanınıp bilinmesi insanın kendini ve dünya hayatını anlamlandırması açısından çok mühimdir.

Allah, meleklerine yeryüzünde kendini halife olarak temsil edecek insan adında bir varlık yaratacağını haber vermiştir. Melekler Allah'a hitaben kendilerinin onu tesbih ettiğini, bu konuda hiçbir eksiklerinin olmadığını belirterek, yeryüzünde bozgunculuk çıkarıp kan akıtacak bir varlığı niye yaratacağını sormuşlardır. Allah ise onlara "*Ben sizin bilmediğinizi bilirim*" diyerek karşılık vermiştir. Sonra Allah, Kur'an'da geçen ifadesi ile balçık çamurdan Hz. Adem'i yaratmıştır. Bu konuda ki bazı rivayetlerde Allah'ın Mikail, İsrafil ve Azrail'i yeryüzüne toprak getirmek için gönderdiği şeklindeki haberler gerçeği yansıtmamaktadır. Bunlar tamamı ile isrâili bilgilerdir.[164] İslam âlimlerinin itibar ettiği rivayetler değildir.

Hz. Âdem'e eşyanın isimlerini öğretmiş, meleklerine de bu isimleri söylemelerini emretmiştir. Melekler, Allah'ın tüm noksan sıfatlardan uzak olduğunu söyleyerek bu konuda bir şey bilmediklerini belirtmişlerdir. Acizliklerini kabul eden melekler Allah'tan af dilemişlerdir. Kendinden bir ruh taşıyan Hz. Âdem'e Allah, eşyaların ismini söylemesini emretmiş ve bilgisiyle meleklere üstünlüğünü göstermiştir. Bu yaşanan durumdan sonra Allah, meleklerine Hz. Âdem'e secde etmelerini emretmiştir. Tüm melekler Hz. Âdem'deki nükteyi anlayıp secde etmişler yalnız İblis secde etmemiştir. İblis, kendisinin ateşten insanın ise topraktan yaratıldığını belirterek üstünlük iddiasında bulunmuş, Allah'ın emrine tabi olmayarak huzuru ilahiden kovulmuştur. İblis, meleklerden değil, cin taifesinden irade sahibi bir varlıktı, bu iradesini de isyanda kullanmış Allah'ın lanetlediği bir varlık olmaktan kurtulamamıştır.

Allah, İblis'i asiliğinden dolayı helâk etmemiş, insanların dirileceği güne kadar ona mühlet vermiştir. (Hicr, 15/39) Şeytanın, insanları doğru yoldan saptıracağına, kötülükleri onlara hoş göstereceğine dair söylediği söze karşılık, Allah da şeytana kendi iyi kullarına onun bir zararının dokunamayacağını haber vermiştir. (Hicr, 15/39-42) Şeytanı aşağılanmış olarak katından kovan Allah, ona tabi olanları da onunla birlikte cezalandıracağını âyetinde belirtmiştir. (A'raf, 7/18)

---

[164] Bolay, S. Hayri, *''Âdem'',* **DİA.** , C. 1, TDV. Yayınları, İstanbul, 1988, s. 359.

Allah, Hz. Âdem'in huzur bulması, yalnız kalmaması ve neslin devamlılığı için eşi Hz. Havva' yı yaratmıştır. Kur'an kaynaklarında Havva'nın nasıl yaratıldığı konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu açıdan Hz. Havva'nın Hz. Âdem'in sol eğe kemiğinden yaratıldığı konusundaki haberler genel hatları ile isrâiliyyattır. Kur'ân'da böyle bir bilgi yer almazken özellikle hadislerde kadınların kaburğa kemiğine benzetilmesi onun narin ve hassas bir yapıya sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Mecazi yorumlara müsait olan bu hadislerin erkeklerin kadınlara yumuşak davranmalarını sağlamak amacına hizmet etmesi daha gerçekci gözükmektedr. Zira bu konu Tevrat'ta"..Ve Rab Allah dedi: Adam'ın yalnız olması iyi değildir; kendisine uygun bir yardımcı yapacağım. Ve Rab Allah, Adam (Âdem)'in üzerine derin uyku getirdi, uyudu ve onun kaburga kemiklerinden birini aldı ve yerini etle kapladı. Ve Rab Allah adamdan aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaptı ve onu adama getirdi. Ve adam dedi: "Şimdi bu benim kemiklerimden kemik ve etimden ettir; buna "nisa" denilecek, çünkü bütün yaşayanların anası oldu." şeklinde yer almaktadır.[165]

Hz. Âdem ve eşi Havva'yı yaratan Allah bundan sonra onların mutlu ve huzurlu bir hayat sürmeleri için her ikisini de cennete yerleştirmiştir. Onlara tüm nimetleri tahsis etmiş ancak bir ağaca yaklaşmalarını yasaklamıştır. Allah her ikisinide İblis'in oyunlarına karşı uyarmış, onlara cennetin nimetlerini hatırlatmıştır. Şeytan, boş durmamış Hz. Âdem ve Hz. Havva'yı cennette sonsuza kadar kalmaları için yasak meyveden yemeleri konusunda kandırmıştır. Şeytana uyarak cennetteki yasak meyveyi yiyen Hz. Âdem ve eşi Allah'a asi gelmişler ancak tevbe ederek ondan af dilemişlerdir.

İslami kaynaklarda da bu konuda birçok rivayet bulunmaktadır. Yasak meyveden yiyen Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın avret yerlerinin açıldığı, sonra bir incir ağacındaki yaprakla örtündükleri, Hz. Havva'nın Âdem (a.s.)'ı kandırmasından dolayı adet görmeye başladığı, yine doğum acısı çekeceği tarzında ki haberler isrâiliyyattan kabul edilmektedir.[166]Allah Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın tevbelerini kabul etmiş yalnız artık her ikisinin de cennette kalmalarına izin vermemiş, onları dünyaya göndermiştir. Böylece insanın cennette başlayan hayatı dünya sahnesinde devam etmiştir. Dünya hayatında Allah Hz. Âdem'e insanlığın ilk atası olma vasfını verirken onu peygamberlik vazifesi ile de şereflendirmiştir.

---

[165] Aydemir, **Tefsirde İsrâiliyyat**, s. 310-311.
[166] Aydemir, **Tefsirde İsrâiliyyat**, s. 321-325.

Kıssadan çıkartabileceğiz öğütler:

— Bu kıssa insanlığın ilk yaratılış hikâyesi olması açısından oldukça önemlidir. Buna göre insan maymundan evrimleşme sonucu vücuda gelmemiştir. Darwin'in bu görüşü asılsızdır ve bilim tarafından da reddedilmektedir. Aksine insan Allah tarafından topraktan yaratılmış ve üstün yeteneklerle donatılmış akıllı bir varlıktır.[167]

— Hz. Âdem'in hikâyesi, Allah'ın varlığı ve azameti karşısında, şeytan ile ona tabi olup büyüklenen insanların Allah katındaki durumlarını göstermesi açısından oldukça önemlidir. Hz. Âdem'e secde etmedeki inceliği göremeyen şeytan aslında Âdem'e değil Allah'a secde etmemiştir. Kibir duygusu şeytanın helâkı olmuş, tüm hayatını yok etmiştir. Bu yönü ile şeytan ırkçılığı insanlık tarihine kazandıran ilk varlıktır.

— Şeytan ateşin alevini, latifliğini ve ışık yaydığını görünce, ateşi sudan ve topraktan üstün sanmıştır. Hâlbuki üstünlük, kendini büyük görmekte değil, tam tersine tevazudadır. Cennette toprak vardır ve mis gibi kokacaktır. Ancak ateş yoktur. Cehennemin azab vasıtası ateştir. Ateş harap edip yıkmaya, toprak ise bina etmeye onarmaya yaramaktadır. Allah'ın evi Kâbe topraktandır. Ateşin ışığı karanlığı yok edip gündüzü getirse de topraktan nebatat hâsıl olmaktadır. Tüm insanlık gibi kâinatın efendisi de topraktan hayat bulmuştur. O halde büyüklük madde kalıbında olsaydı elbetteki toprak ateşe üstün gelirdi.[168]

— Bu hikâyedeki olayları sembolize etmemiz gerekirse; Hz. Âdem hatasına tevbe edip meleklerin secde ettiği insanı sembolize ederken; İblis ise, hatasında ısrar eden kibirlenen şeytanın sembolüdür. İnsan irade ve nefis sahibi bir varlık olarak günahsız olamaz, muhakkak hataları olacak, eksikleri bulunacaktır. Ancak insanı bu özelliğinden kurtaracak yegane reçete, Allah'a yönelip tevbe etmesidir. Bu kıssa bu müjdeli haberi bizlere ilk insanla birlikte söylemektedir. Tevbe kapısı kulun girebileceği en güzel kapıdır. Çünkü sonu, Allah'ın rızasını yeniden kazanmaktır. Günahlarına tevbe ettiği nisbette kul arınmakta, günahta ısrarcı olduğunda ise isyan çamuruna saplanmaktadır.[169]

---

[167] Ayrıntılı bilgi için bkz. Nurbaki, H. , **Kur'ân-ı Kerim'den Âyetler ve İlmi Gerçekler**, TDV. Yayınları, Ankara, 1996, s. 170-179. ; Öztürk, M., **Kur'ân ve Yaratılış**, Kuramer Yayınları, İstanbul, 2017, s. 221-236; Okuyan, **age.** , s. 68-76. ; Demirci, M., **Lokman Suresi ve Ahlaki Öğütleri**, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2012, s. 178-183.

[168] Hamidi, M., **İslam Ahlakı**, Hakikat Kitabevi, İstanbul, 2005, s. 49.

[169] İslamoğlu, **Kur'ân Sûrelerinin Kimliği**, s. 41.

— Bu hikâyeyi çocuklara anlatırken Hz. Âdem'in tevbesi ile şeytanın isyanını şu şekilde anlatabiliriz:

Yeni giydiğimiz beyaz bir gömleği düşünelim, bu beyaz gömleğe yemek yerken yağ dökülmüş olsun. Hemen müdahele etmediğimiz gömleğimize sonrasında salça, meyve suyu da döküldüğünde kirlerin ne kadar çıkmaz bir hal aldığını düşünelim. Birkaç gün böyle bekleyen gömleğimizi yıkamak istediğimizde lekelerin artık çıkmadığını ya da çıksa da gömleğimizin eskisi gibi görünmediğini fark ederiz. İşte aynen bu örnekte olduğu gibi hatalar karşısında hemen tevbe etmek, lekeli gömleğimize hemen müdahele etmek gibidir. Hz. Âdem de Allah karşısında hatasını anlamış ondan af dileyerek günah kirinden kurtulmuş, insan olmanın vasfını yerine getirmiştir. Şeytan ise günahındaki ısrarı ile kaybedenlerden olmuştur.

— Kur'ân'da yer verilen bu hikâyenin özellikle meleklerle Allah'ın konuşması kısmınından çıkarılabilecek derslerden biri de soru sorma adabının insanlara verilmek istenmesidir diye düşünebiliriz. Melekler kendi vazifeleri olmadığı halde Hz. Âdem'in yaratılma hikmetini Allah'a sormuşlar Allah'da onlara bilgileri ve yetkileri olmadığı bir konuda yorum yapmamalarını ifade etmiştir.[170]

— Kıssadan çıkarabileceğimiz bir başka öğüt de kişinin bilmediklerini öğrenmesi için çaba gayret sarfetmesidir. Kişi şeytanın yaptığı gibi bildikleri ile övünmemeli bunu kendisine üstünlük olarak atfetmemelidir.[171] Zira kıssada geçtiği üzere Hz. Âdem'e varlıkların isimlerinin öğretilmiş olması ve bu isimleri Hz. Âdem'in meleklere söylemiş olması ile ilim bilgisizliğe, âlim de cahile hâkim olmuştur.[172] Tabiki bu noktada bilgi sahibi olmak kadar bildiklerimizle de amel etmek gerekmektedir. Yoksa peygamberimizin buyurduğu gibi bildiklerini hayata geçirmeyen kişinin durumu *"kitap yüklü merkepler*" gibi olmakta sadece bilginin hammallığını yapmaktadır. Şeytan da bilgisiyle meleklerin başı iken aynen bunu yapmış, Allah'ın kudretini ve azametini bildiği halde kibrine yenik düştüğü için kaybetmiştir.

— Allah'ın dünyada kendisini temsil etmesi için halifelik makamı verdiği insanın görev ve sorumlulukları çok büyüktür. Çünkü insanın yaratılış gayesini unutmadan maddi ve manevi tüm gücünü bu makama layık olmak için harcaması

---

[170] Okuyan, **age.** , s. 95-96.
[171] Kutup, S. , **Kur'ân Işığında Peygamberler**, Tercüme: Mustafa Nuhoğlu, Ravza Yayınları, İstanbul, 2001, s. 16-17.
[172] Erdem, M. , **Hz. Âdem (İlk İnsan),** TDV. Yayınları**,** Ankara, 2015, s. 141.

gerekmektedir. Böyle olduğu takdirde bu hizmetinin bedeli olarak ahirette Allah'ın rızasına kavuşabilecektir.[173]

— İslam inancına göre insanı ve görüp göremediğimiz bütün mahlûkatı yoktan var eden Allah'tır. O yüzden yaratılmış olma bakımından hiçbir varlığa üstünlüğü olmayan insana Allah dünyada halifelik emanetini teslim etmiştir. Bu emanet öyle bir emanettir ki, halifeye sınırsız yetkiler vermemiştir. Allah halifelik makamının emanetçisi olan insanın da nasıl davranması gerektiğini kurallara bağlamıştır. Ona olan kulluk vazifesinde de şeytana tabi olmamasını öğütlemiştir.[174] Allah'ın insana veripte meleklere vermediği bu emanet, insanın yeryüzünün imarını sağlayacak olan seçme ve irade yeteneğidir. Çünkü insanoğlu bu vasıf sayesinde yeni keşifler yapabilmekte, elindeki imkânları kullanarak medeniyetler ve uygarlıklar kurabilmektedir. Böylelikle dünyasını imar eden Âdemoğlu aynı zamanda ahiretini de imar etmiş olmaktadır.[175]

Hz. Âdem kıssası insanlık tarihinin ilk hikâyesi olması hasebiyle birçok öğütü de beraberinde taşımaktadır. Bu kısımda Kur'ân'da yer alan Hz. Âdem kıssasından çıkardığımız öğütlerin DKAB dersi konuları açısından genel olarak bir değerlendirilmesi yapılacaktır.

(Çalışmamızın bu kısmında ders planları ile DKAB ders kitaplarından faydalanılmıştır.)

Hz. Âdem'in bu hikâyesi 4. sınıf DKAB dersinde, ''Tevbe'' konusu işlenirken anlatılabilir. Tevbenin ne anlama geldiği, insanlara neyi kazandırdığı ile yapılmadığı takdirde de neleri kaybettirdiği örneklendirilerek somut bir şekilde çocuklara ifade edilebilir.''Din ve Güzel Ahlak'' ünitesinde de Hz. Âdem ve meleklerin alçak gönüllüğünün onlara sağladığı faydalar ile şeytanın kötü ahlak sahibi olarak kibirlenmesinin ona cenneti ve Allah'ın sevgisini kaybettirdiği vurgulanabilir. Bunlar anlatılırken yaşları gereği din dilinin oluşması için tevbe, tevazu gibi kavramlar ilk olarak açıklanıp kıssa vasıtası ile de pekiştirilmesi sağlanabilir.

5. sınıf DKAB dersinde, ''Allah İnancı'' ünitesinin işlenişinde insanın yaratılışı, akıllı ve düşünen bir varlık oluşu ile Allah'ın yoktan herşeyi yaratmaya gücü ve kudretinin olduğu vurgusu yapılarak Hz. Âdem'in yaratılışı hikâyesi örnek gösterilebilir.

---

[173] Mevdudi, **Modern Çağda İslami Meseleler**, Tekin Yayınları, Konya, 1993, s. 12.

[174] Alpcan, M. , "Âlem, İnsanın Dış Yüzü; İnsan, Âlemin İç Yüzüdür", **Erdemli Toplum Sempozyum Kitaplığı**, , Anadolu Buluşması-4, Kuzuluk/ 2009, 27 Temmuz-1 Ağustos, Tire Kitap, İstanbul, 2015, s. 113.

[175] Güneş, **age.** , s.17.

Özellikle herşeyin bir ölçü ve nizam içinde yoktan var edildiği, ilk insan Hz. Âdem'in de Allah tarafından topraktan yaratıldığı ve herşeyi bilen bir özellikte olduğu çocuklara vurgulanmalıdır. Zira ilk insan ilkel, konuşmayı, giyinmeyi vb. şeyleri bilmeyen bir yapıya sahip cahil bir varlık değildir. Yine başka varlıklardan değişim ve dönüşüm sonucu da meydana gelmemiştir. Bu kıssa özellikle bu yaş grubu çocukların ilk insan algısındaki yanlışları düzeltmesi açısından da oldukça önemlidir. Çocuklara yönelik kitaplar başta olmak üzere okul kitaplarında da bu konunun anlatımına önem verilmelidir. Çünkü genel olarak bu hususun ele alınması noktasında eksiklikler mevcuttur. Bu eksikliğin giderilip yanlış anlaşılmaların zihinlerden giderilmesi için çalışılmalar artırılmalıdır. ”Hz Muhammed ve Aile Hayatı” ünitesi içinde Allah'ın, Hz. Âdem'in hayatını kolaylaştırmak ve onun hayatını paylaşması için Hz. Havva'yı yaratması örnek verilerek, aile hayatının önemi vurgulanabilir. Daha sonra bu konuda peygamberimizin aile hayatından örnekler sergilenebilir.

6. sınıf ‘'Peygamberlere İman’' konusunda ilk peygamber ve ilk insan olan Hz. Âdem'in bu kıssasından istifade edebiliriz. Hz. Âdem'in dünya sahnesine çıkışı ve görevi, şeytan ile olan mücadelesinden yola çıkılarak anlatılabilir. Yine ‘‘Kur’ân-ı Kerim'in Ana Konuları” ünitesi 'nin işlenişinde İnanç konusu işlenirken evreni ve insanı yaratan bir varlık olarak Allah'ın varlığına inanmanın önemi bu kıssa sayesinde vurgulanabilir. ‘’İslamın Sakınılmasını İstediği Bazı Davranışlar’’ ünitesinde de özellikle şeytanın Allah'ın huzurundan kovulmasına sebep olan özelliklerinden hased ve kibir bu kıssa vasıtası ile anlatılarak öğrencilerin konuyu anlamlandırmaları sağlanabilir.

7. sınıfta “Melek ve Ahiret İnancı” ünitesinde meleklerin Allah'a tabi olmaları onu tesbihle vazifeli oldukları ve iradelerinin olmaması, Hz. Âdem'e secde etmeleri olayı ile iyiliği temsil etmeleri anlatılabilirken, şeytanın vasfı ve iradesi ile Allah'a tabi olmaması, onun meleklerden farkı, kötülüğü temsil eden bir varlık olduğu belirtilebilir. Şeytanın insanın düşmanı olduğu, her fırsatta insanlara zarar vermek için çalışacağı çocuklara anlatılırken, insanın da onun kötülüklerinden emin olması için ona yaklaştıracak her türlü davranıştan uzak durması gerektiği öğrencilere hikâye vasıtası ile verilebilir. Allah'ın dünya hayatında yapılan herşeyin karşılığını ahirette vereceği öğrencilere anlatılırken de Hz. Âdem'in yaptığı ilk hatanın telafisini af dileyerek yapmak sûretiyle dünya hayatında yaşamaya hak kazandığı, bunun tam tersi şeytanın da büyüklenmesinin karşılığı olarak cehennemi kazandığı vurgulanabilir. “Din ve Güzel

Ahlak'' ünitesi içinde Hz. Âdem'in ''eşyanın isimlerini söylemesi'' olayında bilgisi ile melekleri geçmesine rağmen tevazu içinde hareket ettiği şeytan gibi büyüklenmediği belirtilebilir. Yine meleklerin Allah'ın emrine tabi olup Hz. Âdem'in önünde tevazu ile eğildiklerinde, Allah'ın rızasını kazandıkları, yani aslında Allah'ın önünde eğilmiş oldukları anlatılmak sûretiyle, alçak gönüllüğün aslında ne demek olduğu örneklendirilerek anlatılmış olmaktadır.

8. sınıf "Kaza ve Kader" ünitesinde insanın başlangıçta cennette başlayan hayatının Allah'ın emrini unutup şeytana uyması sonucu nasıl değiştiğine vurgu yapılarak öğrencilere insanın yaptığı tüm davranışlardan sorumlu bir varlık olduğu belirtilebilir. Hz. Âdem peygamberin örneğinde olduğu gibi her insan yaptıklarından sorumludur ve sonuçlarına katlanmak zorundadır. Allah'ın bildirmesi ile herşeyi öğrenen Hz. Âdem, melekler karşısında bir adım öne geçmiş meleklerin secdesini haketmiştir. Bu da bilginin ne kadar önemli olduğu insanı geliştirdiği, bilgiye kapalı olmanında şeytan gibi gözü kör edip gerçeklerin görülmesine engel olduğu vurgulanabilir.

9. sınıf DKAB dersi "İnsan ve Din" ünitesinde bu kıssadan şöyle istifade edebiliriz: Dünya hayatında ilk din Hz. Âdem'in dinidir. İnsanın tarih sahnesine çıkışı ile birlikte gerek maddi gerekse manevi sahada karşılanması gereken birçok ihtiyacı da beraberinde getirmiştir. Hz. Âdem, Allah tarafından yaratıldıktan sonra hayatını devam ettirmesi için yapılan ilk şey ona Allah tarafından bilmediklerinin öğretilmesi olmuştur. Eşyanın isimlerinin öğretilmesi ile başlayan bu sûreç sonrasında manevi ihtiyaçlarının doyurulması noktasında dinin anlatılmasını zorunlu kılmıştır. Bu yüzden insan tabiatı o gün olduğu gibi bugün de aynı şekilde işlemektedir. Bir bebek dünyaya gelip maddi ihtiyaçları karşılandıktan sonra iyi, kötü, doğru, yanlış gibi kavramlar bakımından eğitilmesi gerekmektedir. İşte bu dinin sahasına giren bir iştir. Hz. Âdem'le başlayan bu eğitim sûreci Hz. Muhammed'le son bulmuş, insanın dine olan ihtiyacı tamamlanmıştır.

10. sınıf "Allah İnancı" ünitesinde evrenin ve Hz. Âdem'in yokluktan varlık sahnesine çıkarılışları, Hz. Âdem'in hatası ve sonunda yaptığı tevbesi ile duasının Allah tarafından kabul edilmesi gibi konular ele alınarak işlenebilir. Yine meleklerin vasıfları ve ilk insan Hz. Âdem örnek verilmek sûreti ile peygamberlere iman, öğrencilere kıssa vasıtası ile anlatılabilir. ''Kur'ân ve Yorumu'' ünitesinde de doğru bilgi ve bunun mukabilinde doğru inancın önemini vurgulamak adına kıssada şeytanın içine düştüğü kötü durum örnek olarak gösterilebilir. Zira şeytan üstün bilgisi ile meleklerin başı iken

yanlış tutumu sonucu kibrine mağlup olup imtihanı kaybetmiştir. Öğrencilere bu konuda, günümüz bilgi çağında doğru bilgiye ulaşmanın önemi ve onu hayata geçirebilmenin ne kadar önemli bir durum olduğu anlatılabilir. "İslam ve Bilim" ünitesinde İslamın bilgiye verdiği önemi Hz. Âdem'e ilk olarak eşya isimlerinin öğretilmesi ve böylelikle onun meleklerin bilemedikleri soruları cevaplayabilmesi ile tüm melekleri etkilemesi örnek olarak gösterilebilir.

11. sınıf "İnsan ve Kader" ünitesinde gerek Hz. Âdem'in iradesini gerekse şeytanın Allah'a asi olma noktasındaki iradesini örnek göstermek sûretiyle her ikisinin de yaptıklarından sorumlu olduklarını Allah'ın bu konuda herhangi birine müdahelesinin söz konusu olmadığı vurgulanabilir. Hz. Âdem hatasında ısrar etmeyerek hayra kavuşmuş, şeytan ise hatasında ısrarcı olarak şerri tercih etmiştir. "Hz. Muhammed'in Örnekliği" ünitesinde Kur'ân'da Allah'ın örnek gösterdiği insan vasıflarından Hz. Âdem ile ilgili olarak Allah'ın kendisine yüklediği halifelik vasfını en güzel şekilde taşıyarak Allah'a yönelmesi, ondan af dilemesi ve şeytandan bir daha ona hiç yaklaşmamak üzere uzaklaşması bu konuda örnek olarak gösterilebilir. Allah'ın Hz. Âdem'in hayatını paylaşması ve neslin devamı için Hz. Havva'yı yaratmış olması, İslam'ın aile hayatına önem vermesi açısından oldukça önemlidir. Bu konu da "Aile ve Din" ünitesinde ele alınıp anlatılabilir.

12. sınıf DKAB ''Dünya Hayatı ve Ahiret'' ünitesinde öğrencilere soyut düşünebilme ve sorgulama özellikleri de göz önünde bulundurularak bu kıssa çok güzel bir şekilde tahlil edilerek işlenebilir. Başta çocuklara Hz. Âdem'in yaratılışı ile ilgili olarak "Allah kendisine sûrekli tesbih ve ibadette bulunan melekler varken neden insanı yaratmış olabilir? sorusunu sorabiliriz. Bu soru, kıssadan yola çıkarak konunun anlaşılmasını kolaylaştırıp insanın dünyadaki gayesini anlamaya yardımcı olacaktır. Sonra ''Tevbe ve Bağışlanma'' ünitesinde de, baştan sona Hz. Âdem'in hikâyesinden yararlanılabilecektir.''Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik'' ünitesinde de Allah'ın bize verdiği kıymeti göstermesi açısından Hz. Âdem'in şahsında insanı halifesi olarak vazifelendirmesi konusuna değinilebilir.

4.3.2. Habil-Kabil Hikâyesi ve Öğütleri

Hz. Âdem ve eşi cennetten ayrılıp dünyaya gelince burada bir düzen kurarak yaşamaya başlamışlardır. Bir sûre sonra Allah'a dua ederek kendilerine bir çocuk vermesini istemişlerdir. (Araf, 7/89) Allah da onların bu isteklerini kabul ederek onlara

birçok kız ve erkek çocuklar vermiştir. (Nisa, 4/1) Dünyada nüfusun çoğalması ile birlikte insanların ikaz ve irşad edilmesi için Allah, Hz. Âdem'i peygamber olarak vazifelendirmiştir. Böylece Allah şeytanın oyunlarına karşı peygamberi ile insanları koruma altına almak istemiştir. Her ne olursa olsun şeytan boş durmamış, bir sûre sonra yeryüzündeki ilk insan neslinin kalbine nifak tohumlarını ekmeye başlamıştır. İşte Hz. Âdem'in iki oğlu'nun hikâyesi şeytanın yeryüzündeki ilk aldatmasını bizlere anlatmaktadır.

Kur'ân bu hikâyede Hz. Âdem'in oğullarının ismini zikretmemiştir. Bazı müfessirler bu iki kardeşin Hz. Âdem'in oğulları değil de İsrâiloğullarından iki kişi olduğunu söylemişlerdir. Ancak ayetin bu şekilde yorumlanması uygun düşmemektdir.[176] Habil ve Kabil isimleri özellikle Yahudi kaynaklı haberlerden kaynaklanmaktadır.

Kur'ân'da bu kıssa şöyle anlatılmaktadır:

İki kardeş bir gün Allah'a kurban takdim etmek istemişlerdir. Burada Âdem'in iki oğlunun Allah'a bir kurban takdim etmek isemeleri ile anlıyoruz ki; aslında kurban ibadeti Hz. İbrahim ile değil, Hz. Âdem ile başlamaktadır. Çünkü kurban ibadeti, Allah'a yakınlaşmak için insanların birşeylerden ferağat etmesi anlamına gelmektedir. Bu sebepten kurban ibadeti Hz. Âdem'le başlayıp günümüze kadar devam ederek gelmiştir.[177] Ancak Allah birinin kurbanını kabul etmiş diğerininkini ise kabul etmemiştir. (Maide, 5/27-31.) Kurbanı kabul edilmeyen kadeş yani Kabil, Habil'e onu öldüreceğini söylemiştir. Habil ise her ne olursa olsun ona karşılık vermeyeceğini, onun yapmak istediği kötü fiili kendisinin yapmayacağını belirtir. Sonunda Kabil, hırsına yenik düşerek kardeşi Habil'i öldürmüştür. Böylece kardeşinin günahını da yüklenen Kabil, yaptığı bu olay karşısında şaşırmıştır. Kardeşinin cesedinden kurtulmak isteyen Kabil ne yapacağını bilemez. Sonunda Allah ona yeri eşeleyen bir karga göndermiştir. Ona bakarak kardeşini toprağa gömen Kabil, bu suçu ile insanlık tarihinde ilk kan akıtan kişi olma vasfını taşımıştır.

Kabil'in kardeşi Habil'i öldürmesi üzerine deniz sularının acıması, meyvelerin tadının kalmaması şeklindeki haberler batıldır ve asılsızdır.[178]

---

[176] Aydemir, **Tefsirde İsraliyyat**, s. 339.
[177] Bkz. Okuyan, **age.** , s.198.
[178] Hakkı, İ. İbrahim, **Siyer-i Celile-i Nebeviye Mukaddimesi**, Tevsi'ı Tıba'at Matbaası, İstanbul, 1332, s. 103.

Kıssadan çıkaracağımız öğütler:

— Yeryüzündeki ilk günah kıskançlık yüzünden işlenmiştir. Kabil dünyalık hırsından ve hasedinden şeytanın safında yer almış, babasının şeytanla hesabını unutmuştur. Habil, ise gerçek bir mü'minin yapması gerekeni yapmış, bu suça ortak olmayarak, babası Hz. Âdem'in safında yer almıştır. Kabil, bu yaptığı olaydan sonra gerek dünyada pişman olarak[179], gerekse ahirette cehennemi hak ederek kaybetmiştir. Hased onun tüm yaptıklarını ateşin odunu yakması gibi yakıp yok etmiştir. Elinde sadece koca bir günahla birlikte, dünyada işlenen her bir cinâyetten kendi payına düşen azap kalmıştır.

— İslam dininde hased yoktur. Çünkü hased karşıdakinin hiçbir şeyini kabul edememek, bilakis onun elindekilerin yok olmasını istemektir. Bunun yerine İslam'da gıpta etmek vardır. Gıpta etmek, karşındakini beğenmek, onun gibi olmak istemek lakin asla onun kötülüğünü düşünmemektir. İşte Kabil, bunu yapabilseydi kaybetmeyecek sonunda pişman olduğu birşeyi yapmayacaktı.

— Kabil, Allah'a inandığı halde onun bir emrini yerine getirmeyerek ilk kâfir olan insan unvanını kazanmıştır. Yine hasedinin kurbanı olarak kardeşini öldürmekle de insanlık tarihinin katil sıfatına sahip ilk kişisi olmuştur.[180] Kıssa ile Kur'ân insanlardaki bu bozgunculuk karekterini törpülemeyi, bunun yerine insanı sevmeyi, fesadın önüne geçmeyi, nesli en güzel şekilde yaşatmayı sağlayacak öğütleri vermeyi hedeflemiştir.[181]

— Âdemoğlunun yaşadığı bu ilk sorunu Habil ve Kabil hikâyesi ile sınırlı kalmamaktadır. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de insanlar sûrekli maddi manevi zorluklarla karşılaşmsktadır. Önemli olan bu problemlere Kabil'ce değil, Habil'ce çözümler bulabilmektir. Unutulmamalıdır ki; Allah takvasızca, gönülden yapılmayan hiçbir ibadeti Kabil'de olduğu gibi kabul etmemektedir. Habil gibi samimiyetle yapılan herşey Allah katında makbuldur. İşte günümüzde de bu düşünceyi hayatımıza geçirerek Kur'ân ölçüsünü yakalayan bir Âdemoğlu olmuş oluruz.[182]

---

[179] Seyyid Kutup eserinde Kabil'in pişmanlığını Allah'tan af dilemek şeklinde bir pişmanlık olarak görmemiştir. Çünkü eğer öyle olsaydı " Allah onu affederdi" demiştir. Ona göre Kabil'in pişmanlığı değmeyecek bir şey için kardeşini öldürmesi ve sonunda ona kalan yorgunluğun pişmanlığıdır. Seyyid Kutup, Fi Zilali'l Kur'ân, C. III, s. 330. ; M. Sait Şimşek eserinde Kabil 'in pişmanlığını tevbe pişmanlığı olarak değilde, kin ve nefretle çıktığı bu yolda hedeflerine ulaşamayan birinin pişmanlığı olarak görmektedr.

[180] Sırma, İ. Süreyya, **Peygamberler Tarihi**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2013, s. 28

[181] Gülçür, M. Kazım, **Kur'ân'da Karakter Eğitimi**, Işık Yayınları, İzmir, 1994, s. 79.

[182] Cengiz, D.(26 Nisan 2017), " Âdemoğulları" (Habil- Kabil) Kıssası ve Mesajları 2, **http://www.kurankissalari.com/ademogullari-habil-kabil-kissasi-ve-mesajlari-2/** 17.02.2018.

— Kur’ân-ı Kerim'de bu kıssa ile ilgili dikkatleri çeken bir nokta da şudur; Allah Kabil'in kardeşini nasıl öldürdüğü hususunda detaylara çok girmemiştir. Çünkü insan zihninin bununla meşgul olmasını istememiştir. İnsanın kötü olan şeyleri düşünmesi onun aklını bulandırarak kötülüğe meyletmesine sebep olabilmektedir. Yine aynı şekilde öldürme hadisesinde olduğu gibi Kabil'in bu olaydan sonraki ruh haline de Kur’ân'da yer verilmemiştir. Yalnızca kaybedenlerden olduğu söylenmiş, insanların bu tek bir cümleyi düşünmeleri istenmiştir.[183] Bu konu ile alakalı bilim insanları düşünceyi çok boyutlu olarak incelemişler sonunda onun bir enerji olduğu kanısına varmışlardır. Düşüncenin insan dâhil bütün varlıkları etkileme ve kendisininde etkilenme özelliğine sahip olduğuna karar vermişlerdir. Bu açıdan her düşüncenin beyinde bir motif oluşturarak iyi düşüncenin iyiliğe, kötü düşünce ise beyinde bir karanlık nokta oluşturmak sûretiyle insanı kötülüğe sevk ettiğini belirtmişlerdir.[184] Şu durumda yanlışa giden yolun başında, o yanlış ve kötülüğe niyet etmek, onu zihinde düşünmek vardır. Bu yüzden inanan bir kişinin aklındaki kötü düşüncelerden sıyrılması, onu aklından çıkarması gerekmektedir. Bu durumda insanın hep iyiliği düşünmesi ya da hayra vesile olacak işlerle meşgulliyet göstermesi onu iyiliğe sevk edecek bir yol olacaktır.

— Bu kıssada görmüş bulunmaktayız ki Hz. Âdem bir peygamber olsa bile çocuğu büyük bir hata yapmıştır. Böyle bir kötülükten elbetteki babası sorumlu değildir. Ancak her insan en yakınlarının eğitimlerinden sorumludur. Bu yolda çalışmak ve gayret etmek gerekir gerisi Allah'ın takdiridir.

4. sınıf DKAB dersinde "Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?" ünitesinde “günah” kavramı açıklanırken Kabil'in Allah'ın istemediği bir şeyi yaparak kardeşine zarar verdiği ve bu yaptığından dolayı da günah işlediği açıklanabilir. Yine suçsuz masum bir insanın canını yakmanın büyük günahlardan olduğu belirtilebilir. "Aile ve Din" ünitesinde de sevginin Allah tarafından kullarına verilen en güzel duygu olduğu belirtilerek insanların birbirini sevmelerinin dini bir görev olduğu anlatılabilir. Aile bireylerinin birbirlerine sevgi bağı ile bağlanması gerektiği, yardımlaşma ve paylaşma duygularının önemi belirtilebilir. Habil'in kardeşi Kabil'i sevmesine rağmen Kabil'in ona düşmanlık yapması ile Allah'ın rızasını kaybedip suç işlediği ve büyük bir günaha girdiği vurgulanabilir. Kardeşler arasında kıskançlığın olmaması gerektiği vurgulanırken anne ve babanın çocukları arasında ayrım yapmadıkları her bir çocuğu

[183] Şimşek, **age**. , s.197.
[184] Khanna, S. Jayesh, **Ruhsal Terapi,** Yediveren Yayınları**,** İstanbul, 2017, s. 166-167.

ayrı bir sevgiyle sevdikleri bu yüzden kardeşler arasında kıkançlık duygularına yer olmadığı kıssa vasıtası ile anlatılabilir. Bu kıssanın anlatımında olumsuz durumlardan ziyade, olması gereken güzel ahlaki davranışlar ön plana çıkartılırsa daha faydalı olacaktır. Yani Kabil'in olumsuz ahlaki vasıflarından ziyade, Habil'in sevgi dolu olması, sabrı, itaati, hoşgörüsü, Allah'ı ve kardeşini sevmesi, ona kötülük etmemesi gibi durumlara anlatımda öncelik verilmelidir. Çocuklara kendi yaşantılarından örnekler vermeleri kardeşleri ile ilgili kendi hikâyelerini anlatmaları istenebilir. Bu kıssadakine benzer durumları kardeşleri ile yaşayıp yaşamadıkları sorulabilir. Kıssa bir örnek olay incelemesi şeklinde ele alınarak işlenebilir.

5. sınıf DKAB dersinin "İbadetler Konusunda Bilgilenelim" ünitesinde Habil'in kurbanının kabul olması gibi gerçekten Allah için gönülden yapılan ibadetin salih amel olduğu ve Allah tarafından kabul gördüğü öğrencilere anlatılabilir. Kabil'in yaptığı gibi gönülsüz yapılan samimi olmayan ibadetin de Allah katında bir anlamının olmadığı çocuklara ifade edilebilir.

6. sınıf DKAB dersinde "Kıssalar" konusu işlenirken kıssanın tanımı yapılıp örnek bir kıssa olarak bu hikâye anlatılabilir. Çünkü öğrenciler hem değişik kıssaları duymak istemektedirler, hem de günlük hayatta çoğunun sıklıkla karşılaştıkları kardeş anlaşmazlıklarında nasıl davranmaları gerektiğini göstermesi açısından bu kıssa önem arz etmektedir. Kıssanın anlatımında yine ölüm konusuna çok değinmeden daha çok Habil'in üstün özelliklerine ve Kabil'in olumsuz vasıflarına değinilirse daha etkili bir anlatım sağlanmış olacaktır. Yine "İslamın Sakınılmasını İstediği Bazı Davranışlar" ünitesinde de “Hased” konusunun işlenişinde de bu kıssadan istifade edilebilinmektedir. Kabil'in kardeşi Habil'e karşı beslediği hased duygusunun nasıl ortaya çıktığı, sebep olduğu olumsuz sonuçlar öğrencilere anlatılabilir. Hased duygusuna karşı geliştirebileceğimiz alternatif bir duygunun çocuklar tarafından bulunması istenerek İslamdaki "Gıpta" kavramı öğrencilere açıklanabilir. Böylece insani bir duygu olan başkalarını beğenme hissi meşru bir zemine oturtularak doğru bir karakter yapısına dönüştürülmüş olur.

7. sınıfta "Melek ve Ahiret İnancı” ünitesinde özellikle "Dünya Hayatında Yapılanların Karşılığı: Ahiret" konusunda bu kıssadan faydalabiliriz. Habil ve Kabil hikâyesi anlatıldıktan sonra öğrencilere, dünya hayatında suçsuz yere bir cana kıymanın büyük günahlardan olduğu ifade edilir. Sonrasında Kabil'in işlediği bu günahın karşılığının sadece dünya da hakir görülmek olarak kalmayacağını, ahirettede de

karşılığının alınacağını belirtebiliriz. Yine sahih hadislerde bu konuda " Zulmen öldürülen her insanın günahından Hz. Adem'in ilk oğluna bir pay mutlaka ayrılır. Çünkü adam öldürmeyi ilk adet eden odur."[185] hadisi okunarak sebep olunan her kötülüğün karşılığının muhakkak görüleceği öğrencilere belirtilerek şerden uzaklaşmaları hayra yakın olmaları tavsiye edilebilir.

8. sınıf DKAB dersi "Zekât, Hac ve Kurban İbadeti" ünitesinde "Zekât" ve "Sadaka" konusu işlenirken kıssada geçen Habil ve Kabil'in Allah'a kurban adamaları olayı örnek olarak gösterilebilir. Çünkü Allah için verilen her bir sadakanın malların en iyisinden ve gönülden verilmesi gerekmektedir. Habil büyük bir istekle en güzel yiyeceklerden Allah'a takdim etmişken, Kabil ise gönülsüz bir şekilde yenmeyecek yiyeceklerden Allah'a takdimde bulunmuştur. Bu durumda Allah, olması gerektiği gibi Habil'in kurbanını kabul etmiş, Kabil'inkini ise geri çevirmiştir. Öğrencilere zekât, sadaka verilirken Allah'ın rızasının gözetilmesi gerektiği ve bu ibadetin layıkıyla yapılması durumunda Allah tarafından kabul gördüğü bu kıssa örnek gösterilerek anlatılabilir.

9. sınıf "Kur'ân'ın Ana Konuları" ünitesinde "İnanç" ve Ahlak" konuları işlenirken kıssadan yola çıkarak Habil ve Kabil'in her ikisininde Allah'a inanan ve babalarının peygamberliğini kabul eden kullar oldukları anlatılabilir. Sonra her iki kardeşinde inanç konusunda sıkıntı yaşamadıkları ancak inancın ahlaka geçirilmesi noktasında Kabil'in başarısız olduğu bundan dolayı da kardeşinin canına kastettiği vurgulanabilir. İnanç, ön şarttır ancak ahlakla bir arada olursa kemal derecesine ulaşmaktadır. Bundan dolayı inandım diyen herkesin güzel ahlaki vasıflara sahip olması zaruridir.

10. sınıfta DKAB dersinde yer alan "Haklar, Özgürlükler ve Din" ünitesinde "Yaşama Hakkı" konusunda Habil-Kabil hikâyesinden yararlanılabilir. İslam dininde her can kutsaldır ve korunmalıdır. Suçsuz bir insanın canına kıymak da Allah'ın yasakladığı büyük günahlardandır. Kur'ân'da *"Kim, bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür. Her kim de birinin hayatını kurtararak yaşatırsa, sanki bütün insanları yaşatmıştır..."* (Maide, 5/ 32) buyrulmaktadır.

---

[185] Ez-Zebidî, Zeynü'd-Din Ahmed b. Ahmed Abd'il-Latîf, **Tecrid-i Sarih Tercemesi,** C.1-12, 4. Baskı, Mütercim: Kâmil Mirâs, C. 9, DİB. Yayınları, Ankara, 1978, s. 83.

Bu ilahi hitaba uymayan Kabil, kardeşini öldürerek büyük bir günah yükününün altına girmiştir. Bir kişiye karşılık tüm insanları öldürmüş gibi günah kazanmıştır. Hâlbuki şeytana uymayıp bunu yapmamış olsaydı tüm bir insanlığı yaşatarak Allah'ın salih kullarından biri olarak anılacaktı.

11. sınıf ''Aile ve Din'' ünitesinde aileyi oluşturan anne, baba ve çocukların birbirlerine karşı olan görev ve sorumlulukları anlatılırken, özellikle kardeşler arasında olması gereken iyi ve güzel durumlar anlatılabilir. Kardeşler arasında kıskançlık ve kin duygularına yer olmadığı anlatılırken sakınılması gereken bir örnek olarak Habil- Kabil kıssassı anlatılabilir.

12. sınıf DKAB dersinin "Tevbe ve Bağışlama" ünitesinde tevbenin nasıl olması gerektiği öğrencilere sorularak cevaplamaları istenir. Öğrencilerin cevaplarından sonra Habil-Kabil kıssasındaki Kabil'in kardeşini öldürdükten sonraki pişmanlığı değerlendirilir. Acaba Kabil gerçekten pişman olup tevbe etmiş midir? Yoksa bu işin içinden nasıl çıkacağını bilememenin pişmanlığını mı yaşamaktadır? diye çocuklara sorulur. Öğrencilerin cevapları tartışıldıktan sonra asıl tevbenin nasıl olması gerektiği öğretmen tarafından ifade edilir.

Yine 12. sınıf için ''İslam ve Barış'' ünitesinde özellikle bu kıssadan yararlanılabilir. Çünkü bir insanı yaşatmanın tüm bir insanlığı yaşatmak gibi olduğu, tam tersinine yani bir insanı öldürmenin de tüm bir âlemi öldürmek gibi olduğu vurgusu Kabil'in Habil'i öldürmesi hadisesinden yola çıkarak öğrencilere anlatılabilir.

4.3.3. Hz. Nuh'un Gemisi ve Öğütleri

Hz. Nuh (a.s.) Kur'ân'da kendinden çok bahsedilen peygamberlerden biridir. Kur'ân'da yer alan hikâyesinde peygamberlikten sonraki dönemleri ve kavmi ile mücadelesi anlatılmaktadır. Önceki yaşantısı ile ilgili Kur'ân'da bir bilgi mevcut değildir. Hz. Nuh (a.s.)'ın kıssası kısaca şöyledir: Hz. Âdem'le birlikte insanlar çoğalıp yeryüzünde yaşamaya başlayınca zamanla tevhid dininden uzaklaşıp putlara tapmaya başlamışlardır. Allah Kur'ân'da zâlim, fasık, vicdansız, kötü ve putlara tapan olarak nitelediği Nuh milletine, "Ulu'l-azim" (Ahkaf, 46/35) bir peygamber olan Hz. Nuh'u göndermiştir. Üstün bir ahlaka sahip olan Nuh peygamber kavmini putlara tapmayı bırakarak, Allah'ın varlığına ve birliğine inanmaya davet etmiştir. Aksi takdirde Allah'ın azabına uğrayacaklarını haber vermesine rağmen kavmi onu kabul etmemiştir. Onun bir insan olduğunu, hâlbuki peygamberin bir melek olması gerektiğini söyleyerek ona karşı

çıkmışlardır. Hz. Nuh'un makam mevki sahibi olmamasını ve kendisine inananların da aciz insanlar olmasını bahane göstererek onu aşağılamışlardır. Kavmine Allah'tan açık bir mucize gelmesi durumunda inanıp inanmayacaklarını sormuş, aynı zamanda bu yaptığı vazife için de kimseden bir şey talep etmediğini belirtmiştir.

Hz. Nuh'un kavmi tüm bu ikazlara rağmen peygamberlerinden mucize olarak helâkı isteyen ilk kavim olmuştur. İçine düştükleri büyüklenme ve sapıklıkla gözleri kör olmuş bir şekilde Nuh'u, söylediklerinden dolayı yalancılıkla suçlamışlardır. Hz. Nuh'un peygamberlik alametini, kendilerine gelecek azapta bulmuşlardır. Peygamberin mucizesini helâk olarak talep ederek ne kadar azgın bir millet olduklarını tüm insanlığa göstermişlerdir.[186]

İnkârda haddi aşan kavmin ileri gelenleri, Hz. Nuh'u ölümle tehdit etmişlerdir. Atalarının dininden dönmeyeceklerini, putlarını terk etmeyeceklerini belirterek inananlarla alay etmişlerdir. Her ne olursa olsun tebliğ vazifesine devam eden Nuh (a.s.) davasından taviz vermemiştir. Eğer tevbe edip iman ederlerse Allah'ın dünyada onlara bolluk ve bereket vereceğini hatırlatmıştır. Allah'ın her şeye gücünün yettiğini, onun kudret ve azametinin yer ve gökleri kapladığını belirtmiştir. Ancak tüm bu çağrılara rağmen Hz. Nuh'a kavminden çok az bir grup iman etmiştir. Bu iman edenler de kavmin fakir kimseleri olmuştur. Nuh (a.s.) tüm çabalarına rağmen imana gelmeyen kavmi için Allah'a dua etmiş ondan yardım dilemiştir.

Allah sonunda Nuh'tan büyük bir gemi yapmasını istemiştir. Gemi yapımına başlayan Hz. Nuh'la inkârcılar alay etmişler, ancak Nuh onlara itibar etmemiştir. Çünkü denizin olmadığı bir yerde gemi yapmak düşünülmesi gereken bir konudur. Bu hikâye üzerinden Allah inananlara *" Sen karada gemini yap! Deniz lazım olursa, Allah onu senin ayağına getirir*" nasihatını vermektedir.[187] Sonunda Hz. Nuh geminin yapımını tamamlayınca Allah her bir hayvandan birer çift olacak şekilde gemiye almasını emretmiştir. Azap günü gelince Nuh bu emri yerine getirmiş kendisine inananlarla birlikte gemiye binmiştir. Tufan başlayıp da sular yükselmeye başlayınca Hz. Nuh oğlunu tevbe ederek gemiye binmesi için ikna etmeye çalışmış, ancak oğlu bu teklifi kabul etmeyerek azgın sularda boğulup gözden kaybolmuştur. Nuh (a.s.) oğlu için üzülüp Allah' a dua edince, Allah onu ikaz ederek inkârcıların onun ailesi

[186] Bulut, H. İbrahim, **Nübüvvetin İspatında Mucize**, Araştırma Yayınları, Ankara, 2016, s. 152-154.
[187] İslamoğlu**, Kur'ân Sûrelerinin Kimliği,** s. 137.

olamayacağını, onun asıl ailesinin iman edenler olduğunu belirtmiştir. Bunun üzerine Hz. Nuh tevbe ederek Allah'tan af ve bağışlanma dilemiştir.

Tufan bitipte sular çekilince gemi Kur'ân'da belirtildiği üzere Cudi dağına oturmuş, böylece Nuh (a.s.) ve inananlar selamet bulmuşlardır. Yeryüzü ise Allah'a asi gelen kâfirlerden temizlenmiştir. Bu ibretlik olaydan sonra dünyada yeni bir hayat kuran Nuh ve kavmi yeryüzünde uzun yıllar yaşayıp hüküm sürmüşlerdir.

Nuh tufanı ile ilgili birçok konuda müfessirler yorumda bulunmuşlardır. Gemide nelerin olduğundan tutun da tufanın sadece bir bölgeyi mi yoksa tüm dünyayı mı kapsadığı noktasında birçok görüş bulunmaktadır. Özellikle müfessirlerin çoğunluğuna göre tufanın Nuh (a.s.)'ın peygamber olarak gönderildiği bölge için geçerli olduğu tüm dünyayı kapsamadığı, aksi takdirde diğer bölgelerde yaşayanların tebliğden haberdar olmadıkları için bu azabı hak etmedikleri görüşü hâkimdir.[188] Bizim görüşümüze göre de bu fikir akla ve mantığa daha yakın bulunmaktadır.

Nuh (a.s.)'ın kıssası ile ilgili gemiye binenlerin sayısı, bunların kimlikleri ve gemiye alınan hayvanların türleri gibi pek çok konuda zikredilen haberlerin hemen hemen tamamı isrâiliyyattır. Bu gibi bilgilerin doğruluğunun ispatı imkânsız olup söylenenler ''gaybı taşlamaktan'' öte geçememektedir. Eğer bunların bilinmesi faydalı olsa idi şüphesiz ki Allah bunları insanlara bildirirdi.[189] Bu ve bunun gibi haberler konumuzun sınırlılıkları açısından, bir de bu gibi tartışmaların asıl olarak peygamberler tarihinin çalışma sahasına girmesinden dolayı bu hususlara çok fazla girmeden özellikle kıssada verilmek istenen öğütler üzerinde durmak istiyoruz.

Kıssadan çıkaracağımız öğütler:

— Nuh kıssası özellikle Mekke müşrikleri tarafından eziyet gören peygamber efendimize teselli vermesi açısından oldukça önemlidir. Çünkü Hz. Nuh'un tebliğ mücadelesine bakıldığıda aynen peygamber efendimiz dönemindeki müşriklerin inkâr örneklerini Nuh kavminin de yaptığını görmekteyiz. Bu açıdan Hz. Nuh'un hikâyesi, inanmayanlara özellikle Mekke müşriklerine sonlarını haber vermesi bakımından bir ikaz, inananlar ve peygamberimiz için ise tüm zorluklara rağmen Allah'ın yardımına kavuşacaklarını göstermesi açısından müjdeli bir hikâyedir.

---

[188] Köksoy, M., **Nuh Tufanı ve Sümerlerin Kökeni**, Berikan Yayınları, Ankara, 2011, s. 79.
[189] Aydemir, **Tefsirde İsrâiliyyat**, s. 352-353.

— Nuh kavminin hikâyesi, bizlere her şeye bir fiyat biçen, insanlık değerlerini dünya menfaati için satışa çıkarmış bir toplumun tufanı nasıl davet ettiğini en güzel şekliyle göstermektedir. Büyüklenmenin, övünmenin, gösterişin, kural tanımazlığın, mal düşkünlüğünün vb. şeytani tüm vasıfların insanı nasıl yok ettiğini gözler önüne sererek, günümüz insanına ibretlik tablolar sunmaktadır. Çünkü her tufan toprak için bir abdest, toplum için ise bir temizlenmedir. Unutulmamalıdır ki, her azgınlığın bir tufanı, her tufanın bir Nuh'u, her Nuh'un bir kurtuluş gemisi, her geminin hak ve hakikate giden bir rotası vardır.[190] Günümüzde önemli olan Nuh'un içinde hakikatleri barındıran gemisine binerek çağın yanlışlarından emin olmak, Kur'ân ve sünnet sularında ilerleyebilmektir.

— Bu hikâye de diğer bütün peygamber kıssalarında görüldüğü gibi inkâr edenler hep o kavmin üst tabaka zengin ve varlıklı insanlarıdır. Mal ve makam sevgisi gözlerini kör, kulaklarını da sağır ettiği için ne görebilmişler ne de duyabilmişlerdir. Dünyaya kul köle olmuş bu insanlar, maddiyatı ceplerine değil de kalplerine koydukları için ilahi rahmetten uzak kalmışlar, sonunda taptıkları dünyalık içinde boğulup gitmişlerdir.

— Özellikle bu kıssa aile bağlarında nasıl bir ölçü olması gerektiği noktasında da bize güzel öğütler sunmaktadır. Kıssadan da anlıyoruz ki, inananları birbirine bağlayan asıl bağ iman bağıdır. Baba-oğul arasındaki bağda birleştirici unsur olarak iman yoksa bu sefer kâfir-mü'min olarak kurulan bağda birine cennet diğerine cehennem düşmektedir. Asıl mü'minler kardeş olarak bir aileyi oluşturmaktadır. O yüzden ancak mü'minler birbirlerine dua edip Allah'tan yardım isterler. Kâfirler için ise ancak Allah'tan hidâyet talep edebilirler.[191]

— Bu kıssa bizlere Nuh (a.s.)'ın bir peygamber olarak oğlunu hidâyete davet etmek için ne kadar çok çaba ve gayret sarfetse de, karşı tarafın isteği olmadığı müddetçe bir işe yaramadığını göstermiştir. Çünkü eğitim çift taraflı bir uygulamadır. Bu konuda gerek öğretmenin gerekse öğrencinin özverili çalışması gerekmektedir.

— Nuh kıssasından çıkaracağımız bir başka öğütde, artık nasihatlerin işe yaramadığı, inkârın hat safhaya ulaştığı, can ve mal emniyetinin olmadığı bir ortamda

---

[190] İslamoğlu, **Kur'ân Sûrelerinin Kimliği**, s. 431.
[191] Kutup, **Kur'ân Işığında Peygamberler**, s. 41-42.

insanın dinini koruması için hicret etmesi gerektiğini bizlere ve özellikle peygamber efendimize göstermesi açısından önemlidir.[192]

4. sınıf DKAB dersinin kıssadan yola çıkarak anlatımında ''Aile ve Din'' ünitesinde aile içindeki ilişkilerde insanların birbirlerini hayra davet etmeleri gerektiği anlatılabilir. Özellikle İslamın kurallarının yaşanması noktasında anne, baba ve çocukların birbirlerine destek olmaları gerektiği vurgulanırken aksi olduğu durumlarda hikâyedeki gibi olumsuz sonuçların ortaya çıkacabileceği çocuklara belirtilebilir.

5. sınıfta ise "İbadet Konusunda Bilgilenelim" ünitesinin "Dua" konusunda bu kıssadan şu şekilde yararlanabiliriz; öğrencilere "Dua ne demektir? , Ne zaman dua edersiniz? , Dua yaparken ne hissediyorsunuz? " gibi sorularla hem ilk önce öğrencilerin dikkatleri konuya çekilir, hem de ön bilgileri kontrol edilmiş olur, varsa bu konudaki eksikleri tamamlanır. Daha sonra çocukların cevapları da dikkate alınarak "Size şimdi Hz. Nuh peygamberin duasından bahsedeceğim" diyerek kıssaya bir giriş yapılabilir. Nuh peygamberin mücadelesi, insanları iyiye ve doğruya daveti, tüm olumsuzluklara rağmen göstermiş olduğu sabrı kıssadaki örneklerle anlatılır. Sonunda tüm imkânları kullandıktan sonra Allah'a kavmi için dua ettiği, Allah'tan destek ve yardım dilediği öğrencilere belirtilir. Nuh (a.s.)'ın Allah'a yaptığı duasının çabası, gayreti ve samimiyeti sonucunda kabul edilip kötü insanların şerrinden bu sayede kurtulduğu belirtilerek duanın önemine vurgu yapılabilir.

6. sınıf DKAB dersinin "Son Peygamber Hz. Muhammed" ünitesinde peygamberimizin İslamı anlatması konusunda çektiği sıkıntı ve zorlukların daha vurgulu bir şekilde anlatımı için Nuh peygamberin başından geçen olaylardan yararlanılabilir. Böylece çocuklar ilk ünitede öğrendikleri peygamberlerin ortak mesajlarının aynı olduğunu, bu sayede gördükleri gibi çektikleri zorlukların da aynı olduğunu kavramış olurlar. Bunun için o gün derse elimizde büyükçe bir gemi maketi ile girebiliriz. Sonra öğrencilere bugün size Hz. Nuh'un gemisinden bahsedeceğim diyerek çocukların dikkatlerini bu konuya çekebiliriz. Unutmayalım ki, ders içinde kullanacağımız farklı materyaller öğrencileri güdüleyerek öğrenmelerini kolaylaştırmaktadır.

Mekke müşriklerinin İslam düşmanlığı ile Nuh kavminin Allah düşmanlığı arasında hiçbir fark olmadığını görerek, zaman ve mekân değişse de inkârın hep aynı olduğunu fark ederler. Böylece günümüzde dini açıdan karşılaşabilecekleri zorluklarda

[192] Abay, **age.** , s. 72.

ve kendilerine yapılabilecek itirazlarda nasıl bir tavır sergileyeceklerini uygulamalı olarak görmüş olurlar.

7. sınıf DKAB dersinde “Hz. Muhammed” ünitesinde ‘'Peygamberimizin İnsanlık İçin Bir Uyarıcı’' olduğu konusunda aynen 6. sınıfta olduğu gibi bu kıssadan yararlanılabilir.

8. sınıfta ise özellikle “Kaza ve Kader” ünitesinin “Ecel ve Ömür” konusunda Nuh kavminin ömürlerini harcadıkları dünya hayatı uğruna ecellerinin kendilerini nasıl yakaladığı anlatılabilir. Çünkü artık soyut düşünebilen bu yaş grubu çocukları için hayatı anlamlandırmada da bu kıssadan istifade edilebilir.

9. sınıf DKAB dersi için de ’’İnsan ve Din’' ünitesinde ''İnanmanın Çeşitli Biçimleri’' konusunda Nuh kavminin tevhidin ruhuna ters düşen putları ilah edinme inanışları anlatılarak, bu batıl inançları sonunda Allah tarafından çarptırıldıkları cezaya değinilebilir. Nuh kavminin helâkı anlatılırken de öğrencilere Allah'ın rahmet sahibi olduğu ancak adaleti gereği hak edene de hakettiğini verdiği vurgulanabilir. Yine ''Hz. Muhammed'in Hayatı'' ünitesinde de peygamberimizin İslama çağrısı esnasında yaşadığı sıkıntı ve zorluklar Nuh (a.s.)'ın hikâyesi örnek gösterilerek anlatılabilir.

10. sınıfta ise “Allah İnancı” ünitesinde “Peygambere İman” konusu işlenirken peygamberlerin tevhid mücadelesinde yaşadıkları olaylara örnek olarak Hz. Nuh (a.s.)'ın kıssası anlatılıp öğrencilerin bu örnek üzerinden peygamberleri ve peygamberlik kurumunu tanımaları sağlanmış olur.

11. sınıf DKAB dersinde ‘’Aile ve Din” ünitesinde aileyi birbirine bağlayan faktörler üzerinde durularak öğrencilere ‘’Aile deyince ne anlıyor sunuz?’’ diye bir soru ile derse başlanabilir. Sonrasında Hz. Nuh peygamberin ailesinden örnek verilerek aile içinde hem eşi hem de oğlunun Allah' a tabi olmayarak kaybedişleri ile Hz. Nuh'un oğluna üzülmesine karşın Allah'ın onu akrabalık bağları konusunda ikaz etmesi çocuklara anlayacakları şekilde izah edilir. Gerçek akrabalık bağının kan bağından önce inanç bağında olduğu ifade edilir.

12. sınıf “Dünya Hayatı ve Ahire” ünitesinde insanın dünya hayatındaki amaç ve gayesinin Âlemlerin Rabbi olan Allah'a kulluk etmek olduğu öğrencilere hatırlatılır. Kulluk şuuruna vakıf olan Nuh peygamber ile dünyayı bir oyun ve eğlence yeri olarak gören Nuh kavminin akıbetleri anlatılarak, Nuh (a.s.)'ın dünyadaki çaba ve gayreti ile Allah katında sabırlı ve salih bir kul olarak anıldığı, Nuh kavmininin ise işledikleri günahlardan dolayı Allah'ın rahmetinden uzaklaşarak helâk olduklarına vurgu yapılır.

4.3.4. Hz. Hud - Ad Kavmi ve Öğütleri

Nuh tufanından sonra yeryüzünde yeni bir hayat başlamış bu sûreçte Allah Hz. Hud'u da Ad kavmine peygamber olarak göndermiştir. (Ahkaf, 46/ 21) Kur'ân'da yer alan bu hikâye özellikle Mekkeli müşriklerin önde gelenlerinin mal, mülk ve servetleri ile övünmelerinin anlatıldığı Kur'ân âyetleri içinde yer almaktadır. Bu kıssa ile onlara kendileri ile aynı durumda olan geçmiş kavimlerin sonları hatırlatılarak ibret almaları istenmekteyken başta peygamberimiz ve inanlara da sabretmelerine karşılık zulümden kurtulacaklarına dair bir müjde verilmektedir.

Ad kavmi, Ahkaf denilen yerde yaşamakta olan oldukça zengin, yüksek evler, binalar, sağlam kaleler yapan, dünya hırsına kapılmış, israf ve gösterişin pençesine düşmüş bir kavimdir (Şuara, 26/ 129-134). Bu özellikleri ile kendilerini herkesten üstün görmekte bu saltanatlarını yıkabilecek hiçbir güçde tanımamaktaydılar. (Fussilet, 41/15) Hem putlara tapmışlar hem de ölümden sonraki ahiret hayatını inkâr etmişlerdir. (Mü' minun, 23/37) Allah bu yoldan çıkmış kavme kendi içlerinden, sevdikleri biri olan Hud'u peygamber olarak göndermiştir.

Hud peygamber kavmini putlara tapmamaları konusunda uyarmış, onları bir olan Allah'ın varlığına inanmaya davet etmiştir. Bunu yaparken de onlardan hiçbir şey talep etmediğini, bu çağrısına uyarlarsa Allah'ın onlara bolluk ve bereket vaadettiğini vurgulamıştır. Ancak Hud kavmi peygamberlerini yalancılık, sapıklık, akılsızlıkla suçlayıp, onun da kendileri gibi bir insan olduğunu söylemek sûretiyle kendisini küçümsemişlerdir. Tüm kötü davranışlara karşın Hud (a.s.) bir peygambere yakışan edep ve hoşgörü içerisinde kavmine cevap vermiştir. Onların ağır ve alaycı sözlerine karşın yumuşak bir uslupla davetini gerçekleştirmiştir.

Hud peygamberin tüm ikazlarına rağmen kavmi Allah'ın onlara verdiği tüm nimetleri unutarak, herşeyin sahibinin kendileri olduğunu söyleyip büyüklenmişlerdir. Sonunda Allah gelecek azabın bir göstergesi olarak Ad kavminin topraklarına bir kuraklık vermiştir. Bazı İslami kaynaklarda bu kuraklığın üç yıl sürdüğü hatta Ad kavmi insanlarının boylarının uzunluğu konusunda bile birçok asılsız haber mevcuttur. İsrâiliyyat olarak değerlendirebileceğimiz haberlerin bizlere hiçbir faydası yoktur.[193] Bu konuda Kur'an ve hadislerin bilgileri ile yetinmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Ad kavmi Allah'ın kendilerine vermiş olduğu bu kuraklıktan da ibret almamış inkârlarına devam etmişlerdir. Devam eden kuraklıktan sonra birgün gökyüzünde

[193] Aydemir, **Tefsirde İsrâiliyyat**, s. 148.

yağmur bulutlarını görünce sevinmişler ancak kısa bir sûre sonra üzerlerine gelen kasırga ile helâk olmşlardır. Allah bu afetten Hud (a.s.) ve inananları korumuştur.

Hud (a.s.)'ın hikâyesinden çıkarabileceğimiz öğütler:

— Bu kıssa özellikle Mekke müşriklerine bir kesin uyarı niteliği taşımaktadır. Müşriklere, peygambere ve mü'minlere yaptıkları eziyetler sonunda karşılaşabilecekleri acı son bildirilmektedir. Yine inananlara ise her şartta ve zorlukta Allah'ın yanlarında olduğunu birdirmesi açısından da teselli özelliği taşımaktadır.

— İnsan daima dünya hayatında bir imtihan halindedir. Ad kavmi de zenginlik ve nimetlerle imtihan olmuşlardır. Allah'ın kendilerine vermiş olduğu servete karşılık ona şükretmek yerine isyanlarını artırmışlardır. Mal hırsından kalpleri, gözleri ve kulakları mühürlenmiş gerçekleri idrak edemez hale gelmişlerdir. Şu durumda insanın sahip olduğu maddiyat onu Allah yolundan alı koymamalı bilakis ona olan bağlılığını ve şükrünü arttırmalıdır. Zira bilinmelidir ki, dünya hayatının hiçbir süsü insanı Allah'ın azabından kurtaramamaktadır. Kulluk mala değil, yalnız Âlemlerin Rabbi olan Allah'a yapılmalıdır.

— Aynen Ad kavminin büyük saltanatında olduğu gibi Allah, azgınlığın ve isyanın arttığı toplumları bir sûre sonra süratle çöküşe geçirmiştir. Bu çöküş ahlaksızlık, yoksulluk, sapkınlık, mutsuzluk vb. şekillerde kendini gösterebilmektedir. Yoksa helâk denince akla sadece bela, musibet, olağanüstü olaylar gelmemelidir. Özellikle günümüz için en büyük helâk şekli kişi ve toplumların Allah ile olan bağlarını koparmaları ve Allah'tan uzaklaşmalarıdır.[194] Belki de en tehlikeli olan da budur. Çünkü bir kalpten Allah sevgisi çıkarsa o kalp ve beden artık şeytanın egemenliğine geçerek ona hizmet etmeye başlayacaktır. Bedeninde şeytanın hâkimiyet kurduğu bir kişi, Allah ve peygamberini tanımazken, zorba ve kibirli inkârcıların önünde boyun eğmektedir. Çünkü inkârın önünde eğilenin, imanın önünde dik durması mümkün değildir.

— Hud (a.s.)'ın hikâyesinde inkârcılarla diyalogda güzel bir dil kullanılması gerektiği, bu konuda sabırlı ve hoşgörülü olunmasının önemi vurgulanmaktadır. Ayrıca büyüklenme ve kibrin kötü bir haslet olduğu ve insana zarar verdiği bu kıssa vasıtasıyla bizlere hatırlatılmaktadır.

4. sınıf DKAB dersinde "Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz" ünitesi içinde özellikle "Güzel Davranışlarda Bulunalım" konusunun anlatımı esnasında farklı bir örnek olarak Hz. Hud (a.s.) öğrencilere anlatılabilir. Hem böylelikle konu canlılık

[194] İslamoğlu, M., **Kur'ân Yazıları**, Düşün Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 78-79.

kazanmış hem de hikâye anlatımı ile olumlu davranışların kazanımı daha da kolaylaşmış olacaktır. Kıssanın özellikle konu ile alakası olan kısmı öğrenciler tarafından canlandırılabilir. Hud (a.s.)'ın kavmi ile yumuşak ve etkili konuşması ile etrafındakilerin ona karşılık olarak yaptıkları kaba ve alaycı konuşmasına rağmen öğrenciler tarafından sınıfta sergilenebilir. Sonrasında drama ile ilgili çocuklar konuşturularak güzel söz söylemek ve güzel davranmak konusu uygulmalı olarak öğrencilere gösterilmiş olur.

5. sınıfta "Kur'ân-ı Kerim'in Temel Eğitici Nitelikleri", ünitesinde "Kur'ân İyiye ve Güzele Yönlendirir, Kötülüklerden Sakındırır" konusu işlenirken Allah'ın Kur'ân'da geçmiş kavimlerin hikâyelerini anlatarak onların yaptıkları iyilikleri yapmamızı, işledikleri kötülüklerden de uzak olmamızı istediği belirtilebilir. Sonra bu konuda size bir kıssa anlatayım mı? Çocuklar! diyerek Kur'ân hikâyelerinin sihirli dünyasına öğrenciler davet edilir. Kıssa anlatımında Allah'ın azabından daha çok inananlara merhametinin anlatılması bu yaş grubu çocuklar için daha etkili olacaktır.

6. sınıf DKAB dersi için "Kur'ân-ı Kerim'in Ana Konuları" ünitesinde "Kıssa" konusunda özellikle Hud (a.s.)'ın hikâyesi anlatılabilir. Konunun anlatımında özellikle Hud peygamberin insanları Allah'a daveti esnasında karşılaştığı zorluklarla peygamberimizin karşılaştığı zorlukların aynı olduğuna vurgu yapılarak tüm peygamberlerin ortak bir amaç için çalıştıkları belirtilebilir. Yine diğer ünitelerde işlenecek kibir konusu ile ilgili, inanmayan Ad kavminin ileri gelenlerinin büyüklenip kibirlenmelerine dikkat çekilerek, bu vasıflarını değiştirmedikleri için kaybedenlerden oldukları belirtilebilir.

7. sınıf DKAB dersinde "Melek ve Ahiret İnancı" ünitesinde "Ahirete İman" konusu anlatılırken özellikle Ad kavminin kendileri için inşa ettikleri ihtişamlı bina ve sarayların, içine düştükleri gösterişli yaşantının onlara ahireti unutturduğu anlatılabilir. Bu dünyada onlara kimsenin zarar veremeyeceğine inanan Ad kavmi ahiret hayatına inanmayarak günahın içinde bir hayat sürdürmüşler ve sonunda Allah'ın ikazı ile karşılaşmışlardır.

8. sınıfta ise "Kur'ân'da Akıl ve Bilgi Davranışlar" ünitesinin "Bilgi Taasubu Önler" konusunda özellikle Ad kavminin peygamberlerine taassubla yaklaşıp atalarının dinlerinden vazgeçmeyeceklerini söyleyip onu yalanladıkları anlatılabilir. Gerek bu kıssada gerekse diğer peygamber kıssalarında görüldüğü gibi elçiler hep bağnaz inkârcılarla mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Sonunda taassublarından gözleri kör

olan Ad kavmi yaklaşan azabı bile görmek istememiş ancak ne yazık ki, sıkı sıkıya bağlandıkları tüm putları ile birlikte yok olup gitmiştir.

9. sınıf DKAB dersinde "İnsan ve Din" ünitesinde "İnsan Doğası ve Din" konusu işlenirken insanın fıtratında inanma ihtiyacının olduğu ifade edilir. Sonra ''İnsanda böyle bir ihtiyaç varken neden inanmaz ya da bu ihtiyacını karşılamak için Allah'ın dinine inanmayarak neden batıl dinlerle meşgul olur?'' sorusu çocuklara sorularak cevaplamaları istenir. Daha sonra bir de Ad kavminin kıssası örnek verilerek bu soruya cevap bulmalarına çalışılır. Böylece örnek olay incelemesi ile Ad kavmini ve onların şahsında tüm inkârcıları Allah'ın yolundan alıkoyan etkenler incelenmiş ve anlaşılmış olur.

10. sınıf için ''Kur'ân ve Yorumu" ünitesinin "Kur'ân Anlaşılmak İçin İndirilmiştir'' konusunun işlenişinde Kur'ân'ın doğru bir şekilde anlaşılması ve insanlar tarafından yorumlanmasında âyetlerin ve olayların doğru bir bakış açısı ile ele alınması gerekmektedir. Bu konuda Allah'ın çoğu konuyu kıssalar vasıtası ile anlattığı çocuklara belirtildikten sonra Hud (a.s.) hikâyesi, çocuklara anlatılarak buradan dersler çıkartmaları istenir. Daha sonra Kur'ân kıssalarının Allah'ın âyetlerinin anlaşılmasına olan katkılarını belirtmeleri istenebilir.

11. sınıf DKAB dersinin "Hz. Muhammed'in Sabrı ve Kararlılığı" ünitesinde peygamberimizin İslamı anlatmak için gösterdiği sabır ve kararlılığın tüm peygamberlerde görülen ortak bir vasıf olduğu vurgulanır. Daha sonra onlara Hud peygamberi tanıyıp tanımadıkları sorulur. Böylece onlarda konu ile ilgili bir merak duygusu uyandırılmak sûretiyle Hud kıssasının anlatımına geçilir.

12. sınıf DKAB dersinde "Dünya Hayatı ve Ahiret" ünitesinde hayatın amaçsız olmadığı, insanın kulluk vazifesi ile yükümlü olduğu, bu açıdan diğer varlıklardan ayrıldığı öğrencilere hatırlatılarak Ad kavminin hayat anlayışı öğrencilere anlatılır. Onların hiç ölmeyecekmiş gibi dünya hayatına bağlılıkları örnek gösterilerek öğrencilerden günümüz dünyası ile karşılaştırmaları istenir.

4.3.5. Hz. Salih-Semud Kavmi ve Öğütleri

Hz. Salih peygamber Hicr denilen bölgedeki Semud kavmine peygamber olarak gönderilmiştir. Semud kavmi âyette anlatıldığı üzere dağ ve kayaları oyarak kendilerine sağlam binalar yapan, bu konuda ustalaşmış bir kavimdir (Şuara, 26/146-150). Semud kavmi de aynen kendilerinden önceki kavimler gibi putperest bir topluluktur. İlahi

dinden ayrılan bütün toplumlarda olduğu gibi zamanla ahlaksızlık, adaletsizlik, zulüm Semud kavminin bir parçası haline gelmiştir. Zamanla Semud halkında zenginleşen bir üst sınıfla ezilen bir alt sınıf ortaya çıkmış, gösterişli evler yapmak, övünmek, zâlimlik artık olağan şeyler haline gelmiştir.

Böyle bir ortamda Salih (a.s.) Semud kavmine peygamber olarak gönderilmiştir. Salih peygamber de diğer tüm peygamberler gibi kavmini Allah'ın varlığını ve birliğini tanımaya davet etmiştir. (Hud, 11/ 61) Ancak içlerinden çok az bir grup inanmış, halkın üst sınıfı ise Salih peygamberi kabul etmemişlerdir. Sebep olarakta bazı bahaneler sıralamışlardır. Onun atalarının dinini hiçe saydığını, bir melek olması gerektiğini, halkın üst tabakasından olmadığını, büyülendiğini, yalancı ve şımarık olduğunu belirterek onun peygamberliğini kabul etmemişlerdir.

Salih (a.s.) 'ın, tüm çabalarına rağmen imana gelmeyen Semud kavmi, ondan bir mucize göstermesini istemişler ancak bu durumda ona inanabileceklerini belirtmişlerdir. Bunun üzerine Allah, Salih peygamberin haklılığını göstermek için kavmine kayadan çıkan dişi bir deve göndermiştir. Salih peygamber, kavmine dişi deveye asla zarar verilmemesini, su içme hakkının da bir gün deveye bir gün de şehir halkına ait olduğunu söylemiştir. Ancak azgın Semud kavmi, zamanla bu ikazı kulak ardı ederek kuraklığı bahane edip devenin su içmesini istememişlerdir. Bunun için de başta Salih peygamberi öldürmek istemişler ancak bunu yapamayınca dişi deveyi katletmişlerdir.

Salih peygamberin tüm ikazlarına rağmen dişi deveyi kesenler toplumun tamamı değil, ancak bir iki kişi idi. Buna rağmen bu günaha fiilen katılmasalar da bu eyleme suskun kalanlar suçu işleyenlere engel olmadıkları için Allah tarafından suçlu kabul edilmişlerdir. Böyle bir hata da onların Allah'ın azabından kendi paylarına düşeni almalarına sebep olmuştur.[195] Bundan dolayı toplumda ortaya çıkan fesadı durdurmak onu düzeltmeye çalışmak topyekün tüm fertlerin sorumluluğu, Allah'ın kullarına bir emridir.

Deveyi katleden Semud kavmi, Allah'a verdikleri sözü tutmadıkları için tevbe edecekleri yerde tam tersi Salih peygamberden söylediği azabın gelmesini istemişlerdir. Salih (a.s.) onlara üç gün sûre tanımıştır. (Hud, 11/ 65) Bu üç günün sonunda sabah vakti şiddetli bir çığlık (Kamer, 54/ 31) ve sarsıntı (A'raf, 7/78) ile Semud kavmi helâk olmuştur. Allah onlardan geriye sadece çökmüş evlerin kaldığını belirterek, inkârcıların sonunu bu kıssa ile bize bir kere daha hatırlatmaktadır.

---

[195] Güneş, **age.** , s. 186.

Semud kavminin âyette belirtildiği üzere günümüze kadar varlığını koruyan şehir kalıntıları Medain-i Salih (Salih'in Şehirleri) olarak bilinen Medine'ye 400 km mesafede bulunmaktadır. Burası günümüzde Suudi Arabistan topraklarında yer almaktadır. Semud, kelime olarak az su demektir. Semud kavmi, bu bölgede çok az bir yağış olmasına rağmen oluşturdukları su kanalları ile kendilerine bir su medeniyeti kurmuşlardır. [196] Dönemin şartlarında hayatlarını kolaylaştıran teknolojilere sahip olan Semud kavmi ne yazık ki bunu bir büyüklenme ve üstünlük sebebi olarak görüp Allah'ı tanımamışlardır.

Kıssadan günümüz insanı için çıkaracağımız öğütleri şöyle sıralayabiliriz:

— Semud kavmi, sadece dağlara ördükleri duvarlardan değil aynı zamanda kalplerine ördükleri inkâr duvarından dolayı helâk olup gitmişlerdir. Kavimlerinde oluşturdukları adaletsizce yaşantı sonucu zenginliklerine zenginlik katan inkârcı grupla, Allah'a iman eden fakir tabaka arasındaki uçurum günümüz dünyasında da karşılaştığımız bir gerçektir. İnsanları köleleştiren bu sistem peygamberlerin de yıllarca mücadele ettikleri bir durum olmuştur. Kendini diğer insanlardan üstün görme şeytana has şeytani bir karakterdir. Mü'minin bu duygudan uzaklaşıp tevazu elbisesini giymesi gerekmektedir.

— Salih peygamberin kıssasında Semud kavmine istedikleri azabın gelmesi Allah'ın emaneti olan dişi deveyi kesmelerinden dolayı değil de, Allah'ın emrine itaat etmedikleri için gerçekleşmiştir.[197] Çünkü burada Allah onları dünyaya olan bağlılıklarından dolayı imtihan etmek istemiştir. Allah'ın onlara gönderdiği dişi deve onların içlerindeki dünya hırsını temsil etmektedir. Onlar tüm aç gözlülükleri ile devenin şehrin tüm suyu bitireceği gibi saçma bir düşünceye kapılmışlardır. Hâlbuki onlar bu düşünce ile içlerindeki dünya hırsını göstermişlerdir. Semud kavminin varlık sebebi, yine kendilerinin yok oluş sebebi olmuştur.

— Allah'ın yeryüzünde koyduğu bir düzen ve denge vardır. Ne zamanki insanlar ahlaki açıdan bozulup günah işlemeye başlamışlar bu sefer Allah bu asi kavimleri doğal bazı afetlerle sınamıştır. İşte Semud kavminin de başlarına gelen bir musibetle helâk oluşları bunun bir göstergesidir.

— Salih peygamber, İslam dininin temel prensibi olan israfa karşı Semud kavmini uyarmıştır (Şuara, 26/146-150). Çünkü Semud kavmi Allah'ın onlara verdiği

---

[196] İslamoğlu, **Kur'ân Sûrelerinin Kimliği**, s. 162.
[197] Bulut, **age.** , s. 160.

nimeti boşa harcıyorlar bu konuda savurganca davranıyorlardı. Bu kıssa Allah'ın nimeti israf eden bir kavmin sonunu bize göstermesi açısından oldukça önemlidir. Çünkü günümüz Müslüman âleminin en büyük sorunlarından birisi de israftır.

— Günümüz insanı olarak bozulan toplumsal düzeni yeniden tesis etmek için çalışmak her Müslümanın vazifesidir.

— Her insan yanındaki insandan sorumludur. İslam'da *"Her koyun kendi bacağından asılır "* şeklinde bir anlayış söz konusu değildir.

— Allah'ın verdiği nimetlere ve imkânlara karşı şükretmek kulluk vazifesini unutmamak gerekmektedir.

— Salih peygamberin hikâyesi daha önceki kıssalarda olduğu gibi peygambere ve mü'minlere bir teselli olurken, kâfirler içinse bir korku ve ikaz anlamı da taşımaktadır. Zira Salih peygamber kavmi tarafından öldürülmek istenmiş, peygamberimizde olduğu gibi Allah'ın yardımıyla kurtulmuştur. Bu da bize göstermektedir ki, zaman, mekân ve isimler değişse de mücadele hep aynı kaldığı yerden devam etmektedir. Salih (a.s.)'ın kıssasının bize hatırlattığı gibi, iyiler her zaman kazanmaya, kötüler de her zaman kaybetmeye mahkûmdurlar.

4. sınıf DKAB dersi için "Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?" ünitesindeki "Dini Öğrenmenin Önemi" konusu içinde dinin ne anlama geldiği, dinin kaynağı, bize neyi öğütlediği, kimler tarafından anlatıldığı, dine tabi olup onu öğrenmenin önemi gibi konulara açıklık getirmek için Salih peygamberin hikâyesinden istifade edilebilir. Dersin başında oyuncak bir deve ile sınıfa girmek öğrencilerin konuya olan dikkatini artırıp, öğrenmeyi eğlenceli hale getirecektir.

5. sınıfta DKAB dersinin "Kur'ân-ı Kerim'in Temel Eğitici Nitelikleri" ünitesinde "Kur'ân, İyiye ve Güzele Yönlendirir, Kötülüklerden Sakındırır" konusunda Kur'ân'da yer alan her bir kıssanın içinde insanın iyiliğe yaklaşmasını ve kötülüklerden uzaklaşmasını sağlayacak öğütler taşıdığı vurgulanarak Hz. Salih'in hikâyesi öğrencilere anlatılabilir. Bu konuda 4. sınıfta olduğu gibi derse oyuncak bir deve ile girip *"Size şimdi dağın doğurduğu deveyi anlatacağım"* demek sûretiyle ilk önce öğrencilerin dikkati bu konuya çekilebilir. Daha sonra kıssanın anlatımına geçilebilir.

6. sınıf için "İslamın Sakınılmasını İstediği Bazı Davranışlar" ünitesinde ''Büyüklenme'' konusu işlenirken özellikle Semud kavminin dağları oyarak yapmış oldukları binalardan dolayı kapıldıkları kibir anlatılabilir. Büyüklenme ile kurdukları

saltanatlarının bir sabah sarsıntı ve sesle nasıl ortadan kalktığı vurgulanarak kibrin şeytanın bir vasfı olduğu belirtilir.

7. sınıfdaki "Melek ve Ahiret İnancı" ünitesinin "Ahiret" konusunda bu kıssadan yararlanabiliriz. Semud kavminin ahiret hayatını inkâr ederek, dünya hayatına olan düşkünlüklerinden dolayı nasıl ahlaksız, kural tanımaz, kibirli, alçak bir kavim haline dönüştükleri öğrencilere anlatılabilir.

Allah'a iman etmenin ve ahiret hayatına inanmanın insanı bu dünyada yüceltiği, sonrasında ahiret inancının insanın hayatına hiçbir kimsenin veremeyeceği ve hiçbir yerde bulunulamayacak bir ciddiyet kazandırdığı öğrencilere anlatılabilir. İnsanın dünyada gayesiz olduğunu burada yem ve gübre vazifesini yüklenen, sararıp kaybolacak bir ot gibi düşünmenin oldukça acı ve cahilce bir fikir olduğu vurgulanabilir. En sonunda da insanın başıboş yaratılmış ve yarın yaptıklarından hesaba çekilmeyecek bir varlık olmadığı ifade edilebilir.[198] Bu kadar hayati önemi olan bir konu fırsat buldukça öğrencilere anlatılmalı, çocukların bu hususta soruları cevapsız bırakılmamalıdır.

8. sınıf DKAB dersinin "Kaza ve Kader" ünitesinde "Tevekkül" konusu işlenirken bu kıssadan istifade edebiliriz. Tüm peygamberler gibi Salih peygamberin de kavminin hidâyete ermesi için elinden gelen çaba ve gayreti sarfettiği, Semud kavminin tüm yalanlamalarına, alaylarına, hakir ve aciz görmelerine rağmen onun görevini bırakmadığı çocuklara anlatılabilir. Ölüm tehditlerine maruz kalsa da hak yoldan dönmediği ancak sonunda kavminin inkârda ısrarcı olduklarını görünce de çalışmasının sonucunu Allah'a bıraktığı, kavminin ıslahı için Rabbine dua ettiği belirtilir. Böylelikle tevekkül kavramı öğrencilere somut bir örnek vasıtası ile sunulmuş olur.

9. sınıf "İnsan ve Din" ünitesinde "Tek Tanrıcılık" konusunun anlatımında bu kıssadan destek alınabilir. Öğrencilere Semud kavminin kendi elleri ile yaptıkları çeşit çeşit putlara taptıkları, böylece kendi işlerine gelen bir din anlayışı oluşturdukları anlatılabilir. Uydurulmuş bir dinin de insana huzur ve mutluluk getirmeyeceği, insanların maddi-manevi hiçbir ihtiyaçlarını karşılamayacağı çocuklara bu kıssa üzerinden anlatılarak açıklanabilir.

10. sınıf dersinin "Haklar, Özgürlükler ve Din" ünitesinde "Hak ve Özgürlüklerin Kullanımı" konusunda bu Kur'ân hikâyesi kullanılabilir. Semud kavminde inançsız bir grup zengin ve makam sahibi kişinin, şehrin yönetimini üstlendiği, diğer fakir kesimin ise her türlü haktan yoksun köle gibi çalıştırıldığı

[198] Aydın, Ö. , **İslam İnanç Esasları**, İşaret Yayınları, İstanbul, 2016, s. 175.

anlatılabilir. Zengin insanların diğerleri üzerinde hak iddia ettiği, hiçbir güvencenin olmadığı böyle bir ortamın insanlara zülum ve hasızlıktan başka bir şey getirmeyeceği ifade edilebilir.

11. sınıf için "İslamda İbadetlerde İlkeler ve İbadetlerin Faydaları" ünitesinin ''Gösterişten Uzak Olmak'' konusunun anlatımında Salih peygamberin tüm ikazlarına rağmen dünya hayatının süsüne aldanan, bu konuda yapmış oldukları gösterişli evleri ile övünen Semud kavminin hikâyesinden faydalanılabilir. Öyle ki yaptıkları binalara kimsenin zarar veremeyeceğini iddia eden Semud kavminin dünyalık merakları yüzünden acı bir sesle helâk oldukları, övündükleri evlerinin de sonrakilere ibret olsun diye Allah tarafından muhafaza edildiği öğrencilere anlatılabilir. Hatta bu defa insanların bu evlere Semud kavmini övmek için değil de onların acıklı sonlarını görmek için baktıkları düşüncesi çocuklara vurgulanabilir.

12. sınıf DKAB dersinde "Dünya Hayatı ve Ahiret" ünitesinde "Hayat Amaçsız Değildir" konusunun işlenişinde Semud kavminin dünyada yiyip-içmek, giyinmek ve övünmekten ibaret olan hayatları anlatılabilir. Böyle amaçsız bir yaşam sonunda da ellerine geçenin koca bir hiçlik olduğu vurgulanabilir.

4.3.6. Hz. İbrahim ve Öğütleri

Kur'ân'da ismi "Halilullah" yani "Allah'ın dostu" olarak geçmektedir. İbrahim peygamber, Kur'ân âyetlerinde yumuşak huylu, vefakâr, sadık, dosdoğru mü'min ve hanif olarak tanımlanmıştır. Akıl yürüterek güneşe, aya ve yıldızlara bakarak Allah'ın varlığına ulaştığı bilinmektedir. (Enam, 6/74-83) Yine Kur'ân'da İbrahim peygamberin de vahiy aldığından ve suhuf sahibi olduğundan bahsedilmektedir. Hz. İbrahim tevhid mücadelesinin öncü lideridir. Çünkü Yüce Allah'ın peygamberimize tavsiye ettiği din de tek tanrı inancıdır. Kur'ân bu duruma vurgu yaparken özellikle Hz. İbrahim'in ismini çokca zikretmektedir.[199] Bu yönü ile Kur'ân'da ismi en çok geçen ikinci[200] peygamber Hz. İbrahim'dir. Onun hikâyesi birçok âyette değişik şekillerde tekrar etmektedir.

4.3.6.1. Hz. İbrahim'in Allah'ı Buluşu

Kur'ân-ı Kerim'de İbrahim (a.s.)'ın akıl yürüterek Allah inancına ulaşması şöyle anlatılmaktadır:

---

[199] Önkal, A. - Apak, Â. – Erul, B. , **Hz.Peygamberin İzinde,** 4. Baskı, Editör: Erol Bünyamin, DİB. Yayınları, Ankara, 2014, s.18.

[200] Abay, **age.** , s. 77.

Bir gün İbrahim gökte bir yıldız görür, "*Bu benim Rabbim olabilir mi?"* diye kendine sorar. Onun battığını görünce de "*Ben batanları sevmem"* der.[201] Aynı şekilde ayın ve güneşin doğuş ve batışlarını görünce de kavmine bunların ilah olamayacağını belirterek onlara Allah'a ortak koştuklarından uzak olduğunu söylemiştir. (En'am, 6/76-79)

İslam dini ilme ve akla dayanmaktadır. Akla mantığa aykırı hiçbir şeyi bünyesinde barındırmamaktadır. Bu sebeple kişinin tam anlamı ile dinini yaşaması ancak ilim ve akılla mümkündür. İnsan, aklını kullanmak sûretiyle bu dinin doğruluğuna taklid mantığı ile değil de bilinçli bir şekilde inanmalıdır. Aksi halde İslam dinine körü körüne bağlanmak insanı rüzgârın hareketi ile savrulan bir tüy mesabesine dönüştürmektedir. Bu dinde sabit kâdem olmak aynen Hz. İbrahim'in yaptığı gibi ilim, basiret, düşünce ve araştırma ölçüsünde mümkündür.[202]

4.3.6.2. Hz. İbrahim'in Kavmini ve Babasını İmana Daveti

Allah, İbrahim'i peygamber olarak tayin edince ilk iş olarak kavmini ve babasını imana davet etmiştir. Hz. İbrahim özellikle getirdiği akli delillerle kavmine taptıkları putların kendilerine hiçbir fayda sağlamayacağını belirtse de onlardan bu konuda olumlu bir cevap alamamıştır. Hatta zamanla kavmi onu atalarının dinine saygısızlık yaptığını düşündükleri için tehdit etmeye başlamışlardır. Hz. İbrahim ise pes etmeden kavmine putları bırakıp yalnız Allah'a inanıp, ona ibadet etmeye ve ona şükretmeye olan davetini sürdürmüştür (En' am, 6/74-83).

Hz. İbrahim kavmini böyle ikaz ettikten sonra babasını Allah'a imana davet etmiştir. İbrahim babasıyla konuşurken oldukça nazik, yumuşak ve kalben onun kurtuluşunu isteyecek şekilde gönülden konuşmuştur. Ona işitmeyen, görmeyen hiçbir fayda sağlamayacak, kendine bile hayrı olmayan bu putlara tapmasının yanlışlığını sebepleriyle açıklamıştır. Ancak babası, İbrahim atalarının dininden vazgeçtiği için kızmış, bu şekilde devam ederse onu öldüreceğini söylemiştir. Hz. İbrahim, babasının tüm öfkesine, taşlaşmış kalbine rağmen yine de onun imana gelmesi için Allah'tan mağfiret (Meryem, 19/47) dilemiştir. Babası ile diyaloğunun sonunda Hz. İbrahim evi

---

[201] O dönemde İbrahim'in kavminde puta tapıcılık yaygın olduğu gibi yıldızlar başta olmak üzere gök cisimlerine de tapılan Sabiîlik inancı yaygındı. İbrahim o yüzden bu inancın yanlışlığını böylelikle göstermiştir.

[202] Mevdudi, **Modern Çağda İslami Meseleler**, Tekin Yayınları, Konya, 1993, s. 13-14.

terk etmiş ancak babasına olan duasını onun kesin olarak imana gelmeyeceğini anladığı ana kadar devam ettirmiştir.[203]

Kıssanın özellikle bu bölümünde hakikate davette ilk önce yakın akrabadan başlamanın gerektiği görülmektedir. Hz. İbrahim'in kendisine kaba davravıp şiddet uygulayan hatta ölümle tehdit eden babasına karşın "babacığım" şeklinde hitap edebilmesi, onun durumunu düşünüp üzülmesi çok anlamlı bir davranıştır. Bu hususta İslam davetçisinin gururunu bir kenara bırakması, tebliğ esnasında sabırlı ve yumuşak bir uslup kullanması gerekmektedir.[204]

Hz. İbrahim'in babasına olan hitabı " *Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et..."* (Nahl, 16/125.) âyetinin canlı bir örneğidir.

4.3.6.3. Nemrud İle Karşılaşması

Hz. İbrahim kavmini hidâyete davet ettiği gibi dönemin zâlim hükümdarı Nemrut'u da Allah'a imana davet etmiştir. İbrahim Nemrut'a Allah'ın kudretini göstermek için "*Benim Rabbim, hem diriltir hem öldürür"* demiştir. Nemrut cevaben" Ben de diriltir ve öldürürüm" demiş, bunu göstermek için de iki adam getirtip birini öldürtüp, diğerini serbest bıraktırmıştır. Nemrut, bu davranışı ile aslında ne kadar çaresiz olduğunu kanıtlamıştır. Çünkü basit bir emrin yerine getirilmesini ilahlık vasfı olarak göstermek istemiştir. Hz. İbrahim, bu defa Nemrut'a *"Allah güneşi doğudan getiriyor, sen de batıdan getirsene"* demiştir. Bu sözün karşısında Nemrut hiçbir cevap verememiştir. Çünkü Allah zâlimleri asla başarıya ulaştırmayacaktır (Bakara, 2/258). Hz. İbrahim, böylece ilahlık iddiasında bulunan Nemrut'u aklını kullanarak yenmiş, hak dava için batılı susturmayı başarmıştır.

Hz. İbrahim, bizlere bu hikâyede inanmayanlara ya da inat edip hakikatleri görmek istemeyenlere karşı, mantıki ve bilimsel deliller sunmak sûretiyle İslam davetinin nasıl yapılması gerektiğini göstermiştir. O, İslamı anlatırken hiçbir gücün önünde eğilmemeyi, hakkı anlatmaktan vazgeçmemeyi ve hiçbir konuda taviz vermemeyi tüm inananlara örnek hayatı ile göstermiştir.

---

[203] Yiğit, **age.** , s. 217.

[204] Süngü, O. , *" Hz. İbrahim (a.s.), Ateşin Yakmadığı Peygamber"*, http://www.siyerinebi.com/tr/osman-sungu/hz-ibrahim-atesin-yakmadigi-peygamber 22 .02. 2018

4.3.6.4. Hz. İbrahim'in Putları Kırması ve Ateşe Atılması

Hz. İbrahim, her fırsatta kavmine bu taptıkları putların basit bir eşya olduklarını kendilerine bir fayda sağlamayacağını belirterek onları imana davet etmiştir. Ancak onlar bu inancın onlara atalarından kaldığını ve terk edemeyeceklerini söyleyerek her seferinde İbrahim'i reddetmişlerdir (Enbiya, 21/52-57). İbrahim peygamber sonunda onlara bir oyun yapmaya karar vermiştir. Bir bayram günü yapılan eğlenceye katılmayan İbrahim, putların olduğu yere gidip kimsenin olmadığı bir anda putların en büyüğü dışında hepsini büyük bir hışımla kırmıştır. (Saffat, 37/91-93) Eğlence sona erip kavmi putların yanına gelince gördüklerine inanamamışlar ve bu konuda Hz. İbrahim'i suçlamışlardır. İbrahim ise yine aklını kullanarak putları kendisinin kırmadığını, sağlam kalan büyük putlarına bu durumu sormaları gerektiğini söylemiştir. Böyle bir soru karşısında şaşıran putperestler başlangıçta konuşmak istememişler ancak daha sonra putların konuşamayacak kadar aciz varlıklar olduklarını itiraf etmişlerdir (Enbiya, 21/65). İbrahim (a.s.), bu itiraftan sonra kavmini şiddetle kınamış onlara akıllarını kullanmalarını tavsiye etmiştir. Hz. İbrahim, bu özelliği ile peygamberlik tarihinde kâfir kavminin tanrıları ile mücadele edip onların putlarını kıran ilk peygamberdir.[205]

Putların kırılması olayına çok kızan Nemrut, Hz. İbrahim'in yakılması için büyük bir ateş hazırlatmıştır. Yakılan ateşin içine Hz. İbrahim atılmış ancak Allah'ın emri ile ateş Allah'ın dostuna serinlik ve esenlik vermiştir (Enbiya, 21/69). Ne büyük mucizedir ki doğasında yakmak olan ateş İbrahim'i yakmamış sanki serinlik veren bir suya dönüşmüştür. (Ankebut, 29/24) Ateşten kurtulan Hz.İbrahim kavmini son kez ikaz edip kendisine inanan eşi ve akrabası Lut ile birlikte artık oradan ayrılmıştır (Ankebut, 29/25). Beraberindekilerle bereketli bir bölge olan Şam'a gelmişler, burada her geçen gün Hz. İbrahim'e inananların sayısı artmış, iman edenlere artık " İbrahim Milleti" (Enbiya, 21/71) adı verilmeye başlanmıştır.

Hz. İbrahim putları kırmak sûretiyle kavmine kesin ve susturucu deliller sunarak onların inançlarının ne kadar boş olduğunu göstermek istemiştir. Kendine bile hayrı olmayan putların onları koruyamayacağını, eşyadan medet ummanın bir aptallık olduğunu uygulamalı olarak göstermiştir. Kâfirler her zaman olduğu gibi peygamberlerin sözlerine kalben inansalar da uygulamada inatlarından ve yanlışlarından geri dönmemişlerdir.

---

[205] Sırma, **age.** , s. 70.

Ateşe atılan İbrahim'in ateşin zararından emin olması da, Allah için her türlü zorluğa gögüs geren için ateşin bir hükmünün olmadığını göstermektedir. Hak ve doğru tek başına bile olsa galiptir. Aslolan tüm engellemelere rağmen hakkın yanında olmak daima onu savunabilmektir. Çünkü iktidar, makam-mevki, zenginlik, kuvvet ve kudret gelip geçicidir ancak baki olan Hz. İbrahim de olduğu gibi Allah'ın dostluğudur. [206]

Hz. İbrahim'in hicret olayından şunu anlıyoruz ki, anlatılacak şeylerin tükendiği yerde oradan ayrılmak kalmaktan daha hayırlıdır. Çünkü peygamberimizin ve diğer birçok peygamberin hayatında olduğu gibi hicret mü'minlere genişlik ve bereket getirmiştir.[207]

Hz. İbrahim'in ateşe atılırken gösterdiği teslimiyeti ve katıksız tevekkülü bize Allah'a imanın nasıl olması gerektiğini göstermesi bakımından oldukça önemlidir. O kâmil imana ulaşarak "*...Kim Allah'a güvenirse O, ona yeter...*" (Talak, 65/3) âyetini müşahhas bir şekilde bizlere göstermiştir. Aynı şekilde üzerine giydiği iman elbisesi ile yanmamanın sırrını da tüm inananlara öğretmiştir.

4.3.6.5. Ölü Kuşların Diriltilmesi

Kur'ân-ı Kerim'de anlatıldığına göre bir gün Hz. İbrahim, canlıların öldükten sonra nasıl dirileceklerini bildiği halde bu olayın nasıl gerçekleşeceğini merak etmiş ve Allah'tan bunu kendisine göstermesini istemiştir. Diğer bir ifade ile "tahkiki iman" peşine düşmüş, bu konuda kalbinin mutmain olmasını istemiştir.[208]

İbrahim Allah'tan ölüleri nasıl dirilteceğini göstermesini istemiştir. Allah, İbrahim'in bu isteğine karşın kendisine inanıp inanmadığını sormuştur. İbrahim peygamber de inandığını ancak kalben mutmain olmak istediğini belirtmiştir. Bunun üzere Allah İbrahim'e dört tane kuş almasını, bunları parçalamasını ve her bir dağın başına bunlardan bir parça koymasını emretmiştir. Sonrasında onları kendisine çağırmasını, bu emir karşısında kuşların da koşarak kendisine geleceğini buyurmuştur. (Bakara, 2/260)

Kıssadan çıkaracağımız öğütler:

— Bu hikâyeye göre Hz. İbrahim'in Allah'ın kudretinden şüphe etmesi mümkün değildir. Onun ölülerin tekrar diriltilmesini istemesi insanlara bunu gösterebilmek ve

---

[206] Kutup, **Kur'ân Işığında Peygamberler,** s. 73.
[207] Yiğit, **age.** , s. 233.
[208] Mutlu, **Peygamberler Tarihi**, C. 2, Mutlu Yay. , İstanbul, 2016, s. 128.

onların ahirete olan imanlarını kuvvetlendirmek içindir. Sonuçta bu olayla da görülmüştür ki, Allah için bu iş çok kolay ve basit bir iştir.

— Allah katında en güzel hediye Allah'a ve ahirete imana karşılık kazanılacak olan ebedi mükâfattır. Hakkı inkâr edenler asla bu mükâfata kavuşamayacaklardır. Ahiret yolu da bu dünya hayatından geçmektedir. Bu noktada ölüm bir yok oluş değil aksine sonsuz bir hayata yeniden başlangıçtır.[209] Hz. İbrahim'in bu kıssası bizlere ahirete imanın hak olduğunu resmetmesi açısından oldukça önemlidir.

— Hz. İbrahim, muhakeme gücü yüksek ve olayları akli açıdan da değerlendirmek isteyen bir peygamberdir. Hz. İbrahim'in bu vasfı özellikle bazı insanlarda oldukça ağır basmaktadır. İşte bu kıssa olaylara akli boyutta yaklaşıp herşeyi maddi sahada görmek isteyen insan tiplerinin, aklen tatmin olmaları için oldukça önemli bir örnektir. Kâfirler hakikatı görmede kör ve sağır gibi davranmaktadırlar. Özellikle bu durumda onların tüm uzuvlarında şok etkisi yaratacak ikna edici deliller sunmak gerekmektedir. Ancak böylelikle kör gözlere ve sağır kulaklara tesir olunmaktadır.[210]

— Peygamberimiz insanın kalbindeki imanı sırtındaki gömleğe benzetmiş ve yenilenmesini tavsiye etmiştir. İmanın yenilenmesinin en güzel yolu da yapılan araştırma ve çalışmalarla onun desteklenmesidir. İbrahim peygamber inancını görerek somutlaştırmak istemiştir. Böylece kalbî imanını, aklî imanı ile birleştirmiş ve daha sağlam bir hale getirmiştir.

4. sınıf DKAB dersinde "Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?" ünitesinin ‘’Güzel Davranışlarda Bulunalım" konusu işlenirken Hz. İbrahim'in özellikle babası ile konuşmaları çocuklara örnek olarak gösterilebilir. İnsanın kendi ile aynı fikirde olmayan biriyle özellikle de büyüğü ile nazik ve kibar konuşmasının gerekliliği vurgulanabilir. Babası ile Hz. İbrahim'in diyaloğu drama şeklinde canlandırılabilir.

5. sınıfta "Kur'ân-ı Kerim'in Temel Eğitici Nitelikleri" ünitesinde "Allah'ı Arayan İnsan: Hz. İbrahim" konusunda özellikle Hz. İbrahim'in akıl yürütmeleri bir drama şeklinde sunularak kıssa daha renkli hale getirilip anlatılabilir. Çocuklara ayrıca "Siz başka hangi şekillerde akıl yürüterek Allah'ı bulurdunuz ?" sorusu da yöneltilerek öğrencilerin yorum yapmaları istenebilir.

6. sınıfta ise "İslamın Sakınılmasını İstediği Bazı Davranışlar" ünitesinde "Anne-Baba ve Büyüklere Saygısızlık" konusunun anlatımında bu kıssadan yararlanılabilir. Hz.

---

[209] Erbilgin, İ. , **Müslümanın El Kitabı**, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2012, s. 45.
[210] Kutup, **Kur'ân Işığında Peygamberler**, s. 73-74.

İbrahim'in putperest babasına karşı tavrı örnek verilerek öğrencilere anne-baba hakkının önemi belirtilebilir.

7. sınıfta "İslam Düşüncesinde Yorumlar" ünitesinin "Dinde Zorlama Yoktur" konusu için Hz. İbrahim'in başta babası olmak üzere kavmini tevhide davet etmesindeki tavrı örnek gösterilebilir. İbrahim peygamberin insanları hak yola davetinde zorlama ve baskı yapmadığı, aksine onları ikna için akli deliller sunduğu belirtilebilir.

Yine "Melek ve Ahiret İnancı" ünitesinin "Kıyamet ve Yeniden Dirilme" bölümünde anlatımı kolaylaştırmak adına Hz. İbrahim'in kıssasında kuşların dirilmesi kısmı öğrencilere anlatılabilir.

8. sınıf için "Kur'ân'da Akıl ve Bilgi Davranışlar" ünitesinin "Kur'ân Aklımızı Kullanmamızı İster" konusunun işlenişinde Hz. İbrahim'in akıl yürüterek Allah'ı buluşu ile kavminin hiç düşünme ihtiyacı hissetmeden atalarının dinine inanışları karşılaştırılmalı olarak öğrencilere verilebilir. Daha sonra hangi davranışın doğru olduğu çocuklara sorulabilir. Cevaplar alınrak hep birlikte yorumlanır ve sonuca varılır.

9. sınıf DKAB dersinde "Hz. Muhammed'in Hayatı" ünitesinde "Hz. Muhammed'in Hicreti" konusunda bu hikâyedeki özellikle Hz. İbrahim'in memleketinden ayrılışı bölümü anlatılarak öğrencilerin peygamberimizin hicretini yorumlamaları istenebilir.

Böylece öğrencilerin hicret kavramını, sebeplerini, sonuçlarını ve psikolojik boyutunu anlamaları sağlanabilir.

10. sınıf "Allah İnancı" ünitesinin, "Ahirete İman" konusunda kıssanın özellikle Hz. İbrahim'in yeniden dirilmeyi görmek istemesi bölümü anlatılarak bunun Allah için zor olmadığı örneklendirilerek anlatılabilir.

11. sınıf "İnsan ve Kaderi" ünitesinde "Tevekkül" konusunun işlenişinde Hz. İbrahim'in ateşe atılması olayı anlatılabilir. Zira tüm görev ve sorumluluklarını yerine getiren Hz. İbrahim kendi elinde olmayan güç bir durumla karşılaşmış, bunun sonucunda büyük bir teslimiyet ve tevekkül örneği göstermiştir. İbrahim peygamber, en zor anında Allah'a dayanıp güvendiği için de ateş onu yakmamıştır.

12. sınıf "Yaşayan Dinler ve Benzer Özellikleri" ünitesinin "Vahye Dayalı Dinler" konusunda Hz. İbrahim peygamberin üç büyük dinin ortak atası olduğu ancak günümüzde onun Hanif dinini temsil eden dinin "İslam" olduğu açıklanabilir. Bu konu işlenirken Hz. İbrahim'in çocuklarından da bahsetmek sûreti ile Hristiyanlık ve Yahudiliğin kökenleri öğrencilere anlatılabilir.

4.3.7. Hz. İsmail ve Öğütleri

Hz. İbrahim ilk eşi Sare'den çocuğu olmayınca eşinin isteği üzerine Hacer ile evlenmiştir. İlerleyen yaşına rağmen Hz. İbrahim Allah'tan kendisine bir çocuk vermesini istemiştir. Allah onun duasını kabul etmiş ve İsmail adında bir oğlan çocuğu ihsan etmiştir (Saffat, 37/100-101). Hz. İbrahim, eşi ve oğlunu alarak Mekke bölgesine gelmiş, Sare ise Filistin'de kalmıştır. Hz. İbrahim ve Sare'nin ilerleyen yaşlarına rağmen sonradan İshak isminde bir oğulları daha olmuş, o da Allah'ın sevip seçtiği bir kul olarak peygamberlikle müjdelenmiştir.

İsmail, ismi "Allah'a yükselmek" anlamında olup, "varlıklar arasında üstün bir makama sahip kişi" demektir. Hz. İsmail sözüne sadık, sabırlı, hakka tabi, seçkin bir kişiliğe sahip ahlaklı bir insandır. Hz. İsmail'in özellikle çocukluk dönemi ibretlerle doludur.

Hz. İbrahim, eşi Hacer ve oğlu İsmail'i Filistin'den alıp Mekke'nin bulunduğu bölgeye getirmiştir. O dönemde burada kimse bulunmamaktadır. Hz. İbrahim, eşi Hacer'e Allah'ın emri üzerine kendisini ve oğlunu burada bırakıp, Filistin'e geri döneceğini bildirmiştir. Hz. Hacer bu durumu Allah'ın istediğini öğrenince büyük bir teslimiyet örneği göstererek Mekke'de kalmayı kabul etmiştir. Hz. İbrahim, eşi ve oğlunun yanından ayrılınca Allah'a niyazda bulunarak "*Ey Rabbimiz! Ben çocuklarımdan bir kısmını senin mukaddes evinin yanında, ekin bitmez bir vadiye yerleştirdim. Ey Rabbimiz! Namazı gereği gibi kılsınlar diye, artık bir kısım insanların kalplerini onlara meylettir. Şükretmeleri için de o belde halkını bir kısm meyvelerle rızıklandır, Rabbimiz! Doğrusu Sen, gizlediğimizi de açığa vurduğumuzu da bilirsin. Yerde ve gökte hiçbir şey Allah'tan gizli kalmaz*" (İbrahim, 14/37-38.) şeklinde dua etmiştir.

Çölde oğlu ile bir başına kalan Hacer, yanındaki su ve yiyeceklerle bir müddet idare etmiş ancak su tükenince yakınlarda su aramaya başlamıştır. Safa ve Merve tepeleri arasında koşturup bir su arayan Hacer, sonunda oğlu İsmail'in bulunduğu yerden fışkıran bir su görmüştür. Bu akan su Allah'ın onlara ikramı olan Zemzem suyudur. Hayat kaynağı olan bu su ile birlikte zamanla ıssız olan bu yer etraftan gelen insanlarla dolmaya başlamış, böylece Allah'ın övdüğü Mekke şehri kurulmuştur.

Hayatlarını Mekke'de devam ettiren Hacer, burada oğlunu büyütmüş uzun bir aradan sonra Hz. İbrahim'in ziyaretlerine gelişi ile sevinmiştir. Hz. İbrahim, eşi ve oğlu ile hasret gidermiş bir sûre onların yanında kalmıştır. Bu sûre içinde Hz. İbrahim,

rüyasında oğlu İsmail'i kurban ettiğini görmüştür. Üst üste tekrar eden bu rüyayı Hz. İbrahim, oğluna anlatmış onun fikrini sormuştur. (Saffat, 37/102) İsmail, babasına emrolunduğu şeyi yapmasını, kendisini sabredenlerden bulacağını söylemiştir. Hz. İbrahim, bir gün rüyasını gerçekleştirmek istemiş ancak Yüce Allah bu imtihanı kazandıklarını belirterek onlara bir kurbanlık göndermiştir. Teslimiyeti ile Allah İbrahim'i Kur'ân- Kerim'de övmüş onu sonraki ümmetlere örnek göstermiştir (Saffat, 37/103-111).

Hz. İbrahim'in Mekke'yi ziyaretlerinden birinde iyice büyümüş olan oğlu İsmail'e Allah'tan bir emir aldığını buradaki yüksekçe bir tepeye Kâbe'yi inşa edeceğini söylemiştir.[211] Bu konuda Kâbe'nin daha önce Hz. Âdem tarafından inşa edildiğine dair söylenen bilgiler isrâiliyyat haberlerdir.[212] Baba oğul çalışarak Kâbey'i yapmaya başlamışlar, temeller yükselince Hz. İbrahim, Allah'a soyundan ona teslim olacak, ona ibadet edecek bir ümmet getirmesini, tevbelerinin kabul olmasını ve içlerinden onlara âyetler okuyacak, kitabı ve hikmeti öğretecek, onları kötülüklerden alıkoyacak bir peygamber göndermesi için Rabbine dua etmiştir.[213]

Allah'ın evi olan Kâbe tamamlanınca sıra hac ibadetinin insanlara duyurulmasına gelmişti. Allah, İbrahim peygambere uzaktan yakından, yürüyerek ya da bineklerle insanların kendi iyilikleri için buraya gelip ziyarette bulunmalarını ilan etmesini emretmiştir. (Hac, 22/27-29) Allah, âyetinde bu emri yerine getirenler içinde Hz. İbrahim'in makamını namaz yeri kıldığını bildirmiştir.

Hz. İbrahim'in, vefatından sonra peygamberlik görevi Hz. İsmail'e verilmiştir. Tüm peygamberler gibi Hz. İsmail' de insanları tevhid'e, namaza, zekâta, doğruluğa davet etmiş bu görevini son nefesine kadar sürdürmüştür (Meryem, 19/ 55).

---

[211] Ez-Zebidî, **age.** , s. 126.
[212] Aydemir, **Tefsirde İsrâiliyyat**, s. 371-372.
[213] **Bakara**, 2/127-129. ; Hz. İbrahim'in Allah'tan kendi neslinden elçiler göndermesi ile ilgili bkz. **Bakara**, 2/124.

Hz. İsmail'in hikâyesinden çıkaracağımız öğütler:

— Allah'ın ilerleyen yaşına rağmen Hz. İbrahim'e evlat ihsan etmesi ile bizim için imkânsız gibi gözüken şeylerin Allah'ın dilemesi ile nasıl mümkün olduğunu, yine Allah'ın zor durumda kalmış ve kendine tevekkül etmiş kuluna yardımını esirgemediğini göstermektedir. Allah kulunu seven, dua edildiğinde ona icabet eden, kalpten ve gönülden yapılan hiçbir niyazı boş çevirmeyen sonsuz kudret sahibi tek varlıktır.

— Hz. Hacer'in inanmış bir kadın olarak üstün vasıfları bu kıssada görülmektedir. Hacer, imanın en saf haliyle yeniden inşa edildiği, herşeyden bağımsız olan bir kadın ruhunu temsil etmektedir. O günden günümüze bizlere rehberlik ederek, hiç kimsenin olmadığı, hiçbir sesin duyamayacağı kadar ıssız olan bir yerde, yalnız Allah'a dayanıp güvenileceğini, teslimiyetin tepeye vurmadan inanç ve imanın olamayacağını göstermektedir. Yine Hz. Hacer gibi bir cariyenin dirâyeti sayesinde dünyanın merkezi olan Mekke şehri kurulmuş, böylelikle sınıf farkı alt üst edilmiş insanlığa bir ders verilmiştir. O zorluklara bir kadın olarak göğüs gererek iman meselesinin kadın-erkek meselesi olmadığını bir insan meselesi olduğunu göstermiştir.[214]

— Hz. İbrahim'in oğlunu kurban etme hadisesinde de babalık duygusuna karşın imanın ağır basmasını ve Allah'a gösterilen sonsuz teslimiyeti görmekteyiz.[215] Kurban ibadeti, insanın Allah'a yaklaşması için en sevdiği şeylerden vazgeçebilmesini temsil etmektedir. Bütün sevgiler Allah sevgisine kurban edilirse gerçek tevhid inancına ulaşılabilmektedir. İman tevhidi, tevhid de teslimiyeti gerektirmektedir. Bedenini ateşe, malını misafirine ve hayır yapmaya harcamış olan Hz. İbrahim bu defa oğlunu, canından bir parçayı kurban etmek isteyerek kulluk yolundaki üstün makamını bizlere göstermiştir. Her kadın Hz. Hacer gibi Allah yolundaki eşine, her çocuk da İsmail gibi hak yolundaki babasına ve Rabbine kurban olmalıdır.

— Kurban ibadetinin anlatıldığı bu kıssada bir taraftan da Hz. İsmail'in soyundan gelen Mekke müşriklerine bir uyarı yapılmaktadır: Eğer sizler bu iki peygamberin soyundan geldiğinizi ve İslam'ı kabul etmeyerek onların dinlerini ve geleneklerini devam ettirdiğinizi düşünüyorsanız yanılıyorsunuz. Çünkü onlar ucunda

---

[214] Ramazanoğlu, Y. , *" Sare ve Hacer"*, **Vahiy Sürecinde Kadın Oradaydı**, Elest Kitapları, İstanbul, 2013, s. 42-59.

[215] Kutup, **Kur'ân'da Edebi Tasvir**, s. 248.

ölüm dahi olsa bir olan Allah'a iman ediyorlardı siz ise Allah'a tabi olmak yerine, onun peygamberini yalanlıyorsunuz.[216] Bu ikaz ile Mekke müşrikleri İslam'a davet edilmiş, inançlarının yanlışlığı gözler önüne serilmiştir.

— Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in Kâbe'yi inşa etmeleri ile de İslam'ın ilk dönemlerinde Kâbe'yi elinde bulunduran müşriklere Kâbe'nin asıl sahibinin Allah olduğu hatırlatılırken aynı zamanda onların bu mabedin özüne uygun hareket etmeleri istenmektedir.[217]

4. sınıf DKAB dersinde "Hz. Muhammed'i Tanıyalım" ünitesinin "Hz.Muhammmed'in Aile Büyüklerini Tanıtalım" konusunun işlenişinde Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in hikâyesi anlatılabilir. Özellikle Mekke şehrinin kuruluşu anlatılarak çocukların peygamberimizin atalarını ve yaşadığı çevreyi daha yakından tanıması sağlanabilir.

5. sınıf dersinde ise "İbadet Konusunda Bilgilenelim" ünitesinin "Başlıca İbadetler" konusunda Hac ibadeti ve Kurban ibadeti anlatılırken Hz. İsmail'in kıssasından yararlanılabilir. Bu konuların hikâye türü bir anlatımla işlenmesi öğrenmeyi daha etkili kılacaktır.

6. sınıfta "Son Peygamber Hz. Muhammed" ünitesinin "Hz. Muhammed'in Çağrısı: Mekke Dönemi" konusunda Mekke şehrinin kuruluşu ve Kâbe'nin inşası anlatılarak çocuklara o döneme doğru bir yolculuk yaptırılabilir. Kâbe'nin önemi anlatılırken, Mekke müşriklerinin Kâbe'yi putlarla doldurarak nasıl yanlış ve sapık din anlayışına sahip oldukları anlatılabilir.

7. sınıfta ise "Hz. Muhammed" ünitesinde peygamber efendimizin atalarından olan Hz. İsmail'in hayat hikâyesi anlatılmak sûretiyle tevhid mücadelesinin ne kadar zor şartlarda yapıldığı ve peygamberimizin de bu mücadeleyi devralarak en güzel şekilde devam ettirdiği örneklerle anlatılabilir.

8. sınıfta " Zekât, Hac ve Kurban İbadeti" ünitesinde hac ve kurban konuları Hz. İsmail peygamberin kıssası ile canlandırılarak anlatılabilir. Her iki ibadetin de aslında ne demek olduğu, bu ibadetlerde yapılan uygulamaların nasıl ortaya çıktığı bir hikâye şeklinde çocuklara verilebilir.

---

[216] Abay, **age.** , s. 83.
[217] Abay, **age.** , s. 84.

9. sınıf DKAB dersinin "Hz. Muhammed'in Hayatı" ünitesinde "Hz.Muhammed'in Doğduğu Ortam" konusunun işlenişinde Hz. İsmail'in hikâyesi anlatılarak Mekke'nin kuruluşu ve ilk ibadet mekânı olarak Kâbe'nin inşası anlatılabilir.

10. sınıf "İslamda İbadetler" ünitesinde hac ve kurban konusunun işlenişinde Hz. İsmail kıssası yararlanacağımız önemli bir kaynaktır.

11. sınıf "Aile ve Din" ünitesinde özellikle Hz. İbrahim'in oğlu İsmail ve eşi arasındaki aile bağları ve bu bağlılığın Allah'ın rızasına tabi olduğu vurgulanabilir. Ailedeki bireylerin ne kadar zor günler geçirmiş olsalar da birbirlerine destek olmaları gerektiği ve bu konuda Allah'tan yardım istemeleri durumunda Allah'ın yardımının da onlara ulaşacağı öğrencilere bu kıssa vasıtası ile anlatılabilir.

12. sınıf "İslam ve Barış" ünitesinde "Barış İçinde Yaşamak Bir İhtiyaçtır" konusunun işlenişinde Hz. Hacer ve oğlu İsmal'in Mekke'nin ilk kurucularından oldukları, zemzem suyunu bulmaları ile birlikte bu suyu etraftan gelen insanlarında kullanmalarına izin vererek barış ve huzur içinde yaşanabilecek bir şehir kurdukları anlatılabilir. Barış ortamını oluşturmanın ne kadar güzel olduğu, ancak oluşturulan zulüm ortamının ise ne kadar kötü olduğu vurgulanabilir.

4.3.8. Lut Kavmi ve Öğütleri

Hz. İbrahim peygamber döneminde yaşayan Lut kavmi o güne kadar hiçbir kavmin yapmadığı bir ahlaksızlığı yapmakta olan azgın ve sapık bir kavimdir. Kur'ân'da isimleri Sedum olarak geçen bu kavmi ikaz için Allah peygamber olarak Hz. Lut'u görevlendirmiştir. Lut, Hz. İbrahim'in yeğeni olup, ona inanan ilk kişilerden biridir. (Ankebut, 29/26) Lut peygamber Kur'ân'da ilim ve hikmet sahibi, rahmete ermiş ve Allah'ın iyi bir kulu olarak anılmaktadır (Enbiya, 21/74-75).

Hz. Lut, kavmini bu sapıklıktan kurtarmak için uyarmış, onlara Allah'tan sakınmaları gerektiğini hatırlatmıştır. Ancak tüm ikazlara rağmen kavminden olumlu bir cevap alamamış hatta onlar tarafından yalancılıkla suçlanmıştır. Her ne olursa olsun tebliğ vazifesine devam eden Lut, kavmini kadınları bırakıp erkeklere yaklaşmalarından ötürü kınamış, bunun cahilce bir hareket olduğunu onlara söylemiştir (Şuara, 26/160; A'raf, 7/81-82).

Sedum halkı doğruları duymaktan rahatsız olunca Lut (a.s.)'ı ve ailesini memleketlerinden kovmakla tehdit etmişlerdir. Bunun karşısında Hz. Lut, bu ahlaksızlığa devam ederlerse Allah'ın azabının kendilerine geleceğini belirtip onlardan

tevbe etmelerini istemiştir. Lut kavmi ahlaksızlıkta son hadde ulaşmışlar, Lut (a.s.)'dan Allah'ın azabının kendilerine gelmesini istemişlerdir.

Lut (a.s.) ile aynı dönemde yaşayan İbrahim (a.s.)'a Allah meleklerini göndererek ona ilerleyen yaşına rağmen İshak adında bir çocuk müjdelemiş hem de Lut (a.s.)'ın kavminin helâk olacağını haber vermiştir. Melekler İbrahim (a.s.)'a Lut ve ona inananların kurtulacağını ancak eşi ve geride kalanların helâk olacağını belirtmiştir (Ankebut, 29/31-32).

Elçiler İbrahim peygamberin yanından ayrılıp Hz. Lut 'un yanına geldiler. Lut (a.s.) genç ve güzel bu erkekleri evinde görünce endişelendi, onların daha önce buralarda görülmeyen yabancılar olduğunu onlara söyledi. Bir sûre sonra durumdan haberdar olan Sedum kavmi, Lut (a.s.)'ın yanına gelip elçilerin kendilerine verilmesini istediler. Lut peygamber, misafirlerini korumak için isterlerse kızlarını evlenmeleri için onlara verebileceğini söylese de kavmini bu duruma ikna edemedi. Sonunda Lut peygamberin çaresizliğini gören elçiler, melek olduklarını söyleyip kavmine azap için geldiklerini haber verdiler.

Melekler, Lut (a.s.)'a kendisine inananlarla birlikte şehirden ayrılmasını, yalnız eşini geride bırakmasını tembihlediler (Hud, 11/81). Sabaha karşı Lut kavmi, üzerlerine yağan taş yağmuru ile helâk oldu. Bu korkunç helâktan sadece bir ev halkı kurtulmuştur (Zariyat, 51/35-36). Kur'ân'da Lut kavmi için alt-üst olan memleket anlamında "el-mü'tefikat" tanımı kullanılmıştır (Tevbe, 9/70). Alt-üst olan şehir kalıntılarının da ibret olsun diye Allah tarafından korunduğu, bir işaret olsun diye bırakıldığı Kur'ân'da belirtilmektedir (Hicr, 15/77-78). Lut kavminden geriye kalan iki kelime vardır: Bunlardan biri "İbret ", diğeri ise " İşaret" tir.[218]

Ahlak, toplumu ayakta tutan, onun varlığını sürdürmesi için gerekli olan önemli bir unsurdur. Geçmiş ümmetlerin çoğunun yok oluşlarının sebebinin ahlaki çöküntüye uğramaları olduğu görülmektedir. Allah yeryüzünde insanların tabiatlarına uygun olacak şekilde bazı kurallar koymuştur. Allah'ın bu yasaları her dönem ve devir geçerli olan evrensel kurallardır. İşte Lut kavmi bu ilahi yasanın dışına çıkmış, insan fıtratına aykırı bir davranış sergilemiştir. Aynı zamanda ölçüyü aşmışlar, kadın ve erkeğin nikah birlikteliği ile bir aile kurmaları ölçüsünü bırakıp, hem cinsleri ile birlikte olarak bir

[218] Çakan - Solmaz, **age.** , s. 78.

ölçüsüzlük örneği sergilemişlerdir.[219] Bozulan ahlaki yapı da onların sonunu getirerek tüm insanlığa ibret olacak bir hikâyenin kahramanları olmuşlardır.

Bu kıssa da ailenin toplum yapısı açısından ne kadar önemli olduğunu, onun olmadığı ya da sorunlu olduğu yerlerde huzurun olmayacağını bizlere göstermektedir.

Bu kıssa 4. ve 5. sınıfların yaşlarına uygun olmadığı için öğrencilere anlatılmayabilir.

6. sınfda ise "Kur'ân-ı Kerim'in Ana Konuları" ünitesinin "Ahlak" konusunda genel hatları ile onların yaşlarına uygun olarak bu kıssa anlatılabilir. Allah'ın kadın ve erkeği farklı özelliklerle birbirlerini tamamlasınlar diye yarattığı belirtilerek kadının erkeğe erkeğin de kadına benzemesinin ahlak dışı bir olay olduğu öğrencilere vurgulanabilir. Hatta ergenlik dönemine geçiş sûrecinde olan çocuklar için, konunun bu yönü ile ele alınması bu duruma dinin bakış açısını göstermesi bakımından önem arzetmektedir.

7. sınıf DKAB dersinin "Din ve Güzel Ahlak" ünitesinde güzel ahlakın bir bütün olduğu insanın fıtratına uygun davranması gerektiğine vurgu yapılarak kıssa genel hatları ile anlatılabilir.

8. sınıfta ise "İslam Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar" ünitesinde "Başkalarına Zarar Vermek" konusu işlenirken kişinin sadece başkasına değil İslam fıtratına uygun davranmazsa kendisi de zarar verebileceği anlatılabilir. Kıssa buna örnek olarak gösterilebilir. Tabi kıssanın ana hatları ile anlatımına dikkat edilmelidir. Birde günümüzde özellikle gençler arasında yaygınlaşan kadının erkeğe, erkeğin de kadına benzemesi durumunun İslam dininde yasaklanmış olduğuna vurgu yapılarak bunun insana yapılacak en büyük haksızlık olduğu öğrencilere ifade edilebilir.

9. sınıf "İnsan ve Din" ünitesinde "Dinin İnsan Hayatındaki Yeri ve Önemi" konusunun işlenişinde dinin insanın mutluluk ve huzurunu sağlamayı hedefleyen ilahi kurallar bütünü olduğuna vurgu yapılarak kıssada bu kuralların aşıldığı anlatılabilir. Allah'ın insan için fıtratına uygun bir aile hayatı belirlediği bunun aksi durumların insan ve toplumlar için bir felaket olduğu öğrencilere genel olarak hikâye üzerinden örneklendirilerek anlatılabilir.

10. sınıfta ise bu kıssaya "Kur'ân ve Yorumu" ünitesinin "Kur'ân'ın Temel Amaçları" konusunun işlenişinde yer verilebilir. Allah'ın Kur'ân'da yer alan kıssalar vasıtası ile insanı doğru bir inanç ve davranışa sevk etmek istediği anlatılabilir. Lut

[219] Okumuş, E. , **Kur'ân'da Toplumsal Çöküş**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2015, s. 136-136

(a.s.)'ın bu amaç için çalıştığı kavmini yanlış inanış ve yanlış davranışlardan men etmek için uğraştığı belirtilebilir. Lut kavminin büyük bir sapıklık içinde olduğu tüm uyarılara rağmen yaptıkları ahlaksızlığın acı sonunun günümüz insanına ibret olduğu öğrencilere hatırlatılabilir.

11. sınıfta "Aile ve Din" ünitesinin işlenişinde Allah'ın kadın ve erkeği birbirinden farklı özelliklerde yarattığı, bu yüzden birbirlerinin yerine geçmek ya da birbirlerine benzemek gibi gayri ahlaki davranışların İslamda hoş karşılanmadığı çocuklara bu hikâye vasıtası ile anlatılabilir. Ailenin kurumunun toplum için önemi vurgulanarak inananların her türlü ahlaksız davranışlardan uzak olması gerektiği öğrencilere sebep sonuç ilişkisi içinde ifadeedilebilir.

12. sınıf "Dünya Hayatı ve Ahiret" ünitesinin "Hayat Amaçsız Değildir" konusunun işlenişinde genel anlamda bu kıssadan yararlanabiliriz. Lut kavminde olduğu gibi ne yazık ki, günümüzde belli bir kesimin hayatı sadece gayri ahlaki davranışları özgürce yaşamaktan ibaret düşünmelerinin yanlışlığı bu hikâye aracılığı ile öğrencilere anlatılabilir. Allah'ın sapıklık ve haddi aşmak olarak gördüğü bu durum hiçbir zaman hayatın amacı ve anlamı olmamalıdır. İnsan yapısına ters olan bu sapkınca hareket sonuçta insana gerek dünyada gerekse ahirette ziyandan başka bir şey getirmeyecektir.

4.3.9. Hz. Yusuf ve Öğütleri

Hz. Yusuf'un babası olan Hz. Yakub, İshak (a.s.)'ın oğludur. Her ikisinin de peygamberliği Kur'ân'da müjdelenmiştir (Hud, 11/71). Yakub (a.s.) 'ın lakabı İsrâil'dir. Onun soyundan gelenlere İsrâiloğulları; Yakub'un oğullarının soyundan gelenlere de" torunlar anlamında "esbat" adı verilmiştir.[220] Hz. Yakub, dini bütün, sabırlı, salih, hidâyete ermiş, Allah'ın sevdiği seçkin ve hayırlı bir kişidir (Sad, 38/45-46; Enbiya, 21/72; Yusuf,12/83; Enam, 6/84; Saffat, 37/47). Yakup (a.s.), mal bakımından zengin ve on iki çocuk sahibi bir peygamberdir. Kendisi hayatında hem evlat acısını yaşamış hem de evlatlarının ihanetlerini görmüş ve bunlarla imtihan olmuştur. Her ikisine de sabrederen Hz. Yakub (a.s.) böylece üstün makamlara ulaşmıştır.

Yakub (a.s.)'ın son iki çocuğundan biri Yusuf diğeri de kardeşi Bünyamin'dir. Yusuf peygamber Kur'ân'da ihlaslı, ilim ve hikmet sahibi, rüya yorumlamayı bilen, güzel bir yaratılışa sahip, mülk ve saltanat sahibi olarak anlatılmıştır. Hz. Yusuf'un

[220] Abay, **age.** , s. 85.

hayat hikâyesi, Kur'ân'da kıssaların en güzeli anlamına gelen "Ahsenü'l-Kasas" (Yusuf, 12/3) olarak isimlendirilmiştir.

Kıssa, Cenab-ı Hak tarafından en güzel bir üslup ile dile getirilmiştir. Düşünerek okuyan kişinin tesirinden uzun sûre kurtulamayacağı bir özelliğe sahiptir. Teferruattan ve lüzumsuz her türlü anlatımdan uzaktır. Peygamberimizin kısa bir kaç hadisi dışında Yusuf hikâyesi ile ilgili fazla bir açıklaması yoktur. Çünkü kıssada tefsiri ve açıklamayı gerektirecek fazla bir husus bulunmamaktadır. Önemli olan bu kıssayı okuyup ibret alabilmektir.[221]

Yusuf (a.s.)'ın hikâyesi bütün bu güzellikleri ile birlikte "Bir kişiden ne çıkar? " sorusunun cevabını bizlere vermektedir. İman, ihlas, ehliyet, basiret, iffet, sabır ve sebatla tek bir kişinin koskoca bir toplumu nasıl şekillendirebileceğinin günümüz insanına göstergesidir.[222] Kur'ân'da övülen bu kıssa kâfirlere, mü'minlere ve peygamberimizin şahsına ait birçok mesajlar taşımaktadır.

Sezai Karakoç bu kıssa ile ilgili eserinde *"Hakikat ve uygarlığın varoluş hikmeti önderliğini Hz.Âdem, varoluşun temellenmesini Hz.Nuh, inanç temellemesinin ve İnanmışlar Milletinin kurulması Hz.İbrahim, Devlet düşüncesi, ilkeleri ve girişimi de Hz.Yusuf ile gerçekleşmiştir. Ancak bu devlet, dünya devleti olup, dünyacı devlet değildir."*[223] diyerek, Hz.Yusuf'a farklı bir açıdan bakmamızı sağlamıştır.

4.3.9.1. Hz. Yusuf'un Rüyası ve Kuyuya Atılışı

Hz. Yusuf (a.s.), bir gün rüyasında on bir yıldız, güneş ve ayın kendisine secde ettiğini gördü. Bu rüyayı babasına anlatınca babası ona rüyasını kardeşlerine kesinlikle anlatmamasını, yoksa ona zarar verebileceklerini söyledi. Yakup (a.s.), rüyayı yorumlayarak Allah'ın, Yusuf'a rüya yorumlamayı öğreteceğini, atalarına olduğu gibi ona da ikram ve ihsanda bulunacağını belirtti.

Hz. Yakub (a.s.), çocuklarının içinde en çok Yusuf'u sevmekteydi. Onun ileride peygamber olacağını bildiği için onun eğitimi ile meşgul olur, vaktinin büyük bir kısmını ona ayırırdı. Babalarının Yusuf'a duyduğu bu sevgi kardeşlerinde kıskançlığa sebep oldu. Bu kıskançlık duygusu zamanla öyle arttı ki, Yusuf'tan kurtulmayı düşünmeye başladılar (Yusuf, 12/8-9). Kardeşler babalarının kendilerini daha çok

---

[221] Aydemir, **İslami Kaynaklara Göre Peygamberler,** s. 75.
[222] İslamoğlu, **age.** , s. 143.
[223] Karakoç, S. , **Yitik Cennet,** Diriliş Yayınları**,** İstanbul, 2014, s. 83-84.

sevmesini istiyorlardı. Bu kıskançlık hissi onların gözlerini öyle bir karartmıştı ki, sonunda Yusuf (a.s.)'ı bir kuyuya atmaya karar verdiler.

Bir gün bu planlarını gerçekleştirmek için Yakup (a.s.)'ın yanına giderek Yusuf'u dışarıda gezdireceklerini ve ona çok iyi bakacaklarını söyleyerek Yusuf'u götürmek için ondan izin istediler. Hz. Yakub (a.s.), onu kurdun yemesinden korkarım dese de oğulları onu ikna ederek Yusuf'u alıp götürdüler. Hz. Yusuf (a.s.)'ı uzakta bir yere götürüp, onu bir kuyunun dibine bıraktılar.

Akşam olup da eve gidince ağlayarak babalarına "Biz yarış yapıyorduk, Yusuf eşyaların yanındaydı, döndüğümüzde Yusuf'u bir kurt yemiş" dediler. Başka bir hayvanın kanını buladıkları gömleğini de babalarına ispat için getirdiler. Olup bitenin farkında olan babaları sabredeceğini söyleyerek Allah'tan bu konuda kendisine yardım etmesini istedi. Kuyuda bir müddet kalan Yusuf'u orada konaklayan bir kervan bularak kuyudan çıkardı. Onu yanlarında alıkoyup çok ucuz bir fiyata köle olarak sattılar (Yusuf, 12/19-20).

Mısır'da onu satın alan kişi, karısına çocuğa iyi bakmasını, ondan faydalanabileceklerini hatta onu evlad dahi edinebileceklerini söyledi. Böylece Yusuf (a.s.) için Mısır'da yeni bir hayat başlamış oldu. Mısır, o dönemin sosyal hayatı gelişmiş, müreffeh, güçlü bir şehriydi. Buraya köle olarak gelen Yusuf (a.s.)'a Allah üstün meziyetler vermiş (Yusuf, 12/21-22) onu burada sahipsiz bırakmamıştır.

Kıssa Yusuf (a.s.)'ın rüyası ile başlamaktadır. Rüyalar, âlem-i mülk ve âlem-i gayb arasında kalan misal âlemine aittir. Temsil âlemi olan bu âlemde rüyalar tasdik edilemiyeceği gibi, tekzib de edilememektedir. Ta'bir, "geçit" anlamına gelmektedir. Ancak ta'bir edilebilen rüyalar, misal âlemine ait sembollerdir. Bu sembolleri çözüp rüyaları okumak için dar geçitlerden geçmek, bu iş için de yorulmak gerekmektedir.[224]

Yusuf (a.s.)'ın gördüğü rüya bizlere anlatmaktadır ki; rüyalara tam anlamı ile itibar edilmese de ihlaslı gönüllerden gelen ve yine hikmetli bir şekilde yorumlanan rüyaların gerçeklik payının olduğu görülmektedir. Bu yüzden görülen rüyalar salih insanlara söylenmeli, hasedçi kimselere anlatılmamalıdır. Bu konuda peygamberimiz "*Kıyamet yaklaşınca, mü'minin rüyası, neredeyse yalan söylemeyecek. Esasen mü'minin*

[224] İslamoğlu, **Kur'ân Sûrelerinin Kimliği,** s. 145.

rüyası, peygamberliğin kırk altı cüzünden bir cüzdür. Peygamberlikten cüz olan şey yalan olamaz." [225] buyurmaktadır.

Her ne olursa olsun bir babanın da evlatlarına karşı adaletli davranması ve onları birbirlerinden ayırmaması gerekmektedir. Bu konuda fırsatı değerlendiren şeytan kardeşlerini Yusuf'a karşı doldurmuş ve onları kardeş düşmanı haline getirmiştir. İnsan bir defa şeytana uydu mu, hased ateşi o kalplerde bir daha yandı mı, kurt olanlar kuzu postuna bürünebilmektedir.[226]

Hz. Yakub, Yusuf'un rüyasını yorumlamış bu konuda gerekli tedbirleri almış olsa da Allah'ın takdirine engel olamamıştır. Bazen insan bir konuda elinden geleni yapsa da imtihan gereği Allah'ın dilemesinin önüne geçememektedir.

Yakub (a.s.), Yusuf'u yetiştiren bir sevgi ile sevmektedir. Yusuf'u çocukluğundan beri besleyen bu sevgi onu olgunlaştırmış, hayata hazırlamış ve kemale erdirmiştir. Bu sevgiden bir anda mahrum kalan Yakub (a.s.)'ı ayakta tutan ise onun engin sabrı olmuştur. Çünkü sabır insanın tüm zorluk ve meşakkatleri aşmasındaki yegane ilacıdır. Yine Yusuf'u kuyudan kurtaran da onun sabrı ve Allah'a tevekkülü olmuştur.

4.3.9.2. Hz. Yusuf'a Atılan İftira ve Zindan Hayatı

Köle olarak geldiği Mısır'da Allah, Hz. Yusuf (a.s.)'ı kimsesiz ve mazlum bırakmamıştır. Ona rüyaları nasıl yorumlayacağını öğretmiş, ergenlik çağına gelince de ona hikmeti ve bilgiyi vererek onu mükâfatlandırmıştır.

Yusuf (a.s.), genç ve yakışıklı, edep elbisesini giymiş bir erkekti. Hizmetinde bulunduğu hanımı ise bir gün onu kendine çağırdı, odanın kapılarını kapayarak onu tahrik etmeye çalıştı. Yusuf ise tüm bu şeytani davranışa rağmen nefsine yenilmedi ve günaha düşmekten Allah'a sığındığını, kocasına karşı böyle haksız bir olayda bulunmayacağını kadına söyledi (Yusuf, 12/24). Allah böyle bir fenalıktan Hz. Yusuf'u korudu, ancak kadın isteğinde ısrarlıydı. Yusuf, kadından kurtulmak için kaçarken gömleği yırtıldı. Kadın kapıda karşılaştıkları kocasına Yusuf'un kendisine fenalık yapmak istediğini bunun cezasının ya hapis ya da can yakıcı bir azap olduğunu söyledi. (Yusuf, 12/25) Yusuf ise bu durumu kabul etmeyerek asıl kendisini onun çağırdığını belirtti (Yusuf, 12/26) ve sabırla olayın neticelenmesini bekledi.

---

[225] En-Nevevi**,** Muhyi'd-Dîn**, Riyazü's- Salihin I-III,** Çev. : M. Emin Özafşar – Bünyamin Erul, DİB. Yayınları, C. II, Ankara, 2013, s. 222.

[226] Kutup, **Kur'ân Işığında Peygamberler**, s. 97.

Orada bulunmakta olan kadının yakınlarından bir kişi “eğer gömleği önden yırtılmışsa kadın doğru söylemiştir, şâyet gömleği arkadan yırtılmışsa Yusuf doğru söylemiştir” diye şahitlik etti. Bunun üzerine kadının kocası gömleğin arkadan yırtıldığını görünce karısının kurduğu tuzak için tevbe etmesini isterken Yusuf'u da bu olaydan kimseye bahsetmemesi için uyardı. (Yusuf, 12/26-29)

Bu olay şehirde duyulunca bazı kadınlar vezirin karısının kölesine âşık olduğunu söyleyerek onu küçümsediler. Bunu duyan vezirin karısı, tüm kadınları evine davet etti. İkramlarının yanında her birinin kullanması için de birer bıçak yerleştirdi. Yusuf'un yanlarına çıkmasını isteyince tüm kadınlar şaşkınlıklarından parmaklarını kestiler. Yusuf'un güzelliğinden dolayı parmaklarını kesen kadınlar “*Bu insan olamaz bu ancak bir melektir”* dediler. Vezirin karısı kınadıkları şeyin Yusuf olduğunu, onu istediğini ancak Yusuf'un iffetli davranıp onu reddettiğini, şâyet teklifini kabul etmezse bu defa onu zindana attıracağını söyledi. Yusuf (a.s.), zindanın vezirin karısının istediğinden daha hayırlı olduğunu söyleyerek bu teklifi reddetti ve Allah'a dua etti.

Hz. Yusuf (a.s.)'ın suçsuzluğu herkes tarafından bilinse de insanların bu konuda sûrekli konuşmalarından dolayı onu zindana attılar (Yusuf, 12/35). Zindana onunla birlikte iki kişi daha girdi. Bunlardan biri, Yusuf'a rüyasında şarap sıktığını, diğeri de başının üzerindeki ekmeği kuşların yediğini söyleyerek bu rüyaları yorumlamasını istediler (Yusuf, 12/36). Bu durumu fırsat bilen Hz. Yusuf (a.s.), onlara hak dini ve peygamberliğini anlatarak ilk tebliğ vazifesini yerine getirdi (Yusuf, 12/37-40). Daha sonra adamların rüyalarını yorumlamaya başladı.

Yusuf, arkadaşlarına hitaben “Biriniz efendisine şarap sunmaya devam edecek, diğeri ise asılacak ve kuşlar başından yiyecek” diyerek rüyalarını yorumladı. Sonra zindandan kurtulmasını düşündüğü arkadaşına buradan çıkınca efendisinin yanında kendisinden bahsetmesini istedi. Ancak şeytan bunu ona unutturdu ve Yusuf (a.s.)'ın kurtuluşu uzayarak bir kaç yıl daha zindanda kaldı (Yusuf, 12/41-42).

Mısır hükümdarı bir gün bir rüya gördü. Rüyasında "Yedi semiz ineği, yedi zayıf ineğin yediğini sonra yedi yeşil başak ve bir o kadar da kurumuş başak" gördüğünü söyleyerek bunun yorumlanmasını istedi. Birçok kişi buna yorum getirilemeyeceğini, bunların karışık rüyalar olduğunu söyleyerek yorum yapmak istemediler. Bunun üzerine zindandan çıkan adamın aklına Yusuf'un rüyaları yorumladığı ve kendisine söylediği sözü gelince durumu hükümdara bildirdi. Zindana giden adam hükümdarın rüyasını Yusuf'a anlattı ve bunlara bir yorum getirebilirse zindandan kurtulabileceğini söyledi.

Yusuf peygamber, hükümdarın rüyasını *"Yedi yıl boyunca ekin ekeceksiniz yediğinizin dışındaki buğdayları başağında bırakın, sonra ardından gelecek kıtlık yıllarında ise saklayacağınız az bir miktar hariç daha önce biriktirdiklerinizi yiyeceksiniz. Sonra bunun ardından bolluğa ve yağmura kavuşacağınız bir yıl gelecek* " diye yorumladı. (Yusuf, 12/45-49) Zindan arkadaşı Yusuf'un bu yorumunu hükümdara söyleyince kral onun yanına getirilmesini emretti. (Yusuf, 12/50) Yusuf, gelen elçiye suçsuzluğunun ortaya çıkmasını istediği için vezirin evindeki kadınların parmaklarını nasıl kestiklerini öğrenmesini istedi. Kral kadınları dinleyince Yusuf'un suçsuzluğuna kanaat getirdi ve onun zindandan çıkarılmasını istedi. Yusuf da vezire asla ihanet etmediğini, bunun ortaya çıkması için böyle bir yola başvurduğunu söyledi. Ve nefsinin kötülüğünden Allah'a sığınarak ondan merhamet diledi (Yusuf, 12/52-53) .

Kıssanın bu bölümünden alınacak öğütler:

— İnsanlar yapı itibari ile zayıf ve güçlü yönleri ile yaratılmış, hem etkileme hem de etkilenme yönü olan oldukça karmaşık bir varlıktır. Eğer insan nefsani duygularının esaretine girerse güçsüzleşmekte, ama aklını ve vicdanını dinlerse gücünün farkında olarak Allah'ın istediği halifelik makamına erişebilmektedir.[227]

— Kişi bir suçlama durumunda kendini kurtarmak için başkasına iftira atmamalıdır. Durum aleyhine olsa bile doğruluktan ayrılmamalı, gerçekleri gizlememelidir. Yine bu konuda yargısız infaz yapılmamalı, biri suçlanacaksa deliller iyi değerlendirilerek işlem yapılmalıdır.[228]

— Kadın ve erkeği şeytanın vesveselerine karşı koruyan hayâ duygusudur. Ancak bu durum kadında bir kat daha önemlidir. Çünkü gelecek nesillerin mimarı ve insan hamurunu şekillendirecek olan kadınlardır. İnsan, özellikle de kadın hayâ gömleğini çıkarırsa iman gömleği de çıkacağı için tüm bir toplum bu durumdan olumsuz yönde etkilenecektir.

— Vezirin karısının Yusuf (a.s.)'a olan sevgisi nefsani bir sevgidir. Onun güzelliğinden etkilenmesi gözlerini kör etmiş, gururunu ayaklar altına aldıracak bir işin içine girmesine neden olmuştur. Hâlbuki gerçek sevgi hiçbir zaman bitip tükenmeyen, insana üstün makamlar kazandırıp, kalp ve beden gözleri açacak olan Hakk'ın sevgisidir. Bu sevgiye ulaşmak diğer bütün sevgilerden üstün ve âlidir.

---

[227] Abay, **age.** , s. 94.
[228] Mutlu, **age.** , C.2, s. 233-234.

— Hikâye, bize göstermektedir ki, ahlak ve doğruluk insana er ya da geç daima kazandırmakta, iffetsizlik ve hayâsızlık ise her ne koşulda olursa olsun kaybettirmektedir.

— Yusuf peygamber doğruluğunun ve iffetinin mükâfatını zindandan çıkmak sûreti ile almış, vezirin karısı da ondaki bu üstün ahlaktan etkilenerek hatasını anlamış ve tevbe etmiştir. Bir kişinin hayâsı hem kendi kurtuluşu olmuş hem de başkalarının kurtuluşuna vesile olmuştur. İşte toplumların uyanışı her bir kişinin uyanışı ile gerçekleşecektir. Bu bakımdan Hz. Yusuf kıssası "Bir kişiden çok şey oluru" bizlere göstermesi bakımından örnek alınması gereken bir kıssadır.

— Yusuf hikâyesinde yer alan iki gömleğin bizlere anlatmak istediği ibretlik öğütler vardır. Birinci gömlek, Yusuf (a.s.)'a ait olduğu söylenen kanlı gömlektir. Yakub (a.s.)'ın oğulları insan olarak yalan söylerlerken, yalancı şahitliği kabul etmeyen kanlı gömlek doğruyu söyleyip gömleğin Yusuf'a ait olmadığını Yakub'a söylemiştir. Yakub (a.s.)'a bu doğruluğa karşı sabretmek düşmüştür. Hikâyedeki ikinci gömlek de kıssanın bu bölümündeki Yusuf'un üzerindeki yırtılan gömlektir. Vezirin karısı yalan söylemiş ancak gömlek yine doğruyu söyleyerek Hz. Yusuf (a.s.)'ı tadik etmiştir. Gömlek burada doğruluğu temsil eden bir özelliğe sahip olarak insana yapması gerekeni hatırlatmıştır.[229]

4.3.9.3. Zindandan Saraya ve Kardeşlerle Buluşma

Hz. Yusuf (a.s.)'ın suçsuzluğunu anlayan hükümdar onunla görüşerek burada güvende olduğunu ve istediği makama getirileceğini söyledi (Yusuf, 12/54). Hz. Yusuf (a.s.) da devletin hazinesi ile ilgilenebileceğini, bu işi iyi bildiğini hükümdara belirtti. (Yusuf, 12/55) Bunun üzerine Yusuf peygambere istediği verildi. Artık o bir vezir olarak Mısır'a tam yerleşmiş, doğruluk ve iffetinin mükâfatını almıştı (Yusuf, 12/56-57).

Mısır'da hükümdarın rüyası gerçekleşti ve beklenen kıtlık ülkeye geldi. Civar ülkelerden yiyecek yardımı için Mısır'a gelenler oldu. Bunların arasında Yusuf'un kardeşleri de vardı. Yusuf onları tanımasına rağmen kardeşleri onu tanıyamadılar. Daha sonra Yusuf onlara baba bir kardeşinizi bana getirirseniz sizlere daha çok yiyecek vereceğim diyerek onları gönderdi. Askerlere de yüklerinin arasına yiyecek için verdikleri paranın konmasını tenbihledi.

---

[229] İslamoğlu, **Kur'ân Sûrelerinin Kimliği**, s. 147.

Babalarının yanlarına dönen kardeşleri ona küçük kardeşlerini yanlarında göndermesini, bu durumda daha çok erzak alabileceklerini söylediler. Ancak babaları bu hatayı bir defa yaptığını bir daha onlara güvenemeyeceğini belirtti. Getirdikleri yükleri açan kardeşleri, verdikleri paranın iade edilmiş olduğunu gördüler. Bunun üzerine babalarına söz vererek küçük kardeşlerini yanlarına alarak Mısır'a geri gittiler. Babalarının söylediği gibi şehre tek bir kapıdan değil ayrı ayrı kapılardan girdiler. Böylelikle başlarına bir kötülük gelmesin diye tedbir alıp gerisini Allah'ın takdirine bırakmış oldular.

Kardeşler Yusuf'un yanına tekrar geldiklerinde küçük kardeşine sarılan Yusuf (a.s.) gizlice kendisinin onun öz kardeşi olduğunu söyledi. Eve götürülmek üzere yükleri hazırlanırken Hz. Yusuf (a.s.) kıymetli bir su kabının erzakların arasına konmasını istedi. Sonra da bir kişinin onların hırsızlık yaptığını söylemesini istedi. Ancak kardeşleri kendilerinin hırsızlık için gelmediklerini söylediyseler de kimseyi ikna edemediler. Sonunda tasın kendi yüklerinde çıkması durumunda, kimden çıktıysa onu bırakacaklarını söylediler.

Yükler aranınca tas Yusuf (a.s.)'ın anne bir kardeşi Bünyamin'den çıkınca diğer kardeşler bu işi diğer kardeşi Yusuf'un da yapabileceğini söyleyerek onu kötülemek istediler. Babalarına verdikleri sözden ötürü küçük kardeşlerini bırakmak istemeselerde Yusuf (a.s.)'ı bu konuda ikna edemediler.

Babalarının yanına gelen kardeşler olup biteni ona anlattılar. Hz. Yakub peygamber aynen Yusuf (a.s.)'ın kaybolmasındaki sabrı tekrar göstererek Allah'tan hepsinin yeniden yanına ulaştırılmasını istedi. Bu olay ile acısı tazelenen Hz. Yakub (a.s.)'ın gözleri göremez oldu. Acısını içine atarak Allah'a yöneldi ve oğullarına Yusuf ve kardeşlerini aramalarını bu konuda Allah'tan ümit kesilmeyeceğini söyledi

Kardeşler son defa yine Yusuf'un yanına gelerek zor durumda olduklarını dile getirerek ondan tekrar yiyecek istediler. Yusuf peygamber onlara *"Yusuf ve kardeşine bilmeden neler ettğinizin farkında mısınız?"* diye soru sorunca onun Yusuf olduğundan şüpheye düştüler. Yusuf (a.s.), kimliğini onlara açıkladı. Allah'ın kötülükten sakınıp, sabredenlere mükâfatını fazlasıyla verdiğini belirtti. Kardeşleri suçlarını anlayıp pişman oldular. Yusuf peygamber ise onlara kızmadığını Allah'ın sonsuz merhamet sahibi olduğunu, gömleğini babalarına götürmelerini, bu sayede tekrar gözlerinin açılacağını belirterek onları aileleri ile birlikte tekrar buraya beklediğini söyledi.

Kervan memleketlerine dönmek üzere ayrılınca Yakub (a.s.) yanındakilere Yusuf'un kokusunu aldığını söyledi. Ancak onları inandıramadı. Oğulları Mısır'dan gelip de Yusuf'un gömleğini babalarının gözlerine sürünce Yakub (a.s.)'ın gözleri tekrardan açıldı. Babalarından af dileyen oğulları suçlarını itiraf ettiler. Yakub peygamber de onlar için Allah'tan merhamet dileyeceğini belirtti.

Bir sûre sonra anne, baba ve kardeşleri ile bir araya gelen Yusuf (a.s.) babasına vaktiyle gördüğü rüyanın gerçek olduğunu, kardeşleri ile arasına giren şeytanın oyunlarından sonra, zindandan kurtulması ve size tekrar kavuşması konusunda Allah'ın kendisine çok iyiliklerde bulunduğunu söyledi (Yusuf, 12/83-100).

Yakub (a.s.) ve ailesi Yusuf (a.s.) vasıtası ile Mısır'a yerleşti. İsrâiloğulları böylelikle eski memleketleri Filistinden Mısır'a yerleşmiş oldular. Yakub peygamber oğullarına " *Oğullarım, Allah dini size seçti, siz de ancak ona teslim olmuş olarak can verin! Benden sonra kime kulluk edeceksiniz?"* vasiyetini bırakarak vefat etmiştir. Oğulları da babalarına "*Senin Allah'ına ve ataların İbrahim, İsmail, İshak'ın Rabbine kulluk edeceğiz. Bizler ona teslim olmuşuzdur*" (Bakara, 2/132-133) demişlerdir.

Hz. Yusuf (a.s.) da babasından aldığı emaneti en iyi şekilde temsil edip "*Rabbim, bana hükümdarlık verdin, rüyaların yorumunu bana öğrettin. Ey göklerin ve yerin yaratanı! Dünya ve ahirette koruyanım sensin! Benim canımı Müslüman olarak al! ve beni iyilerin arasına kat*! (Yusuf, 12/101) şeklinde Allah'a dua etmiştir.

Kıssadan alacağımız öğütler:

— Yusuf (a.s.) hikâyesi büyükten küçüğe, kadından erkeğe herkes için her yönüyle bir ibrettir. Yusuf peygamber zindan günlerinden sonra eriştiği makamın hakkını vermiş işini en güzel şekilde icra etmiştir. Bu da işi ehline vermenin gerekliliğini göstermektedir. Aynı zamanda insan hangi işi yaparsa yapsın onu en iyi şekilde yapmakla mükelleftir.

— Yusuf peygamberi büyük ve özel kılan kendisine yapılan tüm kötülükleri unutup başta kardeşleri olmak üzere insanları affedebilmesidir. İyiliğe herkes iyilikle muamele edebilir, asıl zor olan kötülüğe iyilikle karşılık verebilmektir. İşte insanlara rehberlik eden peygamberler bunu yapmışlar ve ümmetlerine de böyle olmayı tavsiye etmişlerdir.[230]

— Her mü'min derdini ve sıkıntısını yalnız Allah'a anlatmalı ve yalnız ondan yardım dilemelidir.

---

[230] Kutup, **Kur'an Işığında Peygamberler**, s. 111.

— Her zaman mü'min nefsinin şerrinden Allah'a sığınmalıdır. Çünkü nefis her zaman kötülüğü emreder.

— Allah'ın verdiği nimetlerine karşı şükretmeli nankörlük etmemelidir.

— Her konuda kul tedbirli olmalı takdiri Allah'a bırakmalıdır.

— İmanlı bir şekilde ölmek için Allah'a dua edilmeli, olayların arkasındaki kudret elini görmelidir. Allah'ın dileyip istemediği hiçbir şeyin gerçekleşemeyeceğini bilmelidir.

— Kıssa ayrıca peygamberimiz ve ona hased eden Mekkeli müşriklerin durumunu da örneklendirmektedir. Müşrikler peygamberimizi çekemeyip onu doğup büyüdüğü vatanından çıkarmışlar, ancak Allah ona muhteşem bir şekilde geri dönmeyi nasip etmiştir. Mekkenin fethinde peygamberimizin tavrı ve sözleri Yusuf'un kardeşlerine olan affediciliğini bizlere hatırlatmaktadır.[231]

— Aslında Hz. Yusuf'un hikâyesinde hayat bulan peygamber efendimizin kendisidir. Kıssa peygamberimize "*Ey Mekke'nin Yusuf'u! Taif senin kuyun, Mekke senin zindanın, hicret senin Mısır yolculuğun, Medine senin Mısır'daki saltanatındır. Yusuf'un kavuştuğu mutlu son seni de bekliyor unutma! Düşmanların önüne engeller koysa da Allah'ın yardım eli seninledir.*''[232] diyerek ona zorluklara karşı dayanma gücü vermektedir.

4. sınıf DKAB dersinin, "Temiz Olalım" ünitesinde "Sözünde Durmak, Dürüst, Güvenilir Olmak" konusunun işlenişinde genel olarak Yusuf (a.s.)'ın hikâyesi anlatılabilir. Özellikle bu konuda Yusuf'un haksız bir şekilde zindana atılması olayında zindan arkadaşının kurtulmasından sonra zindandan çıkarken hükümdara kendisinden bahsetmesini istediği halde adamın Hz. Yusuf (a.s.)'ı unutması öğrencilere anlatılabilir. Basit gibi gözüken bu olayın aslında Hz. Yusuf'un haksız yere yaşadığı zindan hayatının uzamasına sebep olduğu söylenerek her ne olursa olsun verilen sözlerin tutulması noktasında dikkatli olunması gerektiği çocuklara belirtilebilir.

5. sınıfta ise "Allah İnancı" ünitesinde "Çalışırım, Allah'ın Yardımına Güvenirim ve Başarırım" konusu işlenirken Hz. Yusuf'un zindandayken boş durmadığını insanlara Allah'ın varlığını ve birliğini anlatıp doğru yola davet ettiğini bu konuda tembellik etmediğini söyleyebiliriz. Sonrasında Allah'ın bu çalışma ve gayretinin mükâfatını verdiğini ilk olarak onu zindandan çıktarttığını sonrasında da bakanlık makamına kadar

---

[231] Abay, **age.** , s. 94.
[232] İslamoğlu, **Kur'an Sûrelerinin Kimliği**, s. 148.

yükselttiğini belirtebiliriz. Yine bu konuda Hz. Yusuf (a.s.)'da olduğu gibi hiçbir zorluk karşısında gevşeklik gösterilmemesi gerektiği hatta bu zorlu okul maratonunda 5. sınıfın onlar için bir başlangıç olduğu vurgulanabilir.

6. sınıf için ise "Peygamberlere ve İlahi Kitaplara İman" ünitesinde peygamberlerin özellikleri anlatılırken Hz. Yusuf hikâyesi örnek olarak gösterilmek sûretiyle öğrencilerin peygamberlerin niteliklerini bulmaları istenebilir.

7. sınıf "Din ve Güzel Ahlak" ünitesinde " İslam'da Övülen Bazı Ahlaki Tutum ve Davranışlar" konusunda Hz. Yusuf'un güzel ahlaki vasıfları üzerinde durulabilir. Özellikle doğruluk ve dürüstlük kavramları Hz. Yusuf (a.s.)'ın davranışları üzerinden örneklendirilebilir.

8. sınıf DKAB dersi "Kur'ân'da Akıl ve Bilgi" ünitesinde Hz. Yusuf kıssası başlı başına ele alınarak işlenebilir.

9. sınıf "Hz. Muhammed'in Hayatı" ünitesinin "Hz. Muhammed'in Hicreti" konusunun işlenişinde Hz. Yusuf (a.s.)'ın hikâyesindeki zoraki de olsa Mısır'a gidişi ile peygamberimizin hicreti arasında bir bağ kurmak sûretiyle her iki peygambere olan faydaları anlatılarak hicret konusuna değişik bir boyuttan bakabiliriz.

10. sınıf "Haklar, Özgürlükler ve Din" ünitesinde "Hukukun Üstünlüğü" konusunun işlenişinde Yusuf (a.s.)'a atılan iftira sonucu aleyhinde hiçbir delil yokken hatta suçsuz olduğu bilindiği halde tüm hakları kısıtlanarak zindana atılması ve burada uzun yıllar kalması İslam öncesi bozuk düzenin en güzel göstergesi olarak öğrencilere kıssa vasıtası ile anlatılabilir. Hâlbuki hukuk kurallarına göre suçsuzluğu ispatlanana kadar herkes masumdur. Kul hakkı bu açıdan dinimizde önemli bir kavramdır.

11. sınıf "Aile ve Din" ünitesinde "Aile içi İletişim ile İlgili Öğütler" konusunun işlenişinde Yusuf hikâyesinden yararlanabiliriz. Özellikle Yusuf (a.s.)'ı kardeşlerinin kıskanması ile oğulların babalarına yalan söylemelerinin tasvip edilemez davranışlar olduğu, kıssa örnek gösterilerek anlatılabilir.

12. sınıfta ise "Tevbe ve Bağışlama" ünitesinin "İyilikler Kötülükleri Giderir" konusunun anlatımında Hz. Yakub (a.s.)'ın yalanlarına rağmen oğullarını affetmesi ve bu konuda sabırlı davranması ile Hz. Yusuf (a.s.)'ın kardeşlerinin kendisine yapmış oldukları kötülükleri unutup onları affetmesi bu konunun sunumunda öğrencilere örnek olarak gösterilebilir.

4.3.10. Hz. Şuayb ve Öğütleri

Medyen ve Eyke birbirlerine komşu olan iki ülkedir. Coğrafi olarak dağlık ve ormanlık bir yapıya sahip olan bu bölgede Medyen, Akâbe körfezinden Humus vadisine kadar uzanan bir alanı çevrelemektedir. Eyke ise Kızıl Deniz sahilinden Medyen'le biraraya gelmektedir. Şuayb'ın nesebi Hz. İbrahim'e dayanmaktadır. Medyen halkı, putperest, ölçü ve tartıda insanları aldatan, soyguncu ve hilekâr bir millettir.[233]

Allah bu haddi aşmış millete uyarıcı olarak Şuayb (a.s.)'ı göndermiştir (A'raf, 7/ 85.;Hud,11/84). Hz. Şuayb, büyük bir hatiptir. Bundan dolayı kendisine "Peygamberlerin hatibi" denilmiştir. Geçimini koyunculukla sağlamış, insanları güzel söz ve nasihatlerle kötülüklere karşı uyarmıştır.[234] Tebliğ vazifesini en güzel şekilde yerine getirmeye uğraşmıştır.

Şuayb (a.s.), milletine ilk olarak Allah'a ve ahiret gününe iman etmeleri gerektiğini söylemiştir. Daha sonra yeryüzünde bozgunculuk çıkartmamaları noktasında onları uyarmıştır (Ankebut, 29/ 36). Medyen halkını, her fırsatta Allah'a ibadete davet eden Şuayb peygamber onlardan bu konuda olumlu bir cevap alamamıştır. Ölçüde ve tartıda eksiklik yapmamalarını, ticarete hile bulaştırmamalarını, aksi takdirde Allah'ın azabını hakedeceklerini onlara hatırlatmıştır (Hud, 11/84-85).

Özellikle ticarette haksız kazancı meslek haline getirmiş olan Medyen halkının çok az bir kısmı Hz. Şuayb (a.s.)'a inanmış onun istediği gibi bir hayat sürdürmüştür. Halkın iman etmeyen diğer kısmı ise az bir kârla zengin olunamayacağını söyleyerek insanları batıla davet etmekteydiler.

Hatta bu isteklerinde daha da ileri giderek inananların dinlerinden dönmemeleri halinde Şuayb peygamberle birlikte şehirden çıkarılacağını söyleyip onları tehdit ettiler. Şuayb (a.s.), bu zor durumda Allah'a sığınıp inananlar için dua etmiştir (A'raf, 7/88-89). Kâfirler Şuayb (a.s.)'a "*Seni atalarımızın dininden alıkoyan, kazancımızdan bizi menettiren şey senin namazın mıdır?"* diye soru sormuşlardır (Hud, 11/87). Hz. Şuayb (a.s.) onlara peygamberlikle vazifeli olduğunu ve bunu gücünün yettiğince yapacağını belirttmiştir. Namazın da ona Allah'ın bir nimeti olduğunu vurgulamıştır. Sonra kavminden tevbe etmelerini istemiş, yoksa onların sonlarının da geçmişte helâk olmuş milletler gibi olacağını söylemiştir.

---

[233] Ez-Zebîdî, **age.** , C.9, s.153.
[234] Yıldız, A. , **Hz. Şuayb**, Pınar Yayınları, İstanbul, 2017, s. 21.

Allah'ı tanımayanların sonu hiçbir dönemde değişmemiştir. Burada da aynısı olmuş, Medyen hallkı, korkunç bir gürültü (çığlık) ile helâk olup gitmişlerdir. İman edenler ise Allah katından gelen bir rahmetle kurtarılmışlardır. (A'raf, 7/91-92) Medyen kavminin helâkı aynen Semud kavmi gibi olmuş, ibret alınması gereken zümreye onlar da dahil olmuşlardır.

Hz. Şuayb peygamber helâk olan kavmine kâfir olmuş bir topluluk için artık üzülmeyeceğini söyleyip onlardan yüz çevirmiştir (A'raf, 7/93).

Hz. Şuayb (a.s.) bundan sonra tebliğ vazifesini Eyke halkına yapmıştır. Eyke halkı da, Medyen halkı gibi zâlim, ölçü ve tartıda eksiklik yapan, bozguncu bir milletti. Onları doğru yola çağıran Şuayb peygamber bu görev için onlardan bir şey talep etmediğini söylemiş ancak halk tarafından büyücülük ve yalancılıkla suçlanmıştır (Şuara,26/185-186).

Kâfir Eyke halkı, Hz. Şuayb (a.s.)'ın doğruluğunun ispatı için ondan helâkı istemişlerdir (Şuara, 26/187). Sonunda bu azgın millet Zulle gününün azabı ile karşılaşmıştır. O gün gerçekten onlar için çetin bir azap olmuştur (Şuara, 26/189). Yedi gün sûren bir sıcaktan sonra gökyüzünde bir bulut belirmiştir. Sıcaktan bulutun serin gölgeliğine sığınan Eyke halkı buluttan çıkan bir ateşle yeryüzünden silinip gitmiştir.

Hz. Şuayb (a.s.)'ın kıssasında özellikle kavminin ticari alanda hileye başvurması konusu ağırlıklı olarak anlatılmaktadır. Çünkü Kur'ân alış-verişte adaletsizlik yapmayı yeryüzünde fesad çıkarmak olarak nitelendirmektedir. Hile insanlar arasında güvensizliğe sebep olurken, yalanın, iftiranın, saygısızlığın, rüşvetin, yoksulluğun vb. birçok olumsuz durumun oluşmasına zemin hazırlamaktadır.[235] Bu da toplumda bulaşıcı bir hastalık gibi yayılarak insanlar arasında ahlaki çöküntüye sebep olmaktadır. Toplum her kademesi ile bir bütündür, bir bölümdeki eksiklik diğer tarafları da olumsuz anlamda etkilemektedir. Nitekim Hz. Şuayb peygamberin kavminde bu açıkça görülmekte olup onların sonlarını getiren, azabın fitilini ateşleyen de ticarî alanda yaptıkları adaletsizce uygulamalar olmuştur.

[235] Okumuş, **Kur'ân'da Toplumsal Çöküş**, s. 161.

Kıssadan çıkarabileceğimiz öğütler:

— Allah'a iman ve ahiret hayatına iman; fesadı ve bozgunculuğu engelleyen iki önemli unsurdur. Bunların bir toplumda olmaması itikadi, siyasi, iktisadi ve ahlaki çöküntüyü beraberinde getirmektedir.[236]

— Allah'ın verdiği nimetlere karşı şükretmek gerekir. Bu da nimeti adaletli olarak paylaşmak ve bu konuda hakkı gözetmekle mümkündür.

— Toplumu yöneten kişiler vazifelerini ve sorumluluklarını iyi bilmeli, Allah'ın rızasını daima gözetmelidirler. Böyle olursa toplumda barış ve huzur ortamı sağlanabilir. Aksi halde hakkı yenen, ezilen, baskıya maruz kalan insanların olduğu bir yerde ahlaksızlık ve anarşi söz konusu olmaktadır.

—Doğru ölçüp tartmak ile elde edilen kazanç, haksızlık ve yolsuzlukla elde edilen gelirden çok daha bereketli ve Allah katında daha kıymetlidir.

— Toplumda ticari alanda bir adaletsizlik varsa orada ahlaki anlamda bir çöküş de kaçınılmazdır. Adalet, ölçülü olma, haddi aşmama anlamına gelmektedir. Adalet yönetim, ekonomi, bireysel ilişkiler gibi hangi alanda olursa olsun toplumun olmazsa olmazıdır. Bu açıdan her sahada itidal yani ölçülü olmak hakkı gözetmek insanın birinci vazifesi olmalıdır.[237] Zira ekonomik hayat ahlaki hayattan soyutlanamaz.

— Medyen ve Eyke zorbaları kendilerini durdurmaya çalışanlara karşı bir sindirme politikası uygulamış hatta peygamberlerini taşlayarak öldürme tehditin de bile bulunmuşlardır. Bu günümüzdeki baskıcı "Polis Devleti" tanımının belki de en eski örneğidir.[238] Bu tanımın yanında aynı zamanda oluşturulan bu zulüm ortamı için "Terör Devleti" ifadesininde kullanılması yanlış olmamaktadır.[239]Ancak ne yapılırsa yapılsın baskı ve zorlama ile hakk dava asla durdurulamamış, tam tersine batılın zulmü, hakkın gücünü daha da arttırmıştır. Hz. Şuayb (a.s.)'ın hikâyesi bu yönü ile tüm zorluklara rağmen bir İslam davetçisinde olması gereken vasıfları bizlere göstermesi açısından önem arzetmektedir.

— Bir ülkeyi yok eden şey zulüm ve haksızlıklardır. Özellikle dini sahada zulüm ve baskı ile kurulan otorite ancak "zorba ve yıkıcı" bir devlet anlayışının

---

[236] Çakan- Solmaz, **age.** , s. 109-110.
[237] Kılıç, R. , *"Peygamberliğin Gerekliliği ve Peygamberimizin Örnekliği/1"*, **Hz. Peygamber'in Hayatından Davranış Modelleri**, (Editör: Recep Kılıç), TDV. Yayınları, Ankara, 1998, s. 45
[238] Yıldız, **age.** , s. 59.
[239] Sırma, **age.** , s. 88.

sonucudur. O halde sağlıklı bir din-devlet ilişkisinin kurulması, devletin, toplumun en yüksek değeri olan dine saygı duyması ile sözkonusudur.[240]

— Hz. Şuayb (a.s.)'ın namazı Medyen ve Eyke halkını acaba niye bu kadar endişelendirmiştir. Bunun en basit sebebi namazın tevhidi ifade ediyor olmasıdır. Tevhid; her şeyde Allah'ın birliğini ve mutlak kudretini kabul etmek demektir. Bunu hayatına geçiren birey ve onun oluşturduğu toplum da, hak ve hukuka dikkat eden bir düzeni temsil etmek demektir. Bundan dolayıdır ki namaz insanları kötülüklerden alıkoyarak doğruya sevk etmekte, onun yaşantısına olumlu anlamda yön vermektedir. Bu sebepten Şuayb (a.s.), kâfirlere karşı mücadelesini namazla devam ettirmiştir.

— İman etmekten, iman ettiğin Allah için namaz kılmaktan, namazın mana ve önemini anlatmaktan, namaz ile Allah yolunda mücadele etmekten daha önemli olan bir iş yoktur. Çünkü *"Kâinatta en yüksek hakikat iman, imandan sonra da namazdır."* [241] Bu yüzden günümüzde her çocuk, her genç, her yetişkin, her yaşlı hülasa tüm bir toplum namaza alıştırılmalı ve namaz kılması teşvik edilmelidir.

— Peygamber efendimizin namazı da aynen Hz. Şuayb peygamberin namazı gibi engellenmeye çalışılmıştır. Ebu Cehil de Medyen halkının vazifesini üstlenmiştir. Bizlerin bu çağda, kâfirlerin düzenlerinin önünde engel olarak gördükleri peygamberlerin namazları ile günümüz insanının hiç kimseyi rahatsız etmeyen namazları arasındaki farkı iyi kavraması gerekmektedir. Bunun keşfedilmesi dünyadaki birçok şeyin değişmesine sebep olacaktır.[242]

— Tüm diğer kıssalarda olduğu gibi bu kıssa da peygamberimizin hayatı ile birebir örtüşmektedir. Bu bakımdan en genel öğüdü ile bu hikâye peygamberimize yaşadığı sıkıntıların sadece kendisine has olmadığını diğer peygamberlerin de aynı zorluklarla karşılaştığını vurgulamaktadır. Onlara ulaşan yardımın aynı şekilde kendisine de ulaşacağını sadece sabretmesi gerektiği hatırlatılmaktadır.

4. sınıf DKAB dersi için "Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?" ünitesinde "Kelime-i Tevhid" konusunun işlenişinde Şuayb (a.s.)'ın kıssasından yararlanılabilir. Şuayb (a.s.)'ın şahsında tüm peygamberlerin kavimlerine Kelime-i Tevhid'i öğretmek için geldikleri, bunun iman etmek için ilk şart olduğu anlatılabilir. Putlara inanan Medyen ve Eyke halkına Allah'ın varlığını ve birliğini anlatan Şuayb peygamberin bu

---

[240] Bkz. Kılıç, **age.** ; Çağrıcı, M. , "*Nebevi Öğretide İdeal Birey Toplum ve Devlet*", **Hz. Peygamber'in Hayatından Davranış Modelleri**, (Editör: Recep Kılıç), TDV. Yayınları, Ankara, 1998, s. 93.
[241] Karakaş, V. , **Niçin Namaz**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013, s. 7.
[242] Yıldız, **age.** , s. 92.

görevde yaşadığı zorluklar anlatılarak bu kavramın ne kadar önemli olduğu vurgulanabilir. Daha sonra da günümüzde Kelime-i Tevhid'in tamamlayıcısı olarak Kelime-i Şehadet öğrencilere verilebilir.

5. sınıf "İbadetler Konusunda Bilgilenelim" ünitesinin "Başlıca İbadetler" konusunda Şuayb (a.s.) hikâyesinden yola çıkılarak namaz konusu çocuklara başka bir açıdan örneklendirilerek aktarılabilir.

6. sınıfta ise "Namaz İbadeti" ünitesinde özellikle Şuayb peygamberin namazı ve" İslamın Sakınılmasını İstediği Bazı Davranışlar" ünitesinde de "Yalan Söylemek ve Hile Yapmak" konusunda Medyen ve Eyke halkının ölçü ve tartıda hile yapmalarına vurgu yapılarak hikâye öğrencilere anlatılabilir.

7. sınıf "Din ve Güzel Ahlak" ünitesinde "Doğruluk ve Dürüstlük" konusunun işlenişi esnasında Şuayb (a.s.)'ın kavminin içinde bulunduğu kötü durum anlatılarak yapılması gerekenler hususunda öğrencilerle bir tartışma ortamı oluşturulabilir.

8. sınıfta ise "İslam Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar" ünitesinde "Kul Hakkı" konusunda Şuayb peygamberin hikâyesi anlatılabilir. Kul hakkı yemenin ne kadar kötü bir davranış olduğu yaşanan acı sonla çocuklara verilebilir.

9. sınıf için de "Temizlik ve İbadet" ünitesinde" Niçin İbadet Edilir" konusunda bu kıssadan yararlanılabilir. Zira ibadetlerin neyi temsil ettiği, birey ve toplum açısından kazandırdıkları namaz ibadetinden yola çıkılarak öğrencilere anlatılabilir.

10. sınıf için "İslamda İbadetler" ünitesinin "Namaz" ibadeti konusunda ve "Haklar, Özgürlükler ve Din" ünitesinde kul hakkı konusunun anlatımında Şuayb (a.s.)'ın hikâyesi öğrencilere aktarılabilir.

11. sınıf "İslamda İbadetlerde İlkeler ve İbadetlerin Faydaları" ünitesinde "İbadetlerin Bireysel ve Toplumsal Faydaları" konusunda Hz. Şuayb (a.s.)'ın hikâyesi namaz ibadeti örneklendirilerek anlatılabilir.

12. sınıf "İslam Düşüncesinde Tasvvufi Yorumlar" ünitesinde "Birlikte Yaşama ve Hoşgörü Kültürü" konusunda bu kıssadan istifade edilebilir. Özellikle Medyen ve Eyke halkının kendileri gibi düşünmeyen inanan kesime ve Hz. Şuayb (a.s.)'a yaptıkları baskıların toplumda oluşturduğu olumsuz hava öğrencilere anlatılarak bunun onları çöküşe götüren bir sebep olduğu vurgulanabilir.

4.3.11. Hz. Eyyub ve Öğütleri

Hz. Hz. Eyyub (a.s.)'ın rivâyetlere göre baba tarafından İshak peygamberin torunu, annesinin ise Lut (a.s.)'ın kızı olduğu söylenmektedir.[243]

Hz. Hz. Eyyub (a.s.)'ın, ismi Kur'ân'da dört yerde geçmektedir. Bunlardan ikisinde sadece ismi anılırken (Nisa, 4/163; En'am, 6/84) diğer ikisinde de altı âyet olacak şekilde hikâyesi anlatılmaktadır. (Enbiya, 21/83-84)

Kur'ân, Hz. Hz. Eyyub (a.s.)'ın, sabırlı, güzel ahlaklı, daima Allah'a yönelen bir peygamber olduğunu vurgulamıştır. Hz. Hz. Eyyub (a.s.) hakkında Kur'ân'da geniş ve açık bilgi verilmemektedir. Özellikle onun ağır imtihanlar karşısında gösterdiği güzel ahlaki vasıflar üzerinde durulmuş ve hayatı insanlara ibret olarak gösterilmiştir.

Hz. Eyyub (a.s.), çeşitli tefsir kitaplarında anlatıldığı kadarı ile Şam bölgesinde yaşamış, geniş arazilere ve çok sayıda hayvana sahip olmuş uzun boylu ve heybetli bir peygamberdir.[244] Çok sayıda çocuk sahibi olan Hz. Eyyub (a.s.) şeytanla çok mücadele etmiş, Allah da onu sınamak için malını, çocuklarını ve en sonunda da sağlığını almıştır. Allah bu sıkıntıları Hz. Eyyub (a.s.)'ın üstün makam ve derecesini insanlara göstermek için yapmıştır.[245]

Kur'ân-ı Kerim'deki ifadesine göre Hz. Eyyub (a.s.) peygamberliği esnasında sebebi bilinmeyen ağır bir hastalığa yakalanmıştır. Eyyub peygamber bu durumu şeytanın bir oyunu ve zorluğu olarak yorumlamıştır. Hz. Eyyub (a.s.)'ın hastalığının ne zaman başladığı, içeriği hakkında bir bilgi yer almazken özellikle bazı rivâyetlerde hastalığın şiddetinden dolayı bedenini kurtların yediği şeklindeki ifadeler gerçeği yansıtmamaktadır. Zira Allah'ın peygamberlik vasfını verdiği bir kişinin bu derece acınacak bir durumda olması elçilik kurumuna ters bir durumdur. Hz. Eyyub'un hastalığı zor ve meşakkatli idi ancak asla insanların iğreneceği ve nefret edeceği bir biçimde olmamıştır.[246]

Hz. Eyyub (a.s.), yakalandığı bu hastalıktan dolayı asla isyan etmemiş Kur'ân'ın ifadesi ile hep Allah'tan yardım ve merhamet dilemiştir. Sonunda Allah onun dualarını kabul etmiş hastalığının sonlanması için ayağını yere vurmasını istemiştir. Hz. Eyyub (a.s.), son kalan gücü ile ayağını yere vurmuş yerden onun için şifa kaynağı bir su

---

[243] Ez-Zebîdî, **age.** , C.9, s. 143 ; Mutlu, **age.** , C. 2, s. 235.
[244] Harman, Ö. Faruk, " *Eyyub"*, **DİA.** , C. I-44, DİB. Yayınları, İstanbul, 1995, C. 12, s. 16-17.
[245] Ayrıntılı bilgi için bkz. Yılmaz, Ş. , **Dini Hikâyeler**, Alagöz Yayınları, Ankara, 2013, s. 163-166.
[246] Bkz. Harman, " *Eyyub*" , **DİA**, C. 12, s. 17; Köksal**, age.** , C. 1, s. 307-308.

çıkmıştır. Bu su ile hem yıkanmış hem de içmek sûreti ile tüm hastalıklarından kurtulmuştur.

Allah'ın rahmeti gereği sağlığını kazanan Hz. Eyyub peygamber kaybettiği tüm servetine ve ailesine de daha fazlasıyla tekrar kavuşmuştur. Bu olayda akıl sahipleri için ibret alınacak sayısız öğütler bulunmaktadır. (Sad, 38/43)

Yine Kur'ân'da Eyyub peygamber ile ilgili bir âyette eşine vuracağına dair bir yeminde bulunmasına karşılık ona bir kolaylık getirildiğinden bahsedilmektedir. Hz. Eyyub (a.s.), yeminine karşılık hafif bitkilerden oluşan bir demetle eşine vurmuş böylece Allah'a olan borcunu eşine hiçbir zarar vermeden gerçekleştirmiştir (Sad, 38/44). Bu uygulama kendisine bir çıkış yolu olarak gösterilmiştir. Daha sonraki şer'i cezalarda ve yeminlerde bu durum " Eyyub Ruhsatı" adı ile anılmıştır.[247]

Hz. Eyyub (a.s.)'ın hikâyesi insanlara önemli öğütler vermektedir:

— İnsan genişlik ve bolluk halinde Allah'a şükretmeli, darlık ve sıkıntı halinde de sabretmelidir.

— Dünyanın bir imtihan sahnesi olduğu unutulmamalıdır. Veren O, alan da O denilerek mülkün asıl sahibi hep hatırlanmalıdır.

— Dünyada saliha bir eşe sahip olmak en büyük nimetlerden biridir.

— Sabır, mü'minin en büyük silahı ve imanın yarısıdır. Müslümanın gizli gücü olan sabır insani bir yetenektir. Her insanda mevcut olan bu potansiyel güç bela ve musibet halinde mü'minde ortaya çıkmakta, onu canlı ve diri tutmaktadır.

— Allah'ın sevdiği kullarının imtihanı diğer insanlara göre daha ağır olmaktadır. Bu durum onların Allah katındaki üstün derecelerinin de bir göstergesidir.[248]

— Allah'ın kuluna yardımı onun gayret ve çabasına bağlıdır. İlk hareket kuldan gelmeli, kul sebeplere sarılmalı, çalışmalı gerisini Allah'tan beklemelidir. Sadece dua bu konuda yeterli değildir. Allah'ın Eyyub peygambere şifası için *"Ayağını yere vur*" demesi kurtuluş yolunda ilk adımın ondan beklenmesinin ispatıdır.[249]

— Unutulmamalıdır ki, her zorluğun ardından bir kolaylık vardır. Eyyub Ruhsatı da bunun göstergesidir.

---

[247] Yazır, **age.** , C.7, s. 102.
[248] Dikmen, M. , P**eygamberler Tarihi,** Cihan Yayınları, İstanbul, 2016, s. 246.
[249] Çakan- Solmaz, **age.** , s. 181.

— Hz. Eyyub (a.s.)'ın vücudundaki yaralar günümüz insanının ruhunda ve kalbindedir. Eğer içimiz dışa, dışımız içe çevrilirse Eyyub peygamberden çok hasta olduğumuz görülecektir. Çünkü işlenen her bir günah insanın ruhunda ve kalbinde tamiri zor yaralar açmaktadır.[250] Bu görünmeyen yaraların tedavisi de kulun tevbe kapısından ayrılmaması ile mümkündür.

— Hz. Eyyub (a.s.), Allah'a hastalığından dolayı değil de hastalığın kendinde oluşturduğu bezginlik ve ümitsizlik halinden şikâyette bulunmuştur. Böyle yaparak Eyyub peygamber hatasını şeytana nispet etmiş hatayı yapanı değil hatayı tam hedeften vurmuştur. Bu şekilde hareket eden kişi yaptığı hatası ile aynîleşmemekte yani onu kendine yapıştırıp birleştirmemektedir. Böylelikle hatayı bir tümör gibi kesip kolayca vücudundan uzaklaştırabilmektedir.[251]

4. sınıf için DKAB dersinde "Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?" ünitesinde "Din Güzel Ahlaktır" konusunun işlenişinde Hz. Eyyub (a.s.)'ın hikâyesi sabrı ön plana çıkartılarak anlatılabilir.

5. sınıfta ise "İbadet Konusunda Bilgilenelim" ünitesinde "Niçin ve Nasıl Dua Edilir?" konusunun işlenişinde özellikle fiili dua yapmanın önemi Hz. Eyyub (a.s.)'ın kıssası ile örneklendirilebilir. Kul her zaman ve durumda Allah'a dua etmelidir. Ancak önce çaba ve gayret sarfedip sabretmeli daha sonra duasının gerçekleşmesini beklemelidir. Bu anlayış çocuklara kıssamız vasıtası ile verilebilir.

6. sınıf "Kur'ân-ı Kerim'in Ana Konuları" ünitesinin "Sabır Örneği: Eyyub" konusunda bu hikâye öğrencilere tüm yönleri ve öğütleri ile verilebilir. Böyle bir imtihanla karşılaşmaları durumunda neler yapacaklarına dair soru yöneltilerek görüşleri alınabilir.

7. sınıf "Din ve Güzel Ahlak" ünitesinde güzel ahlaki özelliklerin anlatımında sabır konusuda özellikle Hz. Eyyub kıssası öğrencilere aktarılabilir.

8. sınıf için "Hz. Muhammed'in Hayatından Örnek Davranışlar" ünitesinde "Hz. Muhammed Sabırlı ve Cesaretliydi" konusu işlenirken ibret alınacak öğütleri içerisinde bulundurmasından ötürü Hz. Eyyub (a.s.)'ın kıssası da öğrencilere anlatılabilir.

9. sınıfta "İnsan ve Din" ünitesinde "Dinin İnsan Hayatındaki Yeri ve Önemi" konusunda Hz. Eyyub (a.s.)'ın hikâyesine de yer verilebilir. Çünkü Eyyub peygamber

---

[250] Mutlu, **age.** , C. 2, s. 242.
[251] İslamoğlu, **Kur'ân Sûrelerinin Kimliği**, s. 305.

hayatında karşılaştığı zorluklara dinin kendisine verdiği güçle karşı durabilmiştir. Bundan dolayı inanmak insan için manevi bir reçetedir.

10. sınıf DKAB dersinde "Allah İnancı" ünitesinin "Allah Her Şeyi Yaratan, Yaşatan ve Gözetendir" konusunun işlenişinde Hz. Eyyub (a.s.)'ın yaşadığı imtihanlar karşısında Allah'a dayanıp güvendiği, ondan şeytanın vesveselerine karşı koruma istediği belirtilerek kıssaya yer verilebilir.

11. sınıfta ise "Hz.Muhammed'in Örnekliği" ünitesinin" Hz.Muhammed'in Sabrı ve Kararlılığı" konusunda Hz. Eyyub (a.s.)'ın sabrı da örnek olarak anlatılabilir.

12. sınıf için" Dünya Hayatı ve Ahiret" ünitesinde "Hayat Amaçsız Değildir" konusunda Eyyub peygamberin hayat hikâyesine yer verilebilir. Dünya hayatının ahiret hayatı için bir ekim yeri olduğu, ahirette güzel ürünlere yani mükâfatlara kavuşmak için buradaki sıkıntı ve meşakatlere sabretmek gerektiği örneklendirilerek öğrencilere anlatılabilir.

4.3.12. Hz. Musa ve Öğütleri

Hz. Musa'nın ismi Kur'ân'da 34 sûrede 136 defa geçmektedir. Bu özelliği ile Kur'ân'da en çok ismi geçen peygamberdir. Kıssasında bir yandan peygamberliği anlatılırken diğer yandan da Firavun döneminin dini, sosyal ve ekonomik hayatıyla ilgili bilgiler verilmektedir. Bu yönüyle Musa hikâyesi Yahudi tarihine ışık tutmaktadır.[252]

Yusuf (a.s.) sayesinde Mısır'da hüküm sürmeye başlayan İsrâiloğulları uzun yıllar huzur içinde yaşamışlardır. Ancak daha sonra yıldızlara ve putlara tapan Kıptilerin emrine girmek zorunda kalmışlardır. Burada esir hayatı yaşamaya başlayan İsrâiloğulları memleketlerine dönmek isteseler bile buna izin verilmemekteydi. Oldukça zengin olan Kıptiler tüm yönetime hâkimdi.

Böyle bir ortamda gözünü iktidar hırsı bürüyen Firavun gördüğü bir rüya sonucunda tüm İsrâiloğullarında doğan erkek bebeklerin öldürülmesi emrini vermiştir.

4.3.12.1. Hz. Musa'nın Doğumu, Sarayda Büyümesi ve Kıpti'nin Ölümü

Allah, İsrâiloğullarından dünyaya gelen Musa'yı Firavun'un adamları tarafından öldürülmekten kurtarmıştır.(Bakara, 2/49) Annesine de onu öldürülme tehlikesi durumunda Nil nehrine bırakması ilham edilmiştir. Vakit gelipte Allah'ın takdiri

[252] Mutlu, **age.** , C. 2, s. 251.

gerçekleşince annesi Musa'yı bir sandığın içinde nehre bırakmıştır. Allah endişelenmemesini onun tekrar bir peygamber olarak döneceğini ona ilham etmiştir.

Nil nehrinde ilerleyen sandığı Firavun'un adamları bulup saraya götürmüşlerdir. (Kasas, 28/8) Sarayda Firavun'un karısı onun öldürülmemesini evlat edinebileceklerini söylemiş Musa'ya sahip çıkmıştır. Firavun'un karısı Asiye çocukluğunda olduğu gibi Musa'nın peygamberliğinde de ona sahip çıkmış, Kur'ân'da kendisinden övgüyle bahsedilen kadınlar zümresine nail olmuştur.

Asiye, güzel, ahlaklı, küçükken Yakub ve Yusuf (a.s.)'ın hikâyelerini dinlemiş, onlardaki inancı anlamış bu yüzden Mısır halkının tanrılarını kabul etmemiş asil bir kadındır. Firavun'un zâlimliğinden rahatsızlık duymuş, kalben onun yaptıklarını kabul etmemiştir. Musa (a.s.)'ın peygamberliği ile ona iman etmiş böylece kalbi yıllardır aradığı huzura kavuşmuştur. Ancak bu huzur fazla sürmemiş inancını Firavun'a itiraf etmesi ile işkenceler sonucu öldürülmüştür.[253] Peygamberimiz Asiye'yi imanı uğruna işkencelere dayanması, başta eşi Firavun olmak üzere kâfir yakınları ile mücadele etmesi ve sadece Allah'a dayanıp güvenmesi sebebi ile "kemale ermiş iki kadından biri" olarak övmüştür.[254] Çünkü o Musa'nın mücadelesi ve dini uğruna kendi canını feda edecek kadar imanlı ve saliha bir kadındır.

Asiye sayesinde saraya alınan Musa (a.s.) bebekken hiçbir sütanneyi emmemiştir. Sonunda Allah'ın takdiri ile bir takım olaylar zinciriyle annesi oğlunu emzirmek için saraya kabul edilmiştir. (Kasas, 28/13) Böylece Musa peygamber herkesten habersiz kâfir Firavun'un sarayında annesinin kucağında büyümüştür. (Taha, 20/14)

Firavun aslında kendine düşman ilan ettiği Musa için çok kan dökmüş, ancak fark etmeden onu kendi sarayından beslemiş, büyütmüştür. Düşmanı dışarda aramış ama asıl düşmanın kendi içinde kendi nefsinde olduğunu anlamamıştır. Firavun, böylece tarihte traji komik bir olaya imza atarak kendi sonunu kendi elleri ile getiren kişi olarak tarihe geçmiştir.[255] Bu olay da bize göstermektedir ki, Allah bazen kâfiri kendi eliyle dinine hizmet ettirerek, davasını zafere ulaştırmıştır.

Hz. Musa, sarayda tüm kötülüklerden Allah tarafından korunmuş, beden ve zihin açısından olğunluğa erişince de kendisine ilim ve hikmet verilmiştir. (Kasas, 28/14) Bir

---

[253] İbrahimhakkıoğlu**,** B. , "Asiye", **Vahiy Sürecinde Kadın Oradaydı,** Elest Kitaplar, İstanbul, 2013, s. 93-105.
[254] Ez-Zebîdî, **age.** , C. 9, s. 148.
[255] Gözsüz, Ş. , **Mesnevi'den Seçmeler**, Maviçatı Yayınları, İstanbul, 2016, s. 124.

gün Musa (a.s.), çarşıda iken bir İsrâilli adam ile bir Mısırlının tartışmasına şahit olmuş, İsrâilli adama yardım etmek isterken Mısırlı adamı itince adam düşüp ölmüştür. İstemeden de olsa bir insanın ölümüne sabep olan Musa peygamber Allah'tan af dilemiş, tevbesi kabul olunca da bir daha asla suçlulara yardım etmeyeceğine dair Allah'a söz vermiştir. Musa (a.s.) bu olayla korkmuş vaziyette sabahlamıştır. Sabah olunca dün kendisinden yardım isteyen adamın yine kendisinden yardım istediğini görünce onun azgın bir insan olduğunu söyleyerek oradan ayrılmak istemiş ancak durumun anlaşılması ile bunu yapamamıştır. Musa'nın bir önceki gün Kıpti'yi öldürdüğü ortaya çıkınca bir adamın ikazı ile oradan kaçmak zorunda kalmıştır.

Hz. Musa'nın hikâyesinin bu bölümünden çıkartabileceğimiz öğütler:

— Asiye'nin şahsında kâfir ve zâlimlerin içinde olunsa bile insan saf ve temiz kalmayı başarabilmelidir.

— Allah'a dayanıp güvenildiği zaman düşmanın eliyle dahi olsa Allah'ın yardımı kula ulaşmaktadır.

— Bir olay durumunda aceleci olunmamalı, sonucu düşünülerek hareket edilmelidir.

— Allah kulların hatalarını anlayıp tevbe etmeleri durumunda onları affetmektedir.

— Musa (a.s.), Kıpti'nin ölümüne sebep olunca tam bir tevekkülle Allah'a yönelmiştir. Bunun için ilk olarak kendini uyaran kişiyle istişare yapmış, sonra kararlı davranmış, oradan ayrılmak için gerekli tedbirleri almış ve en sonunda Allah'a dua edip O'na sığınmıştır.[256]

4.3.12.2. Hz. Musa'nın Medyen'e Kaçışı ve Peygamberliği

Mısır'dan kaçan Musa (a.s.) Firavun'un yönetiminden uzak daha güvenli olan Medyen'e gitti. Yolculuğu esnasında yolda davarlarını sulayan insanlar gördü. Bunların gerisinde bekleyen iki kıza niye bekleştiklerini sordu. Kızlar da babalarının yaşlı olduğunu ve çobanların hayvanlarını sulamadan onların bir şey yapamayacaklarını Hz. Musa'ya söylediler. Kızlarınların hayvanlarının sulanmasına yardım eden Musa (a.s.), bir ağacın gölgesine çekilerek açlık hissettiğini Rabb'ine bildirdi. Bir sûre sonra

[256] Çakan- Solmaz, **age.** , s.121.

kızlardan biri gelerek hayvanları sulama ücretini babasının vereceğini bu yüzden kendisini yanına çağırdığını söyledi.

Musa (a.s.) başından geçenleri o kişiye anlattı. Kızlardan biri babasına hayvanlara bakmak için ücretle onun tutulmasını tavsiye etti. Çünkü babasına onun güçlü ve güvenilir bir insan olduğunu söyledi. (Kasas, 28/26) Babası kızının bu teklifini beğendi ve Musa'ya sekiz yıl boyunca yanında çalışmasını, bunun karşılığı olarak kızlarından biriyle evlenebileceğini, çalışma sûresini on yıla tamamlarsa da bunun onun için bir lütuf olduğunu söyledi. (Kasas, 28/27) Musa peygamber bu teklifi aralarında Allah'ı vekil tayin ederek kabul etti.

Rivâyetlere göre Musa (a.s.)'ın yanında çalıştığı kişi Şuayb (a.s.)'dır.[257] Şuayb peygamberin kızı ile evlenen Hz. Musa çalışma sûresi dolunca Mısır'a gitmek için yola çıktı. (Kasas, 28/29) Sina çölünde ilerlerken ilerde yanan bir ateş gördü. Ailesine ateşe bakıp geleceğini söyleyerek onların yanından ayrıldı. Vadiye ulaştığında bir ses işitti. Allah ona ayakkabılarını çıkarmasını çünkü mübarek vadi Tuva'da olduğunu söyleyerek Hz. Musa'ya peygamber olarak seçildiğini bildirdi.

Allah, bu durum karşısında şaşıran ve heyecanlanan Musa peygambere sağ elinde ne olduğunu sordu. Musa'da Allah'a onun asası olduğunu, onu hayvanlarına yaprak silkelemek için kullandığını söyledi. Musa (a.s.), Allah'ın isteği üzerine asayı bırakınca asa yılana dönüşüp hareket etmeye başladı. Bu durumdan korkan Musa (a.s.) kaçmaya başladı. Allah onu uyarınca sukünete eren Hz. Musa bir süre sonra sakinleşti. Bu olaydan sonra Yüce Allah'ın ikinci emrini yerine getirdi. Allah ona bu defa elini koynuna koymasını oradan lekesiz ve bembeyaz çıkacağını bildirdi. Musa peygamberin bu ikinci mucizesine "Yed-i Beyza" dendi.

Allah, Musa peygambere başta Firavun olmak üzere etrafındakileri hak dine çağırma vazifesi vermiştir. Musa (a.s.) bu görev sonrasında Allah'a yanlışlıkla bir kişiyi öldürdüğünü bu yüzden kavminin kendisini yalanlamalarından korktuğunu söyledi. (Taha, 20/24) Hz. Musa, Allah'a dua ederek dilini çözmesini ve ailesinden kardeşi Hz. Harun'u yardımcısı olarak görevlendirmesini istedi. (Şuara, 26/12-14) Harun'un hitabeti güzeldi ve insanları etkileyebilirdi. Allah, Musa (a.s.)'ın bu isteği kabul etti ve ikisine de kudret vereceğini haber verdi.

Musa (a.s.)'ın peygamberliği diğer peygamberlerden farklı olmuştur. Çünkü Allah diğer peygamberlere vazifelerini Cebrail vasıtası ile bildirirken Musa'da direk

[257] Ez- Zebîdî, **age.** , C. 7, s. 23.

kendi hitap etmiştir. O yüzden Hz. Musa'nın lakabı "Kelimullahtır". (Meryem, 19/52) Allah Hz. Musa'ya peygamber olur olmaz Firavun'a onların sihirbazlarına karşı galip gelmesi için iki mucize vermiştir. Hâlbuki diğer peygamberlerde mucize kâfirlerin isteği üzerine gerçekleşmiştir. (Kasas, 28/32) Onun mucizevî hayatından alınacak ders, görev verilecek kişinin konusunda ehliyet sahibi olma şartının gözetilmesidir. Yine insan hata yapabilen bir varlıktır. Hatadan Rabbine dönmekse insanlığın en üst makamıdır. İslamı tebliğ etmede güzel bir lisan kullanılması gerekmektedir. Allah kendine yardım eden kulunu zor durumda kalınca yalnız bırakmamaktadır. Onun sıkıntısını gidermektedir. Her zaman Allah'a dua etmek ondan yardım istemek insana kimsenin ulaşamayacağı manevi bir güç vermektedir.

4.3.12.3. Hz. Musa ve Hz. Harun'un Firavun İle Mücadelesi

Hz. Musa ve Harun peygamber olduktan sonra ilahi kitap olarak kendilerine Tevrat indirilmiştir. Daha sonra iki kardeş Allah'tan aldıkları yetki ile birlikte tebliğ vazifesi için Firavun'un yanına gittiler. Bu konudaki bazı rivayetlerde Hz. Musa'nın Firavun'a "Ey Firavun! Sana gençliğini vermek, ihtiyarlamamak, saltanatını elinde tutmak, cinsi münasebet ve şarap tatma kudretini vermek, öldükten sonra cennete girmek gibi vaadler karşısında Allah'a iman eder misin? Şeklinde ki bir tebliğ de bulunması tamamen isrâiliyyat yani uydurma haberlerdir. Özellikle bir peygamberin kâfire haramı helal kılması diye bir durum söz konusu olmamaktadır.[258]

Musa (a.s.), Firavunu Allah'ın dinine davet ederek, bir mucize getirdiğini ve İsrâiloğullarını onunla göndermesini istedi. (A'raf,7/104-105) Başta Kıpti'yi öldürmesinden dolayı özür dileyeceğini düşünen Firavun böyle bir durumu beklemiyordu. Şaşkınlığı geçtikten sonra Hz. Musa'ya nankör olduğunu hâlbuki çocukken onu alıp sarayda çok iyi şartlarda baktıklarını söyledi. Musa peygamber ölüm olayının isteği dışında olduğunu kendisinin sarayda büyümesinin de İsrâiloğullarını köle yapmalarından kaynaklandığını belirtti. (Şuara, 26/20-22)

Firavun, Musa (a.s.)'ya "Âlemlerin Rabbi kimdir" diye sordu. Musa'da ona "Benim Rabbim göklerin ve yerin ikisi arasındakilerin Rabbi'dir" diye karşılık verdi. Firavun bu cevap üzere Musa peygamberi yalanlayarak onunla alay etti. Çünkü kendisini tanrı ilan eden Firavun başka bir tanrıyı kabul etmiyordu. Sonra veziri Haman'a bir kule hazırlamasını, bununla Musa'nın tanrısına ulaşabileceğini söyledi.

---

[258] Aydemir, **Tefsirde İsrâiliyyat**, s. 150-151.

Haman'dan bir kule yapmasını isteyen Firavun aslında Musa'nın yalan söylediğini kuleye çıkıp tanrısını göremediklerini halkına söylemek istiyordu. Yani ona tuzak kurmaya çalışıyordu.[259] Musa'ya karşı tehditlerini artıran Firavun onu zindanda mahküm olmakla korkutmak istiyordu. Sonunda Firavun, Musa'dan doğru sözlü ise bir mucize göstermesini istedi. Musa'da Allah'ın izni ile asasını yere bırakınca asa birden yılana dönüştü, elini göğsünden çıkarınca da bembeyaz göründü. Firavun tüm bu mucizeleri görmesine rağmen Hz. Musa'yı sihir yapmakla suçladı.

Firavun ve sihirbazları Musa'ya kendilerininde göstereceği şeyler olduğunu bir yer tayin etmesini istediler. (Taha, 20/37-38) Buluşma zamanı gelince Hz. Musa ve Firavun'un tüm sihirbazları bayram gününde bir meydanda toplandılar. Musa peygamber önce sihirbazların marifetlerini göstermesini istedi. Onlar da tüm iplerini ve değneklerini saldılar halkın gözlerini boyayacak sihirler yaptılar. Hz. Musa'nın içini bir an için bir korku sardı. Ancak Allah ona sakin olmasını asasını yere salmasını söyledi. Musa asasını atınca tüm sihirbazların sihirlerini bir anda yuttuğunu gördü. Sihirbazlar ve halk bu olay karşısında şaşırıp kaldılar.

Bu olağanüstü olayın kendi yaptıkları gibi bir sihir olmadığını anlayan sihirbazlar Musa ve Harun peygamberin önünde secdeye kapanıpAllah'a iman ettiler. (Şuara, 26/47-48) Bu duruma çok sinirlenen ve halkın Musa'ya iman etmesinden korkan Firavun ölüm tehditlerinde bulundu.

Sarayda bulunup Firavun'un akrabası olan Musa'nın da öldürme olayından sonra Mısır'dan kaçması gerektiğini söyleyen kişi onlara yanlış yolda olduklarını söylesede etkili olamadı. Allah tüm ikazlara rağmen inkârlarında inat eden bu azgın kavme çekirge, haşerat, kurbağa ve kan gibi birbirinden farklı birçok bela vermişti. (A'raf, 7/133) Her seferinde Hz. Musa'dan belaların kaldırılması için dua eden kavim, rahata erince sözlerinden geri dönmüşlerdi.

Firavun bu bela musibetlerden ders çıkarmadı ve refaha ulaşınca mü'minler üzerindeki baskısını artırdı. İsrâiloğullarının doğan oğullarını tekrar öldürtmeye başladı. Musa (a.s.), bu zulümlerden inananları kurtarmak için Allah'ın izni ile bir gece onlarla birlikte Filistin'e doğru yola çıktı. Bu kaçışın haberini alan Firavun ve askerleri Musa'nın peşine düştü. Tam denize yaklaşılmıştı ki, Firavun'un askerlerle onlara yetiştiğini gördüler. Musa, yanındakilere endişe etmemelerini Allah'ın kendisine yol

[259] Yazır, **age.** , C. IV, s. 661.

göstereceğini söyledi. Sonrasında gelen vahiy emri ile asasını yere vurdu. Bu hareket ile deniz ortadan ikiye yarıldı. Musa (a.s.) ve inananlar emniyet içinde karşıya geçtiler.

Firavun ve askerleri denizin ortasındaki yolu görünce buradan geçebileceklerini düşündüler ve inananları takip etmeye başladılar. Ancak deniz tam onların geçtiği anda tekrar kapandı. Bu büyük kudret karşısında aciz kalan Firavun son anda iman etti ancak askerleri ile birlikte boğulmaktan kurtulamadı. Allah, Firavun'un ölüm anında çaresizce yaptığı imanı kabul etmemiştir. İnsanlara ibret olarak ondan geride kalan yalnız kokuşmuş cesedi olmuştur. (Yunus, 10/92)

Dünya hayatında kaybedenlerden olan Firavun'un ahiret hayatı da çok çetin geçecektir. Bu konuda Yüce Allah Kur'ân'da "Onlar sabah akşam ateşe sunulurlar. Kıyamet koptuğunda, Firavun ailesini en şiddetli azabın içine atın! denir." (Mü'min, 40/46) buyurarak Firavun'un acı sonunu bizlere haber vermektedir.

Kıssanın bu bölümünden çıkaracağımız öğütler:

— Mü'min dinini yaşama noktasında her türlü zorluğa dayanmalı bu konuda Allah'tan yardım istemelidir. Zira Allah Musa'nın kavmine Firavun'un zulmünden kurtulmaları, içinde bulundukları çaresizlikten ve ümitsizlikten çıkarmak için onlara "evlerden başlayın" emrini göndermiştir.[260]

— Firavun, kavmini ezip onları köleleştirmiştir. Her şeyi ile esir alınan bir millet artık şahsiyeti kaybeder böylece haksızlıklara karşı direnme gücünü de yitirir. Çünkü adaletsizlik ve batıl karşısında mücadele gücü bir milletin şahsiyeti ile mümkündür.[261]

— Hakkı tavsiye etme ve insanları doğru yola teşvik etme esnasında tebliğci her ne olursa olsun ısrarla davasını anlatmalıdır. Asla pes etmemelidir.

— Devlet başkanı, bedendeki kalp gibidir. O iyi olursa vücutta sağlıklı olur. O kötü olursa vücutta hastalıklar ortaya çıkmaktadır. O yüzden hak ve hakikat herkese anlatılmalıdır. Hatta Firavun örneğinde olduğu gibi dinin başta yetkili insanlara anlatılması çok daha önemlidir. Çünkü onların ıslah olması toplumun ıslahı için çok daha önemlidir.[262]

— Hak her zaman batıla galip gelecektir.

— Dünya hayatının menfaatleri geçici ancak ebedi hayatın menfaatleri kalıcıdır.

---

[260] İslamoğlu, **Kur'ân Yazıları**, s. 78-79.
[261] Sırma, **age.** , s. 172.
[262] Kutup, **Kur'ân Işığında Peygamberler**, s. 143.

— Herkes bu dünyada yaptıklarının karşılığını ahiret hayatında alacaktır.

— İmanın kuvveti ve samimiyeti zorluklar karşısında ortaya çıkmaktadır.

4.3.12.3. Buzağı Putu ve Hz. Musa'nın İsrâiloğulları İle Mücadelesi

Hz. Musa, Firavun'dan kurtulduktan sonra kavmi ile birlikte Filistin'e doğru giderken putlara tapan bir milletle karşılaştılar. İsrâiloğulları, Hz. Musa'dan onların tanrıları gibi bize de yap diyerek ondan put yapmasını istediler. İsrailoğulları, Firavun'un zulmünden yeni kurtulmuş, Allah'ın bu konudaki mucizesini görmüş bir topluluk olarak böyle bir istekte bulunmaları ile tekrar küfre meyletmiş oldular. (A'raf, 7/138)

Peygamberler put yapmazlar ancak put kırarlardı. Bu istek karşısında Musa(a.s.), *"Allah varken kendinize yeni tanrılar mı arıyorsunuz?"* diyerek onları ikaz etti. (A'raf, 7/138-141) Ancak onlar kalplerindeki imanı yeşertemedikleri için hala eski şeriatlerini yaşatmak istiyorlardı.

Bu olaydan sonra Allah, İsrâiloğullarının uymaları gereken dini kuralları kavmine bildirmek için Hz. Musa'yı Sina dağına mikata çağırdı. Musa (a.s.), 40 gün sûrecek olan Allah'ın bu ilahi davetine giderken kavminin başında durması için kardeşi Harun (a.s.)'ı bıraktı. Musa peygamber, mikata gidince orada konuştuğu Rabb'ini görmek istedi. Allah ise "Sana gözükmem ancak şu dağa bak eğer dağ sapasağlam yerinde durabilirse beni görebilirsin" dedi. Allah, dağa tecelli edince dağ Allah'ın haşmetinden yerle bir oldu. Musa peygamber de yere düşüp baygınlık geçirdi. Kendine gelen Musa, Allah'ı göremeyeceğini anlayarak ondan af diledi. Allah da tevbesini kabul ettiği Musa (a.s.)'a İsrâiloğullarının dini hükümlerini ihtiva eden Tevrat'ı ihsan etti. O'na İsrâiloğullarının bu hükümlere uymasını emretti.

Musa peygamber, yokken kavmi de boş durmamış buzağıdan bir put yapıp ona tapmaya başlamıştır. (A'raf, 7/148) İçlerinden Samiri denen bir kişi yaptığı bu putu Musa'nın unuttuğunu söyleyerek onlardan puta tapmalarını istemiştir. Zaten Musa'dan put isteyen kavminin bu çok hoşuna gitmiştir. (Taha, 20/91)

Hz. Musa, bu durumdan kardeşi Harun'u sorumlu tutmuştur. Çünkü onun görevini iyi yapmadığını düşünerek ona içten içe kızmıştır. Ancak bu düşüncesinin yanlış olduğunu onu dinleyince anlamıştır. Tüm ısrarlarına rağmen bu sapıkca durumdan kavmini geri döndüremeyen Harun (a.s.) çok uğraşmış ancak başarılı olamamıştır. Musa peygamber gördüğü bu üzücü tablodan sonra milletine sözünde niye

durmadıklarını sormuştur. Onlar daha önce karşılaştıkları milletin eşyalarını aldıklarını bunları Samiri sayesnde erittiklerini ve buzağı şeklinde bir put yaptıklarını söylemişlerdir. Musa peygamber de milletine böyle bir harekette bulundukları için yanlış yolda olduklarını haber vermiştir. Musa'nın ikazı ile tevbe eden kavmi hatalarını anlamışlardır.

Musa peygamber, bir süre sonra Allah ile görüşmek için gideceği zaman bu defa yanında milletinden yetmiş kadar kişiyi de götürmüştür. Çünkü kavminin yaptığı kötülük için Allah'tan af talep edecektir. Bu görüşmede Musa'nın kavmi de daha önce peygamberlerinin yaptığı gibi Allah'ı görmek istemişlerdir. Ancak onların bu isteği de aynen Musa'da olduğu gibi gerçekleşmemiş, Allah'ın emri ile onları bir yıldırım yakalamış ve ruhlarını oracıkta teslim etmişlerdir. Daha sonra da bir yıldırım ile helâk olmuşlardır. Bunun üzerine Musa (a.s.) Allah'tan af ve mağfiret dilemiş, Allah da canını aldığı halkını tekrar diriltmiştir.

İsrâiloğullarının Allah'a olan itirazları ve tevbe ettikten sonra tekrar isyana düşmeleri hiç bitmemiştir. Firavun başta olmak üzere Mısır kavminde boğaya ilahlık atfetmek ve ona tapma gibi batıl bir inanç hâkimdir. Bu yüzden Mısırlılarda sığır kutsal bir hayvan olarak kabul edilmiş ve bu gelenek zamanla İsrâiloğulları tarafından da kabul görmüştür. Allah İsrâiloğulları'ndaki bu sapık inanışı kalplerinden söküp atmak için onlardan kendisi adına kesilmek üzere bir sığır kurbanı istemiştir. (Bakara, 2/67)

Bu emirle birlikte İsrâiloğullarının itirazları da peş peşe geldi.[263] Kurban edecekleri sığırın mahiyeti hakkında Musa peygambere olmadık sorular sorup bu emri yerine getirmek istemediler. (Bakara, 2/68-71) Başlangıçta normal bir "bakara" kesip ilahi emri yerine getirmiş olacaklardı. Ancak onlar gönüllerindeki kabul edemeyişle birlikte bir sürü bahane sunarak peygamberlerine de eziyet ettiler. En sonunda Musa (a.s.) ile yaptıkları uzun mücadeleler sonucunda Allah'ın onlardan istediği sığırı kurban ettiler. O dönemde katili bulunamayan bir ölü vardı. Musa (a.s.)'ın onlara gösterdiği bir mucize ile kestikleri sığırın etinin bir parçası ile ölüye vurunca ölü adam canlandı ve kendisini kimin öldürdüğünü söyledi. Bu hadise ile her konuda şüphe içinde olan İsrâiloğullarına ahirette ölülerin nasıl diriltileceği olayı da gösterilmiş oldu.

Allah'ı kendilerine sundukları tüm delillere rağmen ilk fırsatta isyan eden İsrâiloğulları, bu hareketlerinden dolayı Filistine bir türlü gidememiştir. Musa peygamber kavmine artık Allah'ın onlar için emin kıldığı kutsal topraklara girmeleri

[263] Özçelik, M., **Kur'ân ve Sünnete Göre Yahudilik ve Münafıklık**, 1996, s. 20-21

gerektiğini bildirdi. İsrâiloğulları ise yine itirazlarını yaparak orada başka bir millet olduğunu onlar oradan çıkmadan kutsal topraklara girmeyeceklerini belirttiler. İçlerinden Allah'a iman eden iki kişi eğer beraber mücadele ederlerse o milleti oradan çıkartabileceklerini kavimlerine tavsiye etmiştir. Hz. Musa'yı ve bu iki salih kişiyi dinlemeyen İsrailoğulları *"Sen ve Rabbin gidin savaşın biz burada bekleyeceğiz"* (Maide, 5/24) diyerek isyan ettiler.

Musa (a.s.), senelerdir uğraştığı İsrâiloğulları için artık Allah'tan yardım istedi ve milleti ile yollarının ayrılmasını talep etti. (Maide, 5/25) Bunun üzerine Allah onların artık yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşacaklarını ve bu kutsal topraklara girişlerinin kırk yıl boyunca yasak olduğunu bildirdi. Çölde susuz ve zorluk içindeki mücadeleleri tam kırk yıl sürdü.

Kırk yılın sonunda Musa (a.s.)'dan kendileri için su bulmasını istediler. O da asasını taşa vurunca taştan su fışkırdı ve böylelikle kavmi susuzluktan kurtulmuş oldu. (Bakara, 2/60) Allah, İsrailoğullarına çölde gölgelikler, kudret helvası ve bıldırcın etide ihsan etmiştir. (A'raf, 7/160) Tüm bu nimetler karşısında bile onlar azgınlıklarını bırakıp şükretmek yerine *" Ey Musa! Bize bir çeşit yiyecek yetmez ki "* dediler. Allah'tan kendileri için başka yiyecekler göndermesini istediler. Musa (a.s.) ise onlara şehre girmelerini burada Allah'ın ikramlarına kavuşacaklarını söylese bile onları ikna edemedi. Allah artık onlara yoksulluk ve zillet damgasının vurulduğunu bildirdi. Hâlbuki Yüce Allah onlardan Tur dağında bir söz almıştı. (Bakara, 2/63) Ancak onlar bu sözlerine yaptıkları azgınlıklar ile *"İşittik ve isyan ettik"* (Bakara, 2/93) diye cevap vermiş oldular.

Musa'nın kavminde görüldüğü gibi kâfirin kalbi taş gibi katılaşmış bir haldedir. *"Dağlar yürütülse de yahut yer yarılsa da"* (Rad, 13/31) ve *"onlara melekler indirilse yahut ölüler kendileriyle konuşsa da"* (En'am, 6/11) onlar yine inatlarından dönmemiş ve ilahi çağrıya tabi olmamışlardır. Hz. Musa'nın şahsında onun ve inanların kalpleri ise Allah anılınca huzur ve sükûn bulmakta, ilahi emirlere karşı tam bir teslimiyet göstermektedirler.[264] Böyle bir ruh haline sahip olan İsrâiloğulları Allah'ın lanetlediği bir kavim olarak hayatlarına nankörlük içinde devam etmişlerdir.

---

[264] Izutsu, T. , **Kur'ân'da Dini ve Ahlaki Kavramlar**, Türkçesi: Selahattin Ayaz, Pınar Yayınları, İstanbul, 2013, s. 209-210.

Hz. Musa hikâyesinin bu bölümünden çıkaracağımız öğütler:

— Kötülüğü görmek ve kötü ortamlarda bulunmak insanı yanlışa meylettirmektedir. Aynen İsrâiloğullarının yolculukları esnasında puta tapan bir milleti görerek buzağı putunu yapmaları gibi.[265]

— Allah'ın kullarına verdiği nimetler karşısında şükretmek ve ona ibadet etmek gerekir. Nimetlere karşı şükürsüzlük ve nankörlük düşünülemez.

— Kul hatasında ısrarcı olmamalı, tevbe kapısından girerek Allah'ın rahmetine sığınmalıdır. Ancak bu tevbe nasuh bir tevbe olmalıdır.

— Her zaman ve her yerde kulun rızkını veren Allah'tır. Kul teslimiyet gösterip Allah'a yönelirse Allah o kulunu aciz bırakmamaktadır.

— Bir insan hayır yoluna girerse Allah o yolda kuluna hayırlı yol arkadaşları ihsan eder. Hz. Musa'ya Harun'un arkadaş olduğu gibi.[266]

— İnsanlar ve toplumlar şerden kendilerini koruyacak uyarıcılara muhtaçtırlar.

— Her iyiliğin bir mükâfatı olduğu gibi her bir kötülüğün de Allah katında bir cezası vardır. O yüzden insan Allah'ın azabını değil rahmetini kazandıracak iş ve amellerle meşgul olmalıdır.

— Her zaman Hz. Âdem'in izinden giden Musa'lar olacağı gibi, bunun karşısında şeytanlık vazifesini üstlenmiş İsrâiloğulları gibi topluluklar da olacaktır. Böylece hak ve batıl mücadelesi kıyamete kadar devam edecek ve hak batıla daima galip gelecektir.

4. sınıf DKAB dersinin "Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?" ünitesinde "Fatiha Sûresi ve Anlamı" konusu işlenirken sûrenin anlamından yola çıkarak gazaba uğramış ve dalalete düşmüş bir topluluk olarak İsrâiloğulları anlatılabilir. Hz. Musa'nın kulluk yolundaki çabası ile kavmini doğru yola çağırması öğrencilere Fatiha sûresinin bir uygulaması gibi örneklendirilebilir.[267]

5. sınıfta "İbadet Konusunda Bilgilenelim" ünitesinin "İbadet nedir ve niçin yapılır?" konusunda Hz. Musa'nın hikâyesinde Allah'ın İsrâiloğullarından bir sığır kurban etmelerini istemeleri bölümü anlatılabilir. İbadetin insan için önemini ifade etmede öğrencilere farklı bir bakış açısı ve zevkli bir anlatımla aktarılabilir. Özellikle

---

[265] Çakan- Solmaz, **age.** , s. 148.
[266] Kutup, S. , **Kur'ân Işığında Peygamberler,** s. 155.
[267] Ayrıca daha detaylı bilgi için bkz. Doğan, L., **Fatiha ve Hucurat Suresi Meal ve Tefsiri**, 2. Baskı, DİB. Yayınları, Ankara, 2011, s. 20.

kurban ibadetini yapmamak için İsrâiloğullarının sundukları bahaneler günümüz insanının ibadet konusunda öne sürdüğü bahanelere örnek olarak gösterilebilir.

6. sınıfta ise "Peygamberlere ve İlahi Kitaplara İnanç" ünitesinde "İlahi Kitaplar" konusu işlenirken Hz. Musa ve ona gönderilen ilahi kitap olarak Tevrat kıssa vasıtası ile öğrencilere anlatılabilir.

7. sınıf "Melek ve Ahiret İnancı" ünitesinde "Toplumda Yaygın Olan Batıl İnançlar" konusunda Hz. Musa kıssasındaki sihirbazlarla mücadelesi örneklendirilerek anlatılabilir. Sihirin nasıl batıl bir inanç olduğu hatta bunu kabul eden sihirbazların Musa (a.s.)'a iman etmeleri hikâyede vurgulanarak öğrencilere verilebilir.

8. sınıfta ise "Dinler ve Evrensel Öğütleri" ünitesinde "Yahudilik" konusunda Hz. Musa'nın hikâyesi anlatılarak Yahudiliğin ortaya çıkışı ve günümüz açısından bir değerlendirilmesi yapılabilir.

9. sınıf "İnsan ve Din" ünitesinin "Dinin İnsan Hayatındaki Yeri ve Önemi" konusunda İsrâiloğullarının sûrekli yoldan çıkmaları ile Hz. Musa'nın onları uyarması anlatılabilir. Çünkü din insanın dünyada insanca yaşaması için gerekli ilahi kurallar bütünüdür.

10. sınıf "Kur'ân ve Yorumu" ünitesinde " Kur'ân'ın Temel Amaçları" konusunda Hz.Musa Kur'ân'ın insanları inanç, ibadet ve ahlak konusunda bildilendirmek için özellikle kıssalardan yararlanmış yaşanmış hikâyeleri anlatarak insanların ibret almalarını hedeflemiştir. Bu amaçla birçok konuyu bünyesinde bulunduran Hz.Musa'nın kıssası öğrencilere bu boyutu ile anlatılabilir.

11. sınıf "İnsan ve Kader" ünitesinin "Kaderle İlişkilendirilen Bazı Kavramlar" konusunda Hz. Musa kıssasından yararlanabiliriz. Özellikle İsrâiloğullarının kendi yaptıklarından dolayı başına gelen olaylar, musibetler anlatılarak ecel, ömür, hayır ve şer kavramlarının kulun kendi seçimi ile ilgili olduğu hikâye edilerek anlatılabilir.

12. sınıfta "Tevbe ve Bağışlama" ünitesinde "Tevbe Hatadan Dönme ve İyiliğe Yönelme Erdemidir" konusunun işlenişinde Hz. Musa'nın istemeden birini öldürmesi ile ilgili tevbesi, sihirbazların tevbeleri, İsrâiloğullarının tevbeleri ve Firavun'un son nefeste yaptığı tevbeler değerlendirilerek tevbenin nasıl olması gerektiği öğrencilere hikâye edilerek anlatılabilir.

4.3.12.4. Hz. Musa -Hızır'ın Yolculuğu ve Öğütleri

Kur'ân'da Kehf sûresinde Musa (a.s.) ile hadislerde ismi Hızır olarak geçen zatın hikâyesi yer almaktadır. Hızır (a.s.)'ın kimliği ve ismi hakkında birçok rivâyet bulunmaktadır. Ancak ismi hadislerde Hızır olarak geçmektedir. Kendisine Hızır denmesi ile ilgili olarak da şu rivâyetler mevcuttur: Bunlardan birinde taş üstünde oturup da ayağa kalktığı zaman taşın da kendisi ile yürümüş olması, diğer bir rivâyette de nereye ayağını basarsa bassın oranın yeşillenmesinden dolayı bu ismin verildiği şeklindedir. Her ne olursa olsun onun hakkında bilinen en genel şey Allah tarafından kendine Ledünni bir ilmin verildiği, bu hali ile Allah'ın rahmetini kazanan, salih bir kul olduğudur.[268]

İsrâiloğullarıının sûrekli itirazda bulunmaları ve ardı arkası kesilmeyen istekleri Hz. Musa'yı sıkıntıya düşürünce, bir gün yanındaki genç arkadaşı[269] ile birlikte iki denizin birleştiği yere kadar gitmeye karar verdi. Bu genç ona yoldaş olmuş, tüm ihtiyaçların karşılanmasında, yiyeceklerin hazırlanmasında Musa (a.s.)'a yardımcı oluyordu. Hz. Musa için bu nefsani bir gezi değil bilakis Allah'tan talep ettiği olayların arkasındaki hikmeti öğrenme isteğini karşılayacak bir geziydi.

Musa ve genç yolda yemek için yanlarına balık almışlardı. Ancak konakladıkları bir yerde onu unutunca, balık denize kaçıp gitti. Hz. Musa bir müddet daha gittikten sonra gence balığı çıkarmasını ve yemek için hazırlamasını istedi. Ancak genç balığı konakladıkları yerde unuttuğunu, balığın denize kaydığını ve ona bu durumu hatırlatmayı da unuttuğunu söyledi. (Kehf, 18/60-63) Musa peygamberin de beklediği buydu zaten, hemen genç ile birlikte balığın denize kaçtığı yere doğru geri döndüler. (Kehf, 18/64) Denizin bulunduğu yere vardıklarında kayalıkların olduğu yerde kendine hikmet ilmi verilmiş zatla karşılaştılar. (Kehf, 18/65)

Musa peygamber, Hızır (a.s.)'dan kendisine öğretilen ilmi öğrenmek istediğini söyledi. Hızır ise bunun için ona tabi olması gerektiğini ve yapacağı hiçbir şey için asla soru sormamasını Musa (a.s.)'a tembihledi. (Kehf, 18/66-70) Musa peygamber de bu anlaşmayı kabul etti.

Birlikte yola çıktılar. Yolculuk esnasında bir gemiye bindiler. Hızır (a.s.), bindikleri gemiyi deliverdi. Musa, bu duruma şaşırdı Hızır'a bunu gemidekileri boğmak

---

[268] Niyazi-i Mısri, **Hızır Aleyhisselam**, Derleyen: Ali Toker, Buhara Yayınları, İstanbul, 2011, s. 32.

[269] Kur'ân'da bu gencin kimliği hakkında açık bir ifade yoktur ancak bazı rivâyetlerde Musa (a.s.)'dan sonra İsrâiloğullarına peygamber olarak gönderilen Yuşa peygamber olduğu söylenmektedir.bkz. Köksal, **age. ,** C. 2, s. 121-122.

için mi yaptın diye sordu. Hızır, ona yaptığı işlere güç yetiremeyeceğini ve bu konuda kendisine soru sormaması gerektiğini hatırlattı. Musa ise bunu unuttuğunu ve kendisini affetmesini istedi. (Kehf, 18/71-73) Hızır (a.s.), ilk defa gerçekleşen bu durumu anlayışla karşıladı. Yolculuklarına devam ederken bu defa Hızır karşılaştıkları bir erkek çocuğunu öldürdü. Bu durum karşısında Musa sebepsiz yere bir cana nasıl kıydığını Hızır'a sordu. Hızır (a.s.) ise yaptığı bu işlere onun dayanamayacağını yineledi. Ancak Musa peygamber, Hızır'a yolculuğa devam etmek istediğini, bundan sonra bir şey sorarsa arkadaşlığını bitirmesini söyledi.(Kehf, 18/74-77)

Hz. Musa ve Hızır (a.s) yeniden yola koyulduklarında bir kasabaya ulaştılar. Kasabanın halkından yiyecek istediler ancak kasaba halkı onları ağırlamayı kabul etmedi. Şehrin içinde dolaşırlarken yıkılmak üzere olan bir duvar gördüler. Hızır (a.s.), bu harap görmüş duvarı düzeltti. Musa (a.s.), ona bunun için ücret talep edebileceğini belirtti. Hızır, ise bunu reddederek Hz. Musa'ya sabretmediği için artık yolculuklarının sonuna geldiklerini söyleyerek daha önce yaptığı işlerin sebeplerini ona açıkladı.

Hızır, gemiyi delme olayında o geminin fakir kişilere ait olduğunu ve peşlerinde de sağlam gemileri zapteden zâlim bir hükümdarın bulunduğunu söyledi. Gemiye el konulmasın diye, onun eski gözükmesi için gemiyi deldiğini belirtti.

Erkek çocuğun öldürülmesinde de, çocuğun büyüyünce asi ve zâlim biri olacağını, oysaki ailesinin inançlı insanlar olduğunu söyledi. Çocuğun onlara zarar verip inkâra sürüklemesinden korktuğu için öldürdüğünü ve Allah'a aile için daha hayırlı bir evlat vermesi için dua ettiğini belirtti.

Duvarın düzeltilmesi ile ilgili de bu duvarın altında iki yetim çocuğa ait bir hazine vardı. Babaları iyi bir adamdı. Rabbim diledi ki çocuklar büyüyünce bu hazineye ulaşsınlar, ben de o yüzden bu duvarı düzeltim diyerek yaptığı herşeyin Allah'ın merhametinden kaynaklandığını Musa'ya belirtti. Böylece Hızır (a.s.), Musa'nın sabredemediği şeylerin hikmetini ona tek tek açıklamış oldu. (Kehf, 18/60-82)

Musa (a.s.), Allah'ın seçtiği bir peygamber olarak birçok ilme ve bilgiye sahiptir. Tüm bildiklerine rağmen Musa peygamber, olayların arkasındaki asıl maksadı öğrenmek için hikmet ilmine talip olmuştur. Ancak Musa (a.s.), hikmetler deryasındaki bu kısa yolculuğunda sabırsızlığına yenilsede olayların insanlar tarafından görülmeyen diğer boyutunda, ilahi takdirin belirlediği bir gerçek yönün bulunduğunu bizzat tecrübe ederek öğrenmiştir. Musa (a.s.), Hızır'dan ayrıldıktan sonra öğrendiği bu ilim ile yenilenmiş ve güçlenmiş bir şekilde kavminin yanına geri dönmüştür. Azgınlıklarını

zamanla daha da artıran İsrâiloğulları Tevrat'ta değişiklikler yapmışlar Musa peygamberin son anına kadar bu sapıklıklarını devam ettirmişlerdir.

Musa (a.s.)'ın öğrenmek istediği Hikmet ilmi, fehm (anlama-kavrama) ilmi anlamındadır.[270] Allah başta peygamberleri olmak üzere bazı kullarına kitabını anlamalarını kolaylaştırmak ve basiretli hareket etmelerini sağlamak için hikmeti vermiştir. Hikmet, ilim, basiret nuru, kitabullah üzerinde derinlemesine düşünme, dinde ince bir anlayışa sahip olma, dinin aslını ve inceliklerini kavrama gibi birçok anlamı karşılamaktadır.[271]

Hikmet öyle bir ilimdir ki, içinde çok sayıda fazileti bulundurmaktadır. Bunlar zekâ, hatırlama, akletme, zihin berraklığı ve kolay öğrenme gibi vasıflardır.[272] Bununla birlikte hikmet denilince akla mutlaka bir sebep sonuç ilişkisi gelmektedir. Yani hikmet, neticenin sebebe bağlanması, iki şey arasında mevcut olan ilişkinin bilinmesi anlamına gelmektedir. Peygamberler ve insanlar içinse hikmet doğru inanç, doğru amel ve doğru düşünceyi temsil etmektedir.[273] Bu kadar önemli vasıfları bünyesinde bulunduran hikmet ilmini bizlerin de Allah'tan talep etmesi aynen Hz. İbrahim (a.s.)'ın "Rabbim bana hikmet ver'' duasında olduğu gibi bu konuda duada bulunması gerekmektedir.

Bu kıssadan çıkaracağımız öğütler:

— Dünyada karşılaştığımız olayların görünen bir yönü olduğu gibi görünmeyen bir başka boyutuda vardır.

— Hikmet ilmi kulun sahip olması gereken bir ilimdir. Allah'tan talep edilmelidir.

— İnsan ne kadar bilgi sahibi olsada bu dünyada öğrendiklerimiz denizde bir damla mesabesindedir. O yüzden sûrekli ilimle meşgul olup yeni şeyler öğrenmek gerekmektedir.

— İlim tahsilinde sabırlı olmak gerekmektedir.

— İlim ehline tabi olmak gerekmektedir.

— İlim öğrenme yolunda talebenin hataları anlayışla karşılanmalı bu konuda affedici olunmalıdır.[274]

---

[270] Mukatıl b. Süleyman, **Kur'ân Terimleri Sözlüğü, El-Eşbah Ve'n Nezair Fi'l-Qur'anil-Kerim**, Tercüme: M.Beşir Eryarsoy, İşaret Yayınları, İstanbul, 2016, s. 128.
[271] Mevdudi, **age. ,** s. 14-15.
[272] İbn Miskeveyh, **Ahlak Eğitimi- Tehzibu'l -Ahlak,** Çev. : Abdülkadir Şener – Cihat Tunç – İsmet Kayaoğlu, İstanbul, 2017, s. 36-37.
[273] Demirci**, age.** , s. 32-33.
[274] Mutlu, **age.** , C.2, s. 372.

— Allah'ın kullarını imtihan etmesinin hep bir hikmeti vardır. Kimi zenginlik, kimi fakirlik, kimi hastalık, kimi makam mevki vb. şeylerle imtihan olan kul için hangisinin hayırlı olduğunu kimse bilemez. Kulun hastalıkla imtihan olması belki de onun için daha hayırlıdır. Bunlar hep Allah'ın hikmetinde saklı olan bilgilerdir. Bu konuda Allah'ın kaderine rıza gösterilmelidir.

— Mahiyetini bilmediğimiz şeyler hakkında yorum yapmamalıyız. Görünüşte iyi gibi gözüken şey aslında kötü, kötü gibi gözüken şey de aslında iyi olabilir.

— İki zararlı olan şeyin büyüğününün küçüğü ile giderilmesi, büyük günahlara yol açılmaması için onları önleyecek bazı yasakların yapılabilmesi, malın tamamına gelecek zararı önlemek için bir kısmının gitmesine izin verimesi gibi konularda cevaz verilmiştir.

— İnsanı dalaletten, kötü yoldan ilim ve âlimler kurtarmaktadır. Rehber olmadan doğru yola ulaşılamaz**.**[275]

4. sınıf DKAB dersi için "Kur'ân-ı Kerim'i Tanıyalım" ünitesinin "Bilge İnsan: Hz.Lokman" konusunda Lokman (a.s.) gibi bilgili olan Hızır (a.s.)'ın hikâyesi çocuklara onların yaşlarına uygun olacak şekilde anlatılabilir. Ancak bu konuda çocuğun öldürülme olayına girilmeden bir anlatım yapılması daha isabetli olacaktır.

5. sınıfta ise "Allah İnancı" ünitesinde "Çalışırım, Allah'ın Yardımına Güvenirim ve Başarırım" konusunda bu hikâyeden yararlanabiliriz. Çocuklara büyük bir peygamber olan Hz. Musa'nın çalışkan bir insan olduğu, her konuda birçok bilgiye sahipken yine de yeni şeyler öğrenmek için Allah'a dua ettiği, kendisine verilen Hızır öğretmen ile ilim yolculuğuna çıktığı ve bu yolda yeni bilgiler öğrendiği anlatılabilir.

6. sınıf için "Kur'ân-ı Kerim'in Ana Konuları" ünitesinde "Kıssalar" konusunda çocuklara olaylara farklı bir açıdan bakmalarını sağlamak ve ilim öğrenmenin yaşı, zamanı ve mekânı olmadığını göstermek için bu hikâye anlatılabilir.

7. sınıf "İslam Düşüncesinde Yorumlar" ünitesinde "Hızır Orucu" konusunda öğrencilere Hızır (a.s.)'ı tanıtmak adına bu kıssa öğrencilere aktarılabilir.

8. sınıf "Kur'ân'da Akıl ve Bilgi" ünitesinde "Kur'ân'da Bilgi Edinme Yolları" konusunda bu hikâye anlatılabilir. Bilgi edinme yolları olan vahiy, akıl ve duyu organları yanında birde bunları kuşatan hikmet ilminden bahsedilebilir. Allah'ın vahyinin bizim anlayabildiğimizin dışında başka hikmetleri de taşıdığı öğrencilere belirtilebilir.

---

[275] Hadimi, M., **İslam Ahlakı**, 58. Baskı, Hakikat Kitabevi, İstanbul, 2005, s. 65

9. sınıf "Kur'ân ve Ana Konuları" ünitesinde "Kur'ân'ın Anlaşılması ve Yorumlanmasıyla İlgili Kavramlar" konusunun işlenişinde meâl ve tefsir arasındaki farkın öğrencilere örneklendirilerek anlatımında bu kıssa aktarılabilir. Hızır (a.s.)'ın yolculuk esnasında yaptığı davranışları Kur'ân'ın meâline benzetirsek, olayların arkasındaki hikmeti de tefsire benzetmek sûretiyle konu daha kalıcı bir şekilde çocuklara anlatılabilir.

10. sınıf "Kur'ân ve Yorumu" ünitesinde "Kur'ân Anlaşılmak İçin İndirilmiştir." konusunda öğrencilere meâl ve tefsir okumanın önemini Musa ve Hızır hikâyesi üzerinden yapılacak bir anlatımla kolaylıkla verebiliriz. Çünkü meal olayların görünen kısmı ise tefsir de daha detaylı görünmeyen kısmını oluşturmaktadır.

11. sınıf "İnsan ve Kader" ünitesinde "Kaza ve Kader İnancının Bireyin Tedbir Almasına Engel Olmadığını Kavrar" konusunda kıssanın özellikle Hızır (a.s.)'ın Allah'ın dilemesi ile sonradan oluşabilecek olaylara karşı önceden tedbir almak için yaptığı davranışlar öğrencilerin anlayabileceği şekliyle anlatılabilir.

12. sınıfta ise "Tevbe ve Bağışlama" ünitesinin "İnsan Hata Yapabilen Bir Varlıktır" konusunda Musa (a.s.) ve Hızır'ın yolculuklarında Hz. Musa'nın sözünü tutamayarak sûrekli soru sorması ve hatasını anlayıp af dilemesi ile yolculuklarının bir sûre daha devam etmesi anlatılabilir.

4.3.12.5. Kârun'un Hazinesi ve Öğütleri

Kur'ân'da Kasas sûresinde yer alan ifadelere göre Kârun Hz. Musa'nın kavmindendir. (Kasas, 28/76-82) O hazinelerinin anahtarını bile güçlü bir topluluğun zor taşıyacağı kadar servete sahip zenginliği ile kibirlenen birisidir. Öyleki hazinesinin kaç katır ile taşındığı, hazinesinin anahtarının büyüklüğü, hangi maddeden üretildiği gibi daha birçok rivayet isrâiliyyat olarak İslami kaynaklarda yer almaktadır.[276]

Kârun'la ilgili yine bazı rivâyetler de İsrâiloğulları arasında bilgi bakımından üstün olduğu, Firavun tarafından Mısır'da yönetici olarak görevlendirildiği, tam bir münafık gibi bozgunculuk çıkardığı, Hz. Musa'dan simya ilmini öğrendiğinden bahsedilmektedir. Yine bir dönem Musa (a.s.)'a tabi olduğu söylenmektedir. Hz. Musa'nın kurban görevini Harun (a.s.)'a vermesini kabul edememiş hasedi ve kibri onun sonunu getirmiştir.[277]

---

[276] Aydemir, **Tefsirde İsrâiliyyat**, s. 285.
[277] Harman, Ö. Faruk, *"Karun"*, **DİA.** , C. 24, TDV. Yayınları, İstanbul, 2012, s. 520.

Onun gidişatını iyi görmeyen halkı Kârun'a nasihat ederek şunları söylemişlerdir: Şımarmamasını, dünya hayatında ahireti kazanacak şeyler yapmasını ancak bunu yaparken dünyada nasibini unutmamasını, Allah'ın ona ihsan ettiklerinden onunda başkalarına dağıtması gerektiğini belirtip onu ikaz etmişlerdir. Kârun bu nasihatlar karşısında tevbe edip istiğfar edeceği yerde daha da gururlanarak bu serveti kendi bilgisi ile elde ettiğini, kimsenin bunda bir hakkının olmayacağını, Allah'ın onu sevdiğini yoksa bu malı ona vermeyeceğini dile getirmiştir.

Hâlbuki Allah ona serveti ilmi için değil, tam tersi acizliği ve fakirliği için bir ikram olarak vermiştir. Bu servetin sebebi Allah'ın sonsuz kudreti ve merhametidir. Bu yüzden imtihan için kendisine verilen bu mal karşısında ona düşen gurur değil ancak şükürdür. Kalbini mal sevgisi ile dolduran Kârun Hz. Musa kavmine zekât emrini verince ilk olarak zekât vermeye yanaşmamış ve halkını da bu yoldan döndürmeye çalışmıştır.[278]

Kârun tüm ziynet ve zenginliği ile halkın içinde dolaşınca imanı zayıf olanlar ona imrenerek bakar "Keşke Kârun'a verilmiş olan nimetler bize de verilseydi" derlerdi. İsrâiloğullarında salih kullar ise onun gösterişini zerre kadar önemsemez, onlara " Yazıklar olsun size, iman edip iyi işler yapanlar için Allah'ın vereceği mükâfat daha güzeldir. Ona da ancak sabredenler ulaşacak " diye karşılık verirlerdi.

Kârun servetine güvenerek dünyada ebedi kalacağını düşünüyordu. Hâlbuki o saltanat ve servet bakımından çok daha zengin olan birçok kavmin kibirlerinden dolayı helâk olduklarını biliyordu ancak bu örneklerden kendine ders çıkartmayarak şeytanın askerliğini yapıyordu. Her fırsatta Musa'yı yalanlıyor onu halkın gözünden düşürmek için iftiralarda bulunuyordu. Allah'ın yardımının inananlara ulaşacağını akıl edemiyordu.

Sonunda Allah'ın azabı onu yakaladı ve toprağın içine gömülüp gitti. Bazı İslami kaynaklarda Karun'un yere batıp giderken Hz. Musa'ya yalvardığı ancak Musa(a.s.)'ın buna itibar etmediği hatta Hz. Musa peygamberin göstermiş olduğu bu katı kalplilikten dolayı Allah'tan uyarı aldığı şeklindeki rivayetler asılsız ve faydasız hikâyelerdir.[279]

Dün onun gibi olmak isteyenler Kârun'un helâkını görünce bu düşüncelerinden tevbe ederek pişman oldular. Allah'ın dileğinin rızık genişlettiğini dilediğinin de rızkını

[278] Mutlu, **age.** , C. 2, s. 360.
[279] Aydemir, **Tefsirde İsrâiliyyat**, s. 287.

daraltığını söyleyerek Allah'ın kâfir ve nankörleri kurtuluşa erdirmeyeceğini belirttiler. Aynı akıbete çarptırılmadıkları için de Allah'a şükrettiler.

Kârun'un sonunu getiren övünme hastalığı, kendinde bulunmayan erdemlerin var olduğunu düşünerek kendini haddinden yüksek makamlarda görme durumudur. Övünme, aslında kendini beğenme ve yalancılıkla ortaya çıkan kötü bir huydur. Kârun'da olduğu gibi övünen kişiler kendini en üst mertebeye yerleştirip, fazilet erbababını aşağılayarak kendi cahilliklerini örtmeye çalışmaktadırlar.[280] Övünme ve kibir hali şeytani bir vasıf olarak insana yakışmamaktadır. İnsan olmak tevazuyu ve alçakgönüllülüğü gerektirmektedir.

Kıssada görülmektedir ki Kârun, inkâr boyutunu oluşturan üçlemede üçüncüyü temsil etmektedir. Firavun siyasi, Haman bürokratik, Kârun'da ekonomik gücü oluşturarak "Ben.. Ben.. Ben.. " mantığıyla Allah'ı unutup bencillik yapmışlar sonunda helâkı hak eden kişiler olmuşlardır.[281]

Kıssadan çıkaracağımız öğütler:

— Mülkün yegane sahibi Alemlerin Rabbi olan Allah'tır.

— İnsanın dünyada hayatını idame ettirecek kadar bir maddiyete sahip olması gerekmektedir.

— Kişinin mal mülk sahibi olması kötü bir şey değildir. Kötü olan o malın Allah'ın nazargâhı olan kalbe doldurulması ve kişiye ahiret hayatını unutturmasıdır.

— Dünya hayatı gelip geçicidir asıl baki olan ahiret hayatıdır. Ona göre hazırlanmak gerekmektedir.

— İnsanın kazandıkları kendi çalışması ve Allah'ın dilemesi ile ele edilmektedir.

— Allah kullarına karşı çok cömert ve ikram sahibidir. Kula düşen nimete nankörlük etmesi değil, şükretmesidir.

— Kulun kazandığında fakirler içinde bir hak vardır.

— Günahkârlara özenmek onların azabını da istemek demektir. O yüzden salih ve iyi kullar örnek alınmalıdır.

— Büyüklenmek ve kibirlenmek şeytanın vasfı olarak insanı Allah'tan uzaklaştırır.

---

[280] Çelebi, A. Kınalızade, **Ahlâk-ı Alâi**, Sadeleştiren: Murat Demirkol, Ferc Yayınları, Ankara, 2016, s. 265.

[281] İslamoğlu, **Kur'ân Sûrelerinin Kimliği**, s. 250.

— Allah şımarık kullarını sevmez.[282]

— "Ben'in" olduğu yerde "Hakk" olmaz. Ben ile ilgili anlatılan bir hikâye de bir sıcak yaz gününde güvercinler, çayırlar ve ağaçlar arasında akan bir derede soğuk su içmek için gitmişlerdir. Orada serin suda yüzen kurbağayı görmüşler, ona,

— Ne kadar güzel bir hayatın var! Kurbağa da güvercine

— Siz ne kadar şanslısınız! Havada uçuyor, her yeri görüyor, çok kısa sûrede istediğiniz yere gidebiliyorsunuz. Ne olur! Beni de biraz alın gezdirin! demiş. Güvercinler

— Ama biz seni tutup uçamayız ki!.. Kurbağa onlara

— Şu çubuğun bir ucunu biriniz, diğer ucunu da biriniz gagasıyla tutsun. Ben de çubuğun tam ortasında ağzımla tutarım. Böylece havada her tarafı görürüm. Güvercinler onun dediğini yapmışlar ve kurbağa ile birlikte uçmuşlar. Havada uçarken karşılarına bir sürü kuşlar çıkmış. Ne kadar güzel bir icat (buluş), Kim bunu buldu? derken, bencillik yapan kurbağa düşünmeden acele ile

— "Ben, ben" deyip hızla yere çakılmış ve ölmüş! Böylece bencilliğinin ve kibrinin bedelini canı ile ödemiş.

4. sınıfta "Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?" ünitesinin "Allah'a Şükür" konusunda bu hikâye anlatılabilir. Allah'ın Kârun'a çok büyük servetler verdiğini bunun karşılığında onun şükretmesi gerekirken Allah'a nankörlük ettiği hikâye edilerek anlatılabilir.

5. sınıf için ise "İbadet Konusunda Bilgilenelim" ünitesinde "İbadet Niçin Yapılır?" konusunun işlenişinde Kârun hikâyesi anlatılabilir. İbadetlerin insanın ahlakını güzelleştirdi ve insanı eğittiği anlatılırken, aynı zamanda ibadetlere gereken önem gösterilmediğinde de insanın kötü vasıflar kazandığı anlatılabilir. Örnek olarak da Kârun'un Allah'ın kendine ikram ettiği malın zekâtını vermeyerek kazandığı kötü ahlaki vasıflar verilebilir.

6. sınıfta "İslamın Sakınılmasını İstediği Bazı Davranışlar" ünitesinde "Büyüklenmek" konusunda Kârun'un malı-mülkü ve bilgisi ile kibirlenip insanları küçük görmesinin ne kadar kötü bir durum olduğu âyetlerden örnekler verilerek anlatılabilir.

---

[282] Kutup, M. Ali, **Kur'ân Kıssaları**, Çev. : Yılmaz, A. , Beka Yayınları, İstanbul, 2016, s. 63.

7. sınıfta ise "Ramazan Ayı ve Oruç İbadeti" ünitesinin "Maun Sûresi ve Anlamı" konusunda sûresinin anlamından yola çıkarak Kârun'un dünya hırsıdan bahsedilebilir. Serveti ile övünüp fakirin hakkını vermemesi ile malınında kendisine fayda vermeyeceği bir azaba çarptırılmıştır.

8. sınıf için "Zekât, Hac ve Kurban İbadeti" ünitesinde "İnsanın Paylaşma ve Yardımlaşma İhtiyacı" konusunun işlenişinde Kârun hikâyesi anlatılabilir. İslamın maddiyata olan bakış açısı kıssa üzerinden değerlendirilerek anlatılabilir.

9. sınıfta ise "İnsan ve Din" ünitesinin "Dinin İnsan Hayatındaki Yeri ve Önemi" konusunda Kârun hikâyesinden yararlanılabilir. Kârun'un inançsızlığının hayatına yansımaları incelenerek içinde bulunduğu kötü yaşantının sebepleri ve bu durumdan kurtulması için gerekli olan çözüm yolları belirlenebilir. Böylece dinin insan hayatındaki önemini öğrencilerin keşfetmeleri sağlanabilir.

10. sınıf için "Kur'ân ve Yorumu" ünitesinde "Kur'ân'ın Temel Amaçları" konusunun işlenişinde Kârun kıssasından istifade edebiliriz. Başta Kârun'un o dönemin en bilgili insanlardan biri olduğu vurgulanarak, onun inanç noktasındaki inkârı ve ahlaki açıdan çöküntü içindeki davranışları öğrencilere anlatılabilir. Daha sonra insan için asıl olanın doğru bilgiyle oluşmuş doğru bir inanç ve bu ikisinin oluşturduğu doğru davranış olduğu vurgulanabilir.

11. sınıfta ise "İnsan ve Kaderi" ünitesinin "Ecel ve Ömür" konusunda her insanın doğumla başlayan ömrü bir gün ecelle sonuçlanacaktır. Ancak önemli olan insanın ömrünü nerede nasıl tükettiği ve yaptığı amelleridir. Bu açıdan konunun öğrencilere anlatımında Kârun hikâyesi bize yardımcı olacaktır. Zira ömrünü boş şeylerle geçiren bu kişinin ecelide yaşantısına uygun olmuş hayatı kibir içinde tükenip gitmiştir.

12. sınıf için "Dünya Hayatı ve Ahiret" ünitesinde "Hayat Amaçsız Değildir" konusunda Kârun'un hikâyesi gençlerimize anlatılabilir. Hayatı serveti ile övünmekle geçirmiş bu kişi gösterişli bir hayat sûrerek bu dünyada baki kalacağını sanmıştır. Lüks içinde geçen hayatından geride kalan sadece Allah'a olan isyanı olmuş, amaçsızca geçirdiği ömrü acı bir sonla tükenmiştir. Bu olay bize peygamgamberimizin *"Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz, nasıl ölürseniz öyle dirilirsiniz."* hadis-i şerifini hatırlatmaktadır.

4.3.13. Hz. Davud Peygamber ve Öğütleri

Davud (a.s.), İsrâiloğullarına peygamber olarak gönderilmiş Yakup (a.s.)'ın soyundan gelen bir peygamberdir. Kendisine dört büyük kitaptan biri olan Zebur verilmiştir. (İsra, 17/55) Zebur kitabı rivâyetlere göre İbrani dilinde yüz elli sûre olarak gönderilmiştir. Zebur'da bazı kişilerden ve bazı hikmetlerden bahsedilmektedir. İçinde helal- haram ve ahkâma dair âyetler yer almamaktadır. Ramazan ayında inmiştir. Zebur, kelime anlamı olarak kitap anlamına gelmektedir.[283] Hz. Davud (a.s.), Hz. Musa'nın şeriatına tabidir. İsrâiloğullarına buna göre tebliğde bulunmuştur.[284]

Kur'ân'da onun güç ve kuvvet sahibi, Allah'a yakınlığı olan, ilim sahibi biri olduğu anlatılmaktadır. (Sad, 38/17-25) Dağlar ve kuşlar onun emrindeydi birlikte Allah'ı tesbih etmekteydiler. (Enbiya, 21/79) Güzel sesi ile Zebur'u okumaya başlayınca tüm mahlûkat onu dinlemeye gelirlerdi.[285] Allah ona zırh yapma sanatını öğretmişti. (Enbiya, 21/80) Bu konudaki bir rivâyette Hz. Lokman'ın Davud peygamberin hizmetinde olduğundan bahsedilmektedir. Davud peygamber o güne kadar kimsenin yapmadığı zırhtan bir gömlek yapmaktaydı. Bunu gören Lokman, Davud peygambere edebinden hiçbir şey sormadı. Davud'a ona bu konuda bir şey söylemedi. Zırh bitipte Davud (a.s.) üstüne zırhı giyince Lokman (a.s.) bu savaşan için ne güzel bir gömlek diyerek sevindi. Lokman onunla ne yapılmak istendiğini böylece anladı susmak ne güzeldir ancak bunu pek az yapan vardır diyerek Davud'u meth etti.[286] Davud (a.s.) bu yeteneği ile kendi rızkını kazanan kendi elinin emeğini yiyen çalışkan bir peygamberdi.

Davud (a.s.), demirin şeklini değiştirebilme yeteneğine sahip, fazilet sahibi, ibadete düşkün bir peygamberdi. Peygamberimiz onun hakkındaki *"Allah'ın en sevdiği namaz, Davud'un namazıdır. Allah'ın en sevdiği oruçta onun orucudur. Davud (a.s.) gecenin yarısına kadar uyur, üçte birini de ibadetle, altıda birini de uyku ile geçirirdi. Bir gün oruç tutar bir gün tutmazdı.*[287] buyurmuşlardır.

Davud (a.s.), hak davaki mücadelesine daha peygamber olmadan önce başladı. O zamanın iman eden meliklerinden olan Talut'un ordusunda zâlim Calut'a karşı mücadele etti. Savaş çölde cereyan etmiş askerler uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra susuz düşmüşlerdi. Talut ordusuna Allah'ın onları deneyeceğini ve ırmaktan bir avuçtan daha

---

[283] Ez-Zebidî, **age.** , C. 9, s. 156.
[284] Paşa, A. Cevdet, **Adem ile Havva**, Hazırlayan: Savaş Özpınar, Çelik Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 166-167 ; Dikmen, **age.** , s. 397.
[285] Ez- Zebidi, **age.** , C. 9, s. 154.
[286] Eren, A. , **Peygamberler Tarihi,** Bera Kitap, İstanbul, 2017, s. 219.
[287] En-Nevevi, **age.** , C. II, s. 434.

fazla su içmemelerini tembihledi. Ordu ırmağa ulaşınca az bir asker dışında çoğu Talut'a verdikleri sözü unutup sudan kana kana içtiler. Suyu içen askerler savaşmaya gücümüz yok diyerek mücadelen vazgeçtiler. Hakiki mü'minler ise nice az kişi çoğunluğa galip gelmiştir diyerek Calut'a karşı savaşmaktan geri durmadılar.

Düşmanla karşı karşıya gelincede Allah'tan yardım isteyip ona dua ettiler. Talut'un ordusunda yer alan Davud(a.s.) Calut'u öldürerek kâfir ordusunu bozguna uğrattı. Davud (a.s.)'ın Calut'u özellikle sapanla öldürdü şeklindeki rivayetler tamamen isrâiliyyattır.[288] Allah daha sonra Davud'a hükümdarlık ve ilim verdi. Böylece Allah az bir kısım insanla kötüleri engellemiş oldu. Bu Allah'ın inananlara bir lütfudur. (Bakara, 2/249-250)

Allah, Davud (a.s.)'a hem bir hükümranlık hem de peygamberlik vermişti. (Sad, 38/20.) Allah Davud peygambere bu yetkiyi verdikten sonra onun yeryüzünde adaletle hükmetmesini istedi. Çünkü adaletin olmadığı yerde zulüm olur, düzen bozulurdu. Davud (a.s.)'da bu ilahi emre tabi olmuş çok uzun yıllar ülkesini adalet içinde yönetmiştir.

Allah ona insanlar arasındaki anlaşmazlıkları çözme yeteneği vermişti. Bu konuda Allah Hz. Davud'a ait bir olayı Kur'an'da "*Bir gün Davud'un yanına aralarında anlaşmazlık olan iki davacı gelmişti. Aralarındaki sorunu halletmek için Davud'u hakem tayin etmek istediler. Sonra içlerinden biri kardeş olduklarını kardeşinin doksan dokuz koyunu olduğunu kendisindeki bir koyunu almak istediğini söyledi. Aralarındaki tartışma sonunda kardeşinin kendisini bastırdığını Davud(a.s.)'a anlattı. Davud peygamberde kardeşinin kendisindeki tek bir koyunu sürüsüne katmak istemesiyle zulm edip haksızlık yaptığına karar verdi. Sonra Davud (a.s.) Allah'ın kendisini bu konu ile imtihan ettiğini düşünerek ona sığınıp af talep etmiştir. Allah Davud(a.s.)'ın tevbesini kabul etmiş onu bağışlamış Davud'a onun katındaki üstün makamını hatırlatmıştır."* (Sad, 17/26) şekline bildirmiştir. Sonrasında Davud peygambere nimet olarak Süleyman peygamberi ihsan etmiştir.

Davud peygamberin kıssasından çıkarabileceğimiz öğütler:

— Allah için mücadele etmekten korkmamak gerekmektedir. Çünkü Allah kendine iman eden kulunu hiçbir yerde yalnız bırakmaz.

— Dünyada adil olmak, insanlar arasında hakkaniyetle muamele etmek gerekmektedir.

[288] Aydemir, **Tefsirde İsrâiliyyat**, s. 248.

— Her insan için kendi kazandığından ötesi yoktur.

— Kul Allah'ın kendisine verdiği nimetlere karşı şükretmelidir.

— Doksan dokuz tane koyunun varsa bir yüzüncüyü istemeyeceksin. Aç gözlülük insana hep mutsuzluk ve huzursuzluk getirir. Çünkü insanın gözünü ancak bir avuç toprak doyurur.[289]

— Herkes hata edebilir önemli olan hatasını anlayıp Allah'a tevbe edebilmektir.

— Az kişde olsa her zaman hakkın yanında olmak, çok kişide olsa batılın yanında olmaktan iyidir.

— Mü'min dünyayı imar edecek şekilde çalışmalı, hayır işlerinde yarışmalıdır.

— Ahiret yolunda insan için en büyük mutluluk arkasında hayırlı bir evlat bırakabilmektir.[290]

— Kur'ân'ı güzel bir sesle okumak Davud (a.s.)'ın mucizesini yaşamak demektir.[291]

— Hayvanların dilini öğrenmekte bir ilimdir. Bu dile vakıf olmak belki de sûrekli gelişen dünyamızda ilerleyen dönemlerde mümkün olabilecektir. Hz. Davud'a ilahi bir lutüf olarak verilen hayvanlarla konuşma özelliği insanoğluna örnek olmalı, mahlûkatın özellikleri ve görevleri keşfedilerek insanın hayrına kullanılmasına çalışılmalıdır.[292]

— Mü'min Allah'ın kendisine verdiği imkânları en güzel şekilde kullanmalı, bilim ve fende ileriye gitmelidir.

4. sınıfta "Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?" ünitesinde "Fatiha" sûresinin anlamından yola çıkılarak Davud peygamber ve kendisine verilen nimetler hikâye edilerek anlatılabilir. Fatiha sûresindeki nimet verdiklerinin yolu olarak Davud ve ona inananlar ile dalalete düşenlere de Calut'un ordusu örnek verilebilir.

5. sınıf içinde "İbadet Konusunda Bilgilenelim" ünitesinin "Başlıca İbadetler" konusunda Davud (a.s.)'ın hikâyesi anlatılabilir. Özellikle Davud peygamberin namazı ve orucu öğrencilere örnek gösterilerek ibadet konusunun önemi vurgulanabilir.

6. sınıfta ise "Namaz İbadeti" ünitesinin "Namaz Nedir ve Niçin Kılınır?" konusunda Davud kıssası öğrencilere anlatılabilir. Özellikle büyük bir saltanat içinde

---

[289] İslamoğlu, **Kur'ân Sûrelerinin Kimliği**, s. 302.
[290] Kutup**, S. , Kur'ân Işığında Peygamberler**, s. 176
[291] Dikmen, **Peygamberler Tarihi,** s. 400.
[292] Döğen, Ş. , **Kur'ân'dan İcatlar**, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1985, s.114.

olan Davud peygamberin ibadete düşkünlüğü özellikle namaza olan muhabbeti çocuklara örnek gösterilebilir. Böylece namaz konusunda öğrencilere ulaşabilecekleri bir hedef sunulmuş olur.

7. sınıf için "Ramazan Ayı ve Oruç İbadeti " ünitesinin "Oruç İbadetinin Kişiye ve Topluma Kazandırdıkları" konusunda Davud peygamberin hikâyesinden istifade edebiliriz. Davud (a.s.)'ın vasıfları anlatılarak ibadetlere özellikle oruca verdiği önem belirtilerek, onun Allah'ın yanında kazandığı güzel makam öğrencilere örnek gösterilebilir.

8. sınıf için "Kaza ve Kader" ünitesinin "Emek ve Rızık" konusunun öğrencilere sunumunda çalışkan peygamber Hz. Davud'un hikâyesi anlatılabilir. Her peygamberin dünyada bir işle meşgul olduğu Davud peygamberinde zırh yaparak rızkını kazandığı hikâyenin anlatımında vurgulanabilir. Peygamberlerin bile çalıştığı bir dünyada boş durmanın mümkün olmadığı belirtilerek çocuklar çalışmaya teşvik edilebilir.

9. sınıfta "Değerler" ünitesinin "Hürriyet ve Bağımsızlık" konusunda Davud (a.s.)'ın hikâyesi anlatılabilir. Özellikle vatanını ve inancını savunmak için Calut'a karşı Talut'un ordusunda savaşması ve insanların savaştan kaçtığı bir ortamda ön saflarda mücadele etmesi öğrencilere bu konuda örnek gösterilebilir.

10. sınıf "İslamda İbadetler" ünitesinde " Namaz ve Oruç" konusunun işlenişinde diğer sınıflarda olduğu gibi Davud peygamberin ibadetlere verdiği önem, özellikle namaz ve oruç ibadetine vurgu yapılarak anlatılabilir.

11. sınıfta ise "İslam ve Estetik" ünitesinin " İş ve Üründe Güzellik" konusunun işlenişinde Davud peygamberin demiri işleyerek zırh üretmesi gibi estetik açıdan güzel bir ürün ortaya çıkarması örnek gösterilebilir.

12. sınıf için "Tevbe ve Bağışlama" ünitesinin "Tevbe Hatadan Dönme ve İyiliğe Yönelme Erdemidir" konusunda Davud peygamberin yaptığı bir hatadan dolayı Allah'a yönelip tevbe etmesi anlatılabilir. Davud (a.s.)'ın yanlışından dönmesi ile Allah katındaki makamının üstünlüğü öğrencilere vurgulanabilir.

4.3.14. Hz. Süleyman ve Öğütleri

Davud (a.s.)'dan sonra Allah İsrâiloğullarına varis olarak oğlu Süleyman'ı peygamber olarak göndermiştir. (Neml, 27/16) Süleyman (a.s.), diğer peygamberler gibi Allah'tan vahiy almış, insanlara ve cinlere hükmeden, hayvanların dillerini bilen, Allah katında üstün bir makama sahip mülk ve saltanat sahibi güçlü bir peygamberdir.

Süleyman (a.s.)'ın hikâyesi Kur'ân'da Neml, Sa'd, Enbiya, Sebe sûrelerinde anlatılırken Nisa ve En'am sûrelerinde de ismi zikredilmektedir. Ancak bu sûrelerin hiçbirinde kronolojik bir sıra takip edilmemiştir.[293]

Süleyman (a.s.), Mescid-i Aksa'yı inşa etmiş sonra Allah'a "*Allah'ın hükümlerine göre hüküm verebilme gücü, başkalarının çok zor ulaşabilecekleri mülk ve saltanata sahip olmak, Mescid-i Aksada namaz kılanların günahlarının afolunması*" şeklinde dua da bulunmuştur. Allah bu duanın ilk ikisini Süleyman'a ziyadesiyle vermiş, üçüncüsünü de umulur ki kabul buyurmuştur.[294]

Süleyman peygambere Allah birçok ikramlarda bulunmuştur. Allah, rüzgârı Süleyman (a.s.)'ın emrine vermiş, böylelikle onunla istediği yere gidebilmiştir. Şeytanları da (cinleri de) onun emrine bağlamış kimi onun için bina yapmış kimi de dalgıçlıkla uğraşmıştır. Kimi de zincire bağlanmış vaziyette bulunmuştur. (Sad, 38/36-38) Süleyman peygamber, erimiş bakır madenine sahip olmuş, cinlere hükmedebilmiştir. Cinler onun için bütün zor işlerde çalışmıştır. (Sebe, 34/12-13) Kendisine bu saltanatın yanında engin bir ilim de verilmiş, ayrıca kuşların dillerini anlayabilme kabiliyeti de ihsan edilmiştir. Süleyman (a.s.), hem bir peygamber hem de bir hükümdar olarak sûrekli mücadele halinde olmuştur. Bu tebliğ vazifesinde kendisinin hizmetinde bulunan insan, cin ve kuşlardan müteşekkil bir ordusu da bulunmaktadır.

Süleyman'ın bu muhteşem ordusu bir gün yolda karıncalarla karşılaşmıştır. Karıncaların başı arkadaşlarına yuvalarına girmelerini aksi halde farkında olmadan ordunun onları ezelebileceklerini söylemiştir. (Neml, 27/18) Küçücük bir karıncanın konuşmasını koskoca ordunun gürültüsünde duyabilmesi Süleyman (a.s.)'ı gülümsetmiştir. Sonra kendisine bu nimeti veren Allah'a hamdederek, kendisine, anne ve babasına verilen nimetlerine şükretmeyi, onun razı olacağı işlerle meşgul olmayı ve iyi kulları arasında bulunması için Rabbine dua etmiştir. (Neml, 27/19)

Süleyman peygamber döneminin en kudretli insanı olmasına rağmen Allah'a sığınmış ve onun nimet verdiği kullar arasına dâhil olmayı istemiştir. Makam ve saltanatından kibre düşmemiş tevazu içinde hareket etmiştir. Şükür konusunda mü'minlere örnek olmuş, adil bir yöneticinin olması gereken vasıfları insanlara yaşantısı ile göstermiştir.

---

[293] Mutlu, **age.** , C. 2, s. 412.
[294] Ez- Zebidî, **age.** , C.4, s. 167.

Süleyman (a.s.)'ın doğruyu yanlıştan ayırt edebilme ve hak ile hükmetme özelliği de Kur'ân'da övülmüştür. (Enbiya, 21/78-79) Bu konuda sahih kaynaklarda rivâyet edilen olayda Davud ve Süleyman peygamberler bir topluluğun başıboş koyun sürülerinin bir tarlaya zarar vermeleri ile ilgili bir hükümde bulunmuşlardır. Davud (a.s.), koyun sürüsünün değerinin tarlanın değerine denk olmasından dolayı sürünün tarla sahibine verilmesini uygun bulmuştur. Süleyman peygamber ise tarlanın sürü sahibine verilmesini eski haline gelinceye kadarda tarlayla ilgilenmesini, bu esnada sürünün de tarla sahibine emanet edilip tarlasını geri alana kadar onların sütünden, tüylerinden istifade edebileceğine hükmetmiştir. Allah da bu iki hüküm arasında Hz. Süleyman'ın hükmünü beğenmiş ve onun babasına göre daha isabetli bir karar verdiğini belirtmiştir.[295]

4.3.14.1. Hüdhüd Kuşu ve Sebe Melikesi

Süleyman peygamberin ordusunda Türkçede ''Çavuşkuşu'' olarak bilinen Hüdhüd kuşunun çok önemli bir görevi vardı. Bu konudaki rivâyetlere göre Hüdhüd kuşu ordunun su ihiyacının karşılanması için çalışmaktaydı. O yeraltındaki suyu bulup Süleyman (a.s.)'a söylemekteydi. Bir gün Süleyman peygamber ordusundaki kuşları kontrol ediyordu ancak Hüdhüd kuşunu aralarında göremedi. (Neml, 27/16) *"Nereye gitti bu yoksa kayıplara mı karıştı?* "diyerek gittiği yer ile ilgili kendine açık bir delil getirmezse onu öldüreceğini ordusuna duyurdu. (Neml, 27/20-21) Bir sûre sonra Hüdhüd kuşu Süleyman'a Sebe'den doğru bir haber getirdiğini söyleyerek yanına geldi. Süleyman (a.s.)'a gittiği yerde halkına hükmeden herşeye sahip, büyük tahtı olan bir kadınla karşılaştığını bildirdi. Hüdhüd kuşu onun ve kavminin güneşe taptıklarını, bu durumu şeytanın kendilerine hoş gösterdiği için gerçeği göremediklerini haber verdi. (Neml, 27/22-26) Hz. Süleyman, Hüdhüd kuşuna hemen inanmadı ona bu durumu araştıracağını söyledi.

Sebe, Yemen'de bir ülkenin adı olup, ülkenin ilk kralının adı ile anılmaktadır. Kur'ân'da Sebe halkının anlatıldığı bir sûre de bulunmaktadır. Allah, Sebe halkına birçok nimetler vermiştir. Ancak onlar da çoğu kavim gibi nankörlük ettikleri için bağ ve bahçeleri harabeye çevrilerek cezalandırılmışlardır. (Sebe, 34/15-17)

Süleyman peygamber, Hüdhüd kuşunun haberinin doğruluğunu öğrenmek için rivâyetlerde adı Belkıs olarak geçen Sebe melikesine verilmek üzere bir mektup

[295] Köksal, **Peygamberler Tarihi**, C. 2, s. 206-207.

yazmıştı. Mektubu götüren Hüdhüd kuşu onu melikenin görebileceği bir yere bırakarak kenara çekildi. (Neml, 27/ 28) Belkıs mektubu bulunca onun Süleyman peygamberlerden geldiğini anladı. Besmele ile başlayan bu mektubu sarayındaki ileri gelen kişilerin önünde okudu. Mektubta Süleyman peygamber onların Müslüman olmasını istiyordu. Belkıs, bu durumu devlet adamlarına danışınca onlar savaşmaya hazır olduklarını ancak son kararı kendisinin vereceğini söylediler. Belkıs, kralların bir şehre zorla girdiklerinde orayı talan edeceklerini söyleyerek, onun niyetini anlamak için elçilerle Hz. Süleyman'a hediye göndereceğini belirtti.

Sebe melikesi, Süleyman (a.s.)'a elçileri ile oldukça gösterişli hediyeler gönderdi. Ancak Süleyman bu hediyeler karşısında kalbini hiç bozmadan Allah'ın daha güzellerini kendine ihsan ettiğini, bu dünyalığın ona bir fayda sağlamayacağını belirtti. Elçilerin Sebe melikesine gitmesini ve çok güçlü ordularla onları oradan çıkarma kudretine sahip olduğunu ona söylemelerini istedi. (Neml, 27/36-37) Elçiler bu söz üzerine yanlarındaki hediyelerle memleketlerine geri döndüler.

Belkıs, elçilerin haberini alınca sarayın ileri gelenleri ile birlikte Süleyman peygamberin yanına gitmeye karar verdi. Süleyman (a.s.) da bu olaydan sonra komutanları ile konuşup onlara *"Melike bana gelmeden önce kim bana onun tahtını getirecek?"* diye sordu. Bu soruya cinlerden biri *"Ben getirebilirim"* diye karşılık verdi. Kendisine ilahi kitaptan ilim verilmiş bir kişi de Süleyman'a *"Ben o tahtı göz açıp kapayıncaya kadar getiririm"* diyerek bir anda tahtı Süleyman'ın huzuruna getirdi. (Neml, 27/38-40) Süleyman (a.s.), Allah'ın lutfu ile gerçekleşen bu olaydan sonra Rabbine şükretti. (Neml, 27/40) Sonra yanındakilere melikenin tahtının onun tanıyamayacağı bir hale getirilmesini istedi. (Neml, 27/41) Belkıs gelince de tahtının buradaki tahta benzeyip benzemediğini sordular. Melike, tahtın kendisininkine çok benzediğini, daha önce de kendisine bilgi verildiğini ve İslam olduğunu söyledi. (Neml, 27/42) Ancak kendisini bugüne kadar inkârcı bir millet olarak doğru yoldan alıkoyan taptıkları putlardı. (Neml, 27/43) Belkıs köşke girince yerde su olduğunu düşündü ve ıslanmasın diye eteğini kaldırdı. Süleyman bu durumda onun su değil billurdan yapılmış bir zemin olduğunu söyledi. Tüm bu yaşadıkları karşısında imana gelen Belkıs, Süleyman ile birlikte Alemlerin Rabbine iman ettiğini bildirdi. (Neml, 27/44) Sebe Melikesi, kavmi ile birlikte Müslüman olmuştur. Bunu yaparak hem kendini hem de milletini ilahi azaptan kurtarmıştır.

Süleyman peygamber Sebe Melikesi olayında olduğu gibi birçok konuda imtihandan geçmiştir. Kur'ân'da bunların birçoğu hakkında detaylı bilgi bulunmamaktadır. Rivâyetlerin birçoğunda da uydurma ve israliyyat söz konusu olduğundan ihtilaflı kısımların anlatımına girilmemiştir.

Süleyman peygamber, diğer tüm peygamberler gibi tevhid mücadelesinde birçok ithamla karşılaşmıştır. Kendisine sihirbaz denilmiş, yalancı olduğu söylenmiş bunlardan belki de en ilginç olanı onun hükümdarlığını sihir ve büyü ile elde ettiğini söylemeleri olmuştur. Kâfirlerin bu iftiralarına karşın Allah bu sözlerin şeytanın uydurması olduğunu, onun sihirle uğraşıp kâfir olmadığını asıl bu sıfatın inkârcılarda bulunduğunu ifade etmiştir.

Süleyman (a.s.) tüm bu söylenenlerden uzak adaletli, ilim sahibi, mala esir olmayan, malı esir alan, hak için madde hâkimiyeti kuran, sahip olduğu nimetlere şükreden, hakkı gözeten, dünya ve ahiret dengesini sağlamış güçlü bir peygamberdir. Birbirinden güzel sıfatları taşıyan Süleyman (a.s.) da her nefis gibi ölümü tatmış bu durum Kur'ân'da şöyle anlatılmıştır:

Onun döneminde cinlerin gaybı bildiklerine inanılmaktaydı. Süleyman (a.s.)'ın vefatı bunun böyle olmadığını göstermesi açısından önemlidir. Süleyman peygamber ayakta vefat etmiş, onun öldüğünü yanındaki cinler bile anlayamamıştır. Ta ki değneğini bir ağaç kurdunun yemesi ile Süleyman (a.s.) yere düşmüş, ancak bu sûretle öldüğü anlaşılabilmiştir. Hz. Süleyman'ın ölümü cinlerin gaybı bilmediklerini, gaybı yalnız Alemlerin Rabbi olan Allah'ın bildiğini geçmiş ümmetlere ve günümüz insanlarına göstermiştir. (Sebe, 34/14)

Hz. Süleyman (a.s.)'ın hikâyesinden çıkarabileceğimiz öğütler:

— Mal ve mülk kalbte kendine yer bulmamalı, tam tersi insana hizmette kendine yer bulmalıdır.

— Çok mal sahibi olmak illa ki beraberinde şımarmayı da getirmez. Dünyalık sahibi olan insanlar elbette ki şükreden bir kulda olabilmektedir.[296]

— Sizin en hayırlınız, kavmine en hayırlı olandır.

— Allah'ın nimetlerine şükretmek, onu bereketlendirmektedir.

— Adalet her şeyin başıdır. Adil yönetici de bu başın tacıdır.

[296] Öztürk, M., **Kur'ân Kıssalarının Mahiyeti**, s. 301.

— Danışarak iş yapmak insana başarı getirir.

— Bir şey hakkında hüküm verilmeden önce iyice inceleme yapmak hataya düşmeyi engeller.

— Sihir ve büyü haramdır. Şeytanın işlerindendir.

— Hayvanlarla konuşmak bir ilimdir. Bu ilim insanlar tarafından öğrenilebilir.

— Belkıs'ın tahtının getirilmesi eşyanın nakline delildir.[297]

— Servet ve zenginlik insanı Allah yolundan alıkoymamalıdır.

— İnsan bir haber aldığı zaman ne onu hemen reddetmeli ne de hemen inanmalıdır. Araştırıp öyle karar vermelidir.

— İnsan Allah'a hizmet ederse, Allah da kâinatı insana hizmetçi kılar.[298]

— Allah bir kulunu sevdiği zaman her şeyi onun emrine tahsis eder.[299]

— İnananlar günümüzde Allah'ın kendilerine sundukları nimetleri (Süleyman'ın rüzgârdan istifade etmesi gibi) en güzel şekilde kullanmak sûretiyle, insanlığın hayrına vesile olacak keşifler yapmalıdırlar.[300]

— Mü'min, maddeye esir olmamalı, tam tersi maddeyi esir almalı, dünyada Hakk için madde hâkimiyeti kuran kişi olmalıdır.

4. sınıf DKAB dersinin "Temiz Olalım" ünitesinin "Fatiha Sûresi ve Anlamı" konusunda Süleyman peygamberin hikâyesi anlatılabilir. Özellikle bu yaş grubu çocukları kendilerine bir kahraman aramaktayken bu vasıfları bir nimet olarak üzerinde bulunduran Süleyman (a.s.)'ın hayatı, Fatiha sûresinin anlamından yola çıkılarak öğrencilere örnek olarak verilebilir. Allah'ın ona nimet olarak verdiği özellikleri sayılıp dalalette ve sapıtanlarla olan mücadelesi "Büyük Kral Süleyman" adı altında dikkat çeken bir başlıkla işlenebilir.

5. sınıf "Allah İnancı" ünitesinin "Çalışırım Allah'ın Yardımına Güvenirim ve Başarırım" konu başlığında bu hikâyeden yararlanabiliriz. İnsanın hangi konumda olursa olsun çalışması gerektiği sonrasında Allah'a güvenmesi ile imkânsız gibi gözüken birçok şeyin imkânlı olduğu çocuklara açıklanabilir. Süleyman peygamberin rüzgâra hükmetmesinin insanın çalışması ile ondan enerji elde etmek şeklinde günümüzde sağlandığı, yine hayvanların dilini anlamanın belki de yakın bir gelecekte yapılan

---

[297] Dikmen, M., **Gençlik ve İman**, Cihan Yayınları, İstanbul, 2012, s. 319.
[298] Mutlu, **age.** ,C. 2, s. 417.
[299] Kutup, **Kur'ân Işığında Peygamberler**, s. 187.
[300] Dikmen, **Peygamberler Tarihi,** s. 427; Yıldırım, S. , **Kur'ân-ı Kerim ve Kur'ân İlimlerine Giriş**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1989, s. 108.

çalışmalarla gerçekleşebileceği bunu sağlayacak şeyinde insanın azmi ve gayretinin olduğu öğrencilere vurgulanabilir.

6. sınıfta ise "Kur'ân-ı Kerim'in Ana Konuları" ünitesinde "Kureyş Sûresi ve Anlamı" konusunun işlenişinde Süleyman (a.s.)'ın hikâyesi örnek verilebilir. Kıssada özellikle Süleyman peygambere verilen nimetler anlatılarak bu nimetler karşısında göstermiş olduğu şükür, Kureyş kavminin nimetlere karşı nankörlüğü ile karşılaştırabilir.

7. sınıf için "Melek ve Ahiret İnancı" ünitesinde "Kur'ân'a Göre Cin ve Şeytan " konusunda Süleyman (a.s.)'ın cin ve şeytanlara hükmetmesi onları emrinde kullanması ile Allah'ın kullarına sunduğu ikramlar anlatılabilir. Böylece cin ve şeytanların özellikleri de öğrencilere hatırlatılmış olur.

8. sınıfta "Dinler ve Evrensel Öğütleri" ünitesinde " Hayvanlara İyi Davranmak, Çevreyi Korumak" konularında Hz.Süleyman'ın hikâyesinden yararlanılabilir. Öğrencilere ilk olarak "Siz hiç hayvanlarla konuştunuz mu? " sorusu yöneltilerek konuya karşı güdülenmeleri sağlanabilir. Sonrasında Süleyman peygamberin hayvanlarla konuşması ve onlara göstermiş olduğu büyük itina anlatılabilir. Çevre duyarlılığı noktasında da rüzgârın emrine verilmesi örnek olarak gösterilebilir.

9. sınıf "İnsan ve Din" ünitesinin "İnanmanın Çeşit ve Biçimleri" konusunda Süleyman (a.s.)'ın kıssasında Sebe Melikesi Belkıs'ın sapık inancından dönüp İslam olması anlatılabilir. Onun inancından dönme sebebi ve psikolojisi öğrencilerle konuşularak tahlil edilebilir.

10. sınıfta ise "Allah İnancı" ünitesinde "İnsanın Allah'la İletişimi" konusunun işlenişinde Hz. Süleyman'ın Allah ile olan güçlü bağı ve iletişimi neticesinde kendisine ikram olarak sunulan canlı ve cansız varlıklarla iletişim içinde olabilme yeteneği öğrencilere örnek gösterilebilir. Allah ile kurulan manevi bağ insana kâinatın dilinden anlama özelliğini kazandırmaktadır.

11. sınıf "Hz. Muhammed'in Örnekliği" ünitesinde "Hz. Muhammed'in Adaletli Oluşu" konusunda Süleyman (a.s.)'ın adaletli bir hükümdar olarak çok uzun yıllar ülkesini yönetmesi örnek olarak anlatılabilir. Süleyman peygamber yönetiminde adaletli davranması ve isabetli kararlar vermesi ile ülkesindeki insanların ve hayvanların haklarını savunmuştur. Bu durumun peygamberimiz başta olmak üzere tüm peygamberlerin taşıdığı bir özellik olduğu öğrencilere anlatılarak vurgulanabilir.

12. sınıf DKAB dersi için "Dünya Hayatı ve Ahiret" ünitesinin "Hayat Amaçsız Değildir" konusunun anlatımında Süleyman (a.s.)'ın hikâyesi örnek olrak anlatılabilir. Dünyanın tüm nimetleri içinde saltanat sahibi bir insanın, varoluş amacını unutmadan hayatını sürdürmüş olması öğrencilere örnek olarak gösterilebilir.

4.3.15. Hz. Yunus ve Öğütleri

Yunus (a.s.), putlara tapan, zâlim, nüfusu yüz bin kadar olan kâfir Ninova halkına gönderilmiş bir peygamberdir. (Saffat, 37/139) Ninova, Musul toprakları içinde bir şehirdir. Yunus (a.s.), bir balık tarafından yutulmuş bundan dolayı Kur'ân'da Zu'n-un (Balık sahibi) (Enbiya, 21/87) ve Sahib-i hut (Kalem, 68/48) ünvanları ile anılmıştır.[301]

Ninova halkı, rızkın bolluğu ve aşırı zenginlikten dolayı zamanla sapıtmış, putlara tapar hale gelmiştir. Yunus (a.s.), uzun yıllar halkını Allah'a imana davet etmiş rivâyete göre kendisine kavminden ancak iki kişi iman etmiştir.[302]

Yunus peygamber kavmi ile çok uğraştı. Ancak onları hak yolunda olmaya bir türlü ikna edemedi. Sonunda halkının kendisine inanmayışı onu kızdırdı ve bir gün Rabbine danışmadan Ninova'dan ayrıldı. (Enbiya, 21/87) Şehirden ayrılırken de halkına inkârlarının sonucunda büyük azaba yakalacaklarını haber verdi. Yunus (a.s.)'ın Ninova'yı terkedişi ne bir kaçış ne de görevi kendisine verene bir başkaldırıştı. Sadece kızgınlık neticesinde yaptığı insani bir hataydı.[303] Her ne kadar yanlışı insanide olsa peygamber olunca bu bir "zelle" sayılmaktaydı.

Şehirden ayrılan Yunus (a.s.) bir gemiye bindi. Gemide sebebi Kur'ân'da açıklanmayan bir sebepten ötürü bir anlaşmazlık yaşandı. Denize atılmak üzere çekilen kurada Yunus peygamber kaybedince gemideki diğer kişiler tarafından denize atıldı. (Saffat, 37/141) Yunus peygamber hatasını anladı ve pişman loldu. Azgın dalgalarla mücadele ederken bir balık tarafından yutuldu. (Saffat, 37/142)

Yunus (a.s.), karanlıklar içinde balığın karnındaydı ve hala yaşıyordu. Bu şaşılacak bir işti. Bunun farkında olan Yunus peygamber Allah'a yöneldi ve *"Senden başka ilah yoktur. Sen eksik ve noksan sıfatlardan münezzehsin. Gerçekten ben nefsime zulmedenlerden oldum."* (Enbiya, 21/87) şeklinde Allah'a dua etti.

---

[301] Dikmen, **Peygamberler Tarihi,** s. 436.
[302] Ez- Zebidî, **age.** , C. 9, s.151-52.
[303] Çakan- Solmaz, **age.** , s. 184.

Yunus peygamber Allah'tan başka sığınacak kapısının olmadığının farkındaydı. Hatasını bilerek yaptığı içten ve samimi dua sonucunda Allah onu affetti. Hz. Yunus'u sıkıntısından kurtardı. (Enbiya, 21/88) Eğer Yunus (a.s.) hatasında ısrar edipte dönmemiş olsaydı Allah onu kıyamet gününe kadar balığın karnında tutacağını Kur'ân'da belirtti. (Saffat, 37/143-144)

Hz. Yunus, bitkin ve halsiz bir halde balığın karnından dışarı çıktı. Allah onun karaya çıktığı yerde gölgelendirecek kolay büyüyen geniş yapraklı bir ağaç yetiştirdi. (Saffat, 37/145) Allah'ın lütfu ile balığın karnından kurtulan Yunus peygamber kavminin yanına geldiğinde onları tevbe etmiş bir şekilde Allah'a yöneldiklerini gördü. (Saffat, 37/148)

Allah onların samimi ve halis tevbelerini kabul etti ve rahmetiyle muamele ederek onlar üzerindeki azabını kaldırdı. (Yunus, 10/98) Yunus peygamberin kavmi azabın alametlerini görerek tevbe edip de, imanları Allah tarafından kabul edilen tek millettir.[304] Bu durumu iki nedene bağlamak mümkündür. Bunlardan ilki, Hz. Yunus'un sonuna kadar tebliğ vazifesine devam etmeyerek kavminin yanından ayrılmasından dolayı Allah onları azaba hak etmiş olarak görmemiştir. İkincisi de Yunus'un kavminin daha henüz azap gelmeden önce alametlerini görerek tevbe etmiş olmalarıdır. Eğer fiilen azap gelince tevbe etselerdi bu onlara bir fayda sağlamayacaktı. Nitekim Firavun Kızıl denizde ilahi azapta boğulmak üzere iken pişman olmuş ancak tevbesi kabul olmamıştır.[305]

Her ne olursa olsun tevbeyi işlenmiş günahlardan arınma ve kurtuluş yoluna girme olarak düşünürsek Allah'a yapılan nasuh bir tevbenin silemeyeceği hiçbir günah yoktur. En ağır günahlardan olan şirkte bile imana dönüldüğü anda bir af söz konusudur. Bu açıdan insanın iman etmesi de bir tevbe biçimidir. O halde Kur'ân insanoğlunun hiçbir günahını Allah'ın bağışlama sıfatından daha büyük görmemektedir. Allah kendisinden hiçbir şekilde ümit kesilmemesini istemekte aksi bir durumu ise yasaklamaktadır. Bundan dolayıdır ki, insanın dünyada varolduğu sûre içerisinde tevbe kapısı hep açıktır.[306] İşte Yunus (a.s.)'ın kavmi bu ölçüyü iyi yakalayarak, şirk günahından son anda dönüp Allah'ın rahmetini kazanmışlardır.

---

[304] Yiğit, **age.** , s. 555. ; Dikmen, **Peygamberler Tarihi**, s. 441.
[305] Güneş, **age.** , s. 252-253.
[306] Nuri Öztürk, Y. Nuri, **İslami Kavramlar Ansiklopedisi**, C. 2, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1991, s. 139.

Allah Hz. Muhammed (s.a.v.)'in geçmiş peygamberlere uymasını onları kendine örnek almasını istemişken Yunus (a.s.)'ın bu davranışını ayrı tutmuştur. Ondan Hz.Yunus gibi olmamasını Kur'ân-ı Kerim de *"Rabbinin hükmünü sabırle bekle bu konuda Balık sahibi Yunus gibi olma. Hani o dertli dertli Rabbine dua etmişti. Eğer Rabbinden ona bir nimet erişmemiş olsaydı, o, mutlaka kınanmış bir şekilde sahile atılacaktı. Fakat sonradan Rabbi onu seçti ve salihlerden kıldı."* (Saffat, 37/145-146) şeklindeki âyeti ile bildirmiştir.

Allah birçok peygamberini bela ve musibetlerden korumuş, onları felaha kavuşturmuştur. Hz. İbrahim'in ateşini gülistana çevirmiş, Hz. Musa için denizi yarmış, Yusuf'u kuyulardan kurtarmış, Eyyub'a şifa vermiş olan Mevlam bu defa Yunus'u balığın karnında öldürmemiş yaşatmıştır. Ancak bu Yunus için ne ikram ne de ihsan'dır. Bu onun Allah'ın izni olmadan kavmini terk edip sabırsızlık göstermesinin bir cezasıdır. Bunun farkında olan Yunus (a.s.), balığın karnından kurtulurken diğer peygamberler gibi şükürden ziyade Rabbine tevbeyi istiğfarla meşgul olmuştur.[307] Peygamberler içinde Yunus (a.s.), davranışı bakımndan farklılık arz ederken, kavmi de imanın kabülü bakımından tüm geçmiş kavimlerden farklıldır. Bu da Allah'ın kerem ve ihsanının sonsuz olduğunu göstermektedir. Yeter ki kul gönülden Rabbine yönelebilsin.

Yunus (a.s.), bu olaydan sonra ömrünün sonuna kadar kavmiyle yaşamış, tevhid mücadelesine ara vermeden ölene kadar devam etmiştir.

Yunus peygamberin hikâyesinden çıkaracağımız öğütler:

— Sabır Hakk'tan sabırsızlık şeytandandır.

— Allah'a kalpten yapılan dua reddolunmaz.

— Hiçbir konuda ümitsizliğe düşmemek gerekir. Çünkü sıkıntıyı veren Allah kuluna kurtuluş yolunu da gösterecektir.

— Kaçmak işin kolay yanınıdır asıl önemli olan kalıp mücadeleye devam etmektir.

— Tevbe sıkıntı kapısını feraha açan bir anahtar gibidir.

— Tevbe hemen günahtan sonra yapılmalı, geciktirilmemelidir.

— Kul ne yaparsa yapsın gidecek tek bir kapısı vardır. O da âlemlerin rabbi olan Allah'ın kapısıdır.

— Kalpleri dinine ısındıracak ancak Allah'tır.

---

[307] Kazancı, A. Lütfi, **Peygamberler Tarihi 2**, Nil Yayınları, İzmir, 1993, s. 250.

— Allah sonsuz merhamet sahibi olarak kullarının tevbesini kabul edendir.

— Peygamberde olsa gururun olmadığı yerde Allah'ın affı ve mağfireti vardır.[308]

—Yunus (a.s.)'ın hata yapması onun peygamberlik derecesinden bir şey kaybettirmez. Çünkü peygamber efendimiz bir kimsenin *"Ben Yunus (a.s.)'dan daha hayırlıyım"* demesini uygun bulmamıştır.[309]

4. sınıf DKAB dersinde "Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik" ünitesinin "Allah Yarattıklarını Sever" konusunda Yunus (a.s.)'ın hikâyesinden yararlanılabilir. Çocuklara Yunus peygamberin hatasına rağmen Allah'ın onu affetmesini yine kavminin tüm isyanlarına rağmen tevbe etmeleri ile birlikte onları da affetmesininin sebebinin Allah'ın yarattıklarını sevmesi olduğu anlatılabilir. Yine tüm hatalarına rağmen anne ve babalarının onları affetmesi örneğini de bu konuda öğrencilere kıssa ile bağlantılı olarak verebilir. Aynı zamanda bu yaş grubu çocuklar için yapılabilecek en güzel etkinliklerden biri de dua ezberletmektir. Bu vesile ile Yunus (a.s.)'ın duası çocuklara ezberletilebilir.

5. sınıf "İbadet Konusunda Bilgilenelim" ünitesinde "Niçin ve Nasıl Dua Edilir?" konusunun işlenişinde özellikle Yunus peygamberin duası örnek verilmek sûretiyle çocuklara bu konu hikâye edilerek zevkli bir şekilde anlatılabilir. Sonra öğrencilere siz "Yunus peygamberin yerinde olsaydınız nasıl dua ederdiniz?" sorusu yöneltilerek çocukların derse aktif katılımları sağlanabilir. Aynı zamanda Hz. Yunus'un Allah'a yapmış olduğu dua çocuklara bir etkinlik olarak ezberletilebilir.

6. sınıfta "Kur'ân-ı Kerim'in Ana Konuları" ünitesinde "Kıssalar" konusunun işlenişinde öğrencilere bu hikâye anlatılarak hangi dersleri çıkardıkları sorulabilir.

7. sınıfta ise "İslam Düşüncesinde Yorumlar" ünitesinin "Dinde Zorlama Yoktur" konusunda Yunus peygamberin hikâyesi öğrencilere anlatılarak işlenebilir. İlk olarak Yunus (a.s.)'ın kavmini her hangi bir zor kullanmadan Allah'a davet etmesi ancak onların bu çağrıya tabi olmamaları belirtilebilir. Daha sonra Yunus kavmini terk edince bu durumu düşünmeye başlayan kavminin kendi rızaları ile hak dine tabi olmaları öğrencilere anlatılabilir.

8. sınıf "Kur'ân'da Akıl ve Bilgi" ünitesinin "Kur'ân Aklımızı Kullanmamızı İster" konusu işlenirken Yunus (a.s.)'ın kavminin son anda akıllarını kullanarak doğru

---

[308] Koca, O. , **Gençler İçin Peygamberlerin Hayatı,** İsatanbul, 2017, s. 181.

[309] Ömer, Ziyaeddin Efendi, **Muhtasar Sahihi Buhari (Zübdetü'l Buhari),** Tercüme: Yıldırım, H. , Sağlam Kitabevi, İstanbul, 2016, s. 660; Yiğit, **age.** , s. 558.

yolu bulmaları ve böylece Allah'ın azabından kurtulmaları olayı öğrencilere anlatılabilir. İslam akıl dinidir ve akıl dışı hiçbir şeyi kabul etmez. İnsanın fıtratına en uygun din olan İslam dini Yunus (a.s.)'ın kavmini de etkilemiştir.

9. sınıf "İslam ve Din" ünitesinde "Çok Tanrıcılık" konusunun öğrencilere anlatımında Hz. Yunus'un hikâyesi öğrencilere örnek olarak anlatılabilir. Putlara tapan çok sayıda tanrıya inanan Yunus kavminin bu inançlarından dolayı yaşadıkları bozuk hayat ile hak dine tabi olmaları ile yaşadıkları büyük değişimden öğrencilere bahsedilebilir.

10. sınıf "Allah İnancı" ünitesinin "Tevbe" konusunda Yunus (a.s.)'ın hikâyesi öğrencilere örnek olarak sunulabilir. Bu kıssa vasıtasıyla her insanın hata yapabileceği ve bu hatadan dönmenin en iyi yolununda tevbe etmek olduğu öğrencilere vurgulanabilir.

11. sınıf "Hz.Muhammed'in Örnekliği" ünitesinin "Hz.Muhammed'in Sabrı ve Kararlığı" konusunda bu hikâyeden istifade edilebilir. Allah'ın peygamberimize sabrı tavsiye ederken ona Yunus örneğini sunmasını, onun gibi sabırsızlık yapmamasını, her zaman Allah'a dayanıp güvenmesini öğütlediği öğrencilere anlatılarak konunun sunumu gerçekleştirilebilir.

12. sınıfta ise "Tevbe ve Bağışlama" ünitesinin "İnsan Hata Yapabilen Bir Varlıktır/Tevbe Hatadan Dönme ve İyiliğe Yönelme Erdemidir." konularının anlatımında Yunus (a.s.)'ın hikâyesi başlı başına anlatılabilir. Tevbenin hikâye edilerek öğrencilere sunumu konunun anlaşılmasını kolaylaştıracak ve dersi daha eğlenceli hale getirecektir.

4.3.16. Hz. İsa-Hz. Meryem ve Öğütleri

Hz. Meryem, babasız dünyaya gelen, peygamberlik ile görevlendirilmiş Hz. İsa'ya anne olma şerefine nail olmuş bir cennet kadınıdır. “İbadet ve hizmet” eden anlamına gelen Meryem ismi Kur’ân'da zikredilen tek kadın ismidir. Annesi ona bu ismi din ve dünya kötülüklerinden emin olması için vermiştir. Allah'ın âyetlerinde gerekse peygamgamberimizin hadislerinde üstün ahlaki vasıfları övülmüş olan Hz. Meryem tüm mü’min hanımlarına örnek olarak gösterilmiş saliha bir hanım, iffetli bir annedir. Babası

İmran, annesi Hanne olan Meryem, Kur'ân'da adı Al-i İmran olarak geçen seçkin ve üstün bir aileye mensubtur.[310]

Afet Ilgaz, yazısında Hz. Meryem'in üstünlüğü ile ilgili *"Hz. Meryem, bir nebiye midir değil midir tartışması da İslam âlimlerini epeyce meşgul etmişe benziyor. Cebrail'le görüşmesi ve vahiy almasını temel kabul edersek bu tartışmaların kaçınılmaz olduğunu da görüyoruz. Ama onun üstün bir "veliyye" olduğu muhakkaktır"*[311] demiştir. Her yönü ile Allah'ın kudret sıfatının tüm tecellilerini gördüğümüz Hz. Meryem'in hayatı, insanın bu dünyada görebileceği en saf ve en temiz yaşantıyı temsil etmektedir.

4.3.16.1. Hz. Meryem'in Dünyaya Gelişi ve Mabede Adanışı

Hanne ve İmran'ın uzun yıllar çocuğu olmamış, bu durumda Hz. Meryem'in annesi Hanne bir çocuğu olması durumunda onu Beyt-i Makdis'e adamaya söz vermiştir. Duası kabul olupta hamilelik gerçekleşince de bu adağını tekrarlamış, Allah'a şükrederek dua etmiştir. (Al-i İmran, 3/35) Bu duruma çok sevinen İmran, Meryem'in doğuşunu göremeden vefat etmiştir.[312]

O dönemde Beyt-i Makdis'e hizmet için hep erkek çocuklarının adanması adeti mevcuttur. Kız çocuğunun o günü kadar mabede adandığı hiç görülmemiştir. Aileleri tarafından Beyt-i Makdise hizmet için bırakılan erkek çocuklar yetişkinlik çağlarına kadar orada günlerini geçirir, mabedin hizmetinde bulunup, ilim tahsil ederlermiş.[313]

Hanne, hamileliği neticelenipte bir kız çocuğu dünyaya getirince minik kızının adını Meryem koydu. Baştan beri erkek çocuğu olacağından emin olan Hanne ilk önce şaşırsada Allah'a verdiği sözü unutmayarak mabede adadığı erkek çocuğuna bedel olarak, kızı Meryem'i adadığını bunu kendinden kabul buyurmasını Rabbinden istedi.[314]

Allah Hz. Meryem'in duasını kabul etti. Mabede adanan Meryem'i himaye etmek için insanlar birbiriyle çekişince aralarında kura çekilmesine karar verildi. Kurayı kâlem su üzerinde kalan Zekeriyya peygamber kazandı. Böylece Allah Hz. Zekeriyya'yı Meryem'i yetiştirmekle vazifelendirmiş oldu. (Al-i İmran, 3/44) Hz. Zekeriyya o dönem İsrâiloğullarının peygamberiydi. Eşi ile Meryem'in annesi kardeşti. Küçük Meryem kendini bilecek yaşa gelinceye kadar teyzesi ve Hz. Zekeriyya (a.s.)'ın yanında kaldı.

---

[310] Bursalı, M. Necati, . **Hz.Meryem ve Hz.İsa,** 8. Baskı, Çelik Yayınları, İstanbul, 2013, s. 11-12.
[311] Ilgaz, A. "Hz.Meryem"**, Vahiy Sürecinde Kadın Oradaydı**, Elest Kitaplar, İstanbul, 2013, s. 116.
[312] Bursalı**, age.** , s. 14.
[313] Bursalı, **age.** , s. 13.
[314] Paşa**, age.** , s. 166-167.

Daha sonra Beyt-i Makdis'te kendisi için yapılan bir bölüme yerleştirildi. (Meryem, 19/16-17)

Tüm ihtiyaçlarını Hz. Zekeriyya karşılıyor, bir başkası onun yanına giremiyordu. Zekeriyya (a.s.), onun eğitimi ile meşgul oluyor ona bir çiçek gibi bakıyordu. Her seferinde odasına girdiğinde Meryem'in yanında çeşit çeşit yiyecekler görüyor, Meryem'e bunların nerden geldiğini sorduğunda da Allah'ın ikramları cevabını alıyordu. (Al-i İmran, 3/37) Bu olay Hz. Meryem'e Allah tarafından verilen bir kerametti.

Hz. Meryem büyüdü doğru, ahlaklı ve iffetli mü'min bir bayan oldu. (Maide, 5/75) Melek Cebrail ona Allah tarafından seçilip temizlendiğini, dünya kadınları arasında onun üstün yaratıldığını, Rabbi için rüku ve secde de bulunmasını emretti. (Al-i İmran, 3/42-43)

Bir gün Beyt-i Makdiste bulunmakta olan Hz. Meryem'in yanına insan şeklinde Cebrail (a.s.) geldi. Cebrail (a.s.) ona Allah'ın bir erkek çocuğu bağışlayacağını söyledi. Hz. Meryem, *"Bana bir insan dokunmamışken ve kötü bir kadın olmadığım halde bu nasıl mümkün olabilir"* diyerek Cebrail (a.s.)'a karşılık verdi. Cebrail Meryem'e hitaben bunun Allah için kolay olduğunu, bir mucize ve rahmet olarak Allah'ın bunu gerçekleştireceğini belirtti ve ezelde takdir edilen şey vuku buldu, iş olup bitti. (Meryem, 19/18-21) Allah bir şeye ol dedin mi o anında oluverir. Çünkü ilk insan olan Hz. Âdem'i annesiz ve babasız olarak yaratması Allah'a nasıl zor gelmedi ise babasız bir çocuk vücuda getirmes ide onun kudretine hiç zor gelmemektedir. (Al-i İmran, 3/59)

Sonra Cebrail (a.s.), babasız dünyaya gelecek Meryem oğlu İsa'nın vasıflarını Hz. Meryem'e bildirdi: İnsanlarla beşikte iken konuşacaktır. Allah O'na yazı yazmayı, hikmeti, Tevrat ve İncil'i öğretecektir. İsrâiloğullarına peygamber olarak gönderilecek ve kavmine şunları söyleyecektir. *"Ben size bir mucize ile geldim, çamurdan bir kuş yapıp ona üflediğimde Allah'ın yardımı ile kuş canlanıp uçacaktır. Doğuştan kör olanları ve alaca hastalarını iyileştireceğim, ölüleri dirilteceğim. Evlerinizde olanları yeyip içtiklerinizi size haber vereceğim elbette inanmışsanız bunda sizin için güzel deliller vardır. Ben Tevrat'ı tasdik edici, size haram kılınan bazı şeyleri de helal kılmak için geldim. Allah'tan korkun ve bana ibadet edin, şüphesiz dosdoğru yol onundur."* Al-i İmran, 3/45-51) Bundan sonra Cebrail Hz. Meryem'e üfürdü ve kayboldu. (Tahrim, 66/12)

Meryem, o anda artık hamile idi. O beş büyük peygamberden biri olan, adı Allah tarafından konulan, peygamber olacağı doğmadan önce müjdelenen, çeşit çeşit

mucizelelerle desteklenen, bozulan Tevrat'ı düzeltecek, İslam dinini tekrar saf ve temiz haline çevirecek olan Hz. İsa'ya hamiledir.[315]

Kur'ân'da Hz. İsa için Allah'ın yaratıcı kudretinin bir tecellisi olarak bahsedilmiş, Allah'tan bir kelime veya Allah'ın kelimesi olarak isimlendirilmiştir. (Al-i İmran, 3/45) Hz. İsa'nın bir ünvanı da ilgili âyette *"... Meryem oğlu İsa Mesih, ancak Allah'ın peygamberi, Meryem'e ulaştırdığı kelimesi ve kendisinden bir ruhtur..."* (Nisa, 4/171) olduğu üzere Mesih'tir. Ve aynı zamanda "Allah'ın Ruhu" olarak vasıflandırılmıştır.

4.3.16.2. Hz. İsa (a.s.)'ın Dünyaya Gelişi ve Tevhid Mücadelesi

Hamileliği boyunca insanlardan uzaklaşan Hz. Meryem kavminin kötü söz ve davranışlarından çekiniyordu. Günler böylece geçmiş doğum vakti gelmişti. Doğum sancıları başlayınca bir hurma ağacının altına sığındı. Allah'a sığınarak dua etti. Rabbi ona Cebrail aracılığı ile üzülmemesini kendisinin insanlar içinde şerefli kılındığını, hurma ağacını silkelemesini ve taze hurmalardan yemesini buyurdu. Böylece Allah'ın yardımı ile göz aydınlığı olan oğlu dünyaya geldi. Hz. İsa'nın doğumu ile kurumuş dalların hayat bulması gibi endişe ve kederden kurtulan Hz. Meryem oğlunu milletinin yanına götürdü.

Meryem'i gören halk ona utanılacak bir şey yaptığını, halbuki babasının kötü bir kimse olmadığını annesinin de iffetsiz bir kadın olmadığını, belirterek onu kınadılar. Hz. Meryem, kavmine oğlunu gösterince İsa (a.s.) konuşarak kendisinin Allahın kulu ve peygamberi olduğunu, onun mübarek kılındığını, namaz kılmak, zekât vermek ve anne - babasına iyi davranmakla emrolunduğunu söyledi. (Meryem, 19/23-33) Böylelikle Hz. İsa, tevhid mücadelesinde ilk mucizesini bebekken konuşarak göstermiş oldu.

İsa (a.s.), büyüyünce kendisine peygamberlik vazifesi verildi. Milletini bir olan Allah'a inanmaya, ona itaat etmeye ve ondan korkmaya davet etti. İsrâiloğulları bu çağrı karşısında değiştirip, önemsemedikleri Tevrat'ı savunarak bu çağrıya karşı çıktılar. (Al-i İmran, 3/93)

O dönemde İsrâiloğulları arasında tıp çok gelişmişti. İsa peygamber de onları doğru söylediğine inandırmak için tıbbın aciz kaldığı alanlarda mucizeler gösterdi. Alaca hastalarını iyileştirdi, ölüleri diriltti, çamurdan yaptığı kuşlara hayat verdi. Sonra herkesin evinde olup biteni onlara haber vermesi gibi birçok mucizeyi İsrâiloğullarına

[315] Kazancı, **age.** , s. 287.

göstermesine rağmen büyücülükle suçlanarak İsrâiloğulları tarafından iftiraya uğramıştı. (Maide, 5/110)

İsrâiloğullarından çok az sayıda bir grup hakikati görüp Hz. İsa'ya iman etmiştir. Bu iman edenlere de "Havari"adı verilmiştir. Havari, kelimesi sözlükte beyaz olmak anlamında olup Arapça olarak ise " seçilmiş, özverili arkadaş ve dost" anlamlarına gelmektedir.[316] İsa (a.s.), sayıları on iki olarak rivâyet edilen havarilerileri ile birlikte tebliğ vazifesini sürdürmüştür. Bir gün havarileri Hz. İsa'dan kendileri için gökten bir sofra indirmesini istedi. İsa onlara iman ettiyseniz Allah'tan korkun dedi. Onlar da kalplerinin tam anlamı ile inanması için gökten gelen sofradan yemek istediklerini söylediler.[317]

Hz. İsa, dua ederek Allah'tan kendilerini rızıklandırması için bir sofra istedi. Cenabı Allah'ta onlara sofra indireceğini ancak bunu gördüğü halde kim inkâr ederse artık onu azaba çarptıracağını onlara bildirdi. (Maide, 5/111-115) Kur'ân'da Allah'ın sofrayı indirip indirmediği noktasında açık bir delil yoktur. Ancak sofranın indiği ve havarilerin bundan yediği kuvvetle muhtemeldir.

Hz. İsa, İsrâiloğullarını hak dine davet ederken onlara büyük bir müjde getirdi. Kendisinin daha önce kavmine gelmiş olan Tevratı doğrulayan, daha sonra gelecek olan Ahmed adlı peygamberi de müjdeleyen bir elçi olduğunu milletine bildirmiştir. (Saff, 6/61) Ancak İsrâiloğulları her zaman ki nankörlükleri ile birlikte bu habere göz ve kulaklarını kapayarak inkâr karanlığından çıkmak istememişlerdir.

Her inkârcı kavmin peygamberlerine yaptığı gibi İsrâiloğulları da Hz. İsa'yı öldürmek sûretiyle ondan ve davasından kurtulmak istediler. Daha önce de Hz. Zekeriyya ve oğlu Hz. Yahya'yı şehit eden Yahudiler bu defa Hz. İsa'yı öldürmek için aramaya başladılar. Ancak kurdukları tuzağı Allah bozdu çünkü Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır.

Yahudiler İsa yerine ona benzeyen birini yakalayıp öldürdüler, zannettiler ki o Meryem oğlu İsa'dır. (Nisa, 4/157) Kur'ân'da anlatıldığı kadarı ile Allah Yahudilerden birini Hz. İsa'ya benzetmiş ve katiller onu öldürmüşlerdir. Ancak İsa (a.s.), öldürülmemiş Allah'ın katına yükseltilmiştir. (Nisa, 4/156-158) Bu durumda Hz. İsa'nın

---

[316] Cilacı, O. , ‘*’Havari”*, **DİA.** , C. 16, TDV. Yayınları, Ankara, 1997, s. 513.
[317] Bulut, H. İbrahim, **Nübüvvetin İsbatında Mucize**, Araştırma Yayınları, Ankara, 2016, s. 168.

dünyada bir mezarı da mevcut değildir. Rivâyetlere göre peygamber efendimiz Mirac hadisesinde İsa (a.s.)'ı görmüş onunla tanışmıştır.[318]

Hz. İsa'dan sonra bir müddet daha ona inananlar tevhid inancını devam ettirdiler. Ancak daha sonraki Hristiyanlar tevhidden şirke, üçlü bir Allah inancı olan teslisi kabul etmişlerdir.

Teslis inancı, Allah'dan başka Hz. İsa'da ve Hz. Meryem'de de ilahlık özelliği olduğuna inanmak demektir[319]. Allah bu durumu Kur'ân'ında açıklamıştır. Bir kısım İsrâiloğlu, Meryem oğlu İsa Allah'tır demiştir bir kısmı İsa Allah'ın oğludur, diğer bir grupta üçten biridir demişlerdir. Allah'ta tüm bu görüşleri reddederek kendisinin tek ilah olduğunu, çocuğu olmaktan münezzeh olduğunu (Nisa, 4/171), Meryem oğlu İsa Mesih'in ancak bir peygamber olduğunu onlara belirtmiştir. (Maide, 5/75)

Kur'ân'ın ifadesine göre hesap gününde Hz. İsa kavminin sapıklık içine düşmesinden dolayı onları kınayacak bu içlerine düştükleri durumdan onları haberdar ettiğini belirtmek sûretiyle peygamberlik vazifesini yaptığını onlara hatırlatacaktır. (Maide, 5/116-117)

Hz. İsa'nın milletine anlattıkları ile Hz. Muhammed (s.a.v.)'in ümmetine bildirdiği ölçüler hep aynıdır. Kur'ân'da Hz. İsa'nın, tüm peygamberler gibi kendisinin de Allah'ın bir kulu olduğunu yani bir insan olduğunu, bunun onun için küçültücü bir durum olmadığını milletine anlattığından bahsedilmektedir. O halde Kur'ân'da ki İsa gerçek hakiki İsa'dır. Gerçek İsa onu takip edenlerin tahrif edilmiş fikirlerinden temizlenmiş, Allah'a kayıtsız şartsız teslim olmuş insan bir peygamberdir. Şimdiki Hristiyanların düşündüğü gibi Tanrı'nın İsa'nın bedeninde vücut bulması, çarmıha gerilmesi ve kurtuluş kavramıyla ilişkilendirilmesi gibi bir durum gerçek İsa için asla söz konusu değildir.[320]

Hz.İsa (a.s.), peygamberlik vazifesini en güzel şekilde ifa etmiş biz Müslümanlara da bu konuda örnek olmuş büyük ululazim bir peygamberdir.

Günümüz insanının bu kıssadan çıkaracağı ibretlik öğütler:

— Dua tüm kapıları açan yegane anahtardır.

— Allah sonsuz kudret sahibidir. Onun dileyipte yapamadığı hiçbir şey yoktur.

---

[318] Ez- Zebidî, **age.** , C. 9, s. 168.
[319] Çakan-Solmaz, **age. ,** s. 202.
[320] Khalıdı, T. , **Müslüman Hazreti İsa**, Çev. : Sevda Ayar, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2003, s. 41.

— İnsan gerçeği görmek istemezse, körler görse de, ölüler yürüse de, hakkı göremez.

— Allah kulunu severse onu tüm kötülüklerden korur.

— Kul hatasında ısrar ederse küfür batağına saplanır.

— İslam davasında kişinin yanında ona destek olacak dost ve arkadaşı olmalıdır.

— Hayırlı evlat insan için göz aydınlığıdır.

— Her zorluğun ardında kolaylık vardır.

— İnsan insandır. Ona ilahlık atfedilemez.

— Hz. İsa, Hz. Meryem'in oğludur. Allah'ın değil.

— Kadın kutsal bir varlıktır. Allah'a yaklaştığı nisbette de değeri artmaktadır.

— Hz. Meryem hikâyesin de görmekteyiz ki, Kur'ân'a göre kadınlar iki kısımda mütalaa edilmektedir. Birinci grup, Hz. Lut ve Hz. Nuh'un karısının oluşturduğu kâfir ve isyancı kadınlar. İkinci grup da, Asiye ve Hz. Meryem'in oluşturduğu mü'min ve saliha kadınlardır.[321] Bizler de saliha hanımlar zümresine dâhil olmak için Allah yolunda çalışmalıyız.

4. sınıf DKAB dersinin "Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?" ünitesinin "Kelime-i Tevhid ve Kelime-i Şehadet" konusunun işlenişinde Hz. İsa'nın hikâyesinden yararlanılabilir. Özellikle nasıl bir Allah inancı olması gerektiği vurgulanarak anlatılabilir.

5. sınıfta "Allah İnancı" ünitesinin "Allah Vardır ve Birdir" konusunda Hz.İsa'nın kıssası anlatılabilir. Çocuklara özellikle Allah'ın sıfatları ile birlikte Allah'ın varlığına ve birliğine inanmanın nasıl olması gerektiği hikâyedeki yanlış Allah inancından yola çıkılarak aktarılabilir.

6. sınıf için ise "Peygamberlere ve İlahi Kitaplara İman" ünitesinin "İlahi Kitaplar" konusunda Hz. İsa ve ilahi kitap olarak İncil hikâye vasıtası ile öğrencilere daha etkili bir şekilde anlatılabilir. Yine çocuklara ilahi kitaplardan bahsedilirken günümüzdeki İncil ve Tevrat'ta artık ilahi olma vasfının olmadığı, tek ilahi kitap olma sıfatını koruyanın Kur'ân-ı Kerim olduğu vurgulanmalıdır.

7. sınıfta "Hz. Muhammed" ünitesinin "Hz. Muhammed Son Peygamberdir" konusunda Hz. İsa'nın peygamberimizi müjdelemesi ile birlikte son peygamber olarak

[321] Sırma**, age.** , s. 218.

onu işaret etmesi anlatılabilir. Tüm peygamberler gibi İsa (a.s.)'ın da İslam zincirinin bir halkası olduğu son halkayı da Hz. Muhammed (s.a.v.)'in oluşturduğu belirtilebilir.

8. sınıf için "Dinler ve Evrensel Öğütleri" ünitesinin "Hristiyanlık" konusunda Hristiyanlığın dünü ve bugünü kıssa vasıtası ile öğrencilere hikâye tadında bir sunumla anlatılabilir. Günümüz Hristiyanlığının Hz. İsa'nın tebliğ ettiği dinle ilgisinin olup olmadığının öğrenciler tarafından bulunması istenebilir.

9. sınıf "İnsan ve Din" ünitesinin "Tek Tanrıcılık" konusunda Hz. İsa'nın kıssası öğrencilere anlatılabilir.

10. sınıf " Kur'ân'a Göre Hz. Muhammed" ünitesinin " Hz. Muhammed Bir İnsan ve Bir Peygamberdir" konusunda Hz. İsa hikâyesi anlatılarak onun da peygamberimiz ve tüm peygamberler gibi bir insan ve bir elçi olduğu vurgulanabilir. Hz. Muhammed (s.a.v.) ve başka herhangi bir peygambere ilahlık atfedilemeyeceği kıssa vasıtası ile öğrencilere belirtilebilir.

11. sınıf DKAB dersinde "Aile ve Din" ünitesinin "Aile İçi Görev ve Sorumluluklarla İlgili Öğütler" konusunda Hz.Meryem'in annesinin kızı için, Hz.Meryem'in İsa (a.s.) için yaptıkları fedakârlıklar ve onları güzel yetiştirmek için gösterdikleri çaba bu konuda ele alınıp anlatılabilir.

12. sınıf "Yaşayan Dinler ve Benzer Özellikler" ünitesinde özellikle kıssa vasıtası ile vahye dayalı tüm dinlerin ortak bir amaç için yani tevhid inancını anlatmak için yola çıktıkları ancak günümüzde gelinen noktada bu amaca hizmet eden tek dinin İslam olduğu öğrencilere üstüne basarak anlatılır. Yahudilik ve Hristiyanlığın muharref olmadan önce İslam ile birçok benzer yönünün olduğu ancak bozulup insan eli değdikten sonra aralarında her hangi bir ortak noktanın olmadığı öğrencilere özellikle vurgulanmalıdır. Bu noktada "Dinler Arası Diyalog" diye bir çalışmanın İslam adına mümkün olmadığı istenirse Yahudilik ve Hristiyanlığın iki batıl din olarak aralarında diyalog yapabilecekleri öğrencilere belirtilebilir.

4.3.17. Hz. Lokman ve Öğütleri

Hz. Lokman (a.s.), Kur'ân'da ismi zikredilen, kendisine hikmet verilmiş örnek şahsiyetlerden biridir. Kaynaklarda kimliği hakkında oldukça farklı rivâyetler bulunmakla birlikte Kur'ân'da bu konuda açık bir ifade mevcut değildir. Lokman'la ilgili bilgiler Kur'ân'da ki Lokman sûresinde on iki defa isminin zikredilmesi ve oğluna yaptığı öğütler dâhilindedir. Rivâyetlere göre ise, Davud (a.s.) zamanında yaşadığı ve

ondan ilim tahsil ettiğinden bahsedilmektedir. Bazıları ise onu Ad kavmine mensup bir kişi olarak kabul etmekte, büyük müfessir Zemahşeri ise onun Hz. Eyyub (a.s.)'ın kız kardeşinin veya teyzesinin oğlu olduğunu söylemektedir. Lokman (a.s.)'ın kadılık, terzilik, marangozluk, çobanlık gibi meslekleri yaptığından bahsedilmekle birlikte, İkrime ve Şa'bi gibi âlimler onun peygamber olduğununa dair görüş bildirselerde, çoğunluk onun Allah'ın veli bir kulu olduğu düşüncesine sahiptirler. Kabrinin Tarsus, Amasya ve Filistin'de olduğuna dair rivâyetler de mevcuttur.[322]

Ne kadar sûre yaşadığı ihtihaflı olsada beş yüz altmış, bin, üç bin veya dört bin yıl kadar yaşadığından bahsedilmektedir. Bu yüzden "el-Muammer" (uzun ömürlü) lakabıyla da anılmıştır. Yine rivâyetlere göre kendisine nübüvvet ve hikmetten birini seçmesi istenmiş oda hikmeti seçmiştir. Lokman'ın sahip olduğu hikmet ilmi, üstün kavrama yeteneği, isabetli söz ve davranış, ilmi ile amil olmak ve dini konularda derin bilgiye sahip olmak gibi özellikleri ihtiva etmektedir.[323]

Lokman (a.s.), hikmet sahibi kişi olarak kabul edilmektedir. Arapça kaynaklı olan "hekim" kelimesi Türkçe de "tabib-doktor" anlamında kullanılarak Lokman ismine sıfat olarak kullanılmıştır. Bundan dolayıdır ki, Türkler arasında Lokman daha çok tıp alanındaki bilgisinden kaynaklı "Lokman Hekim" olarak bilinmektedir. Tabi ki Lokman (a.s.), sadece bu konuda değil aynı zamanda din, hukuk, ahlak ve sosyal hayatla ilgili birçok konuda bilgi sahibi olan bulunduğu ortama yön vermiş, insanları öğüt ve nasihatları ile aydınlatmış bilge bir kişidir.[324]

Lokman (a.s.)'ın kıssasında özellikle Allah'ın zerreden kürreye herşeyi kuşatan, insanın yaptığı herşeyden haberdar olan, sonsuz ilim sahibi bir varlık olduğuna vurgu yapılmaktadır. Sonrasında namaz, emr-i bi'l maruf nehy-i ani'l münker ve Allah yolunda karşılaşılan sıkıntılara sabredilmesi olmak üzere üç temel konuya dikkat çekildiği görülmektedir. Kıssada bu konuların anlatımı ile başta peygamberimiz olmak üzere tüm mü'minlere motivasyon kaynağı oluşturulmaya çalışılmıştır.[325]

Lokman (a.s.)'ın hikâyesi başlı başına ahlaki nasihatlerden oluşmaktadır. Bu özelliği ile özellikle eğitim açısından oldukça önemli mesajlar taşımaktadır. Bu bölümde Lokman sûresinde kendisine yer bulan bu öğütlere kısaca değinilecektir.

---

[322] Demirci, M. , **Lokman Suresi ve Ahlaki Öğütleri,** Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2012, s. 24-25.
[323] Harman, Ö. Faruk, *"Lokman",* **DİA.** , C. 27, TDV. Yayınları, Ankara, 2003, s. 205-206.
[324] Demirci, **age.** , s. 25-26.
[325] Öztürk, **Kur'ân Kıssalarının Mahiyeti**, s. 322.

4.3.17.1. Allah'ın Verdiği Nimete Şükretmek

Lokman sûresinin başında insanın kendisine verilen nimetlere karşı şükretmesi gerektiği vurgulanmış ve âyeti kerime de *"Andolsun ki vaktiyle Lokman'a hikmeti vermiş, şöyle demiştik: "Allah'a şükret, O'na şükreden kendi iyiliği için şükretmiş olur; nankörlük eden de bilmelidir ki Allah'ın ihtiyacı yoktur, O her türlü övgüye layıktır."* (Lokman, 31/12) şeklinde buyrulmuştur.

İnsanın Allah'a şükretmesi onun ilahlığını kabul etmesi, tüm nimetlerin yegane sahibini tanıması, nimetin kadrini bilip onları, kötülüğe vasıta kılmaması, hiç bir durumda Allah'a nankörlük ve isyan etmemesi demektir.[326] Kulluk sırrına vakıf olmak nimetlere şükürden geçmektedir. Çünkü alıp verdiğimiz nefesten tutun her türlü ihtiyacımız Allah tarafından karşılanmakta, sahib olduğumuz maddi manevi tüm imkânlarımız da onun lutüf ve keremi ile olmaktadır. Rabbimizin bize vermiş olduğu sayısız nimeti saymaya dil kâfi gelmemekte, yazıya dökülmüş olsa kalemler yetmemektedir.

Allah'ın kuluna nimeti deyince sadece maddi anlamda karnını doyurması gelmemelidir. Onun mü'min kuluna sunduğu en büyük nimet İslam nimetidir. Sonra bunu yaşamasını sağlayacak olan akıl nimeti, kalp nimeti, konuşma nimeti, mal nimeti, sağlık nimeti gibi sayısız nimet sayılabilmektedir. Her bir nimetin de şükrü farklı farklıdır. İslam nimetinin şükrü bu dini en güzel şekilde yaşamak ve yaşatmak, aklın nimeti Allah'ı tanıyıp bilmek, kalbin şükrü orada Allah'ı hâkim kılmak, konuşmanın nimeti hakkı söylemek, malın şükrü Hakk yolunda harcamak, sağlığın şükrü de ibadetü taatla meşgul olmaktır.[327] Yani hakiki manada Allah'a şükür Allah'ın verdiği nimetleri aslına uygun olarak ifa etmekle mümkündür. Sözle yapılan şükür sadece bir başlangıçtır. Gerisini kulun hal ve davranışlarıyla tamamlaması şükrünü kemal mertebesine ulaştırması gerekmektedir.

Cenab-ı Allah, nimetine şükredildiği takdirde bu nimetlerini ziyadesi ile artıracağını, nankörlük edilirse de azabının olacağını bizlere *"Eğer şükrederseniz, elbette üzerinizdeki nimetimi artıracağım ve eğer nankörlük ederseniz de azabım çok şiddetlidir."* (İbrahim, 14/7) âyeti kerimesi ile bildirmiştir.

---

[326] Köksal, M. Asım, **Dini ve Ahlaki Sohbetler 2**, TDV. Yayınları, Ankara, 1994, s. 21.
[327] Demirci, **age.** , s. 228.

Peygamber hikâyelerinde görüldüğü gibi Allah birçok kavime nimetler vermiş ancak onlar Allah'ı tanımayıp, nimetlerin kaynağını kendilerinde görünce helâk olup gitmişlerdir. Onlardan geride sadece ibretlik hikâyeleri kalmıştır.

4.3.17.2 Allah'ı Bir Kabul Edip Ona Şirk Koşmamak

Lokman (a.s.)'ın oğlunun şahsında tüm inananlara öğütlerinden biri de Allah'ı bir olarak kabul edip ona hiçbir şeyi ortak koşmamaktır. Nitekim bir âyette Allah *"Hani Lokman da oğluna şöyle demişti: "Ey yavrum! Allah'a şirk koşma, çünkü şirk çok büyük bir zulümdür."* (Lokman, 31/13) buyurmaktadır.

Allah'a şirk koşmak demek, aciz putları ve varlıkları Allah'ın seviyesine yükseltirken Allah'ı da haşa onların seviyesine indirmek demektir. Bu Yüce yaratıcıya karşı yapılmış en büyük zulümdür. Allah'ı eksik sıfatlarla kalıplaştırmak, onu muhtaç bir konuma düşürmek demektir ki bu durum Allah için asla söz konusu olamaz.

Şirk önünde en büyük engel tevhid inancıdır. Hz. Âdem'den peygamberimize kadar gelen tüm peygamberler bu inancı insanların kalplerine yerleştirmek için büyük mücadeleler sergilemişlerdir. Kur'ân'ın birçok yerinde peygamberlerin tevhid mücadelesi anlatılmış, bu konu ısrarla tekrar edilmek sûretiyle de akıllara yerleşmesi hedeflenmiştir.

Kur'ân şirkin aynı zamanda Allah için bir iftira olduğunu ifade etmektedir. Zulüm ve iftira kaynağı olan şirk, toplumları sorumsuzluk, adaletsizlik, haksızlık ve sapıklık gibi kötü davranışlara sürükleyerek onun çöküşünü hazırlayan sebeplerdendir.[328]

4.3.17.3. Anne ve Babaya İyi Muamele Etmek

İnsanın dünyadaki hayatının vesilesi anne ve babasıdır. Allah, kendine kulluk ve şükürden sonra ana ve babaya itaati emretmektedir. Lokman (a.s.), oğluna öğütünde *"Gerçi insana ebeveyninede (anne ve babasına) iyi davranmasını emrettik. Zira annesi onu nice sıkıntılara katlanarak karnında taşıdı. Çocuğun sütten kesilmesi de iki yıl içinde olmaktadır. Bunun için ey insan hem bana hem ana babana minnet duymalısın; sonunda dönüş yalnız banadır. Eğer ana baban, hakkında bilgin olmayan bir şeyi bana ortak koşman için seni zorlarlarsa, bu durumda onlara uyma ama yine de onlara dünyada iyi davran; yüzünü ve özünü bana çeviren yolunu izle; dönüşünüz ancak*

[328] Okumuş, **Kur'ân'da Toplumsal Çöküş**, s. 109.

banadır, o zaman yapıp ettiklerinizin sonucunu size bildireceğim." (Lokman, 31/12-15) âyeti ile bu gerçeğe vurgu yapılmaktadır.

Âyetin ilk kısmında görülmektedir ki özellikle anne olmak üzere ebeveynin evlatlar üzerinde ki hakları çok fazladır. Büyük zorluklarla çocuklarını büyütmekte bu konuda hiçbir fedakârlıktan kaçınmamaktadırlar. O yüzden onların dünya hayatında haklarını ödemek gerçekten çok zordur. Bu konuda Allah anne ve babaya muamele ile ilgili koyduğu ölçüyü şu âyetleri ile *"Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi ve ana babanıza iyi davranmanızı emretti. Onlardan biri veya ikisi senin yanında yaşlanırlarsa onlara öf bile deme! Onları azarlama! İkisine de gönül alıcı güzel sözler söyle. Onlara merhametle ve alçak gönüllülükle kol kanat ger. "Rabbim! Onlar nasıl küçüklükte beni şefkatle eğitip yetiştirdilerse şimdi sen de onlara merhamet göster"* (İsra,17/23-24.) bizlere bildirmektedir.

Allah kendisine tâbi olmaktan sonra ana babaya iyiliği emretmesi ile bu görevin insan için ne kadar önemli olduğunu vurgulamak istemiştir. Peygamberimiz bir hadisinde de vaktinde kılınan namazdan sonra en büyük amelin ana babaya iyilik olduğunu belirtmiştir. Allah ve Rasulünün bu kadar önem verdiği bir konuda da onlara bıkkınlık ve öfke ifadesi olan "öf" sözcüğünün dahi söylenemeyeceği âyette açıkca zikredilmiştir. Onlara merhametle yaklaşmak, onları rahatsız ve huzursuz edecek her türlü söz ve davranıştan sakınmak, onlarda sadır olan hataları anlayışla karşılamak, tatlı dil ve güler yüzle ihtiyaçlarını karşılamak tüm mü'minlerin evlatlık vazifesidir.

Anne ve baba hakkına riayet etmekte şu ölçülere dikkat etmek gerekir. Eğer şeriata aykırı her hangi bir emirleri yoksa onlara teslimiyet şarttır. Aykırı bir durum söz konusu ise bu durumda onlara tabi olmamak gerekmektedir. Ancak bu davranışta yumuşak ve nazik bir şekilde, onlara zarar vermeden yapılmalıdır.[329] Anne ve babaya dünyevi işlerinde ve geçimlerinde yardımcı olunmalıdır. Bu konudaki isteklerine cömertçe karşılık verilmelidir. Ölümleri durumunda da vasiyetleri varsa yerine getirmek, ruhlarını Kur'ân ve hayır dua ile anmak gerekmektedir. Bu hakların gözetilmesinde de anne hakkına öncelik vermesi gerekmektedir.[330]

Ana ve baba hakkının bu kadar önemli olmasının sebeplerini şöyle ifade edebiliriz; insanın varlık sebebinin onlar olmuş olması, maddi ve manevi gelişiminde en büyük katkının onlardan gelmiş olması, Allah'ın nimetlerini karşılıksız olarak

[329] Lokman suresinin 15. âyetinde bu konuya açıklık getirilmiştir.
[330] Çelebi**, age.** , s. 349.

çocuklarına sunmaları, evlatları için yaptıkları hiçbir şeyden herhangi bir karşılık beklememeleri, onlarla gülüp onlarla ağlamaları olarak özetleyebiliriz.[331]

4.3.17.4. Sorumluluk Duygusu İle Hareket Etmek

Kur'ân'da Lokman (a.s.), oğluna *"Lokman, Sevgili oğlum" dedi, "yaptığın iş hardal tanesi kadar bile olsa, bir kayanın içinde saklansa veya göklerde yahut yerin dibinde bile bulunsa yine de Allah onu açığa çıkarır. Kuşkusuz Allah her şeyi bütün gizlilikleri ile bilir, O her şeyden haberdardır."* (Lokman, 31/16) âyeti ile nasihatta bulunmuştur.

İnsan bu dünyada hem Allah'a karşı hem de yaşadığı topluma karşı birçok sorumluluğa sahiptir. Çünkü insan başıboş yaratılmış tek başı mağmur bir varlık değildir. Aksine dünyada halifelik görevi ile vazifelendirilmiş bu konuda sorumlu ve mükellef bir varlıktır.

İnsan kulluk görevinde hem kendine karşı hem de çevresine karşı sorumludur. Allah'a kul olduğu nisbette dünyada değer kazanmaktadır. İnsan ilk önce kul sonra anne, baba, öğretmen, doktor, işçi, vb. mesleklere sahiptir. Mü'min kişi yaptığı her şeyin Allah tarafından kontrol edildiğini bilmeli, iyi ya da kötü bunun mutlaka karşılığını göreceğini düşünmeli hayatını ona göre programlamalıdır.

Kişi başta İslami kurallar içinde hareket etmeli, Allah'ın yasakladığı şeylerden uzak durmalıdır. Bu konuda bedenine zarar verecek her türlü alışkanlıklardan hem kendini hem de ailesini korumalıdır. Ailesine karşı olan sorumluluklarını yerine getirmeli bu konuda Allah'tan korkmalıdır. Toplumun hayrına çalışmalı, çevresine karşı sorumluluk bilinciyle hareket etmelidir.

İnsan toplum içinde yaşayan sosyal bir varlık olarak karşısındaki insanların hayrına yönelik hareket etme noktasında da sorumludur. Etrafındakileri günaha değil iyiliğe sevk edecek söz ve davranışlarda bulunmalıdır. Herkesin böyle düşündüğü bir toplum Asr-ı Saadete dönüşürken, bunun tam tersi düşüncenin hâkim olduğu topluluklar da Allah'ın azabını tatmışlardır.

Allah'ın azabını değil rahmetini isteyen Müslüman bilinçli hareket etmeli, şeytanın vesveselerine uymamalı, her yaptığından sorumlu olduğunu asla

---

[331] Çağrıcı, M. , *"Ana Baba"*, **DİA.** , C. 3, TDV. Yayınları, İstanbul, 1991, s. 103-105.

unutmamalıdır. Dünyada geçirdiği her anın kendisine sorulacağını düşünerek vaktini iyi değerlendirmeli, Allah'a itaatten asla vazgeçmemelidir.[332]

İnsanın Allah'a karşı olan sorumluluğu kulluk, çevresindeki insanlara karşı sorumluluğu insanlık, çevreye olan sorumluluğu da ona zarar vermemek onu koruyup gözetmek şeklinde ifade edilebilir. Böylece insan geçmişten emanet aldığı dünyayı gelecek nesillere güven içinde aktararak sorumluluğunu yerine getirmiş olmaktadır.[333]

4.3.17.5. İyiliği Emretmek Kötülükten Sakındırmak

Lokman (a.s.), oğluna namazı özenle kılmasını ve sonrasında da iyiliği emretmesini ve insanları kötülüklerden sakındırmasını tavsiye etmiştir.

Namaz insanı kötülüklerden uzaklaştıran bir kalkan hükmündedir. İnsan isterse, namazı bir elektrik düğmesi yapabilir, halis yapılan niyeti de onun düğmesi olarak kabul edebilir. Düğmeye bastığında anında kendini Allah'ın huzurunda, onunla konuşurken bulabilir. Böylece kötülüğün karanlığından uzaklaşıp, dünyasını namazın nuru ile aydınlatabilir. Tüm bir kâinat insanın saadeti için çalışırken, bizler de dünyayı arkamıza alıp, topyekün mahlukâtla birlikte secdeye kapanıp cennetin kapısını sonuna kadar aralamalıyız.[334] Tüm bu güzel hasletlere sahip olan namaz insanı her yönden yetiştiren, insana güzel davranışlar kazandıran büyük bir ibadettir.

İslam dininde namazın insana kazandırmak istediği davranışlardan biri de "emr-i bi'l-maruf ve nehy-i ani'l-münker" ifadesi ile dile getirebilmektedir. Burada maruf, dinin ve aklın hoş ve uygun olarak gördüğü, münker ise çirkin, hoşa gitmeyen, günah ve haram olarak kabul edilen davranışları ifade etmektedir.[335] Maruf ve Münker'in Türkçe karşılıkları her ne kadar iyilik ve kötülük olsada bunlar kişiden kişiye ve toplumdan topluma farklılık gösterebileceği için burada Maruf'un tanımını "Allah'ın emrettiği şekilde davranmak", Münker'in tanımını da "Allah'ın yasaklarından kaçınmak" olarak ifade edebiliriz.[336]

İslam dininin temel hedeflerinden biri de her açıdan yetişmiş, güzel ahlaklı, sorumluluk sahibi, hem kendine hem de topluma faydalı bireyler vücuda getirebilmektir. Bu amaca ulaşabilmenin başlıca yolu da, her bir ferdin vücudun

---

[332] Karagöz, İ. , **Aile ve Gençlik**, TDV. Yayınları, Ankara, 2008, s. 175.
[333] Demirci, **age.** , s. 236-239.
[334] Karakaş, **age.** , s. 47.
[335] Doğan, P. Usta- Akkurt, S. , **İHO Temel Dini Bilgiler İslam 6 Ders Kitabı**, Ankara, 2017, s. 30.
[336] Sırma, **age.** , s. 196.

organlarının birbiriyle uyum içinde çalışması gibi beraber hareket edebilmeleri ve birbirlerine destek olabilmeleri ile mümkündür.

Allah (c.c.) bu konuda *"Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz, iyiliği emreder, kötülükten men edersiniz."* (Al-i İmran, 3/110.) buyurmaktadır. Yine başka bir âyette ise *"Mü'min erkekler ve mü'min kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar. Namazı dosdoğru kılar, zekâtı verirler. Allah ve Rasulüne itaat ederler."* (Tevbe, 9/71.) buyurmuştur. Bu âyetlerde de görülmektedir ki, iyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak insanlar arasında birlik, beraberlik ve dayanışmayı tesis eden önemli bir davranıştır. Ve kadın ve erkek fark etmeksizin her Müslümanın vazifesidir.

Peygamberimiz bir hadisi şerifinde bu eylemin nasıl olması gerektiği noktasında bizlere yol göstermektedir. O, "*Bir olumsuzluk görürseniz ilk olarak onu elinizle düzeltin, bunu yapamazsanız dilinizle düzeltin, eğer buna da gücünüz yetmiyorsa kalben buğz edin bu da imanın en alt derecesidir*" buyurarak yanlışlığı fiilen düzeltmenin önemini vurgulamıştır.

Bu vazifede mü'min kul ilk olarak kendi nefsini eğitmeli, yanlışlarını düzeltmeli, başkalarının hoşlanmayacağı söz ve davranışlardan uzak olmalıdır. Bu konuda yüce kitabımız Kur'ân'da *"Siz kendinizi unutarak diğer insanlara mı erdemli olmayı öğütlüyorsunuz?"* (Bakara, 2/44) âyeti kerimesi ile bize uyarı yapılmıştır.

Geçmiş ümmetlerde görülmektedir ki, kendini değiştirmeyen iyiliğe ve doğruya meyletmeyen kişilerin oluşturduğu toplumlarda fesad yaygınlaşmış, lüks ve israf artmış, sapıklıklar ortaya çıkmış, zulüm ve adaletsizlik toplumu esir almıştır. Bu gidişatın sonunda da bu düzene dur diyecek yani iyiliği emredip, kötülükten sakındıracak kişilerin sayıları az olduğu için de Allah'ın azabı onlar üzerine hak olmuştur. (Hud, 11/116)

Günümüzde bu sonla karşılaşmamak adına çevresini ikaz etme, uyarma görevini herkes hayatının bir parçası haline getirmelidir. Bir Müslümanın bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın gibi bir anlayış içinde hareket etmesi asla söz konusu olamaz. Dünyada iyiliğin ve hakkın hâkim kılınmasında herkes güzel örnek olma görevini yerine getirmelidir. İyi bir toplumun meydana gelmesi için de iyiliği emreden, kötülükten sakındıran kişilerin sayısı artırılmalı, bu konuda toplumun her kesimi duyarlı hareket etmelidir.

4.3.17.6. Zorluklar Karşısında Sabretmek

İnsan bu dünyaya imtihan için gelmiş bir varlıktır. Kimi varlıkla, kimi yoklukla, kimi evlatları ile kimi eşi ile kimi de sağlık gibi birçok farklı konuda imtihana tabi tutulmaktadır. Allah kullarını zorluk ve sıkıntı ile denemektedir. Hangisinin daha güzel iş yapacağını görmek istemektedir.

Cenab-ı Allah bu konuda *"Muhakkak sizi biraz korku, biraz açlık ve mallardan, canlardan, ürünlerden biraz eksiltme ile deneriz; sabredenlere müjdele"* (Bakara, 2/155) ayetini buyurmuşlardır.

Sabır, insanın bu imtihan maddelerine dayanma, katlanma gücüdür. Kur'ân'da yetmişten fazla âyette zikredilmekte olan sabır kulun sahip olabileceği en güzel huylardan biridir. Sabır, sadece bela ve musibete karşı değil, kulluk yolunda ibadet ederken ve Allah'ın emirlerini yerine getirirken de söz konusu olmaktadır. İbadetlerin nefsimize ağır gelen yönlerini sabır hafifletmektedir. Allah bir âyetinde bu konuda *"Ey iman edenler! Sabrederek ve namaz kılarak Allah'tan yardım dileyin! Şüphesiz ki Allah sabredenlerle beraberdir."* (Bakara, 2/153) buyurarak sabrın önemini inanlara vurgulamaktadır.

Peygamberimizin bir hadisinde de "Oruç, sabrın yarısıdır." buyurarak ibadetlerin de özünde sabır olduğunu ümmetine haber vermiştir.

Sabır, Rahmanî ve şeytani duyguların mücadelesinde Rahmanî duyguların galip gelmesi ve dinin gerektirdiklerini yerine getirmekte gösterilen azimdir. Sabreden kişi tembelliği terk ederek bu yolda çaba ve gayret sarfetmektir.[337] Yoksa sabretmek zorluklar karşısında eli kolu bağlı oturmak, sıkıntılara teslim olmak demek değildir. Aksine sabır, Allah'a tevekkül ederek meşakkatlere karşı koyma eylemidir.[338]

Sabır, Allah'ın yanımızda olduğunu hissedip ona yaklaşmamızı sağlayan manevi bir güçtür. Allah'ı yakınında hisseden bir insanın da aşamayacağı zorluk yoktur. Çünkü sıkıntıyı veren Allah çıkış yolunu da kuluna göstermekte muhakkak ona bir genişlik ihsan etmektedir.

Sabır, sadece insana has bir özelliktir. İmam Gazali, bunu çok güzel ifade etmiştir. Hayvanlarda akıl olmayıp içgüdü ile hareket ettiklerinden dolayı sabra gerek duymadıklarını meleklerin ise, irade sahibi olmayıp kemal noktasında varlıklar oldukları için onların da sabrı gerektirecek herhangi bir durumla karşılaşmaları

---

[337] Karagöz, İ. , **Birlikte Yaşama Ahlakı ve Hukuku,** TDV. Yayınları, Ankara, 2015, s. 72.
[338] Demirci, **age.** , s. 244.

olanaksız olduğunu söylemiştir. Fakat insanın sorumlu ve akıllı bir varlık olarak nefsin istek ve arzularına karşı durabilecek özellikte ve sıfatta yaratılmış olduğundan sabrın asıl sahibi olduğunu vurgulamıştır.

Özellikle günümüz insanı sabır nimetini iyi kullanmalı, bu konuda Allah'a dua etmelidir. Çünkü ahir zamanın bela ve musibetlerine karşı durabilme silahı sabırdır. Mükâfatı ise Cenab-ı Allah'ın rızası ve cennetidir. Asr sûresinde buyrulduğu gibi insanların çoğunun kaybettiği bir dünyada kazananlar sabredenler ve birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenler olacaktır.

4.3.17.7. Kibirden Sakınmak

Lokman (a.s.), oğluna öğütlerine devam ederek *"Gurura kapılarak insanlara burun kıvırma, ortalıkta çalım satarak yürüme; unutma ki Allah gurura kapılıp kendini beğenen hiçbir kimseyi sevmez."* (Lokman, 31/18.) demek sûreti ile onun kibirden uzak durmasını tembihlemiştir.

Kalbin hastalıklarından biri de kibirdir. Kibir, kendisini başka insanlardan üstün görmek, onları beğenmemek demektir. Kibir, kötü bir ahlaki özelliktir ve haramdır. Allah'ı unutmanın alametlerindendir. Çünkü asıl tekebbür sahibi yani kibriya sahibi olan Allah'tır. İnsanın böyle bir sıfatla ortaya çıkması Allah'ı tanımamak demektir.[339]

Kibrin en kötüsü Allah'a karşı yapılan kibirdir. Nice Nemrutlar, Firavunlar, Kârunlar kibre kapılmışlar Allah'ın onlara verdikleri nimetleri kendilerinden bilip büyüklenmişler ve sonuçta da helâk olup gitmişlerdir.

Peygamber efendimiz döneminde de müşrikler onun risaletine karşı çıkmışlar onun seçkin bir insan olmadığını, herhangi bir zenginliğinin bulunmadığını söyleyerek onu aciz görüp kendileri kibre düşmüşlerdir. Hâlbuki bu hareket onların peygamberimize karşı bir başkaldırısı değil bilakis Allah'a karşı yapılan bir savaş ilanı olmuştur. Bu durum bize Hz. Âdem'e secde etmeyen şeytanın davranışını hatırlatmaktadır. İlk kibre kapılan varlık olarak bu günah kapısını açmış, arkasından da birçok günahkârı sürüklemiştir.

Peygamberimiz tüm mü'minleri kibir tuzağına karşı uyarmış, kalbinde zerre kadar kibir bulunanların cennete giremeyeceğini buyurmuşlardır. Yine başka bir öğütlerin de ise kibir için elbisesini toplayarak yürüyenlerin kıyamet günü Allah'ın cemalini göremeyeceğini söyleyerek ashâbını bu hususta uyarmıştır. Ancak şu da

[339] Hadimi, **age.** , s. 48.

unutulmamalıdır ki, peygamberimiz bidat ehli hiçbir kibir sahibinin yanında ezilmemiş, küçülmemiştir. Tam tersi onları kendi silahları ile vurup aynı kibirle onlara muamele edip hakkı üstün kılmasını bilmiştir. Peygamberimizin bu davranışı da bizim için uyulması gereken ilahi bir ölçüdür.

Kibir, Allah ve Rasulu tarafından yasaklanmış tevazu ise övülmüştür. Tevazu, insanın kendisini başkaları ile bir görmesi, büyüklenmemesi demektir. İnsana yakışan da bu durumdur. Çünkü kokmuş bir kan pıhtısından yaratılmış olan insanın hiçbir varlığa bu açıdan bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak Allah'tan korkmak ve takva ile mümkündür.

Kibir manevi bir hastalık olarak insanı esir almakta, gerçekleri görmesine mani olmaktadır. Kalbi ve gözü perdelenen kişi hakkı inkâr etmekte batıl yollara meyletmektedir. Geçmiş ümmetlerin cezaya çarptırılma sebeplerine bakacak olursak çoğunun kibre kapılıp elçilerini yalanladıklarını görmekteyiz. Bu da göstermektedir ki kibir ve inkâr arasında mutlak bir ilişki mevcuttur. Çünkü her inkâr kibre dayanmasada, her inkârda büyük ölçüde kibir vardır diyebiliriz.[340]

İnsanların birbirinden uzaklaşmasına ve aralarında düşmanca duygular beslemesine sebep olan kibir, günümüz insanının uzak durması gereken kötü ahlaki bir özelliktir. Allah'ın her insanda farklı bir şekilde tecelli ettiğini düşünecek olursak, insanın birbirini hor görmesi, yargılaması, bencilce tavırlar sergilemesi doğru bir davranış değildir. Kibir ehlinin düşündüğü gibi kibir insanı yükselten değil, alçaltan bir özellik olarak mü'minin kalbinde hiçbir zaman kendine yer bulmamalıdır.

4.3.17.8. İnsanın Ölçülü ve Dengeli Olması

Kur'ân'da Yüce Allah bizlere en güzel olanı öğretmektedir. Örneğin*; "Yürüşünde ölçülü ol, sesini yükseltme; çünkü seslerin en çirkini eşşek sesidir."* (Lokman, 31/19.) âyeti ile Allah Lokman (a.s.)'ın, oğlunun şahsında tüm Müslmanlara davranışlarında ve konuşmalarında dikkat edilmesi gereken ölçüleri belirtmiştir.

Allah evreni ve içindekileri bir düzen ve ölçü içinde yaratmıştır. Allah'ın yarattığı hiçbir şeyde bir ölçüsüzlük ve dengesizlik olması söz konusu değildir. Gözle görebildiğimiz varlıklardan tutunda gözle göremediğimiz tüm varlıklara kadar hepsinin bir görev ve nizam içinde vücuda getirildiği görülmektedir. Hiçbiri devam ettirdikleri hayat içinde ölçüsünden bir sapma bu konuda bir başıboşluk sergilememektedirler.

---

[340] Demirci, **age.** , s. 248.

Kâinatın adeta bir numunesi olan vücudumuza baktığımızda birçok mucizevi olayın sûrekli aralıksız olarak devam ettiğini görmekteyiz. Vücudumuzdaki 60 trilyon hücre her hücrede 2000 biokimya fabrikası, bir damla kanda birbirlerine değmeden yüzen 6 milyon kürecik, yılda 36.817.200 kez atan kalp, uzunluğu 80.000 kilometreye varan damarlarımız, midemizde yer alan emilimi gerçekleştiren 14 milyon kıvrım, sayıları milyonları geçen sinir hücreleri Allah'ın düzenine güzel örneklerdir.[341]

Bir bal arısı binlerce yıldır balını üretmekte, güneş milyarlarca yıldır dünyayı aydınlatmakta, dünya dönüşüne hiç ara vermeden devam etmekte bunun gibi sayamadığımız daha birçok varlık vazifesini eksiksiz sürdürmektedir. İşte sonsuz düzenin olduğu bir hayatta, bu hayatın yegane sebebi olan insan da bir ölçüsüzlüğün olması kabul edilebilir bir durum değildir. Bundan dolayıdır ki, insanın tüm söz ve davranışlarında tam bir bütünlük içinde vasfına uygun hareketlerde bulunması zorunludur.

Lokman (a.s.), bu sırra vakıf olarak oğluna konuşmasında ölçülü olmasını, kelimeleri yerinde ve güzel kullanmasını, ortam şartlarına uygun bir uslüp içinde konuşmasını tavsiye etmiştir. Yine sesin yüksek bir tonda çıkması yani konuşma esnasında kişinin bağırması, lisanın doğallığını bozduğu için kulağı tırmalamaktadır. İşte böyle bir ses de herhangi bir ölçüsü olmayan eşşeklerin sesine benzetilmiştir.

Müşrikler cahiliye döneminde birbirleri ile yüksek sesle konuşup övünme yarışına girmişlerdir. İçlerinden hangisinin sesi diğerlerinden daha yüksek çıkıyorsa o kişi daha izzetli ve kudretli olarak kabul edilmektedir. Sesi az çıkan kimse ise küçük duruma düşüp aşağılanmaktadır. Müşriklerin özellikle bu durumuna vurgu yapmak isteyen Allah eğer en güzel ses eşşeklerde olsaydı en saygın olanlar da onlar olurdu demek sûretiyle yüksek sesle konuşanları eşşeğe benzetmiştir.[342] Yeryüzünde her canlı bir sebepten dolayı sesini yükseltmektedir. Özellikle yük taşıyan hayvanlar üzerine konan yükün ağırlığından dolayı bağırarak çektiği sıkıntıyı ifade etmek istemektedirler. Ancak eşşek ne kadar ağır yük taşırsa taşısın, bu durumdan ölecek dahi olsa asla sesini çıkarmaz. Aksine hiç gereksiz zamanlarda bağırarak bir ölçüsüzlük örneği sergilerler. İşte bu münasebetsiz sesten dolayı bağırarak konuşmak ve merkebin sesi birbirine benzetilmiş, insanların böyle bir halden uzak olmaları istenmiştir.[343]

---

[341] Kardeş, M. , *"Hiç Düşündünüz mü?"*, **İcmal Dergisi**, Yıl: 6, S. 72, İcmal Yayınları, Ağustos, 1989, s. 27-28.
[342] Öztürk, **Kur'ân ve Yaratılış**, s. 234.
[343] Demirci**, age.** , s. 139-140.

Dil, ilahi hakikatlerin ve güzelliklerin insana aktarımında önemlidir. Bu yüzden lisan kaba ve kırıcı olmamalıdır. Hiç kimse hoş nağmeli bülbül sesi varken rahatsızlık veren eşşek sesini dinlemek istemez. O halde ses insana cazip gelen tonda ince ve nazik olmalıdır. Her kaba ve boş sözden uzak insanın kalbine ve ruhuna hitap etmelidir. Böyle bir uslup kullanan mü'min hem insanlar arasında sevilmekte hem de insanları etkileyebilmektedir.

Eğitimcilerin özellikle bu konuya çok daha fazla önem göstermeleri gerekmektedir. Yemek ne kadar güzel olursa olsun güzel bir sunumla ikram edilmezse talep görmeyeceği gibi aynı şekilde konu ne kadar güzel olursa olsun iyi ve etkili bir dille anlatılmadığı müddetçe hafızalarda iyi bir etki bırakması mümkün değildir. Eğitimde her söz bir kuyumcu hassasiyeti ile işlenmeli ve alıcısına öyle sergilenmelidir.

Lokman (a.s.)'ın oğluna öğütünde yürüşünde ve davranışlarında ölçülü olmayı tavsiye etmesi de oldukça dikkat çekicidir. Peygamber efendimiz yürürken ne çok hızlı yürümeyi ne de çok yavaş yürümeyi tavsiye etmiştir. O her şeyde olduğu gibi yürüyüşde de orta halli olmayı öğütlemiştir. Çünkü bunun Müslümana daha çok yakışacağını belirtmiştir.

İnsan davranışlarında da dengeli olmalıdır. İbadetlerinde, malını infak etmede, çevresindekilere muamelesinde, yemesinde ve içmesinde kısacası hayatın her anında belli bir ölçüyü takip etmeli bu konuda ifrad ve tefritten uzak olmalıdır.

Lokman (a.s.)'ın oğlunun şahsında bugününün insanına verdiği öğütler:

— Allah'tan başta ilah yoktur. Yalnız ona ibadet eder yalnız ondan yardım isteriz.

— Şükür her iyiliğin başıdır.

— Nimetinin artmasını isteyen kişi Allah'a her durumda çok şükretmelidir.

— Anne ve baba hakkı ödenmez sadece ödemeye çalışılabilir.

— Allah'ın rızası ana baba rızasındadır.

— Evlatlar Allah'ın belirlediği ölçüler dâhilinde ebeveynlerine tabi olmak ve onlara iyi muamele etmek zorundadırlar.

— Sabır, dinin yarısıdır.

— Çağımız insanının kullanacağı en önemli ilaç sabırdır.

— Namaz dinin direği ve tüm ibadetlerin başıdır.

— Namaz ibadetine erken yaşlarda başlamak gerekir.

— Namaz insanı kötülüklerden alıkoyar, iyiliklere yaklaştırır.

— Mü’min mü’minin hocasıdır. Bildiklerini anlatmakla mesuldür.

— İyiliği yaymak, kötülükten sakındırmak her Müslümanın görevidir.

— Dünyada yapılan her işin ahirette bir karşılığı vardır.

— Kibir şeytandan, tevazu Hz. Âdem'dendir.

— Kibirlenen kişi Allah katında sevilmez.

— Kibir iyilik ve amelleri yakar bitirir.

4. sınıf DKAB dersinde "Kur’ân-ı Kerim'i Tanıyalım" ünitesinde başlı başına Lokman (a.s.)'ın öğütleri öğrencilere bir drama etkinliği şeklinde canlandırma yapılarak verilebilir. Öğrencilere her bir öğütün yaparak ve yaşayarak öğretimi gerçekleştirilebilir.

5. sınıfta "Kur’ân-ı Kerim'in Temel Eğitici Nitelikleri" ünitesinin "Kur’ân İyiliğe ve Güzele Yönlendirir, Kötülüklerden Sakındırır" konusunda Lokman (a.s.)'ın öğütleri öğrencilere anlatılabilir.

6. sınıf için "İslamın Sakınılmasını İstediği Bazı Davranışlar " ünitesinin "Kibir ve Anne-Baba ve Büyüklere Saygısızlık"konusu Lokman (a.s.)'ın hikâyesi vasıtası ile anlatılabilir. Öğrenciler arasından seçilecek iki kişiden biri Lokman diğeri de oğlunu canlandırarak konu drama yöntemi ile bir sohbet ortamında işlenebilir.

7. sınıf "Melek ve Ahiret İnancı"ünitesinde "Dünya Hayatında Yapılanların Karşılığı: Ahiret" konusunda Lokman'ın oğluna yaptığı öğütler anlatılabilir. İnsanın yaptığı her şeyin Allah tarafından takip edildiği ve bunların iyi ya da kötü bir karşılığının olacağı vurgulanmak sûretiyle, sorumluluk duygusu hikâye vasıtası ile öğrencilere verilmeye çalışılabilir.

8. sınıf "Dinler ve Evrensel Öğütleri " ünitesinin "Büyüklere Saygı, Küçüklere Sevgi Göstermek" konusunda Lokman (a.s.)'ın Kur’ân'da yer alan hikâyesi öğrencilere konu ile ilgili olarak anlatılabilir.

9. sınıf için "Kur’ân ve Ana Konuları" ünitesinin "Kur’ân'ın Belli Başlı Konuları" konusunun işlenişinde özellikle güzel bir örnek olarak Lokman (a.s.)'ın öğütlerinden faydalanılabilir. Lokman'ın başta oğluna Allah'a hiçbir şeyi şirk koşmamasını tavsiye etmesi Kur’ân'ın ana konularından "İnanç" kısmına örnek gösterilebilir. Sonra oğluna namazı öğütlemesi "İbadet" konusu için, sabır, şükür, ana-babaya iyi muamele, sorumluluk duygusu ile hareket etmesi, kibirden uzak olması, sesini yükseltmemesi gibi nasihatleri de "Ahlak" konusunda öğrencilere örnek olarak verilebilir.

10. sınıf "Allah İnancı" ünitesinin "Allah'a İman" konusunda Lokman(a.s.)'ın kıssası anlatılabilir. Doğru bir Allah inancı nasıl olmalı, günümüzde Allah'a iman noktasındaki zaafiyetlerimiz ve sorumlu bir varlık olarak insanın nelere dikkat etmesi gerektiği gibi hususlar Lokman'ın oğluna yaptığı öğütler üzerinden öğrencilere aktarılabilir.

11. sınıf için "Aile ve Din" ünitesinin "Aile İçi İletişim İle İlgili Öğütler" konusunda Lokman'ın oğluna öğütleri öğrencilere sunulabilir.

12. sınıfta "Dünya Hayatı ve Ahiret" ünitesinin "Hayat Amaçsız Değildir ve Ahirete İmanın Dünya Hayatını Anlamlandırmada Katkısı" konularının işlenişinde Lokman'ın hikâyesi öğrencilere öğütlerinden yola çıkarak anlatılabilir.

4.3.18. Zülkarneyn'in Hikâyesi ve Öğütleri

Kur'ân'da ismi zikredilen Zülkarneyn (a.s.)'ın hikâyesi Kehf sûresinde yer almaktadır. Kehf sûresi Kur'ân'ın 18. sûresidir. Sûrenin iniş sebebi rivâyetlere göre şöyledir:

İslam'ın ilk yıllarında Müslümanların sayısı çoğalınca, Mekkeli müşrikler Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamber olup olmadığını araştırmak üzere içlerinden iki kişiyi, Medine'deki Yahudilerin yanına gönderip kendilerine *"Hz. Muhammed'in durumunu onlara sorun, vasıflarını ve söylediklerini anlatın; onlar kitap ehlidir, peygamberler hakkında bizim bilmediklerimizi bilirler." Bu iki adam, Medine'ye giderek meseleyi yahudi âlimlerine anlattılar. Onlar da, "Hz. Muhammed'e, geçmiş zamanlar da mağaraya sığınmış gençleri; dünyanın doğusunu ve batısını dolaşmış adamı; ruhun ne olduğunu sorun; eğer bunları size bildirirse o bir peygamberdir, ona uyun; aksi takdirde bir falcıdır, ona istediğinizi yapabilirsiniz"* .[344] şeklinde talimatta bulunmuşlardı.

Bu iki kişi Mekke'ye dönünce peygamberimize bu soruları yönelttiler. Allah Rasulü onlara sorularınızı yarın cevaplarım dedi yalnız inşallah demediği için âyetlerin inişi iki hafta kadar gecikti. Bu dönemde müşrikler tarafından yalancılıkla suçlanan peygamber efendimiz, sonrasında Allah'ın bir lütfu ile birlikte âyetlerin inişiyle rahatlamıştır.

İşte Kehf sûresinin 83-98. âyeti kerimeleri bu sorulara cevaben Zülkarneyn (a.s.)'ı anlatmak için nazil olmuştur. Kur'ân'da üç defa geçen Zülkarneyn isminin bir

[344] Komisyon, **age.** , C. III, s. 532.

özel isim mi yoksa bir lakap mı olduğu tartışmalı olsada kuvvetle muhtemel bu isim bir lakaptır.[345] Bu lakabın kendisine veriliş sebebi de büyük bir ihtimalle yeryüzünün doğu ve batısına sahip olduğundan dolayıdır.[346] Aynı zamanda Zülkarneyn, "karn" kelimesinin anlamlarından dolayı iki boynuz sahibi, iki çağ sahibi, iki alamet sahibi olarakta ifade edilmiştir.[347]

Zülkarneyn'in peygamber olup olmadığı da tartışmalı bir konudur. Kur'ân'da bu konuda bir açıklık yoktur. Ancak çoğunluğun görüşüne göre kendisine ilim ve hikmet verilen, güç ve kudret sahibi bir hükümdar olduğuna inanılmaktadır. Kimliği hakkında da farklı rivâyetler bulunmaktadır. Makedonya kralı İskender olduğu hatta bir melek olabileceği bile söylenmiştir. Gerek tarihsel sûreç gerekse genel anlamda özelliklerine baktığımızda Zülkarneyn'in Akad kralı Naram-Sin olma ihtimali yüksektir.[348]

Allah, Zülkarneyn'e güç, kuvvet, ilim, maddi ve manevi tüm imkânları vermişti. O da elindeki imkânları kullanıp hak yola hizmet etmek için yolculuklar yapıyordu. Güneşin battığı yere kadar gitti. Burada güneşi kara bir balçık içinde batar vaziyette gördü. Zülkarneyn burada kâfir bir kavim ile karşılaştı. Allah kendisini onları cezalandırma ve ıslah etme noktasında serbest bıraktı. (Kehf, 18/86) O da cezayı hak etmiş olanları cezalandıracağını, bunların ahirette de büyük bir azaba uğrayacaklarını, iyi işler yapanların da Allah katında mükâfatlandırılacağını bildirdi. (Kehf, 18/87-88)

Sonra güneşin doğduğu yere yolculuk yaptı. Burada kendileri ile güneş arasında hiçbir engel olmayan bir toplulukla karşılaştı. (Kehf, 18/89-90) Tefsir kitaplarında bu kavmin medeni, yerleşik bir kavim olmadığı, güneşten kendilerini koruyacak elbiselerinin bulunmadığı ve bitki örtüsününün de çok olmadığı bir yerde yaşadıkları şeklinde yorumlar bulunmaktadır.

Tekrar seferine devam eden Zülkarneyn bu defa kuzeyde iki dağın birleştiği yere dillerini anlamadığı bir milletle karşılaştı. Kur'ân'da gittiği yer ve bu millet hakkında açık bir ifade yoktur. Ancak genellikle tefsirlerde bu yerin Orta Asya ve Kafkaslar bölgesi olduğu, kavmin de Türk milleti olduğu söylenmektedir.[349]

---

[345] Öztürk, M. ,*''Zülkarneyn''*, **DİA.** , C. 44, TDV. Yayınları, Ankara, 2012, s. 564.
[346] Yazır, **age.** , C. 5, s. 587.
[347] İslamoğlu, **Kur'ân Sûrelerinin Kimliği**, s. 190.
[348] Komisyon, **age.** , C. III, s. 577.
[349] Yazır, **age.** , C. 5, s. 596-597.

Bu kavim Zülkarneyn'e Ye'cüc ve Me'cüc[350] adı verilen bir topluluğun fesad çıkardığını, her yeri yakıp yıktıklarını onları durdurmak için ücret karşılığında bir sedd yapmasını istediler. (Kehf, 18/94)

Zülkarneyn'de kendisine yardım etmeleri halinde herhangi bir ücret talep etmeden bunu yapacağını belirtti. (Kehf, 18/95) Zülkarneyn ilk olarak demiri eritti sonra bu demir körüklenerek ateş haline getirildi. En sonunda iki dağın arasına sıvası erimiş bakır olan bir sedd inşaa edildi. (Kehf, 18/96) Böylece Allah'ın yardımı ve kudreti ile o kadar yüksek ve sağlam bir sedd inşa edildi ki, Zülkarneyn (a.s.) Allah'ın istediği bir vakte kadar seddin ne delinebileceğini ne de aşılabileceğini söyledi. (Kehf, 18/97-99)

Zülkarneyn (a.s.)'ın yaptığı seddin ne şekilde ne zaman bozulacağı ile ilgili konusunda iki görüş hâkimdir bunlardan birincisi; Kıyamet alameti olarak seddin açılması ve sura üfleme ile kıyametin başlaması haşr, mahşer ve hesap şeklinde tarif edilirken ikinci görüşte ise; Birinci sura üflenince tüm dünyanın ve seddin bozulması, ikinci sura üfleme ile de Ye'cüc ve Me'cüc'ün tekrar dirilip hesaba çekilmeleri şeklinde yorum yapılmaktadır.[351]

Zülkarneyn gibi bir kahramanın hikâyesi bize göstermektedir ki Allah dilediği kuluna dünyayı dolaşma, fetihler yapma, batılla mücadele etme gibi birçok konuda gerekli bilgi ve beceriyi vermektedir. Ancak çoğu insandan farklı olarak Zülkarneyn'e verilen tüm bu güç ve saltanat asla onda gurur ve kibre sebep olmamış onu azdırıp yoldan çıkarmamıştır. İmkânlarını güçsüz ve zayıf insanlara yardım için kullanmış, hak ve adalet yolundan ayrılmamıştır. Yaptığı işleri kendi nefsinden değil Allah'ın rahmetinden bilerek şımarmamış, hesap gününü hiç aklından çıkarmamıştır.

Allah'a kulluk etmekle sorumlu olan bizlerin, sadece rutin bir şekilde ibadet ederek bu sorumluluğu gerçekleştirmesi mümkün değildir. Allah'a boyun eğmek onun için alnı secdeye koymaktan ötesini ifade etmektedir. İnsan secdeye giderken yeryüzü ziraatiyle, demiriyle, altınıyla ve bütün zenginlik kaynaklarıyla secdeye kapanabilmelidir. İşte Zülkarneyn (a.s.), bize zorda kalan mazlum insanlara yardım etmek için demir ve bakırı kullanarak Allah'a karşı olan kulluk vazifesinin nasıl olması gerektiğini göstermektedir.[352]

---

[350] Ye'cüc ve Me'cüc hakkında İslam terminolojisinde bilinen gerçek; aslı ve nesebi belli olmayan, din ve millet tanımaz bir insan topluluğu olduklarıdır. Ye'cüc ve Me'cüc kıyamete yakın ortaya çıkacak ve yeryüzünde fesat çıkaracaklardır. Yazır, **age.** , C. 5, s. 598. Ayrıca bu konuda bkz. İ.Hakkı Danişmend'in "Türklük Meselesi" adlı eserinde çok geniş ve güzel yorumlar vardır.

[351] Yazır, **age.** , C. 5, s. 581.

[352] Güneş, **age.** , s. 119.

Zülkarneyn kıssasından günümüz insanı adına çıkarabileceğimiz öğütler:

— Mülkün sahibi ancak Allah'tır. İstediği kuluna bundan ihsan etmektedir.

— Adil yönetici her zaman için zâlim yöneticiden üstündür.

— İnsan Allah'ın verdiği nimetleri doğru işler için kullanmalı, bu konuda hakkı gözetmelidir.

— Allah rızası için yapılan işten bir karşılık beklenmez.

— Hak mücadelesinde batıla karşı birlik olmak gerekmektedir.

— Mü'min kul her işinde Allah'a hesap vereceğini unutmadan hareket etmelidir.

— Her dönem ve devirde olduğu gibi günümüzde de zâlim insanlar olacaktır. Ancak onların karşısında dimdik ayakta durmak, bu konuda zulme ortak olmamak için mücadele etmek gerekmektedir.

— İdareci konumundaki kişiler milletinin her türlü hakkını korumak için çalışmalı ve onların güvenliğini sağlamalıdır.

— Ahiret hayatını hiç unutmadan iyiliklerin bir mükâfatının olduğu kötülüklerinde bir cezasının olduğu bilinmelidir.

— Tembel ve aciz milletler Allah'ın rahmetinden nasibini alamaz. Allah'ın rahmetini ve yardımını kazanacak olanlar Allah için çalışan ve sabredenlerdir.[353]

— Demir ve bakır bir güç sembolü olarak Allah tarafından kullarına verilmiştir. Bunu insanlık adına işlemek ve değerlendirmek gerekmektedir.

— Allah'ın yeryüzünde kullarına sunduğu tüm nimetler insanlığın yararına kullanılıp değerlendirilmelidir.

— İnsanın yaşamı, bilgisi, hükümranlığı geçici ve sınırlıdır. Allah ise Hayy'dır. İlmi ve iktidarı, sınırsız ve ebedidir.[354]

4. sınıf DKAB dersinde "Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?" ünitesinin "Güzel Davranışlarda Bulunalım" konusunun işlenişinde çocuklara da ilginç gelecek Zülkarneyn (a.s.)'ın hikâyesi anlatılabilir. Onun zor durumda kalan insanlara yardım eden güzel ahlaki vasıflar taşıyan biri olduğu ve bu amaç için yaptığı mücadele kıssa vasıtası ile öğrencilere aktarılabilir.

---

[353] Halidi, S. Abdülfettah**, Kur'ân Öyküleri**, 2. Baskı, Çev. : Sarıkaya, A. , Kitap Dünyası, Konya, 2005, s. 307- 308.

[354] İslamoğlu, **Kur'ân Sûrelerinin Kimliği**, s. 191.

5. sınıfta "Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım" ünitesinin "Zor Durumda Olanlara Yardım Ederiz." konusunda Zülkarneyn'in kıssasından örnek olarak yararlanılabilir.

6. sınıf için "İslamın Sakınılmasını İstediği Bazı Davranışlar" ünitesinin "Kötü Davranışlar Karşısında Duyarsız Kalmayalım" konusunda bu kıssa öğrencilere hakkı hâkim kılmak ve insanlara doğruyu anlatmak için yolculuklar yapan Zülkarneyn kahramanın hikâyesi adı altında öğrencilere sunulabilir.

7. sınıfta "Din ve Güzel Ahlak" ünitesinin "Doğruluk ve Dürüstlük" konusunda Zülkarneyn (a.s.)'ın hikâyesi farklı bir örnek olarak öğrencilere aktarılabilir.

8. sınıf için de "Kaza ve Kader" ünitesinin "Tevekkül" konusunun işlenişinde bu kıssadan istifade edilebilir. Zülkarneyn (a.s.)'ın insanlara Allah'ı anlatmak için dünyayı dolaşması bu konuda çaba ve gayret sarfetmesi öğrencilere anlatıldıktan sonra buna karşılık Allah'ın ona verdiği imkân ve güç tevekküle örnek olarak gösterilebilir.

9. sınıf "Değerler" ünitesinde "Vatan ve Ülkü Birliği" konusu ile "Hürriyet ve Bağımsızlık" konusunun işlenişinde bu hikâye öğrencilere örnek olarak anlatılabilir. Zülkarneyn'den yardım isteyen kavmin ülkelerini zâlim bir topluluğa karşı korumak istemeleri, bu konuda hep birlikte çalışmaları ve sonuçta başarıya ulaşmaları hikâye vasıtası ile aktarılabilir.

10. sınıf "İslam ve Bilim" ünitesinin "Din ve Bilim İlişkisi" konusunda Zülkarneyn (a.s.)'ın demiri ve bakırı eritip bunlardan yararlanması İslam'ın bilimsel gelişme ve ilerlemelere ne kadar önem verdiğine örnek olarak gösterilebilir.

11. sınıf "İnsan ve Kader" ünitesinin "Tevekkül" konusunda Zülkarneyn'in çalışmasının karşılığı olarak kendisine her türlü imkânın sunulması ve bunun neticesinde zâlimlere karşı başarı kazanması örnek olarak aktarılabilir.

12. sınıfta " Dünya Hayatı ve Ahiret" ünitesinin "Ahirete İmanın Dünya Hayatını Anlamlandırmaya Katkısı" konusunda Zülkarneyn (a.s.)'ın hikâyesinde iyilik yapanların karşılığını alacakları, kötülük yapanların da cezalarını çekecekleri kıssa içinde vurgulanarak anlatılabilir.

4.3.19. Ashâb-ı Kehf (Mağara Arkadaşları) ve Öğütleri

Ashâb-ı Kehf hikâyesi, peygamberimize müşrikler tarafından sorulan sorulara cevap verilmek üzere Kehf sûresinin 9-26. âyetlerinde anlatılmış bir kıssadır. İçerik

olarak özellikle ölümden sonra gerçekleşecek olan yeniden dirilme olayından bahsedilmektedir.

Ashâb-ı Kehf, mağara arkadaşları anlamına gelip mağarada uzun yıllar uyuyan daha sonra uyanan kişileri ifade etmektedir. Sûrede geçen ‘’Rakim’’ kelimesinin ne anlam ifade ettiği noktasında bazı rivâyetler mevcuttur. Bir kısım müfessir "mağara arkadaşlarının isimlerinin ya da maceralarının yazılıp duvara asıldığı taş levhadır" dediği gibi bir kısımda Ashâb-ı Kehf'in bulunduğu vadinin, dağın hatta köpeklerinin adı şeklinde yorum yapmışlardır.[355]

Ashâb-ı Kehf'in Hz. İsa döneminde yaşadığını söyleyen çok sayıda müfessir olduğu gibi Hz. İsa'dan önce yaşadıklarını da söyleyenler bulunmaktadır. Kur’ân'da anlatılan hikâye de olayın geçtiği dönem, kişilerin sayısı, olayın geçtiği yer gibi konularda açık ifadeler bulunmamaktadır. Bunun için Ashâb-ı Kehf hikâyesinin anlatımında bu konudaki bazı rivâyetlerden genel olarak yararlanılacaktır.

Putperest bir topluluk içinde inançlı olarak yaşayan gençler rivâyetlere göre Kral Dakyanus tarafından baskı altına alınarak sahip oldukları tevhid inancından dönmek için zorlandılar. İnançlarından dönmezlerse öldürüleceklerdi. Bu durumda kaçmaya karar veren veren gençler yanlarındaki köpekle birlikte bir mağaraya sığındılar.[356]

Mağarada derin bir uykuya dalan gençler güneş sağ taraftan doğarken ve sol taraftandan da batarken Allah onları korumuş mağaranın ortasında hiçbir şeyden etkilenmeden uyuyakaldılar. Rivâyetlerde ismi Kıtmir olarak geçen köpekleri de mağaranın girişinde ayaklarını uzatarak onlarla birlikte uykuya daldı. Ashâb-ı Kehf'in uyku esnasında vücutlarında fiziksel değişiklikler aynen normal insanlarda olduğu gibi devam edince bu ürkütücü bir hal almıştı. Allah bu konuda vücutları zarar görmesin diye onları sağdan sola çeviriyordu.

Belli bir sûre Ashâb-ı Kehf uyanınca birbirlerine ne kadar sûredir uyuduklarını sordular. Bir kısmı bir gün ya da daha az zamandır burada olduklarını söyledi. Zaman konusunda tam bir fikir sahibi olunmayınca bunu Allah'ın daha iyi bileceğini tekrar ettiler.

Sonra içlerinden birini bir miktar para ile alış-veriş yapması için çarşıya gönderdiler ve dikkatli olması için sıkı sıkıya tembihlediler. Çünkü yakalandıklarında putperestler tarafından ya öldürülecekler ya da dinlerinden döndürüleceklerdi.

---

[355] Komisyon, **Kur’ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir**, C. 3, s. 538.
[356] Güneş, **age.** , s. 206.

Rivâyetlere göre genç yanında getirdiği Dakyanus'tan kalan parayı bozdurmak isteyince elinde büyük bir hazine olduğu gerekçesi ile devrin tevhid inancına mensup kralının yanına götürüldü. Başından geçenleri olduğu gibi anlatan genç, kral ile birlikte mağaraya gidince söylediklerinin doğru olduğu ortaya çıkmış oldu. Allah tarafından bu gençler ya bir anda vefat ettiler ya da belli bir sûre yaşadıktan sonra ömürleri bitince öldüler.[357]

Bu olayın duyulması ile birlikte halk buradaki kişiler için bir bina yapılmasını teklif ederken, şehrin idarecisi ise Ashâb-ı Kehf için bir mabed yapacaklarını haber verdi. İslami kaynaklarda bu olayın geçtiği yer ve mabedin yeri hakkındaki çeşitli rivâyetlere göre İspanya, Cezair, Mısır, Ürdün, Afganistan, Türkistan ile birlikte Türkiye'de Tarsus ve Efes mekân olarak işaret edilmektedir.[358] Günümüzde de Tarsus'ta bulunduğu iddia edilen Ashâb-ı Kehf mağarası binlerce ziyaretçisi ile inanç turizmi açısından gezilecek önemli mekânlardandır.

Kur'ân'da mağara arkadaşlarının sayısı hakkında kesin bir bilgi olmayınca bu konuda birçok yorum yapılmış Allah'ta bu yapılan tahminleri karanlığa taş atmak olarak nitelemiştir. (Kehf, 18/22) Özellikle Ashâb-ı Kehf ehlinin isimlerinden tutunda, sayılarına hatta yanlarında ki köpeğin cinsi ve rengine kadar bu konuda birçok isrâiliyyat mevcuttur.[359]

Peygamberimize Ashâb-ı Kehf kıssası sorulduğunda "Allah izin verirse "demediği için on beş gün kadar âyet inmemiş sonrasında âyetler inmeye devam etmiştir. Allah bu konuda Rasulünü uyarmış ona "İnşallah" demesini tembihlemiştir.

Kur'ân'da Ashâb-ı Kehf'in mağarada kalma sûresi olarak üç yüzyıl verilmiş buna sonra dokuz yıl daha ilave edildiğini belirtmiştir. Bu sayıda Allah o dönemde bilinmeyecek bir bilgiyi açıklamış konu hakkındaki ihtilafları ortadan kaldırmıştır. Güneş yılı yaklaşık olarak 365 gün, ay yılı ise 355 gün çekmektedir. Arada 10 gün kadar bir fark vardır. Her 33 senede bir ay yılı, güneş yılına göre bir senelik fark olmaktadır. Güneş yılı 33'ken ay yılı 34. yılına girmektedir. Bu, yüz senede 3 sene, 300 senede de 9 sene fark demektir. Kısacası güneş yılı 300 sene iken ay yılı 309 sene olmaktadır.[360] Bu da Allah'ın sonsuz ilminin açık bir delilidir.

---

[357] Komisyon, **age.** , s. 545.
[358] Ersöz, İ. , *"Ashâb-ı Kehf"*, **DİA.** , C. 3, TDV. Yayınları, Ankara, 1991, s. 465-467.
[359] Aydemir, **Tefsirde İsrâiliyyat**, s. 225-227.
[360] Döğen, **age.** , s. 69.

Ashâb-ı Kehf, hikâyesi günümüz insanına ahiret hayatını hatırlatması açısından oldukça önemli bir kıssadır. Allah'ın güç ve kudretinin her şeye yettiğini, insanın bu konuda ne kadar aciz bir varlık olduğunu bizlere hatırlatmaktadır.

Ashâb-ı Kehf kıssasına bir başka açıdan bakacak olursak, mağara arkadaşları hikâyesinde gençlerin uzun bir müddet yaşadıkları uyku halini bizlerin her gün yaşadığı uyku haline benzetebiliriz. Gerek Ashâb-ı Kehf'in gerekse bizlerin uykusunu ölümün bir provası olarak düşünebiliriz. Uykuyla birlikte her gün dünya yaşantısının sonunda kıyamete kadar dalacağımız derin uykunun bir temsilini yaparız. Her uyku halimizde farkında olmadan bir bakıma ölümü tecrübe ederiz. Bu yüzden "ölüm ve uykuya ikiz kardeşlerdir" diyebiliriz.[361] Ashâb-ı Kehf kıssası bu yönü ile ölümü anlamanın ve anlatmanın en kısa yolunu bizlere göstermektedir. Onlar dünya hayatının faniliğinde daldıkları uyku halinden mükâfatlarını alacakları, kazandıkları bir ahiret hayatına uyanacaklardır. Bizler de onların uykularını örnek alarak hayatımızı anlamlandırmada ve şekillendirmede geleceğe yönelik doğru kararlar alabiliriz.

Ashâb-ı Kehf kıssası birçok noktada olduğu gibi Müslümanların inançlarını nasıl yaşabilecekleri noktasında da bizlere güzel bir örnek oluşturmaktadır. Çünkü onlar eğer bulundukları ortamda kalmayı tercih etselerdi, ya dinlerinden olacaklardı ya da canlarından olacaklardı. Böyle zor bir durumda onlar Allah'ın âyetinde (Nisa, 4/97.) belirttidiği emre uyarak yurtlarını terk etmeyi tercih etmişlerdir.[362] Bu bir korkaklık ve nefsani bir kaçış değildir. Aksine aynen peygamberimizin yaptığı gibi hicret ederek inançlarını yaşama cesaretini göstermiş cesur mü'minlerdir.

Kıssadan çıkarabileceğimiz öğütler:

— Ahiret inancı haktır. İnsanı yoktan var eden Allah tekrar diriltmeye de muktedirdir.

— Allah dinini tercih edip kötülükten uzaklaşmak isteyenleri karanlıkta da olsa muhakkak bir gün aydınlığa çıkarır.

— Hangi baskı ve zorluk olursa olsun Allah'ın dininde ısrarcı olmak gerekir. Çünkü Allah kuluna elbet bir çıkış kapısı göstermektedir.

— Az kişi de olunsa hak davanın yolunda olmak, çok kişide olunsa batılın yanında olmaktan daha iyidir.

---

[361] Dorman, E. , **İnsanlar Uyurlar Ölünce Uyanırlar**, Nesil Yayınları, İstanbul, 2012, s. 115.
[362] Güneş, **age.** , s. 208-209.

— Kâinatta ve özellikle vücudumuzda Allah'ın takdiri ile gerçekleşen öyle mucizevi olaylar vardır ki bunları tam olarak düşünebilsek Ashâb-ı Kehf'in 309 sene uyuması bize hiç şaşırtıcı gelmez.[363]

— Allah'ın ilmi ve bilgisi her şeyi kuşatmıştır.

— Uyku bir bakıma ölümün provasıdır.

— İmanlı yaşanacak bir mağaralık yeriniz varsa korkmayın![364]

— Bir işi yapmaya karar verince mutlaka "İnşallah" denilmelidir. Bu konuda Allah'tan izin istenmelidir.

— Eğer bir yerde insan İslamı yaşayamıyorsa oradan hicret etmesi daha uygun olmaktadır.

— Bir ortamdaki bozukluğu düzeltmek için uğraşmak gerekir. Eğer bu mümkün olmuyorsa zillet karşısında boyun eğmemek için oradan uzaklaşmak daha doğru bir karar olacaktır.

— Ashâb-ı Kehf'in uzun bir uykudan sonra uyanmaları günümüz bilim insanlarının bu konudaki çalışmalarına rehberlik etmektedir. Özellikle tedavisi mümkün olmayan hastalıklar için hastaların düşük sıcaklıklarda uyutulup tedavisi bulunduktan sonra uyandırılmasına yönelik çalışmalar tüm hızıyla devam etmektedir. Ashâb-ı Kehf hikâyesi gerek dini açıdan gerekse bilim açısından bizlere rehberlik edecek bir özelliğe sahiptir. Bu açıdan bu kıssa öğrencilerimize çok yönlü olarak aktarılmalıdır.

4. sınıf DKAB dersi için "Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik" ünitesinin "Allah Yarattıklarını Sever" konusunun işlenişinde çocuklara ilk olarak "Siz hiç 309 sene bir mağarada uyuyan kişilerin hikâyesini duydunuz mu?" diyerek konuya karşı güdülenmeleri sağlanabilir. Daha sonra hikâye öğrencilere anlatılabilir. Kıssa anlatılırken Allah'ın zor durumda kalan bu gençlere yardım ederek onları zâlim kişilerin elinden kurtardığı belirtilebilir. Çünkü Allah kullarını çok sevmekte ve onları her türlü kötülükten korumaktadır.

5. sınıf "Allah İnancı" ünitesinin "Çalışırım, Allah Yardımına Güvenirim ve Başarırım" konusunda çocuklar için ilginç bir konu olarak bu kıssa anlatılabilir. Allah'ın dinini anlatmak için çaba ve gayret sarfeden bu gençler, bundan bir netice alamayınca sonucunu Allah'a bırakıp ondan kendilerine yardım etmesini istemişlerdir. Allah'ta onları mağarada saklayarak zâlimlerden uzak tutmuş, tüm kötülüklerden emin kılmıştır.

---

[363] Kutup, **Kur'ân Işığında Peygamberler**, s. 216-217.
[364] İslamoğlu, **Kur'ân Sûrelerinin Kimliği**, s. 186.

6. sınıf içinde "Peygamberlere ve İlahi Kitaplara İnanç" ünitesinde "Asr Sûresi ve Anlamı" konusunda Ashâb-ı Kehf'in hikâyesi öğrencilere anlatılabilir. Mağaraya sığınan gençlerin dönemin tüm sapıklıklarından uzakta sabırla dinlerini yaşamak istemeleri ve insanları hak yola davet etmeleri, göstermiş oldukları mücadele bu konuda örnek olarak vurgulanabilir.

7. sınıf "Melek ve Ahiret İnancı" ünitesinin "Kıyamet ve Yeniden Dirilme" konusunun öğrencilere anlatımında Ashâb-ı Kehf' hikâyesinden istifade edilebilir.

8. sınıf "Kaza ve Kader" ünitesinin "Ecel ve Ömür" konusu "Tevekkül" konularının işlenişinde Ashâb-ı Kehf hikâyesi örnek olarak gösterilebilir. Dünyadaki her insanın bir ömrü vardır. İnsan ecelinin gelişi ile birlikte ölecek sonra tekrar dirilme ile birlikte sonsuz bir hayata yeniden doğacaktır. Ashâb-ı Kehf örneğinde olduğu gibi insan Allah'a dayanıp güvendiğinde kötülüklere karşı korunmaktadır.

9. sınıf "İnsan ve Din" ünitesinin "Tek Tanrıcılık ve Çok Tanrıcılık" konularında tevhid inancına sahip Ashâb-ı Kehf'in putperest bir topluluk ile olan mücadelesi öğrencilere örnek olarak anlatılabilir.

10. sınıf "Kur'ân ve Yorumu" ünitesinin "Kur'ân'ın Temel Amaçları" konusunda Ashâb-ı Kehf 'in hikâyesinden yararlanılabilir. Mağara arkadaşları bulundukları toplumda doğru kaynaktan beslenmiş bilgiye sahip olarak Allah'ın varlığına iman etmişlerdir. Karşılaştıkları zorluklar karşısında inançlarının gereğini yaparak doğru davranışlar sergilemişler bu konuda asla taviz vermemişlerdir. Yani bu hareketleri ile Kur'ân'ın insanlara anlatmak istediği temel amaçlara uygun hareket etmiştirler.

11. sınıf "İnsan ve Kaderi" ünitesinin "Ecel ve Ömür" konusunda bu hikâyeden yararlanılabilir. Öğrencilere Ashâb-ı Kehf'in uzun sûren bir uykuya dalması ile insanın ömürünün bitip ecelinin gelmiş olması birbirine benzetilerek anlatılabilir. Ölüm halinin de bir nevi uyku hali olduğu sonrasında gerçekleşecek yeniden dirilişle birlikte sonsuz uyanışın söz konusu olacağı öğrencilere vurgulanabilir.

12. sınıf "Dünya Hayatı ve Ahiret" ünitesinin "Kıyamet ve Ahiret" konularının öğrencilere aktarılışında Ashâb-ı Kehf kıssasından istifade edilebilir.

4.3.20. Ashâb-ı Fil (Fil Ordusu) ve Öğütleri

Kur'ân-ı Kerim Fil olayını *"Rabbin filin yanındakilere neyi nasıl yaptı görmedin mi? Onların planlarını boşa çıkarmadı mı? Onların üzerine pişkin tuğladan*

yapılmış taşlar yağdıran sürü sürü kuşlar salmadı mı? Sonuçta Allah onları yenilip çiğnenmiş ekine çevirdi?" (Fil, 105/1-5) âyeti kerimesi ile bizlere bildirmektedir.

Fil sûresinde anlatılmakta olan bu hikâye adını Ebrehe'nin ordusunun başındaki büyük filden almaktadır. Filin orduya değil, ordunun file izafe edilmesi oldukça enteresan bir durumdur. Tüm zorlamalara rağmen Kâbe'ye saldırmayan fil bu hali ile inkârlarında ısrar eden Ebrehe ve askerlerinden daha akıllıdır. Bundan dolayı sûrenin adı "Ebrehe'nin ordusu" veya "Ordunun fili" değil, "Fil ordusu" olarak isimlendirilmiş ve öyle hikâye edilmiştir.[365]

Peki acaba Ebrehe neden Kâbe'yi yıkmak için bu büyük fili kullanmak istemiştir? Kendi imkânları ve ordusu ile birlikte Kâbe'yi yıkamamaz mıydı? gibi bir soru soracak olursak bunun cevabını şu şekilde verebiliriz. Ebrehe bunu fillere ihtiyaç duymadan yapabilirdi ancak kendini beğenen kibirli Ebrehe, insanların gönül bağı kurduğu ve inançlarının bir sembolü haline getirdikleri Kâbe'yi ve ona tazim eden Arapları küçük düşürmek, onları değersiz göstermek için filleri kullanmak istemiştir.[366] Ne var ki planı tutmamış kurduğu tuzak Allah tarafından bozulmuş tüm inkârcıların karşılaştığı sonla karşılaşıp hüsrana uğramıştır.

Ashâb-ı Fil hikâyesini kısaca şöyle anlatabiliriz;

Rivâyetlere göre Habeşistan'ın idaresinde bulunan Yemen valisi Ebrehe, Mekke'deki Kâbe'nin insanlar tarafından ziyaret edilip itibar görmesini çekemeyerek Kulleys adında bir kilise yaptırdı. Ancak halktan beklediği ilgiyi göremeyince öfkelenerek Kâbe'yi ortadan kaldırmaya karar verdi. Amacını gerçekleştirmek isteyen Ebrehe fillerden oluşan büyük bir ordu kurdu. Fil ordusunun başında da ismi Mahmud olan büyük bir fil bulunmaktaydı. Her türlü engellemelere rağmen yoluna devam eden Ebrehe Kâbe'yi yıkmakta kararlıydı. İlerleyişi esnasında Mekke şehrinde otlayan tüm develeri toplattı. Bu develerin içinde peygamberimizin dedesi Abdülmuttalibin 200 kadar devesi de bulunmaktaydı. Ebrehe Mekke'nin ileri gelenlerine Kâbe'yi yıkmak için geldiğini izin verirlerse kendilerine dokunmayacağını bildirdi. Ancak Abdülmuttalip sadece develerini istemek için orduğaha gidince bu duruma oldukça şaşıran Ebrehe, aslında onun kendisinden Kâbe'nin yıkılmaması için eman istemek için geldiğini sandığını belirtti. Abdülmuttalip ise ona Kâbe'nin asıl sahibinin Allah olduğunu onu koruyacak olanın da o olduğunu söyleyerek bu konuda bir korkusunun olmadığını

[365] İslamoğlu, **Kur'ân Sûrelerinin Kimliği**, s. 529.
[366] Kutup, M. Ali, **Kur'ân Kıssaları**, s. 88.

Ebrehe'ye bildirdi. Develerini alarak Mekke'ye geri dönen Abdülmuttalip Allah'a Kâbe'yi koruması için dua ederek halkın güvenli yerlere çekilmesi için uyarıda bulundu.[367]

Ertesi gün Ebrehe Fil ordusu ile birlikte Kâbe'ye saldırdı. Ancak bu saldırısında hiçbir şekilde başarılı olamayan Ebrehe ve ordusu üzerlerine taşlaşmış çamur atan Ebabil kuşları tarafından helâk olup gitti. Onların acı sonu Kur'ân'da yenilip çiğnenmiş ekin tanelerine benzetilmiştir. Ebrehe, sağ kalan askerleri ile birlikte geri dönmüş bu olaydan kısa bir sûre sonra da ölmüştür.

Bu olayın ne zaman meydana geldiği ile ilgili farklı rivâyetler olsa da çoğunluğun görüşüne göre Fil olayı peygamberimiz doğmadan elli-elli beş gün önce meydana gelmiştir. Bu olay o dönem Mekke halkı için büyük bir mucizedir. Gerçekleşen bu hadiseden sonra biraz olsun kendilerine gelen, doğru inanışlarına yönelen müşrikler kısa bir sûre sonra yeniden eski bozuk yaşantılarına dönüş yapmışlardır. İşte bu durumda Allah'ın muradının tamamlanması için iki cihan serveri peygamber efendimiz bu dönemde dünyaya teşrif etmişlerdir. Böylece başlayacak tevhid mücadelesi ile Kâbe yeniden Hz. İbrahim ve Hz. İsmail dönemindeki temiz ve pak haline geri dönecektir.

Fil olayına Kur'ân'da bir kıssa olarak yer verilmesinin en önemli sebebi, Kureyş müşriklerine Kâbe'nin asıl sahibinin Allah olduğunun, O'na ve dinine yapılacak saldırıların aynı şekilde karşılık bulacağının gösterilmesi yatmaktadır. Yine peygamberimizin Mekkelilere yapmış olduğu İslam davetine karşı çıkanların da elbet bir gün aynı sonla helâk olacakları ibretlik bir hikâye ile anlatılmaktadır.[368]

Bu hikâye diğer birçok kıssanın aksine Kur'ân'da başka bir yerde tekrarlanmamaktadır. Bunun iki sebebinin olduğu söylenebilir. Bunlardan birinci çalışmamızın başından beri hikâyelerde öne çıkan kavimlerin peygamberlerini yalanlama hadisesinin bu hikâyede olmamış olmasıdır. Çünkü Allah elçisinin yalanlanmaması gerektiğini kıssalar vasıtası ile farklı şekillerde sûrekli inkârcılara hatırlatmıştır. İkinci sebep olarak ise o dönemde bu olaydan sonra müşriklerin etraftaki kabileler içinde saygınlığı artmıştır. Allah bu durum karşısında Kâbe'nin fil ordusundan korunması olayını müşriklerin kendilerinden bilmesini ve bunu bir büyüklenme sebebi

---

[367] Fayda, M. , *"Fil Vak'ası"*, **DİA.** , C. 13, TDV. Yayınları, İstanbul, 1996, s. 70.
[368] Abay, **age.** , s. 138.

olarak görmemeleri için kıssanın tekrarına luzüm görmemiş olması kuvvetle muhtemeldir.[369]

Kâbe'yi yıkmak isteyen Ebrehe'ye karşı Allah Ebabil kuşlarını hükmünde ki manevi yardım ve ikramlarını nasıl ki göndermişse, bizler de nefsimize muhalefet edip, kötülüklerden uzaklaşarak aynen bu hikâyede olduğu gibi Ebabil kuşları mesabesindeki Allah'ın yardımlarına mazhar olabiliriz. Böylece dünyada ki her günümüze huzur ve mutluluk içinde uyanabiliriz.[370] Bu durumda karşımıza çıkan tüm olumsuzluklar ve kötülükler de yenik ekin yaprakları gibi hayatımızdan dökülüp gidecektir. Yine yaptığımız ibadetlerimiz de Ebabil kuşlarının taşları gibi günahlarımızın üzerine düşüp onları yok edecektir.

Kur'ân'da zikredilen bu hikâyeden çıkarabileceğimiz öğütler:

— Her dönem ve devirde gücüne güvenip insanları ezmek isteyenler olacaktır. Ancak onların bu ahlaksız hareketleri hakk karşısında işe yaramayacaktır.

— İman gücü o kadar büyüktür ki, küçücük kuşların kocaman filleri yok etmesi gibi hiçbir gücün karşısında yenilmez.

— Zâlimlerin bir planı varsa Allah'ın da bunun karşısında bir planı vardır.

— Allah dinine her zaman sahip çıkacaktır. Asıl önemli olan bu mücadelede insanın hangi safta olduğudur.

— Kur'ân'da batıl köpüğe, hak ise öze benzetilmiştir. Köpük nasıl ki sönüp yok olup gidiyorsa batılda er ya da geç yok olmaya mahkûmdur.[371]

— Günümüz insanıda yönünü Kâbe'nin sahibi Âlemlerin Rabbine döndürmeli, her konuda ona tabi olmalıdır.

— Allah her konuda mutlak güç ve kudret sahibidir. O halde *"Güçlüyüm o halde ben haklıyım "* mantığı her zaman kaybetmeye mahkûmdur.[372]

— Kibir ve hased kötü bir haslettir. İnsanın gerek dünya hayatını gerekse ahiret hayatını yok etmektedir.

4.sınıf DKAB dersinde "Hz.Muhammed'i Tanıyalım" ünitesinin "Hz.Muhammed'in Doğumu, Çocukluk ve Gençlik Yılları" konusunda bu hikâye anlatılabilir. Peygamber efendimizin doğumundan önce gerçekleşen bu olay Kâbe'nin

---

[369] İslamoğlu, **Kur'ân Sûrelerinin Kimliği**, s. 533.
[370] Sayın, E. , **Anne Kucağı Namaz**, Nesil Yayınları**,** İstanbul, 2012, s 1101.
[371] Güneş, **age.** , s. 217.
[372] İslamoğlu, **age.** , s. 530.

önemini göstermek ve peygamber efendimizin hayatına bir giriş yapmak adına güzel bir hazırlık olabilir.

5. sınıf için "Kur'ân-ı Kerim'in Temel Eğitici Nitelikleri" ünitesinin "Fil Sûresi ve Anlamı" konusunda hikâye başlı başına anlatılabilir. Ders konu ile ilgili görsel materyallerlerle desteklenerek, çocuklara oyun ortamı içinde sunulabilir. Hazırlanacak bir Kâbe maketi üzerinde fil ordusu ve Ebabil kuşları figürleri ile hikâye canlandırılabilir.

6. sınıf "Son Peygamber Hz.Muhammed" ünitesinin "Hz.Muhammed'in Çağrısı: Mekke Dönemi" konusunun işlenişinde peygamber efendimizin Mekke müşriklerinin bozulan inançlarını düzeltmek adına yaptığı mücadelenin öncesini belirtmek adına bu hikâye öğrencilere anlatılabilir. Hz. İbrahim (a.s.) ve Hz. İsmail'in inşa ettikleri Kâbe'nin bir tevhid merkezi iken sonrasında nasıl putlarla doldurulduğu, böyle olmasına rağmen yine de Allah'ın korumasında olan kutsal bir mekân olduğu belirtilebilir. Yine Kâbe'yi şirkten temizleme görevinin de peygamberimize ait olduğu çocuklara aktarılabilir.

7. sınıfta "Hz. Muhammed" ünitesinin "Hz. Muhammed Son Peygamberdir" konusunun işlenişinde bu hikâye derste öğrencilere anlatılabilir. Peygamber efendimizin vazifesinin özellikle insanların kalbinde ve Kâbe'de Allah'ı hâkim kılmak olduğu belirtilerek Allah'ın dinini her şekilde koruduğu Fil olayı vasıtası ile öğrencilere vurgulanabilir.

8. sınıf için "Zekât, Hac ve Kurban İbadeti" ünitesinin "Hac Nedir ve Niçin Yapılır?" konusunda Ashâb-ı Fil kıssası öğrencilere Kâbe'nin önemini belirtmek adına anlatılabilir. Bu konuda ayrıca Kâbe'yi yıkmaya gelen Ebrehe ile Kâbe'yi ziyerete gelen hacılar arasındaki büyük fark öğrencilere hissettirilebilir.

9. sınıf için "Hz.Muhammed'in Hayatı" ünitesinin "Hz.Muhammed'in Doğduğu Ortam" konusunun işlenişinde o dönemin en önemli olaylarından biri olan Fil olayı öğrencilere aktarılabilir.

10. sınıf "İslamda İbadetler" ünitesinin "Hac" konusunun işlenişinde Hacc'ın temeli olan Kâbe'nin başından geçen bu olay öğrencilere kıssa vasıtası ile anlatılabilir.

11. sınıf "Hz. Muhammed'in Örnekliği" ünitesinin "Kur'ân'da Örnek İnsan ve Özellikleri" konusunda İslamı bizlere anlatmada örnek teşkil eden peygamberimizin müşriklerle mücadelesinde, sergilediği güzel ahlaki davranışlara değinilirken Fil olayından da bahsedilebilir.

12. sınıfta "Tevbe ve Bağışlama" ünitesinin "İnsan HataYapabilen Bir Varlıktır" konusunun işlenişinde derse renk katmak adına Fil olayı anlatılabilir. İlk olarak Ebrehe'nin Kâbe'yi yıkmak istemesinin aslında Allah'a karşı savaş açmak anlamına geldiği öğrencilere belirtilebilir. Tüm uyarılara rağmen yanlışından dönmemesi sonucu karşılaştığı büyük azap örnek verilerek insanın yaptığı hatadan tevbe etmesinin ne kadar önemli bir iş olduğu vurgulanabilir.

4.3.21. İki Bahçe Sahibi

Bu hikâye Kur'ân'da Kehf sûresinin 32-44. âyetlerinde anlatılmaktadır. Dünyalık nimetlere şükretmek yerine bunlarla övünmenin acı sonunu biz günümüz insanına göstermesi açısından güzel bir örnektir. Kur'ân-ı Kerin'de bu hikâye şöyle anlatılmaktadır:

İki arkadaş vardı. Allah bunlardan birine iki tane üzüm bağı vermiş bunların arasını da bereketli ürünlerle donatmıştı. Allah aynı zamanda tarlalarını sulamak için bağ sahibine ırmaklar bahşetmiş böylelikle o da bol ürünler yetiştirmiştir. (Kehf, 18/33)

Allah'ın kendisine verdiği zenginlikler karşısında gurura kapılan bağ sahibi yanındaki arkadaşına ben senden daha zengin ve daha üstünüm diyerek onu küçümsedi. Sonra bağını göstererek bunun hiçbir zaman yok olacağını sanmam, kıyamette kopmayacak eğer böyle bir şey olursa da ben bundan daha iyisine layık olurum diyerek büyüklenmekte haddi aşanlardan oldu. (Kehf, 18/34-36)

Bu sözler karşısında rahatsız olan arkadaşı ona hitaben "Seni yoktan var eden seni basit bir nutfeden yaratan sonra şekil veren Allah'ı inkâr mı ediyorsun? Oysaki O benim Rabbimdir ve ben ona asla senin yaptığın gibi ortak koşmam, keşke sende böyle düşünüp bağına girdiğinde bunu Allah'ın bir lütfu olarak görüp ona şükretseydin. Sen beni fakir olarak görüyor varlığınla övünüyorsun ancak mülk Allah'ındır ve ben Rabbimin bunlardan daha hayırlısını bana vereceğine inanıyorum. Allah bir anda gökten gelen bir afetle tüm bu malını yok edebilir. Yahut tüm suyunu keser de tarlanı sulayacak bir damla su bulamazsın " diyerek bağ sahibine iman ehli bir insanın yapması gerektiği şekliyle cevap vermiştir. (Kehf, 18/37-41)

Aradan kısa bir sûre geçtikten sonra adamın tüm söyledikleri gerçek oldu. Bir gün gökten gelen büyük bir fırtına ile tarlası yerin dibinine çöken bağ sahibi, son bir pişmanlıkla bir o tarafa bir bu tarafa koşturup "Keşke Allah'a ortak koşmasaydım" diyerek feryat etti. Ancak artık her şey için çok geçti büyüklenmesinin ve övünmesinin

cezasını elindeki tüm nimetleri kaybederek çekmiş oldu. Çünkü Allah insanlara mükâfatlarını veren ve onların akıbetini belirleyendir. (Kehf, 18/42-44)

Bu hikâye dünyalık koşturmaca içinde unuttuğumuz, ihmal ettiğimiz nimetlerin asıl sahibinin Allah olduğunu bizlere hatırlatması açısından ibretlik yaşanmış bir hikâyedir. Allah bu kıssa ile "Ey insanoğlu dikkat et! Sen ve seni kuşatan her şey benimdir. Sen yalnız bir emanetçisin ona göre davran ve haline şükret, ahiret hayatında tüm bu yaptıklarından sorumlusun" diyerek bizlere uyarıda bulunmaktadır. Bunun sonucunda da imtihanı kazanan salih mü'minlerin akıbeti ile ahireti inkâr ederek Allah'a inanmayan, malıyla kibre kapılan insanların karşılaşacakları akıbette tüm gerçekliği ile kıssada gösterilmektedir.

Hikâye de Mekke dönemi müşriklerine de bir uyarı bulunmaktadır. Allah müşriklerin ahiret inançlarına benzer bir inanışın yanlışlığını ve bunun neticesinde karşılaşacakları acı akıbeti kıssa aracılığı ile onlara göstermektedir. İnkârcıların peygambere tabi olmaları ve sapıklıktan dönüp iman etmeleri istenmektedir.

Kıssadan çıkarabileceğimiz öğütler:

— Allah'ın kullarına verdiği mal ve mülk asla övünme ve büyüklenme aracı değildir.

— Allah'ın bizlere vermiş olduğu tüm nimetlere karşı şükretmek gerekir. Gerçek mü'min her şeyin sahibinin Allah olduğunu unutmaz ve bunu da insanlara unutturmaz.

— İyiliği emretmek, kötülükten sakındırmak her Müslümanın vazifesidir.

— Ahiret hayatı haktır. İnsan dünya hayatında yaptıklarından muhakkak hesaba çekilecektir.

— İnançlı insanın kalbi mutmaindir ve rahattır. İnançsız insan ise huzursuz ve güvensizdir.

— Zenginlik ve fakirlik insan için bir imtihan aracıdır. Zengin kişi nimete şükretmeli, fakir kişi de Allah'tan ümidini kesmemeli rabbinden hayırlı rızık istemede ısrarcı olmalıdır.

— Böbürlenme ve nankörlüğün sonu acı bir pişmanlıktır. Son pişmanlık fayda etmez. Önemli olan bir şeyleri kaybetmeden kıymetini bilmektir.

4. sınıf DKAB dersinde "Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?" ünitesinin "Allah'a Şükür" konusunun işlenişinde bu hikâye öğrencilere anlatılarak ders daha güzel bir şekilde işlenebilir. Hatta hikâyenin drama şeklinde bir canlandırması bir olumlu bir

de olmusuz şekilde sergilenerek şükür konusunun uygulamalı olarak çocuklara öğretilmesi sağlanabilir.

5. sınıf "Kur'ân-ı Kerim'in Temel Eğitici Nitelikleri" ünitesinin "Kur'ân İyiliğe ve Güzele Yönlendirir, Kötülüklerden Sakındırır" konusunun işlenişinde iki bahçe sahibi hikâyesinde salih arkadaşın nasihatleri üzerinden kıssa öğrencilere aktarılabilir. Yine 4. sınıfta olduğu gibi bahçe sahibinin davranışları canlandırılarak ders daha etkin bir şekilde işlenebilir.

6. sınıfta "Namaz İbadeti" ünitesinin "Kunut Duaları ve Anlamı" konusunun işlenişinde özellikle bu kıssa anlatılarak öğrencilerin duanın anlamını daha kolay bir şekilde kavramaları sağlanabilir. Böylece duanın aktarımında farklı bir yöntem takip edilerek öğrencilere kalıcı öğrenme ortamları sağlanmış olur.

7. sınıf "Din ve Güzel Ahlak" ünitesinin "Alçakgönüllülük (Tevazu)" konusunun anlatımında iki bahçe sahibinin hikâyesinden yararlanılabilir. Bağ sahibinin tüm nimetleri kendinden bilip övünmesinin ne kadar yanlış bir davranış olduğu belirtilerek tevazu sahibi olan salih arkadaşın davranışının ise doğru bir hareket olduğu hikâye vasıtası ile öğrencilere vurgulanbilir.

8. sınıf "Zekât, Hac ve Kurban İbadeti" ünitesinin "İslamın Paylaşmaya ve Yardımlaşmaya Verdiği Önem" konusunun işlenişinde Allah'ın kendisine verdiği nimetleri paylaşmaktan sakınan bağ sahibinin, bu dünya hırsı sonucunda elindeki tüm varlığını da kaybetmesi, konu ile ilgili olarak öğrencilere anlatılabilir.

9. sınıf "İnsan ve Din" ünitesinin "Dinin İnsan Hayatındaki Yeri ve Önemi" konusunun anlatımında iki bahçe sahibi hikâyesi anlatılabilir. İman ehli salih arkadaş ile Allah'ı inkâr eden bağ sahibinin sahip oldukları hayat görüşleri karşılaştırılarak dinin insan hayatına olan etkisi vurgulanabilir.

10. sınıf "Allah İnancı" ünitesinin "Allah'a İman ve Ahirete İman" konularında öğrencilere bu hikâye anlatılabilir. Bu kıssa sayesinde iki farklı inanışa sahip kişi üzerinden örnekleme yapılarak, ders öğrencilerin katılımı ile etkin bir şekilde işlenebilir.

11. sınıfta "İslam ve Estetik" ünitesinin "Davranışta Güzellik" konusunun öğrencilere aktarımında kıssamızdan istifade edilebilir. İki arkadaşın davranışları ve düşünceleri karşılaştırılarak hangisinin daha doğru olduğu sorusu çocuklara yöneltilip bir tartışma ortamı oluşturulabilir. Sonrasında öğrencilerinde fikirleri alınmak sûretiyle

derse aktif katılımları sağlanabilir. Böylece doğru ve güzel davranışların hangileri olduğu öğrencilerinde ortak katılımıyla belirlenmiş olur.

12. sınıf "Dünya Hayatı ve Ahiret" ünitesinin "Ahirete İmanın Dünya Hayatını Anlamlandırmaya Katkısı" konusunun anlatımında bu hikâyeden yararlanabiliriz. Kıssada ahirete iman etmiş hayatını ona göre şekillendirmiş salih bir kişi ile ahirete inanmayan dünyaya tapan, nimetleri kendinden bilen kibirli bir kişinin hikâyesi anlatılmaktadır. Bundan yola çıkarak aralarındaki fark mukayese edilerek ahirete imanın insana kazandırdıkları öğrencilere anlatılabilir.

Bu bölümde Kur'ân hikâyelerinin büyük bir kısmı anlatılıp kıssaların DKAB ders konuları açısından bir değerlendirmesi yapılmıştır. Böylece derste öğrencilerimize hangi konuyla ilgili hangi örnek kıssayı anlatabileceğimiz sorusuna cevap bulunmaya çalışılmıştır. Bu açıdan eksiklerimiz olmakla birlikte çalışmamızın eğitimci arkadaşlarımıza fayda sağlayacağı kanaatini taşımaktayız. Araştırmamızın en son kısmında ise yapmış olduğumuz ders içi etkinliklerinde Kur'ân hikâyeleri ile ilgili uygulama örneklerine yer verilmiştir.

4.4. Kur'ân Hikâyeleri İle İlgili Ders İçi Uygulama Örnekleri

Etkinlik- 1

Dersin Adı: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

Sınıf: İlkokul 5. sınıf

Öğrenme Alanı: Kur'ân ve Yorumu

Ünite: Kur'ân-ı Kerim'in Temel Eğitici Nitelikleri

Konu: Fil Sûresi ve Anlamı

Sûre: İki Ders Saati

Öğretim Yöntem ve Teknikleri: Anlatım, Gösteri, Soru-cevap

Ders Araç ve Gereçleri: Akıllı Tahta, Maket, Kitap

Hedefler: Fil sûresinin içeriğini öğrencilere kavratıp, ezberlemelerini sağlamak.

Konunun İşlenişi

Giriş

İlk olarak o gün derse oyuncak bir fil ile girerek sınıfa farklı bir giriş yapılabilir. Böylece çocuklarda merak duygusu uyandırarak onların derse karşı güdülenmeleri sağlanabilir. Daha sonra öğrencilere bu fili niye getirmiş olunabileceği sorulabilir.

Çocuklardan farklı yanıtlar aldıktan sonra "Size bugün kocaman fil ordusunu yenen küçük kuşların hikâyesini anlatacağım" şeklinde bir başlıkla konuya giriş yapılabilir.

Konunun Anlatımı

Konu ile ilgili daha önceden hazırlanan bir maket üzerinde öğrencilere Allah'ın evi olan Kâbe'nin Hz.Hacer ve oğlu İsmail ile başlayan hikayesi, Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in Kâbe'yi inşa etmeleri ile tamamlanan süreç bu görsel materyal üzerinden çocuklara gösterilerek anlatılabilir. Ancak Allah'ın evi ifadesini kullanırken özellikle çocuklara yaş gruplarından dolayı yanlış anlaşılmalara sebep olmaması için şu şekilde bir açıklama yapma uygun olabilir. Örneğin; Allah, yeri göğü kuşatır onun bir mekâna, bir eve ihtiyacı yoktur. Allah görür ancak görmesi için göze ihtiyacı yoktur. Allah duyar ancak duyması için kulağa ihtiyacı yoktur. Kâbe'nin onun evi olarak kabul edilmesi dünyada onu temsil etmesi, insanların dünyada Allah'a daha çok yaklaşmaları ve onu görüyormuşcasına ibadet etmesini kolaylaştırmak içindir. Bundan dolayı Kâbe bize Allah'ı hatırlatır o sebeple bizim için değerli ve kıymetlidir.

Bu açıklama ile birlikte peygamberimizin doğumundan önce Mekkelilerin durumu hakkında kısa bir bilgi verilmiş olur. Sonrasında da Ebrehe'nin Kâbe'yi yıkmak için fil ordusu ile gelmesi çalışmamızdaki anlatım üzerinden öğrencilere aktarılabilir. Maket üzerinde çocuklarla birlikte olayın bir canlandırmasını da yapılabilir. Bu arada Fil sûresinin okunarak anlamı ile birlikte tekrar edilmesi bu konunun öğrenilmesini daha etkin kılacaktır.

Fil olayının ne anlama geldiği, herşeyin Allah'ın kudreti ile gerçekleştiği, küçücük kuşların kocaman Fil ordusunu hangi güçle yendikleri ve kıssadan çıkarabileceğimiz öğütler hakkında öğrencilerle tartışılması yararlı olacaktır.

Konunun Özeti

Dersin sonunda öğrencilerin de fikirleri doğrultusunda kıssadan çıkarabilecek öğütler sıralayarak ders sonlandırılabilir. Çalışmamızın Ashâb-ı Fil hikâyesinin anlatıldığı bölümde ayrıntılı olarak bu öğütler bulunmaktadır.

Etkinlik -2

Dersin Adı: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

Sınıf: İlkokul 6. sınıf

Öğrenme Alanı: Ahlak

Ünite: İslamın Sakınılmasını İstediği Bazı Davranışlar

Konu: Büyüklenmek (Kibir)

Sûre: Bir ders saati

Öğretim Yöntem ve Teknikleri: Anlatım, Soru-cevap

Ders Araç ve Gereçleri: Ders kitabı, Slayt gösterisi,

Hedefler: Öğrencilere kibirlenmenin sakınılması gereken kötü bir davranış olduğunu öğretmek.

Konunun İşlenişi

Giriş

İlk olarak konuyla ilgili öğrencilere onların hem dikkatlerini çekmek hem de ön öğrenmelerini bilmek adına "Kibir sizce ne demektir?" sorusu yöneltilerek başlanabilir. Daha sonra çocuklardan gelen cevaplar dinlendikten sonra "Şimdi de size Kibirli Şeytan hikâyesini anlatacağım" diyerek konuya bir giriş yapılabilir.

Konunun Anlatımı

Hz. Âdem'in yaratılış hikâyesini çalışmamız doğrultusunda çocuklara anlatırken özellikle şeytanın Hz. Âdem'e karşı göstermiş olduğu kendisini üstün görerek büyüklenmesi üzerinde önemle durulmalıdır. Hz. Âdem'in yaratılışından sonra Allah'ın tüm meleklere ona secde etmesini istemesine rağmen meleklerin başı olan şeytanın büyüklenip kibirlenerek Âdem (a.s.)'a secde etmemesinin sebebinin, çocuklar tarafından bulunması, bu konuda fikir yürütmeleri istenebilir. Buna yönelik olarak öğrencilere yardımcı olmak adına onlara bir kaç soru yöneltilebilir.

-Sizce şeytan çok mu bilgilidir?

-Eğer her şeyi biliyor ve çok bilgili ise neden Hz. Âdem'e secde etmeyerek câhilce davranmıştır?

-Allah şeytanı huzurundan niye kovmuştur?

Bu sorulara alınan cevaplarla birlikte öğrencilere şeytanın kendini ve bilgisini üstün görmesinden dolayı büyük bir yanlışa düştüğü, yaptığı hatasıyla Allah'ın huzurundan kovulmasına sebep olduğu izah edilebilir. İlk insanla birlikte onun şahsında Allah'a karşı yapılan ilk hatanın kibir olduğu ve kısa vasıtası ile bu davranışın ne kadar kötü sonuçlar doğurduğu çocuklara özellikle açıklanmalıdır.

Konunun Özeti

Bu konu daha önce peygamberlerin hikayelerinin anlatıldığı bölümde detaylı bir şekilde izah edildiği için tekrardan kaçınılmıştır. Kibirlenmek ve büyüklenmek ancak Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Onun dışında yaratılan her bir varlık acizdir. İnsan bu açıdan hiçbir zaman kibirlenmemeli tevazu ile hareket etmeli, tüm nimetleri Allah'tan bilmeli, şeytanın düştüğü duruma düşmemelidir.

Etkinlik-3

Dersin Adı: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

Sınıf: İlköğretim 7. sınıf

Öğrenme Alanı: İnanç

Ünite: Melek ve Ahiret İnancı

Konu: Ahirete İnanma, Kıyamet ve Yeniden Dirilme

Sûre: İki ders saati

Öğretim Yöntem ve Teknikleri: Anlatım, tartışma, soru-cevap, drama

Ders Araç ve Gereçleri: Ders kitabı, Kur’ân-ı Kerim Meali, Slaytlar

Hedefler: Öğrecilere dünya hayatından başka bir de ahiret hayatının olduğunu benimsetmek, onlara dünyada iken yararlı ve iyi işler yaparak Allah'ın rızasını kazanmanın önemini vurgulamak.

Konunun İşlenişi

Giriş

Sınıfa, kurumuş bir dal parçası ile birlikte bir de yeşil bir dal parçası getirilerek bunların birbirine dönüşüp dönüşmeyeceği sorusu çocuklara yöneltilebilir. Böylece konuya giriş yapılarak, öğrencilerin konu hakkında düşünmeleri sağlanmış olur.

Konunun Anlatımı

Öğrencilere Kur’ân'ın ahiret hayatını ve yeniden dirilmeyi insanlara ifade etmek için verdiği bu örneğin, ölümden sonra yeniden dirilmenin nasıl olacağını gösteren somut bir örnek olduğu söylenebilir. Yeniden dirilme olayı, kuru dalların yeşermesine benzetilerek anlatılabilir. Nasıl ki sonbaharda yapraklarını döken, kuruyan ağaçlar ilkbaharla birlikte yeniden canlanıyorlarsa, aynı şekilde öldükten sonra yeniden dirilmenin de bir bakıma tabiatın uyku halinden uyanması olayına benzetilmesiyle konu daha da anlaşılır hale getirilebilir.

Bu örneği desteklemek adına öğrencilere anlatılabilecek hikâye şüphesiz Ashâb-ı Kehf kıssasıdır. Çalışmamızdaki şekliyle çocuklara anlatılan bu kıssa ile yeniden dirilme olayının tüm gerçekliği gözler önüne serilecektir. Öğrencilere dünya hayatında Allah'ın rızası için çalışıp iyi bir hayat sürenlerin aynen Ashâb-ı Kehf örneğinde olduğu gibi her türlü tehlikeden uzakta bir ölüm uykusunda bekleyecekleri, vakti zamanı gelince de aynen kıssada olduğu gibi yeniden diriltilecekleri gerçeği anlatılabilir. Burada mağara arkadaşlarının uykuda geçirdikleri zamanı çok kısa görmeleri de, kabir hayatındaki insanın durumuna benzetilerek, ahiretteki zamanın farklılığı üzerinde durulabilir. Böylece aslında bize çok uzunmuş gibi gelen dünya hayatının göz açıp kapayıncaya kadar geçtiği önemli olanın bu geçici hayatı iyi değerlendirip karşılığındaki sonsuz hayatı kazanmak olduğuna dikkatler çekilmiş olacaktır.

Ahiret hayatı, yeniden dirilme ile başlayacaktır. Bu hayata geçiş kapısı da ölümdür. Çocukların gözünde ki ölüm korkusunu yenmek adına ölümün geçilmesi gereken bir kapı olduğu ve sonunda insanı büyük mükâfatların beklediği anlatılabilir.

Konunun Özeti

Ahirete inanmanın insana dünya hayatındaki zorluklara karşı dayanma gücü verdiği, insanları iyilik yapmaya sevk edip, kötülüklerden uzaklaştırdığı vurgulanarak, Ashâb-ı Kehf kıssasında olduğu gibi Allah'a dayanıp güvenenlerin mutlaka hem bu dünyada hem de ahirette kazanacakları hususu öğrencilere vurgulanabilir.

Etkinlik–4

Dersin Adı: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

Sınıf: İlköğretim 8. sınıf

Öğrenme Alanı: İbadet

Ünite: Zekât, Hac ve Kurban İbadeti

Konu: Hac Nedir ve Niçin Yapılır?

Sûre: Bir ders saati

Öğretim Yöntem ve Teknikleri: Anlatım, soru-cevap, drama.

Ders Araç ve Gereçleri: Ders kitabı, Akıllı tahta, maket, slâyt

Hedefler: Öğrencilere Hac ibadetinin nasıl ortaya çıktığını ve önemini kavratmak, haccın genel olarak nasıl yapıldığını uygulamalı olarak göstererek kavratmak.

Konunun İşlenişi

Giriş

Öğrencilere dersin başında derse giriş yapmak adına "Hac ibadeti hakkında neler biliyor sunuz?" şeklinde soru yöneltilebilir. Çocuklar bu soruya bildikleri kadar ya da etraflarında hacca gidenlerden gördükleri kadarı ile cevap vermeye çalışacaklardır.

Konunun Anlatımı

Bu konunun anlatımında Hz. İbrahim'in hikâyesinden faydalanılabilir. Çalışmada hazırlanan konu çerçevesinde Hz. İbrahim'in hayat hikâyesinde özellikle hac ile ilgili olan bölümlere vurgu yapılarak, öğrencilere Kâbe maketi ve görseller üzerinden konu anlatılabilir. Aynı zamanda öğrencilerle birlikte sınıfta oluşturulan bölümler vasıtası ile uygulamalı olarak bir hac da yapılabilir. Böylece ders hem kıssa vasıtası ile hem de hikâyenin canlandırılması ile daha canlı ve renkli bir özellik kazanmış olur.

Hz. İbrahim'in Nemrut ile olan mücadelesinden yola çıkılarak haccın aslında ne ifade ettiği öğrencilere belirtilmelidir. Hacda yapılan her bir rüknün kulluk yolunda gösterilen çaba ve gayret olduğu, haccın bir nevi mahşeri temsil ettiği, sonunda uzun ve meşakatli bir süreçten sonra kulun günahlarından arındığı öğrencilere belirtilebilir. Bu güzel ibadetin neticesinde de insanların Allah'ın davetine icabet etmenin mutluluğu ile hacı ünvanını aldıklarına vurgu yapılarak öğrencilere haccın manevi boyutu ifade edilmiş olur.

Hz. İbrahim'in Allah'a yönelmesi gibi Müslümanların da hac ibadeti ile birlikte tüm benliği ile yaratıcısına yöneldiği, ona yaklaştığı, manen kısa bir sürede olsa dünyadan sıyrılıp ahireti yaşadığı öğrencilere bu konu vasıtası ile anlatılmış olur. Bunun akabinde onların da hac ibadeti ile ilgili fikirleri alınarak öğrencilerin derse aktif katılımları sağlanabilir.

Konunun Özeti

Kâbe maketi üzerinde haccın nasıl yapıldığı uygulamalı olarak tekrar edilerek konu özetlenebilir. Öğrencilere soru-cevap yaptırılarak öğrendiklerinin pekişmesi sağlanabilir.

SONUÇ

İslam dininin temel kaynağı olan Kur'ân-ı Kerim, her açıdan inananlara bir rehber, her bir âyeti bir irşad vesilesidir. Peygamberimizin en büyük mucizesi olan Kur'ân gerek Asr-ı Saadet döneminde gerekse ondan sonraki her dönem ve devirde insanlığın kurtuluş reçetesi olarak görev yapmış insanoğlunun dünya hayatındaki yolculuğunu en güzel şekilde hikâye ederek bizlere anlatmıştır.

Allah, Kur'ân hikâyeleri veya diğer bir adıyla kıssalarda geçmiş peygamber ve kavimlerin başından geçen olayları anlatarak insanların bunlardan dersler çıkarmalarını, onların yapmış oldukları hatalara düşmemelerini öğütlemektedir. Tüm peygamberler kavimlerini şeytanın tuzaklarına karşı uyarmış, onları hak dine davet etmiştir. Bu çağrıya uyanlar dünya ve ahirette kazanmış, bunu kulak ardı edenler ise helâk olup gitmişlerdir. İşte kıssalarda bunlar anlatılmak sûretiyle insanlar doğruya, iyiye, güzele, sabra, şükre, çalışmaya, adalete vb. güzel hasletlere çağrılmakta, bunun zıttı olan kötü davranışlardan da uzaklaştırılmaktadır.

Yer, zaman ve mekân farklı olsa da insan aynı insan, mücadele aynı mücadele olduğu için, bu durumda geçmiş milletlerin tecrübeleri günümüz insanı için değerlendirilmesi gereken bulunmaz bir nimettir. Bizim için hazine mesabesinde olan bu kıssalar, insanın dini ve ahlâki eğitiminde büyük önem taşımaktadır. Kur'ân'ın çok sık başvurduğu hatta birçok yerde ısrarla tekrar ettiği bu hikâyeler sayesinde anlatılmak istenen çok önemli konular somut olarak muhataplara sunulmaktadır. Bu sayede kişi kendini kıssanın içinde bulup oradaki karakterlerle özdeşleştirmekte, bu sayede güzel ahlaki özellikleri kazanabilmektedir.

İnsanımızı dini açıdan eğitmek, onu vatana millete yararlı olacak şekilde sorumluluk bilinci içinde yetiştirmek özellikle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin hedefleri arasındadır. Bu dersi veren öğretmenler bu görevi yaparken, bireyleri olumlu yönde etkileyecek, onlara model olacak ortamları oluşturmak mecburiyetindedir. Gerek okul ortamında gerekse toplumda geleceğimizin teminatı çocuklarımıza dini hassasiyeti kazandırmak oldukça önemlidir. Bu konuda başta eğitimcilere, aileye ve toplumun tüm kesimine büyük sorumluluklar düşmektedir. Ailede öğrenilen bilgilerin şekillendiği son şeklini aldığı yer olan okul ortamı şüphesiz dini kazanımların en güzel ve en doğru alınabileceği yerdir. Çünkü burası yeni öğrenmelerin yapıldığı, yanlış öğrenmelerin de düzeltildiği, insanın iyi ahlaki vasıflarla donatıldığı mekândır.

Okullarda dini bilgiler 1980 anayasasında yer alan şekliyle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi vasıtası ile öğrencilere verilmektedir. DKAB dersinin varlığı çok uzun yıllar tartışılmış, sonunda toplumun isteği ve ihtiyaçları doğrultusunda ilkokul 4. sınıf seviyesinden lise son sınıfa kadar zorunlu ders olarak okutulmasına karar verilmiştir. Din, insan fıtratı için bir ihtiyaçtır ve bu ihtiyacın doğru bir şekilde karşılanması gerekmektedir. Özellikle günümüzde değişen ve gelişen dünya düzeninde, herşeyin anlamını yitirdiği, birçok şeyin bozulduğu bir ortamda çocuk ve gençlerimize dini doğru öğreterek vermek her dönemden çok daha fazla önem taşımaktır. Manen doyurulmamış insanımız bu defa farklı yollarda arayışını sürdürecek, madden ve manen kendine zarar verebilecektir. İşte böyle bir durumun ortaya çıkmaması adına DKAB dersi milletimizin milli ve manevi duygularının nesilden nesile aktarımını sağlayacak çok mühim bir göreve imza atmaktadır.

DKAB dersinin bu görevini yerine getirirken doğru kaynaklardan beslenmesi ve öğrencilere en iyi öğretim ortamını sunması gerekmektedir. Kur'ân hikâyeleri de öğrencilere aktarılabilecek en güzel kaynak olarak eğitime hizmet etmektedir. Hikâyeler, öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırmakta ve onlara güzel ahlaki vasıfların kazandırılmasında bizlere yardımcı olmaktadır. Bu açıdan kıssalardan azami derecede faydalanmak DKAB dersinin kalitesini ve başarısını arttıracaktır. Özellikle son yıllarda bu konuda önemli çalışmalar yapılmakta, gerek öğretmenlerin yeterliliklerinin arttırılması, gerekse ders içi etkinliklerinin düzenlenmesi noktasında yenilikçi yaklaşımlar ortaya konulmaktadır.

Kur'ân hikâyelerinden faydalanmak, İslamın insanı eğitme yöntemlerinden biridir. Peygamber efendimiz kıssaları ashâbının terbiyesinde kullanmış, onlara geçmiş ümmetlerin hikâyelerini örnek göstererek yapmaları ve sakınmaları gereken durumları bildirmiştir. Bu açıdan kıssa anlatım yöntemi Kur'ân-î bir metod olarak İslamın özüne ve ruhuna uygundur. Kıssalar, günümüz de önemli bir kaynak olarak DKAB dersi müfredatı içindeki konuların öğrencilere aktarımında etkili bir şekilde kullanılmalı, içinde taşıdığı öğütler çocukların kalplerine nakşedilmelidir.

Eğitimde çocuklara bazı değerlerin ve ahlaki kuralların hikâye anlatımı ile öğretilmesi oldukça etkili bir yöntemdir. Özellikle bunların Kur'ân'dan seçilmiş, gerçek yaşanmış hayat hikâyeleri olması durumunda sonucun çok daha etkili olacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Çünkü kıssalar aynı zamanda geçmişle ve gelecek arasında bir köprü kurarak bizim bir parçamız olan insanlık tarihini günümüze taşımakta,

unutttuğumuz birçok değeri bize tekrar hatırlatmaktadır. Bu açıdan Kur'ân hikâyeleri, dini eğitim adına iyi değerlendirilmeli, günümüz insanının problemlerine çözüm üretme noktasında dikkate alınmalıdır. İşte DKAB dersi bunu gerçekleştirmek adına kıssaların anlatımına özel bir önem vermelidir.

Şüphesiz ki eğitim faaliyeti kurallara uygun, çağdaş teknoloji kullanılarak öğrencilerin özelliklerine göre yapıldığında hedefine ulaşmaktadır. Unutulmamalıdır ki bu durum tüm derslerde olduğu gibi DKAB dersi için de geçerlidir. Bu açıdan Kur'ân hikâyelerinin öğrencilere anlatımında dikkatli olunmalı, eğitimin genel ilkelerine göre hareket edilmesine özen gösterilmelidir.

Bu gibi hususlara dikkat edildiği müddetçe DKAB dersinin herbir konusunun işlenişinde Kur'ân hikâyelerinden yararlanılarak öğrencilerin dikkatleri konuya çekilebilir, ders daha eğlenceli bir hale getirilerek, çocukların olaylara farklı açılardan bakmaları sağlanabilir. Bu konu ile ilgili olarak çalışmamızda yaptığımız sınıf etkinliklerinin birinde 8. sınıf "Zekât ve Sadaka" konusunun işlenişinde Allah yolunda infak etmenin önemi anlatılırken derste konu ile ilgili somut örnek olması açısından Kârun kıssası anlatılmıştır. Kârun'un servetini Allah'ın lütfu ile elde edişi ancak daha sonra kalbini kaplayan para hırsı ile birlikte Hak'tan uzaklaşışı ve sonunda malı ile birlikte helâk oluşuna değinilmiştir. Bu konuda Kârun'un inat edip, kibre düşmeden malının şükrü olarak zekât ibadetinde olduğu gibi malını fakirlerle paylaşması durumunda bu son ile karşılaşmayacağı öğrencilere anlatıldıktan sonra malın Allah için olması ve o yolda harcanması ile değeri ve kıymetinin olduğu aksi halde insana fayda yerine zarar getirdiği kıssa vasıtası ile çocuklara belirtilmiştir. Bu ve bunun gibi pek çok örnek çalışmamızda mevcuttur.

Eksiklerimiz, noksanlarımız olsa da inanarak yaptığımız bu araştırmanın başta kendimize, daha sonra diğer eğitim camiasındaki arkadaşlarımıza DKAB dersi açısından fayda sağlayacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKLAR

ABAY, Muhammed**, Kur'ân Kıssaları,** Ensar Neşriyat, İstanbul, 2007.

AHMET, Cevdet Paşa, **Âdem ile Havva**, Hazırlayan: Savaş Özpınar, Çelik Yayınevi, İstanbul, 2005.

AKINCI, Âdem, ‘’*Kur'ân'daki Kıssalar ve Din Öğretimindeki Yeri’’*, **Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.13, Şanlıurfa, Yıl:10 Ocak-Haziran, 2004.

AKYÜREK, Süleyman, **Din Öğretimi**, Nobel Yayınları, İstanbul, 2009.

AY, Mehmet Emin, **Ailede ve Okulda İdeal Din Eğitimi**, 1. Baskı, Bilge Yayınları, İstanbul.2001.

AYDEMİR, Abdullah, **İslami Kaynaklara Göre Peygamberler**, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 1990.

_____; **Tefsirde İsrâiliyyat**, Beyan Yayınları, Ankara, 2015.

AYDIN, M. Zeki, **Din Öğretiminde Yöntemler**, 3.Baskı, Nobel Yayınları, Ankara, 2007.

_____; *"Aktif Öğretim Yöntemlerinde Buldurma (Sokrates) Yöntemi "*, **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Dergisi**, C.5, S.1, Haziran, 2001.

AYDIN, Ömer, **İslam İnanç Esasları**, 3. Baskı, İşaret Yayınları, İstanbul, 2016.

BAŞER, Faruk, **Düşünerek İnanmak**, 3. Baskı, Paradoks Yayınları, İstanbul, 2013.

BAŞTÜRK, Ayhan- ÖZDEMİR, Murat, **İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5.Sınıf Ders Kitabı**, İlke Yayıncılık, Ankara, 2017.

BAYRAKLI, Bayraktar, **İslamda Eğitim**, MÜİF. Yayınları, İstanbul, 1986.

BEE, Helen-BOYD, Denise, **Çocuk Gelişim Psikolojisi**, 1. Basım, Çev. : Okhan Gündüz, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2009.

BİLEN, Mürüvvet, **Plandan Uygulama Öğretim**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2002.

BİLGİN, Beyza, *"Ahlak Terbiyesindeki Dini Hikâyeler"*, **Din Eğitimi Araştırma Dergisi**, S.1, İstanbul, 1994.

_____; **Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi**, Gün Yayıncılık, Ankara, 1998.

_____; **Karanlığı Işık Yapmak**, Gün Yayıncılık, Ankara, 1999.

BİLMEN, Ömer Nasuhi, **Büyük İslam İlmihali**, Bilmen Basım ve Yayınevi, Ankara.

BULUT, Halil İbrahim, **Nübüvvetin İspatında Mucize**, Araştırma Yayınları, Ankara, 2016.

BOLAY, Süleyman Hayri, "*Âdem*", **DİA.** , C. 1, TDV. Yayınları, İstanul, 1988.

BURSALI, Mustafa Necati, **Hz. Meryem ve Hz. İsa**, 8. Baskı, Çelik Yayınları, İstanbul, 2013.

CEBECİ, Suat, **Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi**, 3. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2015.

_____; *"Din Eğitiminde Rehberlik Yaklaşımının Teorik Çerçevesi"*, **Araşan Sosyal Bilimler Enstitüsü İlim Dergisi**, 13-14, Bişkek, 2012.

_____; **Öğrenme ve Öğretme Sûrecinde Dini İletişim**, 3.Baskı, İz Yayıncılık, İstanbul, 2015.

CERRAHOĞLU, İsmail, **Tefsir Usulü**, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara,1993.

CİLACI, Osman, '*'Havari''*, **DİA.** , C.16. TDV. Yayınları, Ankara, 1997.

ÇAĞRICI, Mustafa, "*Nebevi Öğretide İdeal Birey Toplum ve Devlet"*, **Hz. Peygamber'in Hayatından Davranış Modelleri**, (Editör: Recep Kılıç), TDV. Yayınları, Ankara, 1998.

_____*; "Ana Baba"*, **DİA.** ,C. 3, TDV. Yayınları, İstanbul, 1991.

ÇAKAN, İsmail L. – SOLMAZ Mehmed N. , **Kur'ânı Kerime Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi**, Altınoluk Yayınları, İstanbul, 1994.

ÇALIŞKAN, Hasan, **Çocuk Yetiştirmek**, Çelik Yayınları, İstanbul, 2002.

ÇAMYAR, Selahattin, **İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 4.Sınıf Ders Kitabı**, Tutku Yayıncılık, Ankara, 2017.

ÇELEBİ, İlyas, *"Hızır"*, **DİA.** , C.17, TDV. Yayınları, Ankara, 1998.

ÇELEBİ, Ali Kınalızade, **Ahlâk-ı Alâi**, Sadeleştiren: Murat Demirkol, Fecr Yayınları, Ankara, 2016.

DEMİRCİ, Muhsin, **Lokman Sûresi ve Ahlaki Öğütleri**, 3. Baskı, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2012.

DEMİREL, Özcan- KAYA, Zeki, **Eğitim Bilimine Giriş**, 9. Baskı, Pegem Yayınları, Ankara, 2014.

DEMİRTAŞ, Kenan, **Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 12. Sınıf Ders Kitabı**, Özgün Yayıncılık, Ankara, 2017.

DEVELLİOĞLU, Ferit, **Osmanlı- Türkçe Sözlük**, Doğuş Matbaası, Ankara, 1970.

DİKMEN, Mehmet, **Peygamberler Tarihi**, 61. Baskı, Cihan Yayınları, İstanbul, 2016.

_____; **Gençlik ve İman**, Cihan Yayınları, İstanbul, 2012.

DODURGALI, Abdurrahman**, Ailede Din Eğitimi**, 3. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.

DOĞAN, Lütfi, **Fatiha ve Hucurat Sûresi Meal ve Tefsiri,** 2. Baskı, DİB. Yayınları, Ankara, 2011.

DOĞAN, Pınar Usta – AKKURT, Suna, **İHO Temel Dini Bilgiler İslam 6 Ders Kitabı**, MEB. Yayınları, Ankara, 2017.

DOĞAN, Süleyman, **Mesnevi'den Pedagojik Telkinler**, 4. Baskı, Selis Kitaplar, İstanbul, 2014.

DORMAN, Emre, **İnsanlar Uyurlar Ölünce Uyanırlar**, Nesil Yayınları, İstanbul, 2012.

DÖĞEN, Şaban, **Kur'ân'dan İcatlar**, 2. Baskı, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 1985.

ELİAÇIK, R. İhsan, **Yaşayan Kur'ân**, İnşa Yayınları, İstanbul, 2016.

ERBİLGİN, İhsan, **Müslümanın El Kitabı**, 1. Baskı, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2012.

ERDEM, Mustafa, **Hz.Âdem (İlk İnsan),** 8. Baskı, TDV. Yayınları, Ankara, 2015.

EREN, Ali, **Peygamberler Tarihi,** Bera Kitap, İstanbul, 2017.

ERİŞ, Cahit, **Peygamberler Hayat Hikâyeleri ve Mucizeleri**, 1. Baskı, Gülhane Yayınları, İstanbul, 2014.

EROĞLU, Ahmet Hikmet, **İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabı**, Gizem Yayıncılık, Ankara, 2017, .

ERSÖZ, İsmet, *"Ashâb-ı Kehf"*, **DİA.** , C.3, TDV. Yayınları, İstanbul, 1991.

FAYDA, Mustafa, *"Fil Vak'ası"*, **DİA.** , C.13, TDV. Yayınları, İstanbul, 1996.

GENÇ, Nazım, **Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 11. Sınıf Ders Kitabı**, NetBil Yayıncılık, İstanbul, 2017.

GÖZLÜKGİLLER, Hayri – TONGAR, Hatice Kübra, **150 Soruda Fıtrata Uygun Çocuk Yetiştirmek**, 3. Baskı, Hayygrup Yay. , İstanbul, 2017.

GÖZSÜZ, Şebnem, **Mesneviden Seçmeler,** Maviçatı Yayınları, İstanbul, 2017.

GÜLEÇ, Bayram- GÜLEÇ, Güler- TAŞIN, Zekai, **Ortaöğretim Din Kültürü veAhlak Bilgisi 10. Sınıf Ders Kitabı**, Bilim ve Kültür Yayınları, Ankara, 2017.

GÜLÇÜR, Musa Kazım, **Kur'an'da Karakter Eğitimi,** Işık Yayınları, İzmir, 1994.

GÜNEŞ, Abdülbaki, **Kur'ân Kıssaları ve Medeniyetin İnşası**, Gündönümü Yayınları, İstanbul, 2015.

GÜRKAN, S. Leyla, *" Sebt"*, **DİA.** , C.36, TDV. Yayınları, İstanbul, 2009.

GÜNDÜZ, Turgay, *"Ergenlik Dönemi Din Eğitimi"*, **Etkili Din Öğretimi**, (Editör: Şaban Karaköse), TİDEF. Yayınları, 2009.

GÖZSÜZ, Şebnem, Mesnevi'den **Seçmeler**, Maviçatı Yayınları, İstanbul, 2016.

HALEFULLAH, Muhammed Ahmed, **Kur'ân'da Anlatım Sanatı El- Fennu'l-Kasasi**, 1. Baskı, Çev. : Şaban, Karataş, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2012.

HAMİDİ, Muhammed, **İslam Ahlakı**, 58. Baskı, Hakikat Kitabevi, İstanbul, 2005.

HARMAN, Ö. Faruk, *" Eyyub"* , **DİA.** , C. 12, TDV. Yayınları, İstanbul, 1995.

_____; *"Lokman"*, **DİA.** , C. 27, TDV. Yayınları, Ankara, 2003.

_____; *" Ashâb-ı Ress"*, **DİA.** , C. 3, TDV. Yayınları, İstanbul, 1991.

_____; *"Karun"*, **DİA.** , C. 24, TDV. Yayınları, İstanbul, 2012.

HESAPÇIOĞLU, Muhsin, **Öğretim İlke ve Yöntemleri**, Beta Yay. , İstanbul, 1994,

HÖKELEKLİ, Hayati, **Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din,** 2. Baskı, Dem Yayınları, İstanbul, 2016.

ILGAZ, Afet, *"Hz.Meryem"*, **Vahiy Sûrecinde Kadın Oradaydı**, 13. Baskı, Elest Kitaplar, İstanbul, 2013.

IŞILAK, Hatice - ALPASLAN Durmuş, **Kara Tahtayı Aşmak**, Edam Yayıncılık, İstanbul, 2008.

IZUTSU, Toshıhıko, **Kur'an'da Dini ve Ahlaki Kavramlar**, Türkçesi: Selahattin Pınar, Pınar Yayınları, İstanbul, 2013.

İBN HİŞAM, Ebu Muhammed Abdulmelik, **Siretü'n-Nebi**, Cilt: I-IV, Tercüme: Hasan Ege, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1994.

İBN KESİR, İmâdu'd-Dîn Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesîr, **Muhtasar Kur'ân-ı Kerim Tefsiri**, C. I-10, Çev. : Abdülvehhab Öztürk, Kahraman Yayınları, İstanbul, 2010.

İBN MİSKEVEYH, **Ahlak Eğitimi**, Tehzibu'l -Ahlak, 3. Baskı, Çev. : Abdulkadir Şener, Cihat Tunç, İsmet Kayaoğlu, Büyüyenay Yayınları, İstanbul, 2017.

İBRAHİMHAKKIOĞLU, Belkıs, *"Asiye"*,**Vahiy Sûrecinde Kadın Oradaydı,** 13. Baskı, Elest Kitaplar, İstanbul, 2013.

İMAM GAZZALİ, **İslamda Eğitim**, 1. Baskı, Çev. : Halil İbrahim Delen, Sır ve Hikmet Yayınları, İstanbul, 2014.

İMAMOĞLU, İ.Sıddık, **Büyük Dini Hikâyeler**, 7. Baskı, Osmanlı Yay. , İstanbul, ts.

İSLAMOĞLU, Mustafa, **Kur'ân Sûrelerinin Kimliği**, 6. Baskı, Akâbe Vakfı Yayınları, İstanbul, 2011.

_____; **Kur'ân Yazıları**, 4. Baskı, Düşün Yay. , İstanbu, 2013.

İZMİRLİ, İbrahim Hakkı, **Siyer-i Celile-i Nebeviye Mukaddimesi**, Tevsi'ı Tıba'at Matbaası, İstanbul, 1332.

KARAGÖZ, İsmail, **Birlikte Yaşama Ahlakı ve Hukuku**, TDV. Yay. , Ankara, 2015.

_____; **Aile ve Gençlik**, TDV. Yayınları, Ankara, 2008.

KARAKAŞ, Vehbi, **Niçin Namaz,** 46. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013.

KARAKOÇ, Sezai, **Yitik Cennet**, 20. Baskı, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2014.

KARDEŞ, Mehmed, *"Hiç Düşündünüz mü?"*, **İcmal Dergisi**, Yıl: 6, S.72, İcmal Yayınları, Ağustos, 1989.

KAŞIKCI, Ercan, **Doğrucu Beden Dili**, Hayat Yayınları, İstanbul, 2005.

KAYA, Remzi, *" Kur'ân'ı Kerim Kıssaları ve Düşündürdükleri"*, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.11, S.2, 2002.

KAYABAŞI, Yücel, **Araştırma Yöntemleri**, A.Y.Ü Yayınları, Ankara, 2017.

KAYADİBİ, Fahri- ORUÇ, Cemal, *"Din Eğitimi Açısından Çocuk Teolojisi ve İlahiyat Fakülteleri İçin Bir Öneri*", **Din Eğitiminde Kalite Semozyum Bildirileri**, Mayıs, 2013.

KAZANCI, A.Lütfi, **Peygamberler Tarihi 2**, Nil Yayınları, İzmir, 1993.

KHANNA, Salman Jayesh, **Ruhsal Terapi**, Yediveren Yayınları, İstanbul, 2017.

KILIÇ, Recep, *"Peygamberliğin Gerekliliği ve Peygamberimizin Örnekliği/1"*, **Hz. Peygamber'in Hayatından Davranış Modelleri,** TDV. Yayınları, Ankara, 1998.

KOCA, Osman, **Gençler İçin Peygamberlerin Hayatı**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2017.

KOMİSYON, **Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri I-5**, DİB. Yayınları, Ankara, 2008.

KOMİSYON, **Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 10.Sınıf Ders Kitabı**, MEB. Yay., Ankara, 2017.

KÖKSAL, M.Asım, **Peygamberler Tarihi**, C.1-2, TDV. Yayınları, Ankara, 2011.

_____; **Dini ve Ahlaki Sohbetler 2**, TDV. Yayınları, Ankara, 1994.

KÖKSOY, Mü'min, **Nuh Tufanı ve Sümerlerin Kökeni**, 2. Baskı, Berikan Yayınevi, Ankara, 2011.

KÖYLÜ, Mustafa, *" Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi"*, **AÜİFD XLV,** S.11, Ankara, 2004.

KUTUP, Seyyid, **Kur'ân'da Edebi Tasvir**, 2. Baskı, İşaret Yay. , İstanbul, 2015.

_____; **Kur'ân Işığında Peygamberler**, Çev. : Mustafa Nuhoğlu, Ravza Yayınları, İstanbul, 2001.

KUTUP, Muhammed Ali, **Kur'ân Kıssaları**, Çev. : Abdülvehhab Yılmaz, Beka Yayınları, İstanbul, 2016.

KUTUP, Muhammet, **İslam Terbiye Metodu ve Ahlak Sistemi**, Çev. : Ali Özek, Hisar Yayınevi, İstanbul, 1977.

KÜÇÜK, Abdurrahman, **Din ve Eğitimi**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2010.

LEİFF, J. – RUSTİN, G. , **Genel Pedagoji**, Çev. : Nejat Yüzbaşıoğulları, MEB. Devlet Kitapları, İstanbul, 1980.

MEVDUDİ, **Modern Çağda İslami Meseleler**, Tekin Yayınları, Konya, 1993.

MUHAMMED Gazzali, **Kur'ân'ı Anlamada Yöntem**, Çev. : Emrullah İşler, Sor Yayınları, Ankara, 1993.

MUHYİDDİN, en-Nevevi, **Riyazü's-Salihin**, Çev. : M. Emin Özafşar- Erul Bünyamin, C. I-III, DİB. Yayınları, Ankara, 2013.

MUKATIL, b. Süleyman, **Kur'ân Terimleri Sözlüğü**, (**El-Eşbah Ve'n Nezair Fi'l-Qur'anil-Kerim),** 2. Baskı, Çev. : M.Beşir Eryarsoy, İşaret Yayınları, İstanbul, 2016.

MUTLU, İsmail, **Peygamberler Tarihi**, C. 1-2, Mutlu Yayınları, İstanbul, 2016.

NAR, Cemal, **İslamsız Olmaz**, 1. Baskı, Özgü Yayınevi, İstanbul, 2016.

NAZIROĞLU, Bayramali, "*Vatandaşlık Eğitimi ve Din Eğitimi",* **Din Eğitimi Çağdaş Konular,** (Editör: Mustafa Köylü), 2. Baskı, Dem Yayınları, İstanbul, 2014.

NİYAZ-İ, Mısrî, **Hızır Aleyhisselam**, Derleyen: Ali Toker, Buhara Yayınları, İstanbul, 2011.

NURBAKİ, Haluk, **Kur'ân-ı Kerim'den Âyetler ve İlmi Gerçekler**, 6. Baskı, TDV. Yayınları, Ankara, 1996.

OĞUZKAN, Ferhat, **Çocuk Edebiyatı**, 9. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara, 2010.

OKUMUŞ, Ejder, **Kur'ân'da Toplumsal Çöküş**, 5. Baskı, İnsan Yayınları, İstanbul, 2015.

OKUMUŞ, Muhiddin**,***"Din Eğitiminde Etkin Bir Yöntem Olarak Hikâye"*, **Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,** S. 21, Konya, 2006.

OKUYAN, Mehmed, **Kıssalar Ne Söyler-I**, 3. Baskı, Düşün Yayıncılık, İstanbul, 2017.

ÖCAL, Mustafa, **Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Öğretim Yöntemleri**, 8. Baskı, Ensar Yayınları, İstanbul, 2015.

ÖMER, Ziyaeddin Efendi, **Muhtasar Sahihi Buhari (Zübdetü'l Buhari),** Çev. : Harun Yıldırım, Sağlam Kitabevi, İstanbul, 2016.

ÖNDER, Mustafa, "*Sevgi, Din Dili ve Hikâyelerin Çocukların Din Eğitimindeki Yeri ve Önemi",* **JASS (The Journal of Acâdemic Social Science Studies)**, Mart, 2013.

ÖNKAL, Ahmet - APAK, Âdem – ERUL, Bünyamin, **Hz.Peygamberin İzinde**, 4. Baskı**,** (Editör: Bünyamin Erul), DİB. Yayınları, Ankara, 2014

ÖNKAL, Ahmet, *"Hz. İbrahim'in Tebliğ Metodu,"* **1.Hz. İbrahim Sempozyumu**, **Şanlıurfa, 2007**.

ÖZBAY, Osman, **Etkin Eğitim**, 2. Baskı, Hayat Yayınları, İstanbul, 2003.

ÖZBEK, Abdullah, **Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed,** Selam Yayınevi, Konya, 1988.

ÖZÇELİK, Mustafa, **Kur'ân ve Sünnete Göre Yahudilik ve Münafıklık**, 1996.

ÖZDEMİR, Safiye, **İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Blgisi 6. Sınıf Ders Kitabı**, Dörtel Yayıncılık, Ankara, 2017.

ÖZMANTAR, İbrahim, "*Âlem, İnsanın Dış Yüzü; İnsan, Âlemin İç Yüzüdür",* **Erdemli Toplum Sempozyum Kitaplığı,** (Editör: ALPCAN, Mehmet), 1 Ağustos, Tire Kitap, İstanbul, 2015.

ÖZTÜRK, Hatice Dilek, **Ahir Zamanda Çocuk Yetiştirmek**, Beka Yay. , İstanbul, 2014.

ÖZTÜRK, Mustafa, *"Zülkarneyn",* **DİA.** , C.44, TDV. Yayınları, Ankara, 2012.

ÖZTÜRK, Mustafa, **Kıssaların Dili**, 5. Baskı, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2004.

_____; **Kur'ân Kıssalarının Mahiyeti**, Kuramer Yay. , İstanbul, 2017.

_____; **Kur'ân ve Yaratılış**, Kuramer Yay. , İstanbul, 2017.

ÖZTÜRK, Yaşar Nuri, **İslami Kavramlar Ansiklopedisi,** C. 2, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1991.

RAMAZANOĞLU, Yıldız, *"Sare ve Hacer",* **Vahiy Sûrecinde Kadın Oradaydı**, Elest Kitaplar, İstanbul, 2013.

SALAH, Abdülfettah Halidi, **Kur'ân Öyküleri**, 2. Baskı, Çev. : Ahmet Sarıkaya Kitap Dünyası Yayınları, Konya, 2005.

SAYIN, Esma, **Anne Kucağı Namaz**, Nesil Yayınları, İstanbul, 2012.

SELÇUK, Mualla, **Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler**, 2. Baskı, TDV. Yayınları, Ankara, 1991.

_____; *"Din Öğretimi Özgürleştiren Bir Sûreç Olabilir mi?"*, **İslamiyat Dergisi**, C.1, S.1, Ocak-Mart, 1998.

SEYYİD, Abdülbasit Muhammed, **Çocuk Eğitiminde Peygamberimizin Metodu**, Tercüme: Abdulvahhap Yılmaz, Beka Yayıncılık, İstanbul, 2014.

SIRMA, İhsan Sûreyya, **Peygamberler Tarihi**, 2. Baskı, Beyan Yayınları, İstanbul, 2013.

ŞENGÜL, İdris, *"Kıssa"*, **DİA**. , C.25, TDV. Yayınları, Ankara, 2002.

_____; **Kur'ân Kıssaları Üzerine**, Işık Yayınları, İzmir, 1994.

ŞİMŞEK, Eyyub, *" Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi"*, **Din Bilimleri Araştırma Dergisi IV,** S.1, 2004.

ŞİMŞEK, M. Sait, **Kur'ân Kıssalarına Giriş**, 3. Baskı, Kardelen Yayınları, Konya, 2013.

TAN, Serhat Ahmet, **Zamanın Sahibi Zülkarneyn**, Şira Yayınları, İstanbul, 2015.

TARIF, Khalıdı, **Müslüman Hazreti İsa**, Çev. : Sevda Ayar, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2003.

TARHAN, Nevzat, **Toplum Psikolojisi ve Empati**, 10. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2017.

TOPBAŞ, Osman Nuri, **O'nun Eğitim Lisanı**, 2. Baskı, Üzakı Yay. , İstanbul, 2015.

VAKKASOĞLU, Vehbi, **Öğretmenin Not Defteri- 3**, Cihan Yayınları, İstanbul, 2001.

WOOLFOLK, Anita, **Eğitim Psikolojisi**, 1. Baskı, Çev. : Özen Duygu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2015.

YALDIZ, Hacer, **İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders Kitabı**, Gün Basım Yayın, Ankara, 2017.

YALNIZ, Münevver, 1**2. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatının Hikâye Yöntemi İle Anlatımı**, (Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi), Çorum, 2012.

YAVUZ, Y. Şevki, *"Cedel"*, **DİA.** , C.7, TDV. Yayınları, İstanbul, 1993.

YAVUZER, Haluk, **Çocuk Psikolojisi**, 20. Baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2001.

YAZICI, H. , *"Hikâye"*, **DİA.** , C.17, TDV. Yayınları, İstanbul, 1998.

YAZIR, Elmalılı Hamdi, **Hak Dini Kur'ân Dili**, C. 1-9, Eser Kitabevi, İstanbul, 1971.

_____; **Kur'ân-ı Kerim ve Meali Şerifi**, İşaret Yayınları, Ankara, 2000.

YILDIRIM, Suad, **Kur'an-ı Kerim ve Kur'an İlimlerine Giriş**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1989.

YILDIZ, Abdullah, **Hz. Şuayb**, 3. Basım, Pınar Yayınları, İstanbul, 2017.

YILMAZ, Asiye, **Kur'ân' daki Kıssaların Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi**, (Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya, Mayıs, 2008.

YILMAZ, Hakkı, **Tebyinu'l-Kur'ân İşte Kur'ân! ,** C. 6, 8. Baskı, İşaret Yayınları, İstanbul, 2015.

YILMAZ, HASAN, **Öğretmenim Lütfen Bu Kitabı Okur musun? ,** Çizgi Kitabevi, Konya, 2001.

YILMAZ, Mustafa- ARI, Firdevs, **9. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı**, MEB. Yay. , Ankara, 2017.

YILMAZ, Şehmuz, **Dini Hikâyeler**, Alagöz Yay. , Ankara, 2013.

YİĞİT, İsmail, **Peygamberler Tarihi**, Kayhan Yayınları, İstanbul, 2012.

EZ-ZEBİDÎ, Zeynü'd-Din Ahmed b. Ahmed Abd'il-Latîf, **Tecrid-i Sarih Tercemesi,** C.1-12, 4. Baskı, Mütercim: Kâmil Mirâs, C. 9, DİB. Yayınları, Ankara, 1978

İnternet Kaynakları

https://dogm.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/14 11.02.2018.

http://osmanlıca.ihya.org/ress-nedir-ne-demek.html. 02.04.2018.

http://www.siyerinebi.com/tr/osman-sungu/hz-ibrahim-atesin-yakmadigi-peygamber 22.02.2018.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=hik%C3%A2ye&uid=22916&guid=TDK.GTS.4f7193ecacc288.60635934 14.02.201.8

http://www.kurankissalari.com/ademogullari-habil-kabil-kissasi-ve-mesajlari-2/ 17.02.2018.

EKLER

Ek 1. Orijinallik Raporu

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	İLKNUR CANAYAKIN
Öğrenci Numarası	152206101
Enstitü Anabilim Dalı	İLKÖĞRETİM DİNKÜLTÜRÜ VE AHLÂK BİLGİSİ EĞİTİMİ
Programı	YÜKSEK LİSANS
Danışmanının Unvanı, Adı-Soyadı	DR. ÖĞRETİM ÜYESİ ABDURRAHMAN DAŞ
Tez Başlığı (Türkçe)	KUR'ÂN'DA ÖRNEK GÖSTERİLEN HİKÂYELERİN DİN KÜLTÜRÜ VE AHLÂK BİLGİSİ EĞİTİM VE ÖĞRETİMİNE KATKISI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 238 sayfalık kısmına ilişkin, 02/07/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **%8'**dir.

Uygulanan filtrelemeler:

1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
2- Kaynakça hariç
3- Alıntılar hariç/dâhil
4- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim. 02.07.2018

Danışman	Anabilim Dalı Başkanı
Dr. Öğretim üyesi Abdurrahman DAŞ	**Dr. Öğretim üyesi Murat GÖKALP**

Ek 2. Haritalar (I-VIII) Prof. Dr. İsmail Yiğit'in Peygamberler Tarihi adlı kitabından alınmıştır.

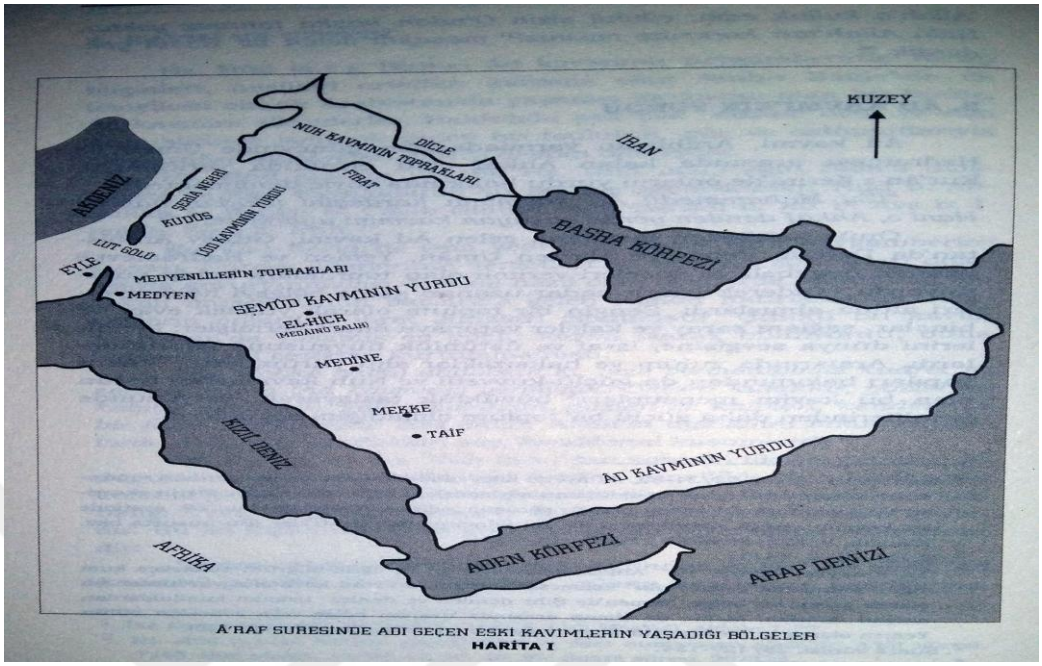

A'RAF SURESİNDE ADI GEÇEN ESKİ KAVİMLERİN YAŞADIĞI BÖLGELER
HARİTA I

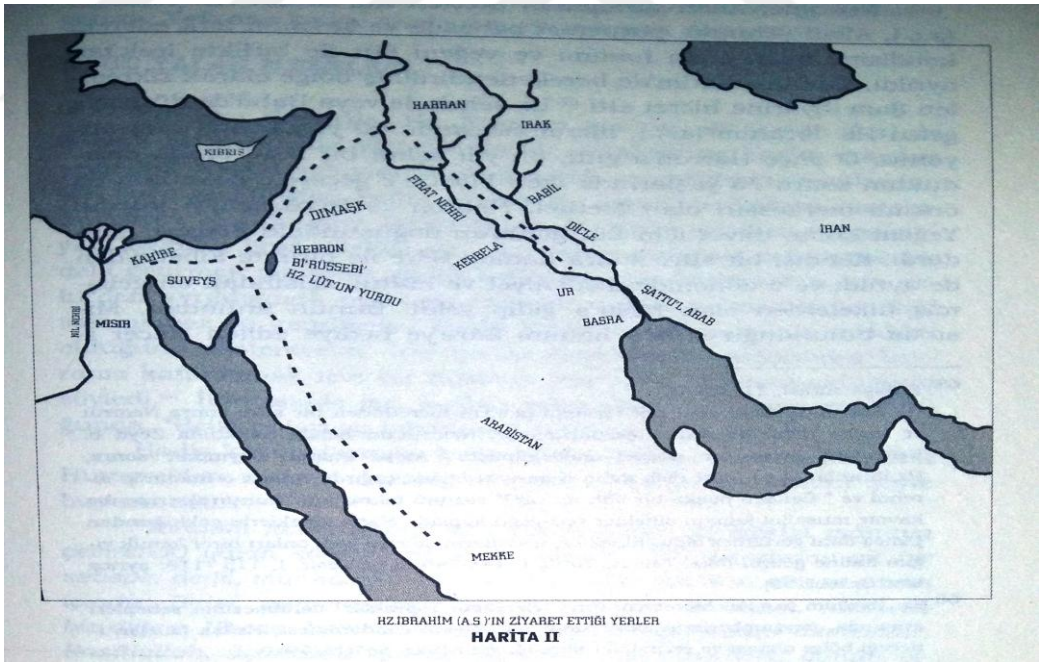

HZ.İBRAHİM (A.S.)'IN ZİYARET ETTİĞİ YERLER
HARİTA II

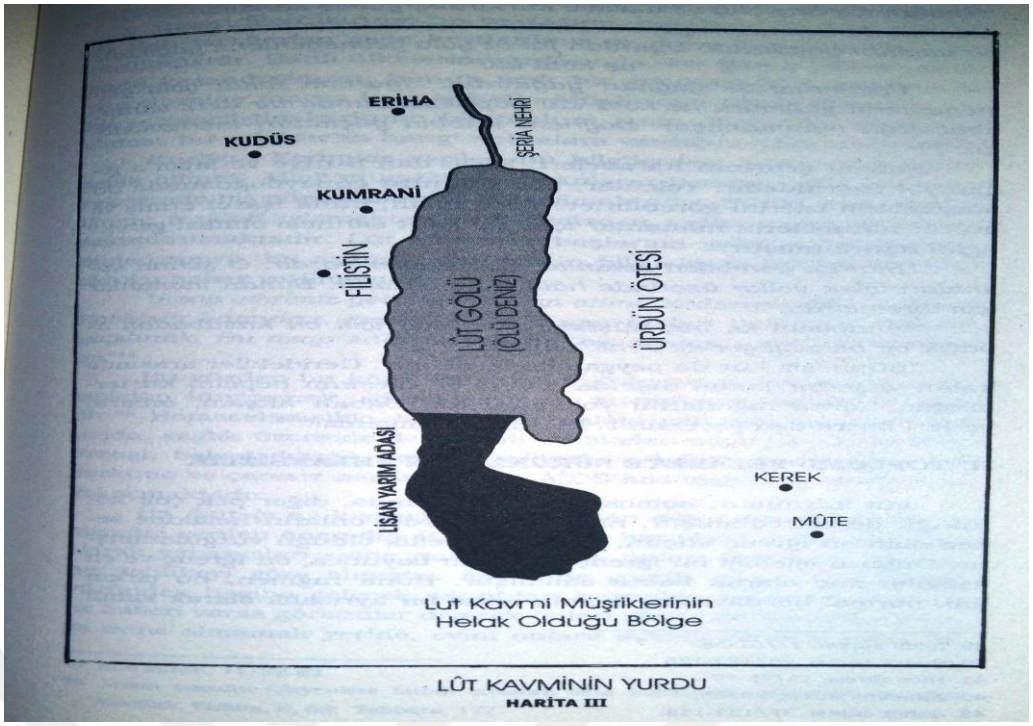

LÛT KAVMİNİN YURDU
HARİTA III

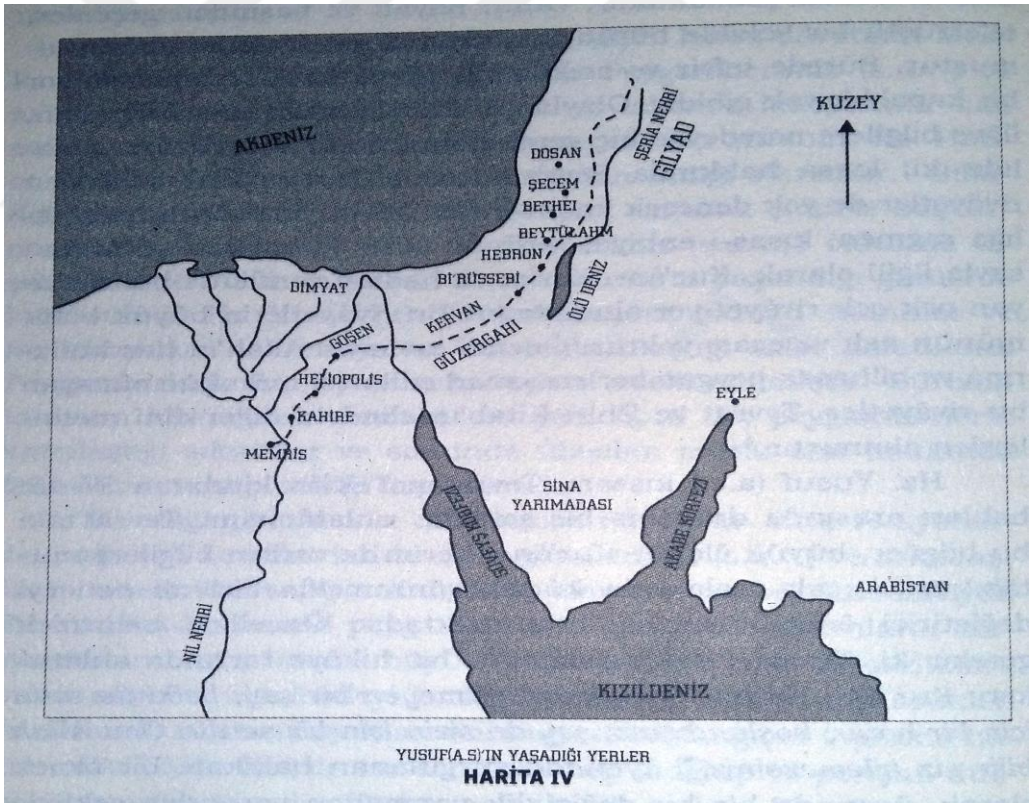

YUSUF(A.S)'IN YAŞADIĞI YERLER
HARİTA IV

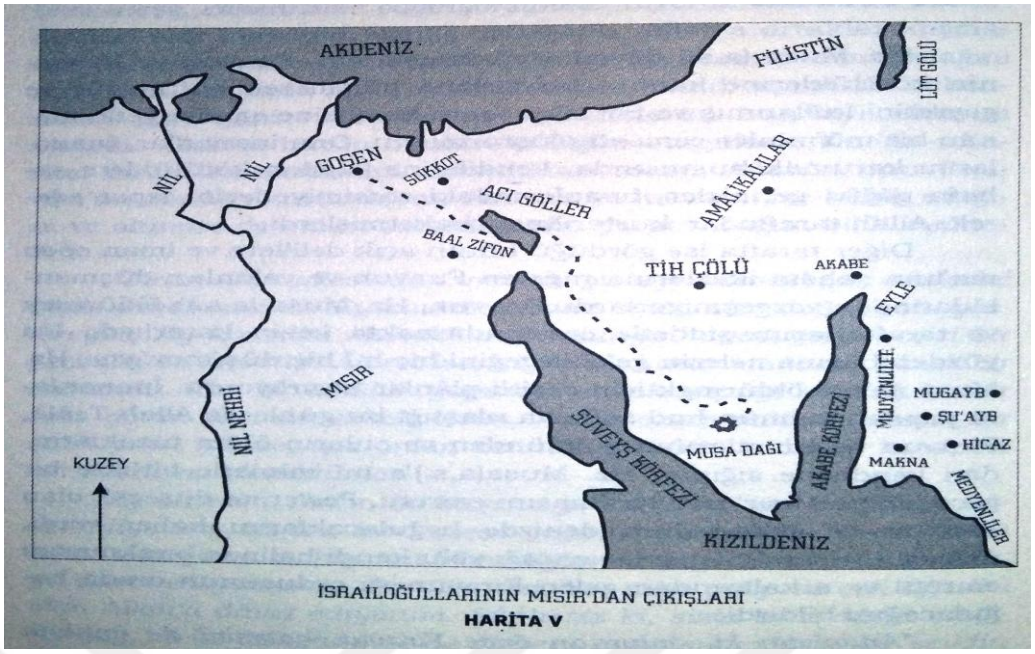

İSRAİLOĞULLARININ MISIR'DAN ÇIKIŞLARI
HARİTA V

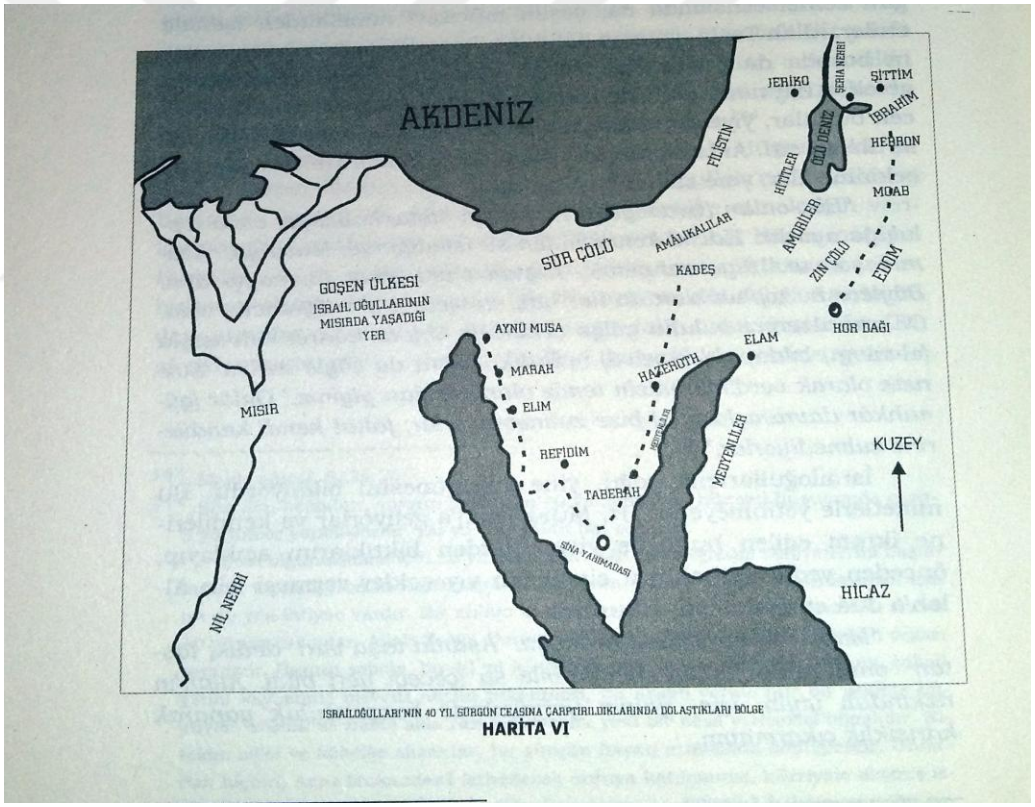

İSRAİLOĞULLARI'NIN 40 YIL SÜRGÜN CEZASINA ÇARPTIRILDIKLARINDA DOLAŞTIKLARI BÖLGE
HARİTA VI

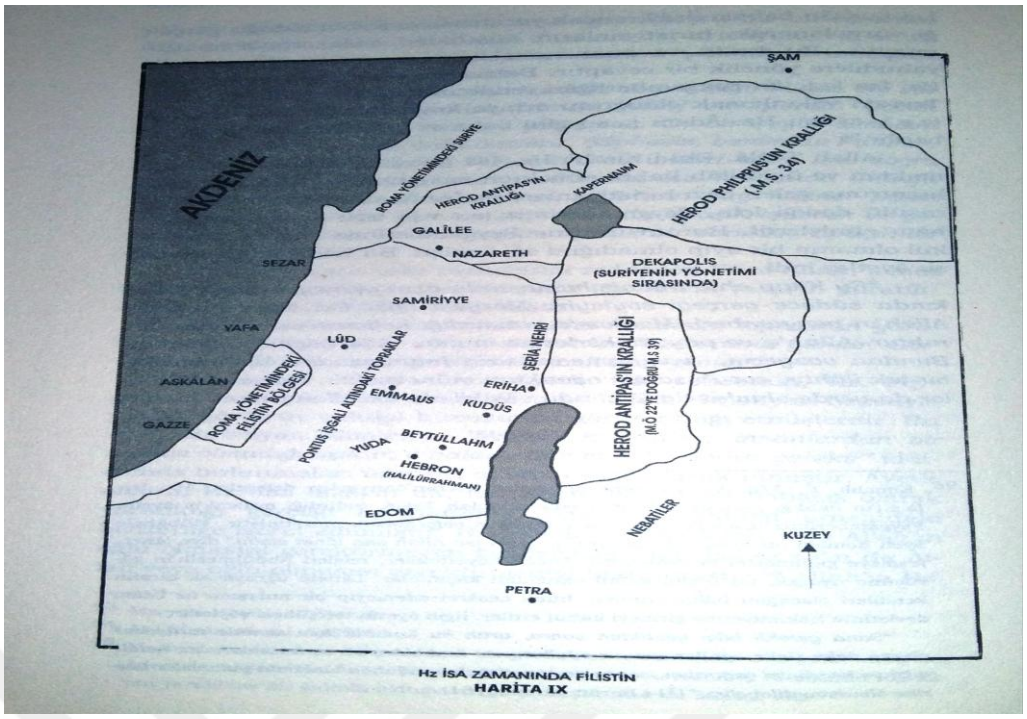

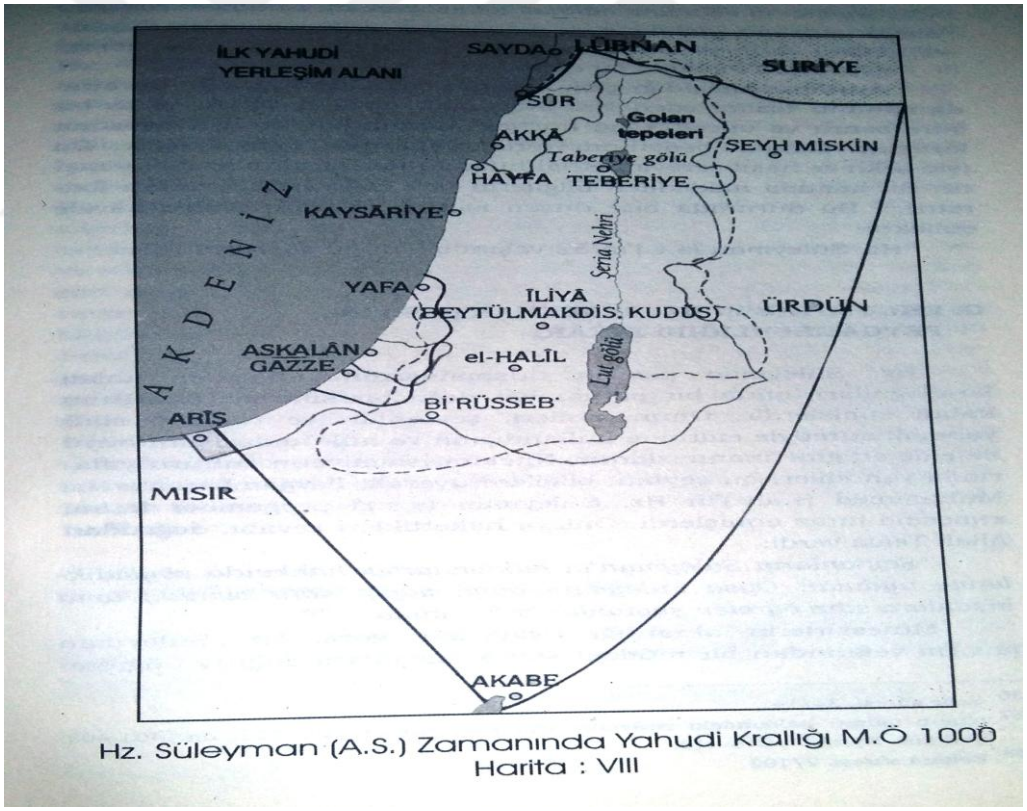

Hz. Süleyman (A.S.) Zamanında Yahudi Krallığı M.Ö 1000
Harita : VIII

Ek 3. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Taslak Öğretim Programı (4-8. Sınıflar) MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü

5. SINIF ÜNİTELER VE AÇILIMLARI				
1. ÜNİTE	2. ÜNİTE	3. ÜNİTE	4. ÜNİTE	5. ÜNİTE
DUA	ALLAH'A İMAN	MELEKLERE İMAN	RAMAZAN VE ORUÇ	ADAP VE NEZAKET
1. Dua, İbadetin Özüdür 2. Kur'an'dan Dua Örnekleri 3. Hz. Muhammed'den (s.a.v) Dua Örnekleri 4. Kültürümüzden Dua Örnekleri 5. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Âdem (a.s.) 6. Bir Dua Tanıyorum: Rabbena Duaları ve Anlamları	1. Evrendeki Mükemmel Düzen 2. Allah Vardır ve Birdir 3. Allah Yaratandır 4. Allah Rahman ve Rahimdir 5. Allah Görür, İşitir ve Bilir 6. Allah'ın Her Şeye Gücü Yeter 7. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. İbrahim (a.s.) 8. Bir Sure Tanıyorum: İhlâs Suresi ve Anlamı	1. Görünen ve Görünmeyen Varlıklar 2. Meleklere İman 3. Meleklerin Özellikleri 4. Meleklerin İsimleri ve Görevleri 5. Meleklerin Duası 6. Cennet Gençlerinin Efendileri: Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.) 7. Bir Sure Tanıyorum: Fil Suresi ve Anlamı	1. Ramazan Orucu ve Önemi 2. Ramazan ve Oruçla İlgili Kavramlar 3. Orucu Bozan Durumlar 4. Oruç Tutarken Dikkat Edilmesi Gerekenler 5. Kültürümüzde Ramazan ve Oruç 6. Kültürümüzde Muharrem Orucu ve Aşure 7. Oruç ve Sabırda Güzel Birer Örnek: Hz. Fatıma (r.a.) ve Hz. Ali (r.a.) 8. Bir Sure Tanıyorum: Kureyş Suresi ve Anlamı	1. Nezaket Kuralları 2. Selamlaşma Adabı 3. Konuşma Adabı 4. Sofra Adabı 5. Hz. Lokman'dan Öğütler 6. Bir Dua Tanıyorum: Amentü Duası ve Anlamı

6. SINIF ÜNİTELER VE AÇILIMLARI				
1. ÜNİTE	2. ÜNİTE	3. ÜNİTE	4. ÜNİTE	5. ÜNİTE
İLAHİ KİTAPLARA İMAN	PEYGAMBERLERE İMAN	NAMAZ	HZ. MUHAMMED'İN (s.a.v.) HAYATI	DEĞERLERİMİZ
1. Vahyin Gönderiliş Amacı 2. İlahi Kitaplar 2.1.Tevrat 2.2.Zebur 2.3.İncil 2.4.Kur'an-ı Kerim 2.4.1. Kur'an-ı Kerim'in Hz. Muhammed'e (s.a.v.) İndirilişi 24.2. Kur'an-ı Kerim'in İç Düzeni 2.4.3. Kur'an-ı Kerim Okumanın Önemi 2.4.4. Kültürümüzde Kur'an'a Sevgi ve Saygı 3. Bir Sure Tanıyorum: Kâfirûn Suresi ve Anlamı	1. Peygamberlik ve Peygamberler 2. Peygamberlerin Özellikleri 3. Peygamberlerin Görevleri 4. Peygamberler İnsanlar İçin En Güzel Örnektir 5. Bir Sure Tanıyorum: Felak Suresi ve Anlamı	1. Namaza Davet: Ezan ve Kamet 2. Namaz İbadeti ve Önemi 3. Namazın Farzları 4. Namazın Kılınışı 5. Namaz Çeşitleri 6. Namazı Bozan Durumlar 7. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Salih (a.s.) 8. Bir Sure Tanıyorum: Nas Suresi ve Anlamı	1.Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Daveti: Mekke Dönemi 1.1. İlk Vahiy: Yaratan Rabb'inin Adıyla Oku! 1.2. İlk Müslümanlar ve Hz. Ali'nin (r.a.) Müslüman Oluşu 1.3. Yakın Çevreye Davet 1.4. Davetin Yaygınlaşması 2. Hicret 3. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Daveti: Medine Dönemi 3.1. Peygamber Mescidi ve Sosyal İşlevi 3.2. Toplumsal Barışın Sağlanması 3.3. Müşriklerle Mücadele 3.4. Bedir savaşı 3.5. Uhud savaşı 5. Hudeybiye Antlaşması 6. Mekke'nin Fethi 7. Veda Hutbesi 8. Hz. Muhammed' in (s.a.v.) Vefatı 9. Bir Sure Tanıyorum: Nasr Suresi ve Anlamı	1. Toplumumuzu Birleştiren Temel Değerler 1.1. Din 1.2. Peygamber ve Ehl-i Beyt Sevgisi 1.3. Vatan ve Millet Sevgisi 1.4. Bayrak ve İstiklal Marşı 1.5. Şehitlik ve Gazilik 2. Bayramlarımız ve Önemli Günlerimiz 2.1. Cuma Günü 2.2. Ramazan Ayı ve Bayramı 2.3. Kurban Bayramı 2.4. Kandil Geceleri 3. Bir Sure Tanıyorum: Mesed Suresi ve Anlamı

7. SINIF ÜNİTELER VE AÇILIMLARI				
1. ÜNİTE	2. ÜNİTE	3. ÜNİTE	4. ÜNİTE	5. ÜNİTE
KADER VE KAZA	ZEKÂT VE SADAKA	HAC VE KURBAN	AHLAKİ DAVRANIŞLAR	İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR
1. Her Şeyde Bir Ölçü Vardır 2. Kader ve Kaza İnancının Önemi 3. İnsanın İradesi, Sorumluluğu ve Kader 4. Çalışma, Dua ve Tevekkül 5. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Musa (a.s) 6. Bir Ayet Tanıyorum: Ayet el-Kürsi ve Anlamı	1. İslam'ın Paylaşma ve Yardımlaşmaya Verdiği Önem 2. Zekât İbadeti 3. Ayet ve Hadislerde İnfak, Zekât ve Sadaka 4. Zekât ve Sadakanın Bireysel ve Toplumsal Faydaları 5. Bir Sure Tanıyorum: Mâûn Suresi ve Anlamı	1. Hac İbadeti 2. Hac İle İlgili Kavram ve Mekânlar 3. Haccın Yapılışı 4. Umre 5. İslam'da Kurban İbadeti ve Önemi 6. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. İsmail (a.s.) 7. Bir Ayet Tanıyorum: En'am Suresi 162. ayet ve Anlamı	1. Örnek Ahlaki Davranışlar 1.1. Adaletli Olmak 1.2. Emaneti Korumak 1.3. Dürüst Olmak 1.4. Merhametli Olmak 1.5. Affedici Olmak 2. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Şuayb (a.s.) 3. Bir Dua Tanıyorum: Kunut Duaları ve Anlamı	1. Din Anlayışındaki Yorum Farklılıklarının Sebepleri 2. İslam Düşüncesinde Yorumlar 2.1. İnançla İlgili Yorumlar 2.2. Fıkhî Yorumlar 2.3. Tasavvufi Yorumlar 2.3.1. Yesevilik 2.3.2. Kadirilik 2.3.3. Mevlevilik 2.3.4. Nakşibendilik 2.3.5. Alevilik-Bektaşilik 2.3.5.1. Cem ve Cemevi 2.3.5.2. Rızalık ve Kul Hakkının Sorulması 2.3.5.3. On İki Hizmet 2.3.5.4. Semah 2.3.5.5. Musahiplik 2.3.5.6. Gülbanklar 2.3.5.7. Hızır ve Muharrem Orucu

8. SINIF ÜNİTELER VE AÇILIMLARI				
1. ÜNİTE	2. ÜNİTE	3. ÜNİTE	4. ÜNİTE	5. ÜNİTE
DİN VE HAYAT	KUR'AN-I KERİM	HZ. MUHAMMED (s.a.v.)	AHİRET HAYATI	ANADOLU'DA İSLAM
1. Din, Birey ve Toplum 1.1. İnanç Esasları 1.2. İbadetler 1.3. Ahlak İlkeleri 1.4. Sosyal İlişkiler 2. Dinin Temel Gayesi 2.1. Canın Korunması 2.2. Malın Korunması 2.3. Aklın Korunması 2.4. Neslin Korunması 2.5. Dinin Korunması 3. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Yusuf (a.s.) 4. Bir Sure Tanıyorum: Asr Suresi ve Anlamı	1. İslam Dininin Temel Kaynakları 1.1. Kur'an 1.2. Sünnet 2. Kur'an-ı Kerim'in Muhtevası 3. Kur'an'ın Anlaşılmasının Önemi 4. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Nuh (a.s.) 5. Bir Sure Tanıyorum: Kadir Suresi ve Anlamı	1. Hz. Muhammed (s.a.v.) Âlemlere Rahmettir 2. Hz. Muhammed (s.a.v.) Güzel Ahlak Örneğidir 2.1. Hz. Muhammed (s.a.v.) Doğru ve Güvenilirdir 2.2. Hz. Muhammed (s.a.v.) Merhametli ve Affedicidir 2.3. Hz. Muhammed (s.a.v.) İstişareye Önem Verir 2.4. Hz. Muhammed (s.a.v.) Hakkı Gözetir 2.5. Hz. Muhammed (s.a.v.) Cesur ve Kararlıdır 3. Bir Sure Tanıyorum: İnşirah Suresi ve Anlamı	1. Dünya ve Ahiret Hayatı 2. Ahiret Hayatının Aşamaları 3. Ahirete İmanın İnsan Davranışlarına Etkisi 4. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. İsa (a.s.) 5. Bir Sure Tanıyorum: Tekâsür Suresi ve Anlamı	1. Türklerin Müslüman Olmaları 2. Milletimizin İslam Anlayışının Oluşmasında Etkili Olan Gönül Erenleri 2.1. Ebu'l Hasan el-Harakânî 2.2. Ahmet Yesevî 2.3. Mevlânâ Celaleddin-i Rumî 2.4. Ahi Evran 2.5. Hacı Bektaş-ı Velî 2.6. Yunus Emre 2.7. Sarı Saltuk 2.8. Hacı Bayram-ı Velî 2.9. Aziz Mahmud Hüdayî 2.10. Mevlânâ Halid-i Bağdadî

ÖZ GEÇMİŞ

1978 yılında Ankara'da doğdum. 1990 yılında Ankara 60. Yıl İlköğretim Okulu'ndan mezun oldum. 1995 yılında Özel Muradiye Kız Lisesini bitirerek 2000 yılında Konya Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Biyoloji Öğretmenliği Bölümü'nü tamamladım. İkinci üniversite olarak başladığım Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden 2014 yılında mezun olarak aynı yıl Elazığ'ın Baskil ilçesinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olarak göreve başladım. Öğretmenliğe devam ettiğim sûreç içerisinde 2015–2016 eğitim öğretim döneminde Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölmün'de Yüksek Lisans eğitimine başladım. Evli ve üç çocuk annesiyim. Halen Çankırı'da DKAB öğretmeni olarak görev yapmaktayım.